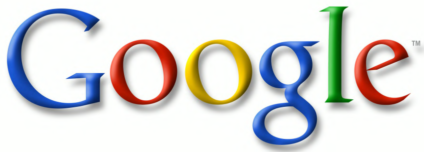
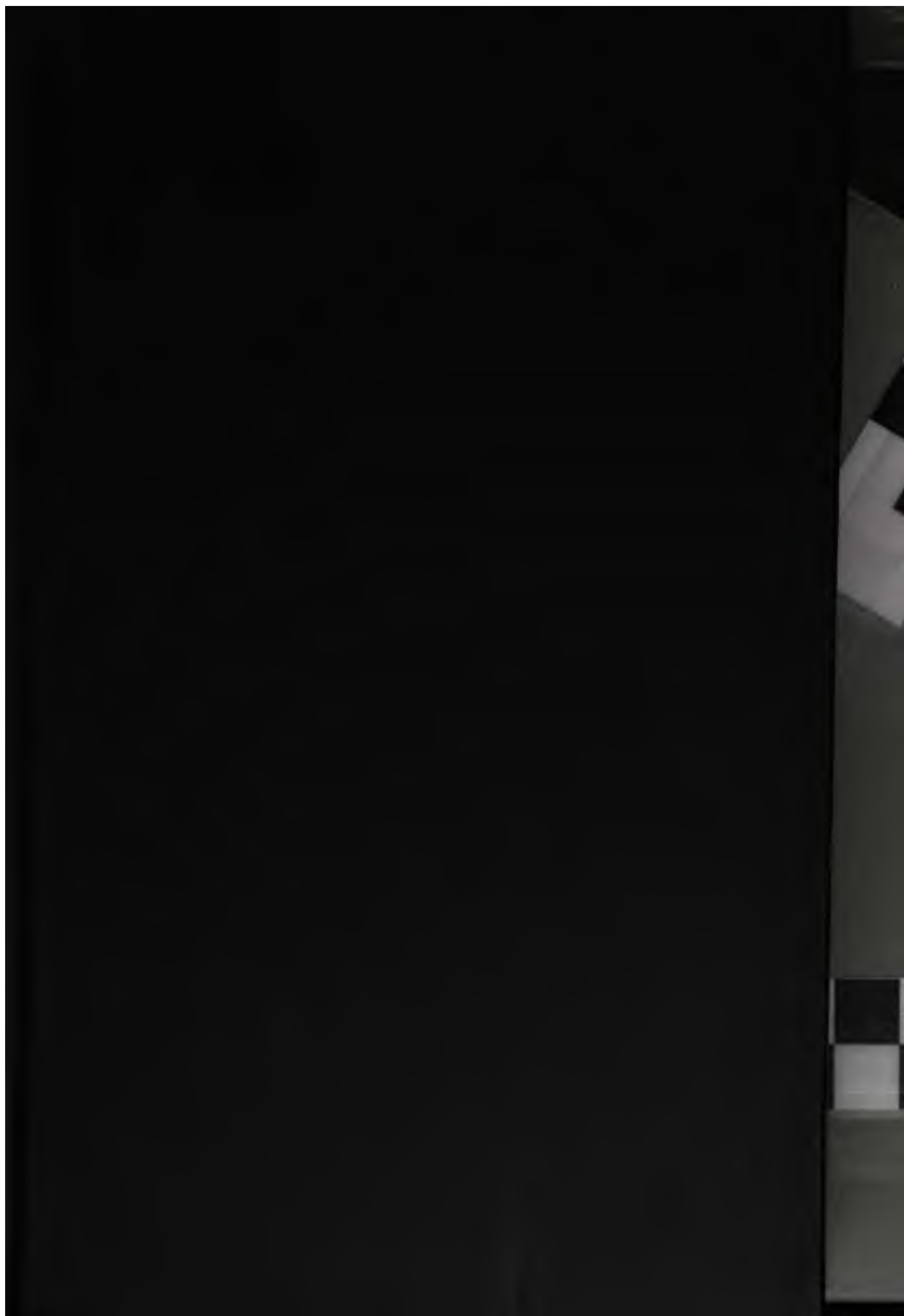

…PHISKT

…ICON

…VER

… SVENSKA MÄN.

…E BANDET.

Upsala
…STRÖM & C.
…852.
…LINDHS förlag.

SKT

ON

SKA MÄN.

ET.

BIOGRAPHISKT LEXICON

ÖFVER

NAMNKUNNIGE SVENSKA MÄN.

TJUGONDE BANDET.

Upsala
Wahlström & C.
1852.
På N. M. Lindhs förlag.

BIOGRAPHISKT
LEXICON

ÖFVER

NAMNKUNNIGE SVENSKA MÄN.

TJUGONDE BANDET.

Upsala
WAHLSTRÖM & C.
1852.
På N. M. Lindhs förlag.

Tjugonde Bandets Innehåll.

Tillägg.

W.

(Fortsättning.)

WALLQUIST, OLOF.

Föddes den 6 Juni 1755 på Comministersbostället Snaröd i Nerike. Fadren *Olof Wallquist*, född 1719 i ett Vallby nära Örebro, och gift med en *Eva Beata Qvist*, var då Comminister i Edsberg och Hackvad, men blef sedan Kyrkoherde i Mosjö och Täby *). I börd var således W. tillt jemnlik med sin utmärkte efterträdare E. Tegnér. Vid 11 års ålder insattes O. W. junior i Örebro skola, då fadren befanns hafva så väl undervisat honom, att han tog förbi 3 classer vid inskrifningen 1766 och efter 2 år kunde uppflyttas på Gymnasium i Strengnäs, derifrån han begaf sig till Upsala 1773. Här upptäckte Cancelli-Rådet Ihre tidigt den fattige Nerikesbons eldiga snille och tog honom till informator för sin äldste son Albrecht, H. Exc. f. d. Utrikes Ministerns Frih. Albr. Ihres fader. W. responderade de situ Bircæ Emporii in Suecia nobilissimi under Götlin 1775, der både præses och respond. utan tvifvel tappert motstridde den gängse meningen, att Sigtuna var Ansgarii Birca. Uti

*) Han, sjelf son af en Carl XII:s soldat, hade 3 söner, som blefvo Hofpredikanter, neml. utom *Olof*, sonen *Seth*, född d. 21 Febr. 1760 i Edsberg, Student i Upsala 1778, Magister 1788, Prest 1783, Ord. Hofpred. 1789, Kyrkoh. i Kuddby s. å. Prost 1792. Transporterad till Eskilstuna 1799. Riksdagsman. Th. Dr. 1818. L. W. O. Död 1836, samt sonen *Carl*, född den 3 Dec. 1764. Stud. i Upsala 1782, i Lund 1784. Mag. ibid. 1787. Disp. som præses 1788, Prest 1790, Notarius vid Hof-Consist. s. å. Legationspredikant i Spanien 1792, anställde en lärd resa i Tyskland, men dog i Leipzig 1797, "af vådlig händelse i vattnet." Seth W. har utgifvit åtskilliga skrifter i theologi i både originaler och öfversättningar. En fjerde broder *Adam* var Advokat-fiscal i Kgl. Svea Hofrätt. Död 1796. En son af Seth Wallquist är Professoren och Riddaren, Med. Doctor Elof Wallquist, Chemiæ Laborator vid Upsala Universitet.

Ihres hus fick W. sin rigtning till prestlighet i en hel an-
nan anda, än tidens. S. L. Gahm Pehrsson berättar i Ar-
chiv. Smol. i Upsala, huru Ihre ofta talade med sin se-
lärare i religionsämnen, och att denne gått ur det låga Com-
ministershuset i Nerike med sådant sinne att detta glädde
ynglingen, som fann ett slikt interesse för det christliga se-
Ihres sällsynt bland de lärde. Ihre värderade mest pre-
kanter i fornchristlig anda t. ex. Båld, tackade en gång m
tårar i ögonen W. då han hållit hos länets höfding, för
Öfverståthållaren Rudbeck, en allvarligt christlig predikan
uppmuntrande honom så predika Christum. 1776 blef d
21-årige W. genom Kongl. dispens prestvigd på kallelse t
huspredikant af Grefvinnan Emerentia Gyllenborg, född De
vig, som 1775 blifvit enka efter den i riksdagspolitiken nam
kunnige Landtmarskalken och Riks-Rådet Grefve Hen. A
Gyllenborg, hvilken en tid bodde på Oby nära Wexiö, m
befann sig vid sin död i torftiga omständigheter i en t
täckt byggnad på Svartsjölandet. (Enkan blef sedan Ab
dissa i Wadstena). Utan tvifvel kom Wallquist genom b
röring med vännerne af den snillrike och lärde Gr. H.
Gyllenborg, hvilka visst ej alla öfvergåfvo enkans hus,
många förhållanden, derunder hans snille och insigter i p
litiska frågor kunde utvecklas. 1779 blef han Magister
Upsala och Adjunct vid S:t Clara församling i Stockho
hos D:r P. Nensén. Hans predikogåfvor voro utmärkta e
väckte den uppmärksamhet, att han 25-årig 1780 af Kong
Maj:t förordnades till tjenstgörande Hofpredikant hos E
drottningen, dit det ej var värdt att sända andra prester
på hufvudets vägnar väl utrustade.

Hvad man än må klandra hos K. Gustaf III, så måst
erkännas, att han genom sympathiens trollkraft snabbt upp
täckte snillen och hade mod att dem använda, utan frukt
för 1756 års tjenstebetänkande, som utgjorde då som allt
det fattiga Sveriges allmänna opinion.

K. Gustaf ville ha Wallquist så nära till hands, att h
obemärkt kunde höra detta fyndiga snilles tankar i svår
frågor, men intet annat rum kunde dertill utses, än ett se
förut lemnats Leopold, som skulle vara nära till hands
litterära angelägenheter. Men hvarken Kungen eller Wal
quist ville vinna den nya önskan genom ett öppet ord,
efter den negotiationsmethod, hvari Konungen förälskat
allt sedan han i sin uppvext måste vinna allt hos alla
nom mellanpersoner. Alla hofvets läkare kommo och be
sade L. denstörre fördelen för hans helsa att flytta in i

, Wallquist nu hade i staden. Alla hofmännen funno gten i dessa rum hänförande. L. måste slutligen beqväsig, men det syntes ha ännu hos den 70-årige efterlemnatt obehagligt intryck af W:s personlighet.

Wallquist blef snart ett föremål för gement förtal och betonad afund hos allmänheten, men vann allt större in hos Konungen. Emellertid fann han sin ställning obeig och önskade få i en fjerran landsort verka som prest. heda i Småland hade gifvits en Kyrkoherde Barck i Bex efter den namnkunnige Riksdagsm. D:r Kamphs död, när denne Barck dog före tillträdet, inlade W., som nolikt hos Grefvinnan Gyllenborg fått smak på Småland, ansökan och utnämndes d. 30 April 1795, en dag, som år derefter blef hans dödsdag. Sannolikt hade Konungen redan önskat att snart vid riksdagarna kunna påräkna ne snillrike person såsom Biskop och ville sannolikt helst ka honom in i ett stift, der Biskopen nu var 83 år. proosten dog dock först i den ort, dit W. kommit och stor i Alsheda utnämndes "oförmodadt" till Domprosten Rogbergs efterträdare d. 19 Jan. 1786. Anekdotisterne ätta, att det tillgick på följande sätt: En Skåning J. Ekeнd, som var Castellpredikant i Carlshamn, hade fått i sitt vud att W. var utsedd till Domprost och tänkte att med små meriter vid 40 års ålder taga Wexiö stifts största dtpastorat, sannolikt på det sätt man vann dylika i Schröheims tid. Han begaf sig för "vigilansens" skull till hufdstaden, der han hade en gammal vän, som blifvit stor om Aktör — Stenborg. Denne fann förslaget godt, men sag bäst att ej gå till den dyre Schröderheim, utan till ngen sjelf. Han spelte nu Gustaf Wasa på ett lysande tt, hvarigenom Kungens auctorliga anseende steg till det gsta. Då han en afton särdeles lyckats, sade Kungen ef pjecens slut till Stenborg: "Hvad begär Gustaf Wasa af staf III?" Stenborg svarade straxt: "Alsheda pastorat för vän Castellpredikanten Ekelund." Kungen fann denna gäran mindre dyr att fylla, än mången annan, han kunnat ta sig och biföll straxt, men derigenom måste ändring vid justeringen, ty redan då Stenborg framställde sin äran var Domprosteriet i Wexiö gifvet till den lärde nel Heurlin, d. v. Justititie-Cancellerens Grefve Wachtters förre lärare. Och E. skyndar åter till Carlshamn i Alsheda, dit han anlände en natt, och bultar hårdt på rren, svarande på W:s fråga, hvem som störde folk i sin ltro: "Det är *Kyrkoherden i Alsheda*, som ber Dompro-

BIOGRAPHISKT

LEXICON

ÖFVER

NAMNKUNNIGE SVENSKA MÄN.

TJUGONDE BANDET.

Upsala
WAHLSTRÖM & C.
1852.
På N. M. LINDHS förlag.

BIOGRAPHISKT

LEXICON

ÖFVER

NAMNKUNNIGE SVENSKA MÄN.

TJUGONDE BANDET.

Upsala

WAHLSTRÖM & C.

1852.

På N. M. Lindhs förlag.

delser", varande viss, att om lösligheten i tänkesätten for såsom börjats, allmänna välfärden måste gå under sande att ett conseqvent fullföljande af de klingande s na skulle föra dit, man ännu ej anade. Med blick Nordamerikanska republikerne yttrade han i Circuläret Oct. 1788, sedan han kallat Franklin en verklig phi och Washington en hjelte: "att göra en stat är myck än uttänka en och i begge fallen måste man ändå för proportionerna så afmätas, att kroppen får ett hufvu att detta kan hålla sig uppe och styra lemmarne." Om land yttras: "Man kan ej skapa ett England hvar ma Man bör minnas, att i det landet försvinner all ensid då det allmänna är i fråga. Man bör känna de en ministrarnes storhet och dygd. Men många dylika o digheter finnas ej här; många kunna väntas men sent.

Tryckfriheten förfäktade W. med varm kärlek o gagnade den på ett manligt sätt. Hans *Eccles. Sam* höllo ljuset under många rynkade ögonbryn, som ej sveddes, och han lät missnöjet fritt brottas med l bland allmänheten. Han dog af harm öfver att ett stånd kunde tveka att låta honom underrätta allmän om det nej, som mött förslaget att lägga ståndets coller under pressen.

Det anförda torde ådagalägga att der fanns m hetskärlek hos denne prelat, länge ansedd som vår baneman, än-törhända bland de högljuddaste opponen Riddarhusoppositionen. Åsigterna om 1789 års riksda måste betydligt förändras vid mera ljus både i beg och historien. Anjala-förbundets liberalism och Wal conservatism stå begge utom vår tids politiska begrep en opartisk efterverld kan redan ej skänka sin aktni den förra, och skall ej uthållande neka den till den s Det heter någorstädes om W.: "Han var den både n taste och förståndigaste bland Gustavianska skolans p Han var ej så ytlig och mångtalande som Lindblom, djup och tyst som Nordin, farligare än den förre, m mindre att frukta än den sednare. W. ville, liksom III, snillearistokrati, och liksom Nordin, lärdomsarist men han insåg omöjligheten, att vinna i denna nya n motvigt mot anornas aristokrati utan tryckfrihet, han med Höppener ansåg förenlig med envälde — akränkning i förståndet, som annars visar sig särdel och skarpt hos denne man."

K. Gustaf fästade Wexiö Biskop genom många band vid
udstaden. Han blef d. 1 Maj 1789 Konungens biktfader,
rhofpredikant och Præses i Hofconsistorium, d. 15 Maj
llad som ledamot af Rikseens Ärenders Beredning, som
rsatte det upplösta Riksrådet, en institution, som hade
från hedendomen. Inom denna beredning skulle neml.
en ofrälse prestman vara föredragande i Ecclesiastika
W. fick denna befattning och kallades hans expedition
d. 22 Maj *Kongl. Ecclesiastik-Expeditionen*, ett namn,
sedan ej fallit. Vid fyllda 33 års ålder hade W. så-
hunnit på sin bana att bli "näste man intill Kungen",
folket pläga uttrycka den högsta rangen. Instruction
W. först den 2 Jan. 1790. För att få ersättning för
mellan Wexiö och Stockholm och för vistelse i Stock-
, insattes han ock till Ledamot i K. Directionen öfver
clesiastikverket i Lappmarken och fick sin lön som Stats-
reterare på nämnde Ecclesiastikverks fond. Han förmåd-
en Expeditions-Sekreterare, en Protokolls-Sekret. och en
cellist att tjena utan lön. Denna expeditions historia
läsas hos Westén. Biskopen och Stats-Sekreteraren i
clesiastik-expeditionen ansågs vara en spiritus rector i det
rådet eller camarillan, derinom han utan tvifvel var den
snarast kan kallas Statsman *). I egen uppgift till Hjel-
rs Matrikel 1799 har W. anfört sina befordringar efter
Biskopliga. K. Maj:ts Öfverhofpred. 1789, Ledamot af
ens allm. Ärenders Beredning s. å. Föredragande af
kets Kyrkoärender i K. Canzli s. å. Ledamot af K. Di-
ctionen öfver Eccl.-verket i Lappmarken s. å. Ordförande
r K. Commissionen öfver Rikets Tabellverk 1790. Ofta
llad till K. Conseille i Kammar- och Finans-ärender 1789
92, förordnad att officiera vid K. Gustaf III:s begrafning

*) En correspondent, som flitigt ransakar häfdagömmorna och med-
lat åtskilliga goda upplysningar om W., har underrättat, att det i
hröderheimska anteckningarne påstås, att W. blott var ett medel i
K. Gustafs hand, underkunnig allena om hvad Konungen ville med-
la honom, och att detta blott var sådant som rörde Eccles.-Expe-
ionen och 1789 års riksdagsmachineri. Märkligt nog, att Schrö-
rheim ej antecknat värre om den som öfvertygade K. Gustaf att
hr. var omöjlig och efter Schr. visade att det var möjligt att
simoni tillsätta pastorer. Det är tvärsäkert, att W. ej fick för-
nde i månskenet om kloka gubben i Norrland, ty der fruktade
Gustaf W:s förstånd och uppbyggde sig hellre med Schröder-
m, Axelsson, Plommonfelt, Björnram och slike phantasimän; der-
ot är ganska sannolikt, att W. verkligen var den förståndigaste i
la Gustafs camarilla, den ende, som kunde i stora frågor ersätta
mogne Rådsherrarne, som nu dragit sig eller skjutits undan.

1792, förrättat första gudstjensten hos R. Gustaf IV A s. å. På underdån. ansökning förafskedad från tjenst med Cancelli- och andra Civila ärender s. å. Bevistat festen i Upsala 1793. Theol. Doctor s. å. Kallad att vervara K. Gustaf IV Adolphs förhörande i Christna r nen och har tecknat det deröfver hållna protocoll. Har för Wexiö stift bevistat riksdagen 1786, då L af Eccl. Utsk. Riksdagen 1789 och varit Ståndets och Ledamot af Hemliga Utskottet. Riksdagen i Gefle Ledamot af Heml. Utskottet. Revisor af Rikets St Bancoverk 1791, Riksgäldsverk 1796. Ledamot af Sällskapet i Upsala, Samfundet pro fide et Christian Stockholm, K. Sällskapet Pro Patria, K. Patriot. Säll K. Ecclesiast. Comitén 1793. L. N. O. 1789, hvartill C Rogberg i sitt ex. sedan tillaggt: Heders-Ledamot a Vet. Hist. o. Ant. Akad. 1800. Bevistat riksdagen i N köping 1800.

W. är dock ej märkvärdig blott som politisk p son. Som Ephorus öfver sitt stifts Läroverk ansåg bära sitt hufvud ganska högt bland sina samtida Ep Han emottog dessa Läroverk, sådana Ödmann dem skild sina *Hågkomster ur Skolan*, sannolikt sådane de voro i l Jonæ tid, der examina voro ett lustspel och disciplinen sorgspel; men han lemnade dem, oaktadt han så ofta n vistas i Stockholm, i ett skick, som gaf Wexiö Gymna och Schola anseende bland de bästa läroverken, först s sådane erkände vid begge Riks-universiteterne och der snart i hela landet. Han insåg omöjligheten att inför vettenskaplig anda vid läroverken utan i och genom lär Desse hade ej råd att köpa enskilda bibliotheker. Fr sökte han derföre att göra Gymnasii-bibliotheket i W förtjent af sitt namn. Det bestod mest af gamla theolo folianter, utom det Bælterska, som visst var godt i theologiens delar för sin tid, men mycket hade utveckl sedan Bælter afsomnade. W. samlade och gaf tusentals l (1795 hade han "tiggt tillsammans" 2300 voll., lemn Biblotheket med 6000 band.) Af egna medel inköpte det äldre Archivum Smolandicum af S. L. Pehrson G en handskrift i 12 goda qvartband, öfver hvilken W. ett Register på 22 ark, som nu utgör 13:de bandet. deles angelägen var W. att till Wexiö Bibliothek skaffa på Wisingsborg tryckta böcker och sparade ej dervid kostnad. Myntkabinettet ökades ansenligt. Han utgaf en litterär tidning i flera år, och anmälde deri nya ark

ned en kännares oväld. Rothlieb nämner att han föreslog stiftande af ett lässällskap i Wexiö. Han införde premii-utdelning för de bästa latinska stilprofven vid examina anniversaria, sedan Domprosten Cronander, Lagman Bergencreutz och Rector O. Floderus gifvit en fond för detta ändamål. Sjelf egde han ett utmärkt Bibliothek, som stod de vettgirige till tjenst. I den nya biskopsbyggnaden, Östrabo, der ställets val vittnar om mycken smak, såg man två stora rum inredda för hans boksamling. Ehuru nu flyttad ett godt stycke från läroverkets salar, kom han ofta dit upp. Han klandras i Blåboken, derföre att han skaffade Agrell till Lector i Bibelns grundspråk, oaktadt något yngre än Gymn.-Adjuncten. Nu "reste" från Wexiö de latinska skalderne C. A. Tiliander och I. L. Wickelgren, de latinska prosatörerne A. O. Lindfors och B. M. Bollmeer, de svenska skalderne P. H. Ling och P. Elgström, hvilken Atterbom förklarat såsom primum movens i vår nya schola, Philologen P. Sjöbring, Läkaren och Riksdagsmannen P. G. Cederschöld, Biskopen och Statsrådet Christopher Heurlin, som i så mycket efterträdt Wallquist, andra att förtiga.

Som Biskop, då man dermed förstår ett Stifts styresman, var W. en af våra förnämste, värd att ställas jemte en J. Rudbeckius, en Terserus, en Serenius, alla berömliga, ehuru ej af den halten som en Svedberg och en Spegel, en Rydelius och en Franzén. Huru djupt eller grundt W. kastat nätet ut i sin tids theologi, så tålde han dock ej ett vetenskapligt fuskeri af prester inför församlingen, der han visste, att uppbyggelse söktes af det redan i Kyrkan erkända. "Presten, skref han i ett circulär, borde taga ur texten och Bibeln grunden till sina föreställningar. Så hafva Nohrborg, Fant och Bælter gjort. Derföre finner man i deras arbeten saft och kärna, ännu och i alla tider tillgänglig der de sökte dem, men aldrig till finnandes annorstädes än i Guds ord." Då han erinrat, att starka drycker, lättfärdighet, svordomar o. d. vållade bekymmer äfven hos Prester, tillägger han: "Consist. kallar derföre samtlige sine embetsbröder inför Gud och förmanar allvarligen, att hvar och en må besinna sin pligt och ansvar, huru helig den tro är, hvilken vi predike, huru ren den lefnad skulle vara, med hvilken vi inför Guds församling må kunna bevisa, att vi höra Herran till", försäkrande att "Consist. hvarken kunde eller borde tillåta sig bruka någon mildring, som lagarne icke känna." "Accorderna" efterhöllos strängt, emedan "personen måtte bli obefläckad, embetet oförtaladt och befordringen

inför samvetet befinnas vara ett Guds verk, men icke menniska-tillställning." "Hvad mätthet kan man vänta af bröd, som man försnillat för sig sjelf för att undanhålla för en annan?" Conservationerne eller pastorats-tillsättningar, ur synpunkt att ersätta brist på en god enke-cassa, sterbhuset, blefvo för det mesta utrotade, åtminstone en Domcapitels-verksamhet. Förut hade en vink i Kyrkolagen i detta hänseende synts vara det kyrkolagsbud, hvars upprätthållande låg det Högvördiga Consistorium ömmast om hjertat. I sin "Handbok" afslöjade Biskopen med rätt men skoningslös hand förra intriger och åtgärder i denna väg, så att det allmänna omdömet snart vände sig väpnadt deremot. Som visitator gick W. grundligt till väga och skref i protokollet rent ut hvad han funnit värdt sitt bifall eller sitt ogillande. Som Kon. Gustaf III:s Biktfader ansågs W. ej vara lika allvarlig och djerf i sanningens tjenst; men Adels-oppositionens anekdoter äro ej tillförlitliga, der det gäller en så framstående rojalist. Baron Funck påstod, att W. läste Pulcelle d'Orleans för den dödligt sårade Konungen, då han skulle bereda honom till döden, hvarom han sedan utgaf en uppbygglig berättelse att i kyrkorna uppläsas. Skjöldebrand hade ock hört denna berättelse, men antog att den uppläsningen hade inträffat straxt efter skottet, då ingen fara för lifvet anades. Dahlberg anför i en uppsats, att W. ej hann säga hälften af hvad berättelsen om dödsberedelsen innehåller. Men mindre kunde dock knappt sägas på en "knapp halftimma." Det är ej tänkbart att W. kunnat dikta hvad flera kunnat uppenbara, hvaraf följer, att han här, som vid Sotbergs dödsbädd *), föredrog Christendom och att Konungen nu "vid lifvets dörr" ej heller ville höra om sina förtjenster, utan om "Guds lamb, hvars blod borttagit verldens synder." Detta är all dödsberedelses historia, der ej slöheten är stor eller en fräck och stolt otro försöker att stå på sig. Schröderheim, som förklarat att Biskopar sådana som Lindblom, Wingård och Wallquist tillhörde K. Gustaf III:s tidehvarf, yttrade i ett bref till Konungen, deri han ville bevisa sig passa till Erkebiskop: "Biskopen i Wexiö har vuer, som gå utom Ståndets krets, är för slug att blifva Zelot, för vällustig att blifva Tartuffe, och för litet prest att icke lemna ståndet åt vår Herre, om ståndets förmåner hindra hans enskilda. Än är alltid bättre, att en Biskop och Konungens biktfader eger detta förtroende, än det var förut

*) Se härofvan XV. 38.

tog förvaltningen af mig och lemnade den åt en prest, mindre religion och moral, än jag verkligen har" (Nor-). Om Biskop Wallenstråle yttrade den tilltänkta Che-: Han är glad, vällustig, alltid behöfvande, äregirig, m. en skicklig Biskop i mitt sinne. Han är visserligen äf-välsinnad i sin politik och kanske mest orthodox der. i Konungens sinne var Fant en skicklig biskopscandidat, före att han kunde tjena Konungen vid riksdagar och nog många kötsens svagheter för att bli i Konungens -endence. Var således än Wallquist en Biskop i tidens -da, så har man dock försäkrat, att han gick under de kamraterne i "vällustighet" och brist på "zelotism." Jubelfesten i Upsala 1793 framstår W. som en man allvar och kraft, fullt förtjenande sin doctorshatt genom underdåniga svar, han här författade å Presteståndets -nar såsom Ledamot i Eccles. Comitén, tryckt i Jubelfests-dl. p. 178—194, hvari Presteståndet ej ändrade ett ord som vann samtidens odelade beundran. Väl begagnas -änna ordalag, men färgläggningen är visst ej matt, då -tafior tecknas. De som prisa Gustaf IIIs tid och ännu -dgas på historiens omutliga tolkar synas glömma, att en -stavian af högsta måttet här bedömmer detta tidehvarfs -hållande så väl till tro som seder.

Som talare var W. af stort anseende i sin tid, egan- jemte de yttre gåfvorna, såsom en stark och skön röst hvad Cicero kallar sermo corporis i hög utvecklings-rad, tankens både djup och klarhet, såsom det egnade ett -ille af sådan storhetsgrad. Språket var högstämdt och -gjutet framflytande ur en sjelfständig öfvertygelse, men ej -eleradt af den akademiska smaken, någongång lidande snabbskrifningens språkbrister, utaf hvilka Bergencrantz i "Blå bok" kunde göra ett buller, som blott för den små-tta correcturläsare-talangen kunde vara af vigt *). Vi hän-a till Förmyndare-styrelsens placat om Klagodagen efter Gustaf III, contrasigneradt af W., hvilket utan den le-het i uttrycket som utmärkte de många akademiska lof-len, närmar sig likväl vida mer än dessa den historiska -ilens rang. Der möter hvarken det hoppressade eller ut-

*) Anmärkaren yttrar: "Skrifsättet, blott betraktadt såsom skrif-t, är också ovanligt. Kanskje, må det äfven nämnas för sjelfs-digt, ty en hop egne och icke allmänt erkjände ord nyttjas och Grammaticaliske reglorne äro tillika på sina ställen förglömde. När en Biskop skrifver för ungdomens efterföljd; Så aflöper icke eller så-dant utan skada."

flytande, hvarken svärmarens öfverdrift eller lycksök[...] konst att låta de missnöjde bli nöjde genom hvad som [...] de läsas "mellan raderna." Äfven den, som ej ser G[...] ur vännens och beundrarens synpunkt, såsom W., m[...] antaga, att W. kunde med full historisk ärlighet så bed[...] sin välgörare, som han gör. Man behöfver känna No[...] afund och inflytande i Svenska Akademien, likesom Förm[...] dare-regeringens afvoghet mot Gustavianerne, kanske och [...] unge Konungens ynnest för t. ex. Fleming, för att förkl[...] att W. ej innan sin död blef en af de XVIII. Mera be[...] sande än en stol i Akademien var dock för W. som tal[...] att han genom ordets makt kunde förena de hätskaste p[...] nender åtminstone så långt, att de kunde ärligt öfverlä[...] att han i Stockholm vann ett ej ringa namn som predi[...] och t. ex. i Rydaholm, under det en stolt allmoge var u[...] retad, kunde besegra sinnesretelsen och väcka dem till e[...] het i beslut att uppföra en ny kyrka, värdig de gamla [...] thedraltornen, liksom att han besegrade det motstånd, [...] som främling lätt kunde beräkna inom stift och stiftsst[...] der han vid sin bortgång sörjdes ända ned i scholans läg[...] classer, under det enhvar erinrade sig något dictum aure[...] ur hans tal.

I conversations-vältaligheten var han stark. Genom de[...] na tåldes han ej blott, utan eftersöktes af de olika partiern[...] Då glömde han sjelf och kom alla att glömma de politisk[...] söndringarne och anställde på neutral botten snillets ring[...] ränningar, äfven belåten, om han, i många fältdomares ögon, ej sjelf eröfrade alla prisen. Var hans Domprost Cronander närvarande — 36 år äldre än W. — så delade sig lätt omdömet om hvilkendera omne tulit punctum miscens utile dulci. Kanske gick snillet hos W. någon gång för långt i frihet, liksom geniet hos en sednare Biskop i Wexiö. En gång hade gamle Prosten Nils Wieselqvist i Wieslanda funnit Blädinge kyrka så kall, då han en vinterdag under strängaste kölden dit anländt, att han begrof ett lik eller gick för altaret med vargskinspelsen på. "Herrarne i Näs", stolta genom de anor, som räknades från Wieselska presthuset, och likväl hållna i behöflig tukt af Prosten, reste till Biskopen att anklaga ett sådant brott mot en förment prestlig uniformslag. Biskopen mottog dem i sittande Capitel, men när han hört deras andragande, yttrade han blott: I Skriften hafva vi fått befallning att akta oss för ulfvar i fåraklăder, men ej för får i ulfvakläder; således kan Dom-Capitlet ej upptaga den saken. Och pedellen öppnade dörren

bönderne, som afträdde och ville sedan ej tala om sin till Biskopen. Men allmänheten talade derom länge, gen finnande häri en lek med Guds ord, som andra svagt varade genom att anföra Kung Fritz' liknande resolution ansökan om nya fönster i en kyrka: Salige äro de som se, dock tro.

I frågan om lärdom kan man visserligen säga om W. han anmärker om en af sina förträffligaste företrädare: Knutsson: ordningen af hans uppfostran föranleder icke begrepp om mycken lärdom. Den som prestviges vid år och ifrån den tiden blir eftersökt som ett snille i hufstaden, samt indragen i politik och öfverhopad med emligter, kunde ej skaffa sig professors-studier i något, än re i flera fack, såsom en Franzén i nyare tider och en elius i äldre dagar. Men snillet ersatte hvad som brast mliga lärdomsstycken och underlättade det hastiga uppndet af de fält som beträddes. I Kyrkolagfarenheten Förf. af Handboken i Eccles. Befordringsmål sannolikt kast bland sina samtida. I Svensk Kyrkohistoria ådagaer Förf. till "Flockarne" en beläsenhet och blick, som redan blifvit sällsynt och dagligen blef sällsyntare i lan. Han kunde ej väcka allmänheten, äfven den s. k. lär-, till mycken nitälskan, sjelf klagande på Dom-Capitlens iltighet, då han begärt bidrag *). Men utan tvifvel var till ej ringa del hans förtjenst, att så mycken läslust i dagarne uppstod, att Uno v. Troil kunde fortsätta att utva flera band gamla handlingar och Lindblom kunde börja Journal för Prester. W:s Flockar afstannade under Förmdare-regeringen, en tid, hvarom en forskare i våra häfyttrar sig i ett bref: "det var då subscriptionen i Stocklm till v. Linnés staty inbragte trettiofyra Rdr." I de ala språken hade W. utan tvifvel god grund, och synes gt på densamma under ett flitigt användande af hvarje igt ögonblick. Att han flitigt läsit Tacitus synes man ma sluta af hans svenska stil. Händelsevis tror jag mig ma, att sjelfva Nonni öfversättning af Johannis Evangem på grekiska hexametrar ingick i hans läsning. Ett mplar af detta arbete har kommit i min ego, som det ckes med flera spår af förre egarens hand, än namnet på

*) Särskilt klagade han öfver Skåne. Der egde han dock en som lat honom och som vid Biskopsvalet 1794 sökte eröfra honom åt d med förbigående af Theol. Facultetens gubbar Munck, Hesslin h Hellman. Det var Cons.-Not. W. Faxe, som varmt älskade och gt aktade den ovanlige mannen.

titelbladet. W. arbetade emellertid på en mera verk
versättning af Nya Testamentet, än den Upsaliska
Commissionen lemnat. In magnis et voluisse sat est.
talte en rask latin och vid prestmötena — han höl
många dylika på 12 år som hans begge efterträdare j
år — väckte Biskopen sina stiftsbröders beundran ej
som snille utan ock som lärd i många stycken. Mörn
sedan mycket genom jemnförelsen. Sjelfva Sjögren a
W. såsom utmärkt för kunskaper, vid examina nästi
lägen af Ephori närvaro.

Som from, som gudfruktig, efter det begre
måste lägga under dessa orden, uppenbarade sig W
litet som i allmänhet de män, hvilka i statskyrkor blif
skopar. Både de väljande och den utnämnande må
noggrannare efter andra egenskaper, der embetet in
riksdagssjelfskrifvenhet, chefskap för läroverk, ordfö
skap i ett embetsverk af ganska blandad beskaffenhet o
W. hade nog förstånd för att fordra orthodoxi a
svurna prester och för att kräfva användning af det
bepröfvat i stället för enskildas hugskott, men hur
hans hjerta klappade för dessa läror, lär han dolt fö
den. Då Mörner söndagligen ålade sig pligten att l
kyrkan, kunde W., då sammanringningen hördes till bi
gården, stiga i vagnen för att på en herregård äta n
eller njuta naturen i sitt kära Ekesås. Emellertid u
ingen inre motvigt mot hans stolthet. Då denna e
känslan till vrede, och ingen känsla af ädlare halt kun
segra den, blef förståndet lätt öfverflygladt. Vi få
fram se att detta kostade honom lifvet. Han glömd
genom denna brist sin värdighet till en grad, som
sjelfva tidens anda medgifver. Ty om vår tid än
gillat att Ephorus lade hand vid skolagan, när lärarn
gat öfver ynglingarnes trotsighet (sådant kunde hän
sjelfva gymnasium); så torde numera ingen inse gag
att felaktige prestmän kunde sägas tuktade som skolg
när de ännu beklädde embetet. Det kunde hända V
på sjelfva stadsgatan tillita de "afflictiva straffen."
branden 1799 var W. andan i "Byggnads-Commissione
som snart sagdt i allt. Han hade lofvat en borgare
en viss arbetsstyrka ej skulle tagas från hans hus,
der var tak uppå. Men arbetsföreståndaren, en g
krigsbuss, lät muta sig af en annan, som väl ock vi
tak snart, att lemna sin post. Å. klagar för W., so
ländt bland nybyggnaderna och snart befann sig utan

gifna huset." Der hölls ståndrätt och Biskopens spanska om i rörelse. En dervid närvarande har fulltygat san-. Och dylikt gaf popularitet här och der i de da- Vi erinra dock om parallelen mellan W. och Mör-rofvan i L. Mörners biographi. Då W. begaf sig till gen 1800, åkande efter fyra par oxar öfver snödrif- åtminstone i trakten af Hvitlanda, kunde han under-Landshöfding Mich. Anckarsvärd i Kalmar, att han skaf-ska riksdagsmän från Smålands tvenne vestra län, räk- på att A. haft lika lycka i det östra. (Se härom vi i Werlins biographi här nedanför.) Liksom 1789 blef n regeringspartiets chef inom Presteståndet, med Nor-ch Fant, såsom angelägna om successionen, vid hvar-sidan. Denna succession kunde lätt vinnas, om det visas, att W. ej längre regerade pluraliteten. Man de snart, att ändring kunde inträffa, ty W. var ej nog för att kunna behålla ett chefskap, som ej hade grund . Bergencreutz hade ej försummat att framhålla W:ts alism. Då W. anfört i sin Handbok ett ord om "obe- välden", visade Anm. att dylika ej funnits i befor-slagarne sedan reformationen, som angifves såsom Bi-ens utgångspunkt. Då W. anfört några casus specialissi- i nådeansökningar post fatalia 1756—96, utropar Anm.: r Biskop — vördnad för konungamakten!" Detta utrop visst ej motiveradt af den anförda noten, men sannolikt egäret att framställa W. hos den unge Konungen såsom antiroyalistisk hierarch. Detta aktade W. ej nog. Då idet kom till honom att instrueras, kort före hans kull-ring, besöktes han af en bland d. v. Adelsopposition, F. Skjöldebrand, som fann honom sittande i en soffa med aflad strumpa, rifvande med förnämt sjelfsvåld sitt ben, ande nådigt, då någon ståndsbroder inträdde. Derunder Nordin broderligt nedlåtande och förekommande. Då den 31 April begärde protokollernas tryckning, röstade för hans — Biskopens — ja, och 27 för Nordins — torns — nej. Nu begärde W. protokollsutdrag af detta lut, "som han ville låta komma till allmänhetens kun-p." Denna begäran — lades på bordet. Detta syntes past såra den vid envåldets behag vande. Man åt derpå W., som å Konungens vägnar höll öppen taffel vissa ar för Ståndet. W. var som vanligt en hygglig värd, man såg att han ansträngde sig dervid. Enligt Sh. enhanes bref till Jac. De la Gardie, hade han derefter ltvålat Nordin, så att denne ej var värd tre ruttna lin-

titelbladet. W. arbetade emellertid på en mera verk
versättning af Nya Testamentet, än den Upsaliska I
Commissionen lemnat. In magnis et voluisse sat est.
talte en rask latin och vid prestmötena — han höll
många dylika på 12 år som hans begge efterträdare p
år — väckte Biskopen sina stiftsbröders beundran ej,
som snille utan ock som lärd i många stycken. Mörne
sedan mycket genom jemnförelsen. Sjelfva Sjögren erl
W. såsom utmärkt för kunskaper, vid examina nästan
lägen af Ephori närvaro.

Som from, som gudfruktig, efter det begre
måste lägga under dessa orden, uppenbarade sig W.
litet som i allmänhet de män, hvilka i statskyrkor blifv
skopar. Både de väljande och den utnämnande mås
noggrannare efter andra egenskaper, der embetet fo
riksdagssjelfskrifvenhet, chefskap för läroverk, ordför
skap i ett embetsverk af ganska blandad beskaffenhet o.
W. hade nog förstånd för att fordra orthodoxi a
svurna prester och för att kräfva användning af det i
bepröfvat i stället för enskildas hugskott, men hur
hans hjerta klappade för dessa läror, lär han dolt för
den. Då Mörner söndagligen ålade sig pligten att b
kyrkan, kunde W., då sammanringningen hördes till bis
gården, stiga i vagnen för att på en herregård äta m
eller njuta naturen i sitt kära Ekesås. Emellertid up
ingen inre motvigt mot hans stolthet. Då denna e
känslan till vrede, och ingen känsla af ädlare halt kunc
segra den, blef förståndet lätt öfverflygladt. Vi få l
fram se att detta kostade honom lifvet. Han glömde
genom denna brist sin värdighet till en grad, som
sjelfva tidens anda medgifver. Ty om vår tid än i
gillat att Ephorus lade hand vid skolagan, när lärarn
gat öfver ynglingarnes trotsighet (sådant kunde hän
sjelfva gymnasium); så torde numera ingen inse gag
att felaktige prestmän kunde sägas tuktade som skolg
när de ännu beklädde embetet. Det kunde hända V
på sjelfva stadsgatan tillita de "afflictiva straffen."
branden 1799 var W. andan i "Byggnads-Commissionen
som snart sagdt i allt. Han hade lofvat en borgare
en viss arbetsstyrka ej skulle tagas från hans hus,
der var tak uppå. Men arbetsföreståndaren, en g
krigsbuss, lät muta sig af en annan, som väl ock vi
tak snart, att lemna sin post. Å. klagar för W., so
ländt bland nybyggnaderna och snart befann sig utanf

gifna huset.” Der hölls ståndrätt och Biskopens spanska
om i rörelse. En dervid närvarande har fulltygat san-
. Och dylikt gaf popularitet här och der i de da-
Vi erinra dock om parallelen mellan W. och Mör-
rofvan i L. Mørners biographi. Då W. begaf sig till
gen 1800, åkande efter fyra par oxar öfver snödrif-
åtminstone i trakten af Hvitlanda, kunde han under-
Landshöfding Mich. Anckarsvärd i Kalmar, att han skaf-
ka riksdagsmän från Smålands tvenne vestra län, räk-
på att A. haft lika lycka i det östra. (Se härom vi
i Werlins biographi här nedanför.) Liksom 1789 blef
regeringspartiets chef inom Presteståndet, med Nor-
ch Fant, såsom angelägna om successionen, vid hvar-
sidan. Denna succession kunde lätt vinnas, om det
visas, att W. ej längre regerade pluraliteten. Man
e snart, att ändring kunde inträffa, ty W. var ej nog
för att kunna behålla ett chefskap, som ej hade grund
. Bergencreutz hade ej försummat att framhålla W:ts
lism. Då W. anfört i sin Handbok ett ord om "obe-
välden", visade Anm. att dylika ej funnits i befor-
lagarne sedan reformationen, som angifves såsom Bi-
ns utgångspunkt. Då W. anfört några casus specialissi-
i nådeansökningar post fatalia 1756—96, utropar Anm.:
Biskop — vördnad för konungamakten!" Detta utrop
visst ej motiveradt af den anförda noten, men sannolikt
egäret att framställa W. hos den unge Konungen såsom
ntiroyalistisk hierarch. Detta aktade W. ej nog. Då
det kom till honom att instrueras, kort före hans kull-
ring, besöktes han af en bland d. v. Adelsopposition,
. Skjöldebrand, som fann honom sittande i en soffa med
flad strumpa, rifvande med förnämt sjelfsvåld sitt ben,
nde nådigt, då någon ståndsbroder inträdde. Derunder
Nordin broderligt nedlåtande och förekommande. Då
den 31 April begärde protokollernas tryckning, röstade
för hans — Biskopens — ja, och 27 för Nordins —
orns — nej. Nu begärde W. protokollsutdrag af detta
t, "som han ville låta komma till allmänhetens kun-
." Denna begäran — lades på bordet. Detta syntes
st såra den vid enväldets behag vande. Man åt derpå
W., som å Konungens vägnar höll öppen taffel vissa
för Ståndet. W. var som vanligt en hygglig värd,
man såg att han ansträngde sig dervid. Enligt Sh.
hanes bref till Jac. De la Gardie, hade han derefter
vålat Nordin, så att denne ej var värd tre ruttna lin-

gon." W. gick så hem och lade sig på sin soffa, fanns död af blodslag kl. 6 den 30 April 1800 - gammal.

Om W. yttrar Lindblom i personalierna: "W reslig växt, hans kroppsbyggnad var stark och väl hans anletsdrag såg man omisskännligt tecknade en själs lifliga rörelser. I hans talande ögon upptäckte denna skarpa och genomträngande blick, som ser sak ljust och säkert, denna af en rik bildningskraft da känsla; men ock, i stora faror och vigtiga hel detta lugn, denna oförsagda rådighet, som finner ut ler skapar dem. Han röst var klar, fyllig och ha den var ljuf och intagande, då han ville beveka o stark och segrande, då han ville öfvervinna och öf och hans åtbörder, fulla af värdighet, gåfvo en öl och behag åt hans tal." Skalden och Riksmarskalke stjerna yttrade, då W:s minne firades i Landtlogen: har någon i mera vidd förenat embetsmannens och särskilda egenskaper. Ett lifligt, men alltid säkert ö åtföljdes hos honom af den lyckliga förnuftsställning tid röja det väsentliga af en sak och se tillika fort Med nit för sanningen utan fördom och för ordning tvång, var han i vanliga ämnen lika långt från att v med jemnhetens onödiga afbrott, som i stora föremål af småhetens betänkligheter. Född att vara förman af underhafvande ej genom vyrdighetens skugga men intrycket af sin öfverlägsenhet och älskad utan att sig, syntes intet värf öfver hans förmåga och efte torde ej misstaga sig i det omdöme, att i hvad k behagat föra honom hade han visat de företrädand skaper, som upphöjde honom öfver vanligheten af men S. Ödmann skref till mig 1823: "Hvad jag förvisso att Wexiö har haft en Wallquist, aldrig mer får tadlade honom när han egdes och saknade honom bytet. Han var min hjelte, osedde vän och nioåri respondent. Men af sådane bestås ej flera än en på Lidén skref till Gjörvell d. 2 Jan. 1789: "Biskop W har jag förr aldrig sett, men är ganska nöjd med d kantskap. Han har ett ståtligt hufvud, talar och lika väl, angenäm i sitt väsende, och synes mig va med en ovanligt verksam själ. Han bör kunna uträtt ket godt, som med lyckliga egenskaper försedd i sin traste år kommit till så vigtigt embete. Måtte h

ma så djupt in i politican, att allt annat deröfver får
."

Efter dessa fyra mäns omdömen, som alla kunde anses competente, må några utdrag ur W:s egna bref an-, benäget meddelade af Herr Domkyrko-Sysslomannen r J. Carlmark i Skara, Hr Al. Breant Rappe i, Stock- och Hr Domkyrko-Sysslomannen J. Forsander i Wexiö. skådar der in i en älskelig, sjelfständig och verksam , och kan icke annat än finna den uppfattning, här ofanförts, deraf fullt bekräftad.

Utdrag af några bref från Biskopen m. m. Doctor O. lquist till P. Hedenius, sist Theol. Lector och Prost i y.

exiö d. 11 Febr. 1788.

. . . Mina hastiga steg hafva ej kunnat göra Dig större ndran än mig sjelf. Jag igenkänner i dem Guds under- Försyn, som beredt det ena efter det andra, utan att kunnat se den för mig. Men ehuru förmånligt allt detta har det dock större bekymmer med sig, som ej litet ka mig. En oförsökt ung man, så lycklig som jag, borvara utan all svaghet, att möjligen kunna bära allmäns uppmärksamhet, som ej är skonsam. Jag bör vänta hon följer mig med all stränghet, och att jag ej kan henne. I Stiftet är allt i oordning, både vid Scholor Församlingar, rättelsen svår, då gamle män, som dervid vakne, ännu sitta i sina sysslor. Presterskapet har med ännelig benägenhet och vänskap bemött mig och väntar mig hastigare ändringar än möjligt är, och som till en del choquera dem sjelfve, om de inträffa. Du ser så-, att göra eller intet göra bereder mig missnöje. Dock de det till en stor del kunna undvikas, sedan jag med all ighet öfvertalt mine Camrater, att vi begynna rättelsen oss och sådant immerfort nu verkställes. Emellertid Du mina många bekymmer, och Din gamla vänskap lärer å Dig att be Gud för mig, att allt väl går. . . .

Stockholm d. 25 Jan. 1791.

. . . Under mina många bekymmer, hvilka tära den glä-, Du vet vara min lyckliga lott af naturen, har jag få llen till hugnader, utom den, att någon gång kunna tjena vän. När jag tänker på Ditt öde i ett Scholærum, så er jag Din tyngd; men jag skulle ock härifrån kunna krifva Dig de bördor, som fordra Vännens medkänsla

Man respirerar lättare under höga tak, men bekymr tränga sig ock talrikare, hvar dörrarne äro höga.... L emedlertid icke vid Dina händelser. Det oroar mig s sker. Med Guds hjelp lefver jag den dag, då jag f Din förtjenst och redlighet belönt. Att Prosten T. få bör soulagera de förtjente Presterne. Han har alltid sin jämna väg redligen och visst icke har han bråkat fö lycka på ett eller annat sätt. K. Maj:t vill gerna gifva s sådana exempel. De voro täta, om ej konsten bemöda att hindra, hvad man ändå säger sig önska. Förledet å jag döden under ögonen. Sedan har jag mått väl. Det tinuerar ännu. Men snart är min helsa sliten. Jag få sombra betragtelser, om jag ej snart slutar. . . .

O.

P. S. När Du skrifver, så ber jag att det sker ceremonier. Jag är ännu icke bortskämd, och Du bör bidraga att jag blir det.

Wexiö d. 27 Maj 1793.

. . . Få se huru lång lifstid är mig förvarad. Jag tar den icke lång. Min lycka har nästan försprungi och jag har blifvit född att uträtta en hop saker i mi dom, som kunna vara nog för min tid. Lika godt. Guden, som styrt allt till godo, gör huru Han vill, o blir då alltid godt. . . . O.

Den 19 Jan. 1795.

. . . Under förflutne höst har min hälsa varit tä gen jämn, nu åter begynner den blifva osäker. Jag f ibland för tidiga krämpor, att leda till tidig förvandling jag ser hustru och fyra små barn omkring mig. Men ren göre härmed huru bäst är, och mina önskningar vara både onödige och fåviske. I alla mina dagar ska bjuda till att redeligen gå min väg fram genom mina ter, till hvilka jag ock räknar, att vara vän af mina ner, isynnerhet af Dig, som jag ur så många skäl älsk agtar. . . .

Den 14 Nov. 1795.

. . . Jag mår braf och har hälsan, samt uträttar saker rätt väl. På stället har jag gjort mig vänner el minstone förvärfvat mig aktning, genom rättvisa och o för kunskaper, så långt jag kan den åstadkomma. På mer än ett år har jag tiggt tillsammans ett Gymnasii-I thek af circa 2300 volumer, och det växer dagligen.

flitigt nog och arbetar nu på en öfversättning af N.
mentet, som jag torde gifva ut, antingen hel och hål-
eller åtminstone Pauli Epistlar. Jag har skaffat mig
allt, som i denna väg i senare tider utkommit i Tysk-
såsom af Koppe, Moldenhaiser, Thiess, Bardt, Rull-
Michaëlis, cet. Vår Prof-öfversättning är både fel-
och för mycket paraphrastisk. Jag tycker mig kunna
en mera verbal och likväl tydlig. O. W.

Wallquist till Gjörwell.

exiö d. 20 April 1795.

. . . Grefve Brahe kysste Lagm. Håkansson, (ögonblick-
efter Gustaf III:s död) och jag omfamnades från alla
Den 30 Mars voro till Konungens bord befallde mån-
ersoner, som ej visat sig för fadren på tre à fyra år. . . .
detta var ganska godt.

en 2 Oct. 1795.

. . . Hans (Gustaf III:s) död inträffade på en i hela Eu-
ganska kritisk epoch. En upplysning utvidgade sig,
mycket ändrade tänkesätten, utan att ännu fästa den vid
vissa afgjorda sanningar. Hans person var det onda
fta och med den myndighet i vägen, att den ej kunde
kär, och sedan illviljarena mördat honom, men hans
ttningar likafullt voro hinderliga för deras afsigter, så
de utfarit emot hans minne. Det är en sådan hypo-
ur hvilken deras förhållande endast lärer kunna förkla-
. Man bör icke heller neka, att flera personers dåliga
ite, och bland dem isynnerhet den förryckte Armfeldts,
t till blandade omdömen om Konungens tidehvarf. Det
begripligt att en menniska med så mycket snille skall
så litet förstånd, och så liten heder, att indraga en
d menniskor i sina galenskaper. Men vanan att vara
g lärer vara en alltför mäktig förförare.

Vexiö d. 20 April 1795.

(Med anledning af Gjörwells begäran af materialier till
biographi.) . . . Man har nästan orätt att nämna mig
nde. Jag är dermed nöjd och belåten. Den minsta på-
else att jag är till, väcker någons uppmärksamhet, som
unde vara ljuflig.

rabo d. 8 Maj 1797.

(W. hade då inflyttat i det af honom byggda biskops-
stället, der han önskar att "många nyttiga saker och mån-

ga kloka betänkanden måtte beredas.") Angående *E* *Handll.* yttrar han nu: Oaktadt många sollicitationer, jag dock fått intet biträde från något enda Consisto 'Man hvilar allestädes på en mjuk bädd. Så hiskligt är ståndet äfven i våra egna saker. Jag tror att man är i culo absidiæ et negligentiæ. Biskop Lindblom är den som gör något. I Finland är man väl genom Porthan Tengström, som är en duktig och i alla hänseenden litteratör. Skåningarne äro icke vakne. Så mycket Sverige är efter Tyskland i det hela, så mycket är Sk efter Sverige. Jag begriper icke orsaken, men factum visst.

Prof må ock lemnas af W:s brefstil, då han skref sig underordnade prestmän. Då Primarie Theol. Lect sedan Domprosten H. Sjögren, rådfrågat sig hos Wallq om han borde söka Wirestad, hvilket pastorat Andre Lectorn P. Tiliander då sökte och fick, svarade W.:

Det är med all uppriktighet jag bör och skall ut mig öfver argumenta pro et contra i Wirestads-frågan.

Bland de tillstyrkande anser jag dem vara de förnä gaste, som supponera lättare tjenstgöring, bättre l bättre luft och lugn.

Tjenstgöringen blir icke lättare, ty Pastoratet har l tider haft sjelfsvåldiga Pastorer, oeniga Prester, och der följande oordningar. Wirestad-Bonden är förmögen och st Kyrko-byggnad är besluten och svår att verkställa. har sagt mig, att Soknen är vidsträckt, och vägarne s Allt influerar på tjenstgöringen att göra henne tung.

Bättre lön tror jag finnas, men af den är Tit. just i behof. Dessutom, den som skall taga allt ur l dens hand, han både får och saknar i förargelse.

Bättre luft och lugn kunna erhållas, det förra v och det senare, kan hända. Men har annars icke längre l än grannen vill, och ett friskt climat gör ingen helsa, man icke har goda rum, som här lära saknas.

Bland afstyrkande är

Osäkerheten att få sysslan. Jag skall i sanning allt, hvad jag kan, att den äldste Lectorn på förslaget, m få sysslan; men tiderne äro förändrade eller åtminstone s föränderlige, så att min förmåga såsom medel kan vara ska oviss. Jag skulle räkna mig lycklig, att vara skild all sådan befattning, som jag haft, och i det fallet ve icke hvad vinnas kan.

ldrig får Tit. så beqvämt, som det nu är inrättadt i hus. Nya bekymmer kunna icke en gång dertill bidraga, exicon fordrar varelse i staden, och Tit. kan aldrig någonting så nyttigt och angeläget, som dess utgifvande egna ögon är.

Men mest af allt betyder en kär Frus mindre håg till g, och hon har rätt. Det är icke hugneligt att tänka ka bland ett främmande folk, der man ingen vänlig- an vänta. Till och med, att flyttningen kunde leda till ter för Tit. hus, om dödsfall snart inträffade.

Jag afstyrker således ansökningen, och min afstyrkan är all intrigue, och utan all annan afsigt, än den att som gtig och ärlig vän, svara mot Tit. förtroende. Jag ger, att om Hr Prosten ändå söker, så skall jag på allt gt sätt använda mig till Hr Prostens tjenst. Åfvensom, Hr Prosten blir stilla, Hr Prosten gerna skall blifva sserad för allt, hvad Hr Prosten vill, Consistorium un- get. Biträde i Lectionen, när det begäres skall jag all- kaffa nöjaktigt emot de billiga vilkor, om hvilka vi in lätt komma öfverens. Och föröfrigt förbinder jag mig, fall jag lefver, det Gud vet huru länge det honom be- r, ty jag känner i mina bästa år både kropp och själ af de bekymmer mig pressa, och i fall jag blir här, ag af hjertat önskar, ty jag har här aldrig saknat glädje välsignelse, så skall jag efter yttersta förmåga bjuda till göra Hr Prostens ålderdom lätt. Hr Prosten har arbe- era än någon annan. Det har gjort min förundran och at min beständiga agtning för en man, som jag önskar hålla som min vän, hvilken jag vill hedra både i lifvet efter döden *).

Låt min tanka vara emellan oss. Ratio status fordrar Hr Prosten är för gammal och respectable att gå i tåg andras interessen.

en 11 Juni 1792.

(Detta papper, som saknar utanskrift, är skrifvet egen- ligt af Biskop Wallquist. I kanten på detsamma har proston Sjögren tecknat med egen hand: "Bref ifrå H. Wallquist d. 11 Juni 1792.")

Vexiö d. 20 Maj 1793.

Herr Prosten blir ofta ett exempel, att skicklighet och leda till möda och arbete, till menniskors upptåg och

*) H. Sjögren, 28 år äldre än W., öfverlefde honom i 15 år.

besvärande. Jag går nu att dermed åter oroa Hr Pr
då jag begärar att Herr Prosten ville uppsätta och s
aflemna ett Formulaire till Böner vid slutet af Gymn
Orationer. Jag är då viss att få den 1. Ren, 2. I
som jag ock ber, att 3. få den utan allt smicker, e
ett enda namn nämndt, utom Konungens, Enke-I
ningens och Hertig Carls — men deremot icke
höfdings, eller Biskops, eller Dom-Prosts, utan bl
betsnamnen, sedan Lectorers m. fl. efter vanlighete
allting, att det icke säges hurudane vi äro. Vår He
det förut — och det långa smickret har ofta föran
i dessa Böner, der det är så groft olämpligt. Förlåt
besvärar.

En Oration kommer ock att betunga Herr Prost

Jag är alltid med nöje och högaktning

H. H. Prostens
ödmjuke tjen
Olof Wallqu

Utanskrift: Prosten och Theologiæ Lectorn
Herr Magister Håkan Sjögren.

För dessa tvenne afskrifters likhet med deras c
ansvarar J. Forsan

Hr Forsander yttrar, att dessa bref visa oss "
och förmåga att handtera sitt folk, hvari han var
mästare."

W. blef 1783 gift med Fröken *Adolphina Lovi
zercrantz*, Archiater H. S:s och Petr. Psilanderbj
ter, i hvilket äktenskap föddes fyra barn. Det v
makas hushållsaktighet, som gjorde att det har si
utom de tre nådåren bristen sannolikt ej kunnat
Men snart sagdt i ögonblicket af dödsunderrättelse
nungen veta detta sitt beslut att ge två extra n
låta på sin bekostnad begrafva Biskopen. Begrafnin
de ock med all högtidlighet. Liket nedsattes först
patron Lindahls graf i Norrköping, men två år der
tades det till Wreta kloster, der ett monument bl

Ol. Wallquist
Ep. Wexion.
Cetera famæ.

Natus in Edsberg Neric. &c. . . . Regiis sumtibus
Comitiis: inhumatus Norrcopiæ d. XV Maji MDCC

posuit Lugens vidua Adolph. Ludov. Schützercrantz DCCCV.

Barnen adlades under № 2164. Äldsta Sonen dog 1801. ...staf Adolph och Olof Schützer W. lemnade vid nådårens ...t Småland.

Tidigt utkom af O. Wallquist ett porträtt, taget efter byst af Sergel, ofta copieradt; vi anmärka blott № 18 ...nd Sveriges store Män, Snillen, Statsmän etc. af Wetter...g, Cardon och G. H. Mellin.

...krifter: Pred. hållen för K. M. o. R. Svea Hof-Rätt, den 26 Sept. 1782. (Text: Rom. 15: 12. Christliga domares enskildta förbindelse att bidraga till menskornas förbättring.) Stockh. 1782. (Recenserad i Uppf.-Sällsk. Tidn. s. å. den 15 Dec., och prof meddelade, som verkligen styrka dess "grundlighet och värdighet." Domare uppmanas att börja som förlikare. Att alla böra vara lika inför lag, anses de Christne kunna lära deraf, att Christus sjelf inställde sig för Pilati domstol.) — Promemoria för visitationer i Wexiö Stift. Wexiö 1787. — Pred. vid allm. Riksdagens begynnelse d. 2 Febr. 1789. (Text: Rom. 14: 19, Inbördes frid i ett christligt borgerligt samfund.) Stockh. 1789. — Bref till vörd. Presterskapet i Wexiö Stift. Wexiö 1789. Ny uppl. Norrköp. s. å. — Minne af Rect. Sch. Mag. O. Floderus. 1789. Wexiö s. å. — Minne af Prosten D. Widegren i Ryssby. Wexiö 1791. — Prosten Erl. Collianders i Elghult lefverne. Lund 1794. — Tal hållet för Sv. Akad. på dess högtidsdag 1790. Stockh. 1791. (En Rec. i Sv. Arch. försäkrar, att det blefve att afskrifva nästan hela talet, om man ville visa alla dess vackra ställen. Han yttrar om de store männen i Gustaf II Adolphs tid, att de blefvo medel i hans hand, ej delar af hans regering. Skatter och utskylder indelades med den jemnhet öfverallt, att ingen betungades för en annans befrielse, och ingen befriades under det allmännas behof.) — Pred. på 6:te Sönd. eft. Trettondedagen (Ev. 25:te Sönd. eft. Trinitatis) i Konungens närvaro i Kongl. Slottscapellet 1791. (Glädjen hos en Christen, såsom en frukt af visheten. Det var "då K. Gustaf III firade sin 20-åriga regering.") Stockh. 1791. — Berättelse om Konungens dödsberedelse. (Uppläst på Predikstolarne i riket. Finnes i Kungörelsesaml.) — Ecclesiastika Samlingar. 8 flockar. I. fl. Wexiö 1788. II. Wexiö 1789. III. & IV. Wexiö 1790. V. Stockh. 1791. VI. & VII. Linköp. 1794. VIII. Linköp. 1795. — Utkast till en Handbok öfver Ecclesiastike Befordrings-Mål. Wexiö 1797. — Tal i Prestmöteshandlingarne vid mötet i Wexiö 1793, tr. i Wexiö 1794, och vid mötet derstädes 1798 (ej utgifne). — Lärda Tidn. utg. i Wexiö flera år. — Dessutom Presterskapets underd. Betänkande i Jubelfest-Handl. 1794. — Circulärer bland Wexiö Dom-Capitels Circulär-bref, utg. af S. G. Mellin. Wexiö 1837 & 1838. — Bönedags-Placater och K. Kungörelser, contrasignerade af Wallquist 1789 till 1792, bland Acta Publica i våra kyrkor. — Manuscr.: Företal och register till Gahms Archivum Smolandicum (i Wexiö). — Berättelse om Riksdagen i Stockholm 1789 (med en inledning om 1786 års riksdag). Egenhändigt manuscript på Upsala Bibliothek (se Gustav. Papperen af Geijer, III. p. 109. — Ett interfolieradt exemplar in

folio af Handbok i Ecclesiastika Befordrings-Mål fanns efter Bisk. Wallquists död, i hvilket han både besvarat sina recensenters anmärkningar och äfven gjort åtskilliga andra tillägg. Detta kom sedan i framl. Doctor Seth Wallquists i Eskilstuna ego och aflemnades efter dennes död enligt ett af honom i lifstiden till Biskop Thyselius gifvet löfte till Strengnäs Gymnasii-Bibliothek. Med detta exemplar följde äfven 5 handskrifna band in folio, till större delen Ecclesiastika Samlingar, hvaraf en stor del angå Wexiö stift, hvilka äfven tillhört Biskop Wallquist.

(Källor: Wallqvists Journal 1789 i Upsala, utdrag i Frey XX & XXI. — Likpred. af J. M. Fant med personalier, författade af J. A. Lindblom 1806. — Tal i Landtlogen af J. G. Oxenstjerna 1801. (Saml. Arb. 3. 300.) — Wexiö Stifts Matrikel af Hjelmerus. — A. Westéns Hof-Clereciets hist. 3 D. p. 605—651. (En mängd kungabref rörande W. äro der in extenso anförda). — Wexiö Dom-Capitels Circulärer från början af W:s tid, utgifne af S. G. Mollin. — Wallqvists Eccles. Saml. och Handbok. — De la Gard. Arch. XIII, XVIII: p. 84, 106, XXI 115. — Ny Smål. Beskr. 1. 571—583. — Gustav. Papperen af Geijer. 3. h. — Mundtliga uppgifter af Exc. A. F. Skjöldebrand, Exc. Jac. De la Gardie, S. Ödmann, V. Faxe, Baron Funck, Cons. o. Ridd Roth, Assessor Åberg m. fl. — Schröderheimiana i Upsala. — Thomæi Kyrkohäfder. 2: 750. — Thomæi Plutarch. — Rothliebs Adels-Matr. 1807. 128—133. — Ståhls Förteckning på Biskopar. — Riksdagshandlingar. — Dom-Capitels-protokoller i Wexiö. — Bref af Wallqvist i Grefve Mich. Anckarsvärds efterlemnade manuscripter. — Biskop Faxes Samlingar. — Domkyrko-Sysslom. i Skara Lector J. Carlmarks och Domkyrko-Sysslom. i Wexiö J. Forsanders Saml:r. — K. Sekr. Al. Br. Rappes Saml. m. fl. — Cancelli-Rådet Werlins biographi här nedanför i Biogr. Lex. —N.

WALLWIK, JÖNS CLAESSON, JOHAN JOHANSSON VON.

1. WALLWIK, JÖNS CLAESSON.

Redan för sin egen del gör Jöns Claesson Wallwik lika billigt anspråk på ett rum i detta minneslexicon, som mången annan med ej större personliga förtjenster. Likväl ännu mer såsom stamfader för ett ansenligt antal ätter, synnerligast inom adels- och preseståndet.

Han föddes 1631 i October i Stråtenbo. Fadren var *Claes Ericsson*, egare till Stråtenbo och Wilkesbacka i Aspeboda socken vid Fahlun samt Bergsman vid Stora Kopparberget äfvensom (enligt v. Stiernman) "Befallningsman öfver Salbergs-Län" († 1651). Modren *Elisabeth Tersera*, dotter af den bekante Prosten Elavus Engelb. Terserus och Anna Danielsdotter Svinhufvud. Att Jöns Claesson antagit namnet Wallwik af Wilkesbacka, såsom Hülphers gissar, synes oss sakna all etymologisk grund. Monne icke snarare af Wika, der morfadren var Kyrkoherde?

Efter idkade studier blef han 1659 Rådman, och 1661 Syndicus i Fahlun, "hvilken beställning sedan blef förbytt med Stads-Sekret.-namn." Gjorde åren 1666—1668 en vidlöftig utländsk resa af följande besynnerliga anledning. Han råkade en dag i Fahlun uti ett stort sällskap i samtal med en der boende rik bergsmen, som rest utomlands. Denne,

åhända misslynt, att Wallwik för sina studier blifvit be-
ad", har då gjort honom tillvitelsen, att "ehuru han vore
d och egde insigt i många saker, kunde likväl allt sådant
a honom föga nyttigt, så länge han icke visste, huru
lden ser ut på andra sidan om Stockholm" o. s. v. W.,
om sin heder, lät den förebråelsen gå sig till hjertat,
h föresatte sig, ehuru han var gift och hade barn, att
söka främmande orter. Frukten af dessa resor använde
n, efter återkomsten, "till förbättring i allmänna hushåll-
ngen och vetenskapernas förkofran." År 1673, då Carl
XI var der i orten, uppdrogs honom att d. 6 Febr. uti Ko-
nungens närvaro på Grufsalen hålla ett tal, på Magistratens
och Bergslagets vägnar, hvarigenom H. Maj:t icke allenast
de tillfälle att lära känna Wallwiks person och skicklig-
et, utan ock förklarade ett nådigt behag öfver dess upp-
förande med försäkran om snar befordran. Följande året
erhöll han ock kallelse till Stockholm, och tog i Sept. s. å.
säte och stämma uti Svea Hofrätt såsom Assessor. Adel-
skap och Lagmanstjenst, som sedermera tillbjödos honom,
undanbad han sig. Han bivistade icke dessmindre flera vig-
tiga förrättningar, särdeles de ryktbara Trollransakningarne,
som då voro å färde. Få hafva i högre grad tillvunnit sig
samtidas tillgifvenhet och kärlek. Lofordet för gudsfruktan,
som i så rikt mått plägar utdelas på högt uppsatte perso-
ners grafvar, ehvad de förtjent det eller icke, synes W.
hafva grundeligen rättvisat. Ett bevis må ligga i följande
berättelse. Då elden var lös i Stockholm 1685 eller 1689
på Norrmalm vid den trakt, der W. bodde, lät en stor del
ej blott af hans närmare bekanta utan äfven af annat folk
inflytta sina saker på hans gård, ehuru han sjelf derifrån
bortförde sitt lilla förråd. Vid efterfrågan, hvarför de så
vågsamt utstälde sin egendom, när faran så för honom som
för dem ansågs lika stor, läto de förstå sin välmening, att
de säkert trodde, det Gud ej skulle tillåta att vådelden
öfvergick en så from mans hus. Exempel af ett sådant för-
troende igenträffas ännu i dag, och för ej så längesedan då
en af våra vänner, en för fromhet aktad prestman, såg sin
boning hotad och lågorna sväfvade öfver hans tak, måste
han röna huru en mängd saker inflyttades inom husets in-
gång, så att han hade sjelf svårighet att komma fram. I
sjelfva verket skonades det hus, hvartill man tryggat sig i
den gemensamma nöden. Att ej heller aktningen för Wall-
wik derigenom minskades hos de enfaldiga, som lärt känna
honom, behöfver icke nämnas. I hvad märkelig nåd han

varit hos Öfverheten, säkerligen föranledd af dylika s pathier, kan slutas deraf, att Carl XI och hans gemål rika Eleonora flera gånger besökte hans hus. Vid A död, som inträffade d. 13 Febr. 1691, har Öfverhofpr kanten Wallin blifvit af Drottningen sänd att trösta e och tillika försäkra henne om all konglig ynnest. 150 blefvo straxt anslagna till understöd för äldsta sonen (N till dess studiers fortsättande, hvilket K. Stipendium derefter i sex år åtnjöt. Till K. Hofvet upptogos tvenn döttrarna (Catharina och Margaretha) efter hvarandra, h derifrån blefvo gifta och erhöllo hvardera i brudgåfva 3 dlr k:mt "som den tiden var en hederlig summa." De s äfven blifvit klädda till brudar af den kungliga Prinsess

W. var gift sedan d. 1 Sept. 1662 med *Magdal. beck*, dåv. Prostens i Hedemora, sedermera Biskopen i sterås Dr. N. Rudbeckii dotter. Hon dog, 79 år gam d. 24 Febr. 1726 i Linköping (hos mågen Biskop Ru Med henne hade han 16 barn. Bland dessa må näm *Nils*, som blef Lector i Vesterås och dog såsom P. e i Folkerna, hade 7 barn, af hvilka en son blef Past Kolbäck, en son Comminister i Säther (hvilkens son Wallwik, Pastor i Arboga, blef stiftets deputerad vid belfesten 1793, g. m. Landsh. i Vesterås Carlskölds do och en dotter g. m. Thomas Jedeur; *Elisabeth*, g. m Kyrkoh. i St. Clara O. Bergius, och 2. med Rådman Stockholm A. Engman; *Margaretha*, tre gånger gift Kyrkoherdar i Umeå: 1. O. Linnerius, 2. J. Helsing, 3. M Bille, med hvilken hon hade 9 barn; *Magdalena*, g. m skop Rudén och således stammoder åt slägten Rudensk deras ena dotter Anna Christina blef g. m. dåv. Härads sedermera Svea Rikes Råd m. m. Gr. Carl Gust. Löwenhj *Johan*, adlad v. Wallwik, Kammar-Revisions-Råd, † 1 g. m. C. R. Danckwardt Lilljeström och hade med hen barn, af hvilka *Claes Jakob* blef Lagman, g. m. fröken S berg; *Johan*, Frih., Grefve, RiksRåd och R. K. M. O.; *sabeth*, g. m. F. v. Qwanten, Capitaine vid Nylands Drag *Christina*, g. m. Lieut. Baron Creutz; *Christina*, g. Rector Undén i Skara, 2. Prosten I. S. Hof i Leve Skara stift. Hon blef jemte 13 personer ibjälslagen af 1723 vid ingången till Hofva kyrka, der hon var på hos en slägting. Hon hade med Hof 10 barn, bland h den lärde Lectorn i Skara, Prof. Sven Hof; *Claes*, Ö kämner i Stockholm; *Maria*, g. m. W. J. Qvensel, Hof Råd i Åbo; *Anna*, g. m. Prof. Conrad Qvensel; *Wen*

m. Kamereraren i Bergs-Coll. Morström; *Erik*, Hofrätts-
och adlad *Stiernwall*, g. m. Brita Hirvo och hade med
ne 11 barn; *Elsa*, g. m. Lectorn i Carlstad, sedermera
sten i Philipstad Dionysius Chenon, som med henne hade
barn, af hvilka en dotter blef g. m. Brukspatron Grave
svärmor till Directeur A. Abr:son Hülphers o. s. v.

rifter: Åminnelsetal öfver Baron Johan Sparre. Ups. 1656. —
e öfver Baron Philip Stiernsköld, hållet på Riddarhuset 1665.
— En Lyckönskan till (svärfadern) Dr. N. Rudbäck, då denne 1670
lef Biskop.

(Källor. v. Stiernmans Adelsmatr. — Ättartal öfver den Svenska slägten Wallwik, dess adelige grenar . . . af Abr. Abr:son Hülphers. Vesterås 1765 (med utförlige geneal. tabeller). — Muncktell, Vesterås Stifts Herdam.) C. W. S.

2. WALLWIK, JOHAN JOHANSSON VON.

Den förres sonson. Son af *Johan v. Wallwik*, f. 1673, Råd 1718 som Assessor i Kammar-Revisionen, Kammar-Revisions-Råd 1747 och död 1748, samt af modren *Magd. Dankwardt Liljeström*. Se vidare Hülphers Ättartal öfver slägten Wallwik, Vesterås 1765, samt Stjernmans Matrikel.

Johan W., hvarom här handlas, var född d. 17 Nov. 1710. Auscultant i Kammar-Coll. och Kammar-Rev. 1731, Kammarskrifvare 1733, Revisor i Kammar-Revisionen 1738, Riddarhus-Kamrer 1745, Assessor 1747, Kammar-Rev.-Råd 1749, Stats-Commissarie 1756, R. N. O. 1763, hvarefter han d. 11 Sept. 1765 kallades till Riks-Råd, uppförd i sista rummet å förslaget. De båda andre voro Statssekret. Frih. Joh. v. Düben och Statssekret. Carl Hermelin. I Sekreta-Utskottets Betänkande vid samma års riksdag gillas att han jemte R.R. Hjerne och Konungen sjelf protesterat mot oformligheten, att vid riksdagens början i Norrköping, låta en del af Rådet följa med och en annan del stanna qvar, samt sålunda tillskapa tvenne regeringar. Utskottet förklarade det RiksRådet "så uti flera sina talesätt i voteringar och föreställningar, som isynnerhet den af d. 22 Mars innev. år trädt K. Maj:t för nära och brustit i den vördning, som de så väl som alla andra undersåtare sin Konung skyldige äro", hvadan föreslås, att tio Riksråd måtte förklaras af Ständerna deras förtroende förlustige och sitt embete mista. Derefter heter det: "Slutligen och hvad beträffar Hr RR. v. Wallwik, så har S.U. ofvanföre anfört, att han uti de meste och betydligare delar skiljt sig ifrån de af öfrige R.R. och med dem varit af olika tankar i de omständigheter som anmärkte blifvit."

"Denna anförde skillnaden består deri att han icke [illegible] in i den förtydningen af Regeringssättet, att stämpelen [illegible] kunna brukas till hela Regeringens bestridande sedan Ko[illegible] den samma sig afsagt, utan tvärtom gjort påminnelse [illegible] den antagne jemförelsen emellan några visse sakers st[illegible] lande och hela styrelsen igenom det Hr R.R. sedan [illegible] 15 Dec. till Riksdag samtyckt, har han sig icke ändrat [illegible] dervid förblifvit och således icke deltagit uti den Råd[illegible] rings etablerande som varit å färde."

"Att han icke bidragit till den fastställde Rådets för[illegible] ning emellan Stockholm och Norrköping, utan tvärtom [illegible] deremot och således icke under Ständernas egne ögon [illegible] sammanvaro velat fästa en ifrån Konungen skild Rådkam[illegible]

"Att han icke i så måtto gått in uti den utnämnde Ext[illegible] domstolens förordnande öfver Kongl. Kammar-Collegium [illegible] ej till samma Domstol utnämnt hvarken ledamöter eller [illegible] tor; eller förenat sig uti deras utnämnande med de and[illegible] och ändteligen att Hr R.R. uti sina voteringar ej brukat [illegible] Konungen några missfirmeliga utlåtelser eller bidragit [illegible] föreställningen af d. 28 Mars, hvilken S.U. såsom vanvörd[illegible] ligt ansett."

"Den del som Hr R.R. uti anmärkningen bör taga best[illegible] således deruti, att han sedan K. Maj:t uti Febr. månad yr-kade Ständernas sammankallande, ifrån den tiden till Dec. månad, ej så underrättat sig om Rikets tillstånd, och Riks-dagens mer eller mindre nödvändighet att han varit i stånd svara på den frågan, utan deremot gått in uti föreställnin-gar om uppskof uti denna högst angelägna ventilation och att han under samtyckandet till Riksdag ej hållit sig till den propositionen som Konungen föreställt om Riksdags nöd-vändighet för landets hjelp och undsättning utan endast grun-dat sitt tillstyrkande dertill på Konungens afsägelse af Thronen."

"Den andra delen som Hr R.R. von Wallvik bör svar[illegible] före, är, att han ställt K. Kammar-Collegium för ett des[illegible] Embetes göromål en corps under Svea Hofrätts dom, de[illegible] dock ett helt Collegium enligt våra lagar står under Konun-gen och Riksens Ständers lydno och redogörelse allena."

"Men som han likväl härmedelst ej kan sägas hafva emo[illegible] Ständernas beslut förordnat en extra domstol, och än min-dre uti de öfrige R.Rådens förseelser öfver hvilka S.U. si[illegible] redan yttrat, så kan han ej heller med dem dela ett lik[illegible] öde medelst mistande af R. Ständers förtroende utan är S.U. af den tanken, att dessa felsteg böra Hr R.R. till varning, läg-gas honom, genom en allvarsam föreställning under ögonen."

Det nu segrande partiets medvind lyfte snabbt W. ännu några trappsteg högre upp på ärans tinnar. Nyssnämnde år d. 27 Nov. utnämnd till C. N. O., blef han året derefter Friherre d. 14 Maj och Seraphimer-Riddare d. 26 Nov., samt 1771 d. 15 Oct. Grefve; dock tog han ej introduction, hvarken såsom Friherre eller Grefve. Entledigad från Rådsplatsen d. 22 Aug. 1772, men kallad att åter intaga sin rådsstol samma dag. Död på Bislinge sätesgård i Upland d. 27 Sept. 1776.

R.R. Wallwiks vapensköld bland Seraphimer-Riddarnes i Riddarholskyrkan visar blott den adliga, som fördes af hans far. Hans valspråk som Seraphimer-Riddare var *Gud, Konung, Fäderneslаnd.*

Gift 1750 med *Anna C. Svart*, dotter af Amir.Kammar-Rådet Birger Svart, enka efter Capit.-Lieuten. P. v. Utfall, med hvilken han hade fyra barn, hvaraf en var dottern *Maria Helena*, f. 1742. Både i Matrikeln och Rådslängden uppgifves, att Wallwiks äktenskap var barnlöst, men i K. Sekret. Sahlstedts biographi i detta Lexicon uppgifves (jfr rättelserna), att han var gift med Wallwiks dotter. Sannolikt bör detta förstås om W:s stjufdotter, nyssnämnda *Maria Helena*, som dock i Febr. 1765, då Hülphers Ättartal utkom, uppgifves som ogift.

G. Ehrensvärd har i sin Journal samlat tjocka svarta skuggor öfver detta namn: "R.R. Gr. Wallwik, skrifver han, var åtlöje och förakt värd i sitt embete. Han hade under corruptionstiden tjent sig upp till Stats-Commissarie. Ombytte parti efter omständigheterna och alltid till sin båtnad. Han sökte partierne och de ej honom, såsom utmärkt hvarken genom födsel, tjenster eller kunskaper. Vid 1765 års vanhederliga och besynnerliga riksdag måste man söka rådscandidaten. De dygdige gömde sig undan. Man skrattade öfverljudt, då man hörde Wallwik föreslagen. Man behöfde en räknekarl i så borttrasslade affärer och en som kunde godkänna alla de efterräkningar som med Sverigess största handelshus gjordes till rikets skada och vanheder samt svenska crediten till ett dödligt sår. 1769 blef han bibehållen och ställde sig in med hofvet såsom nu den starkaste sidan. 1771 blef en ny förändring och Wallwiks gamla vänner, som nu två år egt honom som en fiende, funno honom nu som en förtrolig vän tillbjuda sin vänskap. Hela rådet ändrades. W. blef bibehållen. 1772 arresterades Riksråderne af K. Gustaf. Under det detta skedde, höllo de på att justera ett *protokoll rörande* Christianstads försvar. W. hörde

ett buller, steg upp, gick till fönstret, såg hvad som v å färde och sade: Gode Herrar! H. Maj:t justerar vårt pr tokoll nere på sin borggård. Han sparar oss besväret vi kunna sluta. Konungen spörjer detta infall och W. bl ver bibehållen. Han blef Friherre, Grefve, Seraphimer-Ri dare. Dog utan att saknas i sitt embete, utan att sörjas vänner, utan att berömmas af någon."

Är denna dom rättvis? Möjligtvis har harmen att en *novus homo* prydas med Rådsmanteln och Grefv kronan, retat gallan hos en författare, som utomdess ej särdeles blid i sina omdömen. Var W. 1769 konungsk lycksökeri eller öfvertygelse? Att han, jemte Hjerne va de moderataste i Rådskammarn, förmärker man, och dett kan ej läggas dem till last; hade de öfrige varit likaså, hade vi kanske aldrig haft hvarken 1772 eller 1789, skulle måhända ett brittiskt statsskick så småningom upp växt ur 1720 år regeringsform. Om W. 1771 nalkades de motsatta partiet, kan möjligen sådant förklaras deraf, att det syntes honom, som ginge hans vänner alltför långt. Hans af Ehrensvärd sjelf berättade infall revolutionsdagen bevisar att mannen ej saknade hufvud. Ingen kan förmodligen numera afgöra dessa frågor. Såsom "räkenkarl" torde W. ej saknat förtjenster; utan duglighet som embetsman kan ej gerna någon utan födsel, rikedom eller parlamentariska utmärkelser inkomma i en rådkammare.

Föröfrigt anklagas W. af Ehrensvärd under Gyllenstvahnska rättegången för falhet, med tillägg att K. Gustaf skulle derföre förebrått honom, utan att W. kunnat sig försvara. Äfven i dylika mål är svårt för efterverlden att på samtidens tillvitelser fälla; lagen dömmer ej på blotta rykten; historien bör handla på samma sätt.

(Källor: Ugglas Rådslängd. — Hülphers Ättartal öfver ätten Wallwik. — Secreta Utskottets betänkande vid riksdagen 1769, aftryckt i De la Gardieska Arch. XVII. 137—155. — G. Ehrensvärds Journal. Utdrag ses i De la Gard. Arch. XV. 66.)

— N.

WANDALIN, IVAR.

Detta namn, som icke sällan förekommer i Carolinska universitetets äldsta urkunder, men gemenligen insvept i ett slags cimmeriskt dunkel, motsvarande namnets barbariska klang, tillhörde en af Carolinas urprofessorer. Genom det ljus, som den nyligen till universitets-bibliotheket af Kammarherren Gr. Stenbock på Thorsjö skänkta manuscriptsamling kastar öfver en del akademiska förhållanden i detta

a tidehvarf, har visserligen mycket klarnat som ända ls synts oförklarligt, men fullt utredda äro ännu icke liga partier af de dagarnes akademiska historia. Ett t stycke utgör Prof. Wandalins lefverne, hvilket vi så- ej äro i tillfälle att framlägga utan betydliga luckor, hvilka läsarens benägna öfverseende måste tagas i anspråk. *Ivar Wandalin* eller, som han ock kallas, *Wandel* var d. 10 Mars 1625 uti Magstrups kyrkoby nära Haderslev, hans fader *Jens Iversen Wandal* var "Sognepræst och a lärd i Rhetorica, Metaphysica, österländska tungomålen Theologia." Hans moder hette *Marine Pedersdader*. Af ärde fader erhöll vår Ivar sin första undervisning icke i latin och grekiska utan ock i andra propedeutiska er till "den hellige Guds videnskab", allt intill dess han 12 års ålder blef intagen uti Cathedralskolan i Wiborg hans farbroder, Dr. Hans Iversen Wandal var Biskop, hvars "Disk och Bibliotheca" han hade daglig tillgång. denne farbror med döden afgått d. 16 Dec. 1641, måste Ivar lemna Wiborg, hvilket för honom var så mycket påkostande som han, fastän icke fullt 17 år gammal, råkat lska sig i en af sina cousiner, den fagra Karin Wandal, äfven svurit honom "ævig Troskab." Med sönderslitet ta (ty han hade i monsiör Niels Jensen, sedermera Råd- i Nyborg, en farlig rival, som stod efter "Jomfrue ia") begaf han sig på våren 1642 till Köpenhamn, der "deponerede med saare hædrende Videtur." Fick efter e års förlopp ett resestipendium och drog till Tyskland, han besökte flera universiteter, och derifrån till Holland, rest han uppehöll sig nära ett år, icke utan mycken frukt sina studier "in humanioribus." På hemresan tog han gen om Wiborg för att ännu engång se den hans hjerta hade. Liten Karin var likväl då för honom förlerad, kort förut hade hon måst beqväma sig till att gifva Råd- n Jensen "sin Haand och sit Hiærte." Med fördubblad- ver återvände den på qvinnolöfte så illa bedragne studenten l "de videnskabelige Möer hvis Löfter och Tilsigelser in- n besvige", for till Köpenhamn, "lucubrerede der henimod aars tid", hvarefter han befordrades till Collega vid Ca- drelskolan i Lund och blef d. 9 Maj 1648 promoverad l "Baccalaureus." Året derpå erhöll han ett kongl. sti- dium och begaf sig andra resan utrikes för att höra före- ingar af "de berömmelige Mænd Salmasius, Heinsius, Vos- s, d'Empereur, Boxhornius og den Jøde Menasse Ben Is- el", hvilka i den tiden profiterade i Amsterdam, Leyden

och Utrecht. Ännu engång fick han besöka sin Baldur jag menar Wiborg, ty återvändande från Holland, t vägen derom för att "see om sina kiære Södskenebö hvilka några ännu der voro tillfinnandes, men icke "å dige Karin", som då flyttat med sin Rådman till N På resan från Jutland kom han att höra den bekan Steph. Klotz, som i den tiden var General-Superint öfver Slesvig-Holstein, hvars "nidkierleg för Religion dition och behagelige Prædikemaade" anstod honom s väl och som han prisar för det han förmått Prins F (sedermera Kon. Fredrik III), såsom dåv. Ståthållare Slesvig-Holstein att tvinga alla de prester, som ville dras till pastorat i dessa furstendömen att underskrifv mula Concordiæ, hvilken likväl ännu ej var antagen a ska kyrkan för en liber symbolicus. Denna temligen dragsamma skrift hade besynnerligt nog vunnit särdel hag för vår philos. baccalaureus. Månända var han tillfreds särskildt genom dess förfäktares, Dr. Klotz' förande vältalighet, den han i sin res-journal icke no nat beundra. I denna förtjusning hade han föröfrigt Fredriks eget höga föredöme, hvilken säges hafva v hängifven af denne symbolicismens väldige predikant, ofta af honom begärt privat gudstjenst. Derom b Zwergius i "det Siellandske Clerisie" följande artiga h "Det förtælles, om ellers kan troes, at da Prints F som residerede på Flensburgs slot, engang uformo sendte Bud til Dr. Klotz, at han skulle prædike f paa Slottet, og som han kuns havde faa Timer at sig dertil, havde han fattet fast paa den, samme Tid brugelige Hermans Postil, men tog sig ikke vare Kongen, som var vel belæst i Böger, kort tilforn hav Inholden af den Prædiken han hörte, paa Prent, og da Dr. Klotz efter Prædiken blev staaendes i gema vilde giöre sin Undskylning för sit Hastverk, havde P med en naadig Mine svaret: Hillemend, Hr Doctor! prædiket som en Herremand."

År 1652 erhöll vår Wandal vederbörandes kallelse s Conrector vid Lärdomsskolan i Odensee, och kom såle tjenstgöra på samma behagliga ö der fru Rådmanskan Jensen var bosatt. Om detta varit en skickelse blott conrectoratet i Odensee särskildt lockat Wandalins h nom närheten af Nyborgs stad, upplyser inga antecl af den gode mannen. Året efter sin anställning i C blef han promoverad till Phil. Magister i Köpenhamn

responderat pro gradu under Prof. B. Bartholms præ- för en af denne författad afhandling, med titeln: philologiæ studio, Theologis, Jurisconsultis, Medicis, sophis et Oratoribus utili atque necessario." Tvenne efter befordrades han till Eloqu. Lector och Professor ymnasium i Lund, på recommendation af Biskopen Dr. Winstrup, med hvilken han var i andra led besvågrad som således borde åtaga sig hans uppkomst i verlden. Wandalins cousin, Biskopen öfver Sielland Dr. Joh. dal, var nemligen gift med Anna Cath. Winstrup, Dr. dotter. Eloqu.-lectionen var en ganska indrägtig be- ing, helst den var förenad med ett stort canonicat, eradt till 529 dlr 22 öre s:mt. Denna penningsumma om efter den tidens varuvärde genom lösen för följande edlar:

Landtgille	Råg:	6 Tunnor	529 dlr 22 öre s:mt.
— —	Korn:	115 T:r 1 kp.	
— —	Hafra:	27 T:r	
Tionde	Korn:	5 T:r 4 kpr	
Smör		14½ L:pd	
Ved		12 lass	
Fodernöth		2½	
Bålgaltar		7 st.	
Eckepengar		121 dlr 16 ö.	
Landtgillepengar		43 dlr 26 ö.*)	

Från år 1655 till 1668 saknas alla underrättelser om or Wandalins verksamhet. Det är som han med ens nnit från verldstheatern. Lunds gymnasium var dock tiden ingen så aflägsen och mörk vrå af verlden. Der utom Wandalin trenne lectorer, alla med professors- utrustade, flere lärda caniker och en Biskop af första ingen, med särskildt åliggande att läsa vid gymnasium. ds cathedralskola hade äfven i den tiden en rector cele- imus i Dr. Matthias Foss, sedan Theol. Prof. i Köpen- n och slutligen Biskop i Ålborg, efterträdde såsom Re- r Scholæ Lundensis af den poetiske äfventyraren Caspar iserus samt år 1669 blef Carolinska universitetets förste sices Prof. Conrector Scholæ var i de dagarne den lär- humoristen, Mag. Motzfeld, morbror till Peder Schuma- sedan Kon. Fredrik III:s Storcanceller och förgrefvad afeld, som ofta lärer helsat på sin lefnadslustige oncle,

*) Jfr. "1668 Åhrs Räkningh öfver K. M:ts och Cronans Intrader, till den K. Carol. Akad. i Lundh åro anordnade." Fol. 29.

hvars skämt och lekande umgängesätt han dock icke hafva fullkomligen gillat. Mag. Motzfeld var ock någo väl exorbitant i sina infall, såsom t. ex. när han en u dag skickat ut en af sina skolpiltar vid namn Wolf at rätta ett ärende i staden och ålaggt denne att under dikta ett litet poem på tyska, som han vid hemkomsten de hafva färdigt. Den lydaktige scholaren, som var all utan sångens gåfva, vände sig då i sin nöd och med tande tårar till en barmhertig man han mötte på gatu hvilken han berättade hvilken svår uppgift han fått att Den okände mannen sade då: följ med mig hem; jag hjelpa dig. Pilten följde med och erhöll af mannen lilla impromtu:

"Drey Narren sind in der Welt:
Wandal, Weiser und Motzfeldt."

Wolf går genast glad med sitt distichon till Mag. Mot som, utan att närmare efterforska dess upphof, acce gåfvan och säger, sedan han inhemtat innehållet: " godt; men hvad fanden skulde Motzfeldt der? dog jeg tænke for Rimmets skyld", förklarande sig Conrector öfrigt alldeles nöjd med verserna.

Bland skolcolleger samtida med Conrector Wa hvilka den tiden voro icke mindre än fem, förekomma celebra namn, t. ex. Erik Grave, sedan Rector vid He borgs skola och slutligen Biskop i Århus, Matthias sedermera Rector i Lund och omsider äfvenledes Bi Århus, Mårten Blockius, längre fram Bibliothecarius h store Mæcenaten och Riks-Cancelleren Gr. M. G. De la G K. Hofpred. och Kyrkoh. vid Riddarholms församling i holm, Petrus Sture, sedan skolrector i Malmö och ti Kyrkoh. i Wellinge samt Prost öfver Skytts härad, e Prof. Andr. Stobæi intyg mycket lärd man, som studer rest utrikes i sällskap med Stobæus och efter hvilke har i behåll tvenne goda predikningar samt för öfr nitisk i sitt embete att, då han mot slutet af sin lefn för svag att bestiga predikstolen, satt han på en kyrkogolfvet och predikade för sin församling. Än förekommer bland den tidens colleger i Lund Nils J Fabricius, som var "en ganska ljuflig harpolekare och list" samt omsider befordrades till Kyrkoherde i Gull Näs, i hvars kyrkoböcker finnas många hans antecl som ådagalägga att han varit en man med ljust hufv vida framom sin tid, t. ex. i tolkningen af en hop ska företeelser, signerier och producter af magia na

hvilka den tiden hade så stort öfverflöd och som gemen- af venerandus clerus betraktades med nog vidskepliga ar.

Tillhörande ett så illustert collegium, som Lunds gy- sii- och skollärare-corps kort före Carolinska Akademiens tning utgjort, borde Lector Wandalin, tycker man, r loppet af de 13 år han i denna egenskap tillbragte, a på något sätt låtit höra af sig i den lärda verlden. hvarken i den lärda eller den olärda synes han under tidskifte hafva deltagit. Det enda ställe der vi funnit namn från de dagarne omförmält, är ofvannämnde lilla echon, deri han spelar rôlen af narr. Till hvilket narr- te han med fog kunnat hänföras, blifver i ett följande kifte uppenbart. Enligt en samtida skriftställares ord ll Prof. Wandalin hafva varit mycket "glorieux och pi- nt", efter han var kommen af "förnämt folk." Mannen således satt väl högt värde på sina anor. Men han hade verkligen förfäder af utmärkt förtjenst. Hans farfar var store "Magister Johannes Wandalus, äfven Wendus och vus kallad", som vid Lutherska reformationens början blef Kon. Fredrik I:s föranstaltande hemtad från Gosslar till t Slesvigiske" för att der genomdrifva kyrkoförbättrin- s verk. Denne "mäster Hans" skall hafva varit en både och praktiskt duglig man. Sedan han från år 1527 ar- at på Slesvigs reformation, understödd af Dr. Joh. Bu- hagen m. fl., blef han Theol. Lector i Haderslev, der sen Thronföljaren, sedermera K. Christian III, var Ståt- llare. Kronprinsen lät af mäster Hans undervisa sig "i forbedrede Religions Principiis" och uppdrog honom att rentera öfver K. Fredrik uti Slesvigs domkyrka år 1533. yra år derefter ordinerades han af Bugenhagen till Biskop Ribe der han således var den förste evangeliske Biskop, dan den katholske Oluf Munch blifvit removerad. Detta mbete beklädde han endast i fyra år, ty han dog af väder- lik år 1541. Han är stamfader för den stora Wandaliska miljen, som bland sina medlemmar räknat icke mindre än ra Biskopar, af hvilka en blifvit kallad "Summus Theolo- s", tre Professor, två Stiftsprostar och fyra Kyrkoherdar. under således att vår Ivar var något "glorieux och pi- ant" öfver sin förnäma slägt. Någonstädes är uppgifvet han varit gift med en syster till Biskop Peder Winstrup Lund, men denna uppgift synes mindre tillförlitlig. E- llertid har Dr. Peder räknat slägt med honom och detta r nog varit hans egentliga promotorial, ty genom skrifter

eller lärdomsförtjenster har han ej gjort sig på något utmärkt. Gift redan på 1600-talet och fader åt många till namnet lika okända som hustrun, har han år 1683, ledes nära 60 år gammal, gifvit sig i nytt äktenskap, ligen med en viss "jomfru *Anna Fystdotter Ludvick*" hvilken han hade blott en dotter, som dog i späda domen *).

Då Lunds gymnasium indrogs för att bestå lön åt Carolinska universitetets lärare, blef Lector Wa fästad vid det nya lärosätet först genom fullmakt af d. Mars 1668 att vara E. O. Historiarum Professor och såsom ordinarius i samma vetenskap d. 19 Jan. 1669. Prof. har han præsiderat blott en enda gång, nemligen 25 Jan. 1670, för en disputation med följande titel: "Quæstionum philosophicarum Trias, quam Triade Divina cooperante et suffragante Amplissima Facult. Philos., sub Præsidio Viri Clarissimi Dn. M. Ivari Wandalini, in Regia Acad. Carolina Hist. Prof. ordinarii, promotoris devenerandi, summis in philosophia honoribus consequendis, sobrie et placide philosophantium disquisitioni subjicit Casparus Heilius, Rector Scholæ Halmstadiensis." Oaktadt det är visst, antingen præses eller respondens är författare denna philos. afhandling, är det måhända en skyldighet här i korthet redovisa för dess innehåll, helst det är enda lärdomsfoster för hvilket man kan misstänka Prof. W. Första quæstionen lyder så: "Ars an habitus loco generis in Definitione Logices ponatur rectius?" Genom en scholastiskt grundlig undersökning af begreppet Logica, jemfördt med begreppen Ars och Habitus, finner författaren att logiken rättare är att anse för en konst än för en habitus. Konst definierar han nemligen såsom en af förnuftet regulerad poetisk förmåga. Är nu konsten en sådan ἕξις ποιητική, måste den nödvändigt gifva form åt någon yttre materia; men detta gör en logicus, i det han tager för sig något ämne ur physiken t. ex. eller ur philosophien, hvilket han ikläder en med tankens lagar öfverensstämmande form, nemligen syllo-

*) Med vår Ivar försvann således ur historien namnet Wandalin, hvilket väl icke heller genom honom egentligen kan sägas hafva blifvit historiskt. Alla de öfriga i slägten hafva kallat sig Wandal och de fleste hafva varit författare. Sjelfve Peder Jensen, vår Ivars fader, "Sognepræst till Magstrup" har af trycket utgifvit åtskilliga "Funeralia, d. ä, Liigprædikener." Ättefadren, Mäster Wendus, har deremot ej åt efterverlden lemnat något snillefoster, hvarföre ock Joh. Møller yttrar sig om honom i Cimbria Litterata: *Liberi posterique plus ei famæ, quam libri acquisivere.*

en o. s. v. Emellertid dristar förf. icke alldeles be-
la att ju logiken äfven på sitt sätt är en habitus, enär
accommoderar sig mera ad genus än ad proximum (?).
skall man söka efter genus, måste man hålla sig till
dicamenta; men alldenstund logiken finner rum in præ-
mento qualitatis snarare än in prædicamento quidditatis,
te man utan all tvifvel hänföra logiken till ett af dessa
stycken: visdom, kunskap, intelligens, klokhet eller
t; men icke är den kunskap, ty kunskap kan man ega
ens reale, men logiken tracterar endast ens rationale.
nde de andra fyra styckena må man rådfråga lärda af-
lingar af de lärdaste män för att klarligen inse det in-
af dem motsvarar genus logices. Återstår således intet
t än att med Plato, Cicero, Scaliger och annat lärdt
k definiera logiken såsom en konst." Förmodligen har
benägne läsaren nog af detta spicilegium doctrinæ Wan-
linæ och frikallar oss måhända från skyldigheten att fort-
la expositionen. Så mycket torde dock böra tilläggas,
andra quæstionen i denna "hans quæstionum philosophi-
rum" har följande uppställning: "An Substantia Substantiæ
ntrariatur?" Negatur. Tredje frågan lyder så: "An Ne-
ssarium et Contingens sint disjunctæ Entis affectiones?"
irmatur. I besvarandet af sista frågan nitälskar förf. oför-
ckt mot de Stoiker å ena sidan, och de Epicuréer å den
dra, så väl som mot Conimbricenses (?), de der helt o-
aktigt påstå, att vissa Guds transscendenta handlingar
fvas som hvarken äro nödvändiga eller tillfälliga. Trac-
ten slutar sålunda: "Med uppräckta händer må vi bedja till
jden, att vi måtte blifva förskonade för sådane kättare
mt med deras fåfängeliga spetsfundigheter, under hvad namn
s än måtte återkomma." I det föregående har förf. särskildt
pekat sådane af tidehvarfvets svärmeandar som Copernicus,
alilæi och Spinoza.

Är detta, såsom det vill synas, Ivar Wandalins enda
rdomsidrott, må man väl säga: Ex ungue leonem! och be-
laga att han ej riktat verlden med många likartade lejon-
agder. Motstycken till denna philosophiska djupsinnighet
finnas dock icke blands Lunds akademiska afhandlingar från
n tiden. Proff. Canutus Hahn, Casper Weiserus, Petrus
lm och Erik Elfvedalius m. fl. höra till samma philosophi-
a skola som Wandalin. Eget är att föreställa sig sådane
ribenter såsom Samuel Pufendorfs samtida professorer vid
mma högskola.

Då den Kongl. Commissionen år 1669 blifvit till nedsänd för att undersöka verkliga förhållandet med en "irringar, embetsfel och exorbitantier", som den vak Procancelleren, Kyrkoh. Dr. B. Oelreich mot åtskillig fessorer anmälte, blef följden af denna ransakning för dalin densamma som för kamraterne Buschovius, Bech Cassius, Weiser och Hjort, att han reducerades, d. ä. tjenst och embete tills vidare afsattes. De Kongl. Co sarierna, Riksråden Claes Rålamb och Joh. Gyllenst hade nemligen funnit att samtlige desse Professores frukt skaffade vid Akademien", helst åtskillige af dem, Cassius och Buschovius, hvilka äfven sedan fann tjens arméen, den förre år 1670, den sednare 1677, såsor neral-Auditeurer, varit nog öppenhjertlige att tillstå, "icke egentligen inrättat sina studier med afseende på resp. professioner." Prorector, Prof. Pufendorf hade honom affordradt utlåtande föreslagit denna reduction alldeles "nödvändig för Carolinska universitetets anse hvilket, enligt hans oförgripeliga mening, berodde min professorernas mängd, helst när dessa voro i verlden bekante personer, än af deras skicklighet och utmä samt deraf att de blefvo så lönte, att de med fröj icke med suckan kunde öfva sina ingenia. Nu gravera bland estaten och använde mera tid på trätor och gr på sina publicas lectiones och privata collegia" o. s. v.

På detta sätt "reducerad", lefde W. några år bor sina capitelgods. Men sedan dessa vid den bekanta jo ningen 1671 blifvit ansenligen förminskade, skref vå professor flera suppliker till regeringen och begärde att i sin akademiska beställning restituerad. I Stenbockska scriptsamlingen finnes ett bref från honom till Akad.-C leren, Gr. G. O. Stenbock, af följande lydelse: "Såso E. H. Exc:s *underdånigste* client, hafver E. H. Exc. *underdånigste* att tacka för min fortuna och välfärd, är det min skyldighet det med all *underdånighet* att erl och såsom det berättas att med första skulle ankomm Stockholm en ny akad. estat, så beder jag underdåni jag vid min profession och ringa geistlige godz nådigst blifva conserverad, som vet mig icke i någon måtta att förbrutit, utan användt all möjlig flit till ungdomens visning och Akademiens honneur, som jag det för Gu alla rättdömande menniskor aktar att försvara. Men med tiden, om Gud vill, ett scriptum eller flere att rera och edera, om eljest mina ringa medel vilja tillst

a vid sista reductionen här vid Akademien anno 1671 enerverade och nästan exhaurerade. Då till någon pense och refusion derföre, att få och bekomma, hän en stor nåd, om mig måtte tillåtas att uppbära de r s:mt, som i närvarande år vacerande blifva och till varit salarium åt Mag. Hans Bagger, som nu är Sogne i Köpenhamn. Dessutom, såsom mig fattige man icke skada är tillfogad vid jordrefningen på mitt geistlige som derigenom är förringadt och dagligen genom många ter betungas, så att jag med hustru och barn icke kan ituera (sic!), beder och supplicerar jag fördenskull gan ödmjukligen att det i nåder måtte behaga E. H. Exc. ara mig fattige man behjelpelig, att ett præbendehem som antingen nu är ledigt eller med tiden kan blifva mig likasom andre professoribus måtte blifva assigneradt. en stora nåd och indulgentz jag i högsta måtto vill be och tacksammeligen erkänna, befallandes E. H. Exc. med den högborna familia i den Högstes milderika nåd, och beskydd" m. m.

Med anledning af sådana suppliker hade regeringen, till en Akad.-Cancelleren, som bekant är, äfven hörde, be at Wandalins nöd och haft honom i någon åtanka vid gifvandet af Bruskeflods pastorat nära Malmö, men som Kyrkoherden der aflidit samma år han tillträdt, fann ringen mera rättvist att förunna dennes sterbhus några komster deruta än att "dermed accommodera den redu de Mag. Ivar W." I stället fann man för godt att åter tta honom efter ett par års förlopp uti hans akad. em Det scriptum han lofvat Akad.-Cancelleren att "ela ra och edera", kom likväl aldrig att se dagen. Den re erade professorn tyckes ej efteråt mera än förr hafva at efter akad. constitutionernas föreskrift för Hrr pro ribus att årligen utgifva och försvara åtminstone en dis tion per man. Deremot har man efter honom i behåll illiga s. k. "carmina gratulatoria", efter tidens sed så akademiska snilleprof vidhängda. Ett dylikt carmen här intagas såsom prof på W:s förmåga i bunden stil. är bifogadt en disputation pro gradu philos., för hvil Johannes Bagger d. ä. responderat under Prof. Elfve s, med följande titel: De Modis imperium adeundi Le nis, och lyder så:

Gryphica Baggerum Cadmea luce beavit:
Aonidum sacris imbuit Upsalia.
Quis non miretur? Creat hunc Carolina magistrum;
Formarunt ergo tria Lycæa virum.

Martia non placuit Nostro nec Delphica laurus,
Regia sed placuit, quam Carolina dabit.
Hanc, Baggere! tibi et summos gratulamur honores,
Quos meruit virtus assiduusque labor.

Såsom drag utaf Prof. W:s capacitet i egenskap af damot i den Akad. Senaten, må ur Cons. Ampliss. pr koller lemnas följande utdrag af prot. för d. 20 Sept. 16

"§. 3. Proponerade Hr Rectòr Illustris" (en ung dent vid namn Nicolaus Banér, son till RiksR. och G Gouvern. i Malmö, hvilken student af patres conscripti h vit utkorad till styresman och som styrde Akademien så mycket visdom och konst att han följande året ånyo des till Rector): "Hans Ädle Högvördighet, Biskopen Dr. Winstrups, med anledning af inlupne klagomål, insinuer skrifteliga begäran att njuta ett sannfärdigt attestatum några punkter, hvilka härefter antecknade finnas, och fördenskull Hr Rector Illustris, att hvar och en af Dom Consistorialibus ville till hvar punkt afgifva sitt special partiske votum. Prof. Buschovius protesterade, att han kunde gifva sitt votum, efter såsom Hr Biskopen rejicie och declarerar honom för sin fiende och afundsman, uti inlaga, der han dock Episcopo aldrig hafver gjort nå emot. Prof. Cassius item dicit, och dermed trädde de bå af, så länge Bispens begäran företogs och examinerades.

Quæstio 1:ma. Om Winstrupius någon tid och i nå måtto hafver turberat Academiam och deruti gjort factio Vota: Prof. Weiserus: Jag vet inga turbas eller factio vara gjorde vid Akademien af Hr Biskopen. Prof. Wa linus vet af inga factionibus eller turbis. Eljest att i rumor är i landet om åtskillige oredor vid Akademien kar jag intet mig att hafva förnummit, men ursprunget jag intet. . . . Prof. Holm: Om det med ordet *turbera* f stås det att Prof. Schwartz, efter han icke fick njuta r denset, derifrån Biskopen kastat honom ut, intet kom fullfölja sin profession och sitt predikande, så kan icke kas att ju vår Academia är turberad. Men eljest vet jag inga factionibus och har aldrig någonsin lockat eller dra mig dertill. . . . Prof. Pufendorf vet intet af factionibus, ock intet att bispen har turberat ganska Akademien. P Schwartz bekänner att bispen dermed har turberat Aka mien, att han 1) har patrocinerat Fulede (en dansk stude sedermera Rector Scholæ i Landskrona, som calumnierat Proff. uti ett offentligt tal), 2) intet velat efterlåta (sic) studenterne skola presentera sig facultatibus, för hvil

ens facultas juridica så många resor ord för honom talat
'er in consistorio, 3) sin egen person (sic) har förhin-
t sitt embete att förrätta både på predikstol och cathe-
. Men hvad factiones anlangar, vet han intet. . . . Prof.
gerus: Jag efter mitt samvete intet kan säga eller förstå
å turbas eller factiones vara skedde. Är det något,
ver det väl af actis och probatis upplyst för den Kongl.
missionen. Rector Magnificus vet hvarken af turbis eller
onibus, der Hr Biskopen visar sig vara oskyldig uti den
kt om examine studiosorum.

Quæstio 2:da. Om bispen gjort academicis förtret eller
t tanquam hostis academiæ et tyrannus? På denna fråga
a de fleste voterande afgifvit undvikande svar. Prof.
wartz (den som Biskopen utvräkt ur residenset och låtit
a på gatan) "ville ej säga ut sitt votum, förrän bispen
larade, hvad han förstod med hostilitate et tyrannide."
f. Baggerus säger sig ej veta någon orsak till tyranni
r hostilitet, och Rector Illustris "vet af ingen hostilitet
r tyranni i regard till Akademien."

Quæstio 3:tia. Om Hr Biskopen hafver förfört någon
clarissimis D:nis professoribus? Negatur unanimiter a tota
tu, med undantag af Prof. Schwartz, som sade, att han
t resolverar sig häruppå, förrän han får veta, hvad som
ll förstås med ordet förfört.

Quæstio 4:ta. Om clariss. D:ni Proff. hafva förnummit
Biskopen uti någon måtto hafva varit så ogudelig och
niska hos hvilken hvarken Guds eller Konungens respect
ta finner? Här veta de fleste Proff. intet annat med bi-
n än det gudeligt och ärligt är. Prof. Spole: Jag som
menniska kan intet annat se än Hr Biskopen är en gude-
man, efter han gör sina morgon- och aftonböner och går
gt i kyrkan. . . . Prof. Schwartz säger, att Biskopen der-
handlar emot Gud och skandaliserar församlingen, efter
1) så länge jag hafver varit här på orten, har brukat
rans nattvard cum odio pertinaci et invidia emot sin nästa
h besynnerligen emot mig, nullum meis precibus de pace
um relinquens; 2) för hat skull öfvergifver den ordinaira
dikan som han tillförene besökt hafver (Prof. Schwartz
r Pastor Teutonicus i Lund och hade väl saknat Dr. Peder
d åhörarne af sina tyska predikningar), 3) quia poeni-
tes excludit a sacra coena ob incerta peccata, 4) quod
Lundis format illegitima et violenta judicia (såsom Herre
Lundagård höll nemligen Winstrup ännu i de dagarne
melig slottsrätt på sin herregård och skipade lag efter

feodalt godtycke). Emot Konungen handlade Winst contumaciter, quia noluerit parere quibusdam resoluti et decretis regiis. Prof. Wandalin kan intet annat sä att bispens utvärtes lefverne är anständigt.

Quæstio 6:ta. Om Hr Biskopen hafver varit Akad så fiendtlig, att icke någon af D:nis Proff. kunde ett blick vara säker för hans gewalt? Besvarades med enh nej, undantagandes att Prof. Schwartz säger sig icke varit fredad mot bispens utkastande och öfvervåld.

Quæstio 7:ma. Om Hrr Proff. hafva förnummit h vara en kättare och uppfyllt landet med kätterier, förn gast Calvinisk, Anabaptistisk och Photiniansk? Prof. gerus: Hvad det sig anbelangar, vet jag intet att bes Hans Ädle Högvördighet, och icke heller att det är hans vetenskap någon tolererad in ecclesia, antingen a centibus eller discentibus. Prof. Hjort consentit. Prof Schwartz vet att bispen ställt fram en och annan villfa mening, äfvensom att han recommenderat irrlärige stud till att predika i församlingen, men vill likväl icke håll nom för en kättare. (Längre fram beskylldes likväl Di der af Josua Schwartz att vara en Syneretista, emedan skrifvit ett berömmande epigramm till Calixtus). Prof fendorf vet af inga kättare eller kätterier bispen att p da. . . . Prof. Wandalin vet med bispen intet kätteri att han uppfyllt landet med kättare, ehuruväl att jag l hört en af honom recommenderad Lüneburger-studen namn Daniel Bruchstedt disputera med Prof. Schwart omnipræsentia corporis Christi, den studenten förne item att animas humanas procreari non per traducem creari, hvilket jag för mitt samvete skulle intet kan u låta att attestera. . . . Rector Illustris har aldrig förn Hr Biskopen vara någon kättare eller uppfylla landet kätterier, men Prof. Schwartz har angifvit in consistor dane personer vara här i landet och hafva af episcop niam concionandi, hvilket han säger sig vilja bevisa."

Af detta torde man finna att Wandalin varit e serad man och icke utan theologisk underbyggnad. Nä blifvit prest är icke bekant, ej heller när han erhöll åkra och Flackarps præbende-pastorat; men näpplig den series pastorum, som för detta gäll uppgifves i historiska skrifter, t. ex. i den sista Matrikeln öfver stift, tillförlitlig. Det heter nemligen att W. varit k herde i Uppåkra och Flackarp från år 1664, men då *detta* säkert blifvit upptaget i beskrifningen på Car

…miens intrader vid denna inrättnings stiftelser, der det …blott talas om Wandalins geistlige godz, dem han …örde från Lunds gymnasium. Troligen har han ej er… detta i den tiden mycket klena pastorat, förrän någon …fter det han utnämndes till Histor. Professor vid Lunds …rsitet. Under kriget med Danmark blef W. husvill i …, ty fienden sköflade och brände hans gård, hvarefter … flyttade ut till sitt pastorat, Uppåkra der han bodde …sin död d. 11 Juli 1693, utan att vid Akademiens re…ation återvända till sin plats såsom Professor. Angåen…ans presterliga verksamhet och sednare lefnadsöden har … sig ingenting bekant. Akademie-Curatorn Dr. Christian … skrifver om honom i ett bref af 1671 till Akad.-Can…ren: "Mag. Iverus Wandalin begär åter professionem …riarum, på det han icke må lefva in obscuro, men göra … för sina många barns skull, meriterad till framtida be…ran. Vill gerna qvittera sitt geistliga godz, som vid …demiens sednaste estat blef honom anslaget tillika med …åkra pastorat, som han ännu njuter, om honom blott, … med de andre, 600 dlr förunnas. Han är eljest ingen …pable man och kan i det fall sin plats maintenera såväl … en annan. Men han är mycket glorieux och piquant, … han är kommen af förnämt folk, och förtryter det ho…, att han som var öfver Knut Hahn in gymnasio och …t på stället, blef vid Akademiens inauguration satt un… alla professorer. Eljest har han icke de dona, att han … civili conversatione kan anstå hvar man. Icke destomin… är han en rättälskande man, som icke faverar denna o…, när han placide et humaniter tracteras." P. G. A.

WARGENTIN, PEHR WILHELM.

Född i Sunne prestgård i Jemtland d. 22 Sept. 1717. …adren Kyrkoherden, sedermera Prosten *Wilh. Wargentin*). …omgick Frösö skola och Hernösands gymnasium. Student … Upsala 1733. Philos. Mag. 1743. Docens i Astronomien …746. Ledamot af K. Vet. Soc. i Upsala 1741. K. Parisi… Vet. Akad:s Correspondent 1743. Led. af K. Vet. Akad. … Adjunct i Phil. Facult. 1748. K. Vet. Akad:s Sekre…rare 1749. R. N. O. 1759. Död d. 13 Dec. 1783 i …ockholm.

Ledamot i K. Bibel-Commissionen; i K. Tabell-Commis…nen; i K. *Directionen öfver* Trollhätte Slussverks bygg…d. *Ledamot af K. Vet.* Akad. i Paris, Kejs. Vet. Akad. i

Petersburg, R. Vet. Soc. i London, Göttingen, Köpenh Trondhiem och Mussachuset. Led. af Samfundet pro et Christianismo.

Den totala-solförmörkelsen 1729; hvars orsaker astronomien ej obevandrade fadren förklarade för den årige sonen, var en tillfällighet, som först vände den vande stjernforskarens blick mot himlahvalfvet, och då derjemte erfor att sådane företeelser kunde af veten män i förhand beräknas, väcktes hans åtrå att engång b bland desse lärde, hvilkas siarförmåga måste hafva före mit honom så underbar. Det var ock en dylik omstä het — solförmörkelsen 1560 — som gaf första väck åt den fjortonårige Tycho Brahes snille. Vid Hernös gymnasium fann ynglingen föga näring för sitt älskling dium, ty den dåvarande Matheseos Lectorn var väl he stadd i theologien och de classiska språken, men visste af det han hufvudsakligast borde veta. Mellertid fann djekne i hans boksamling ett dyrbart fynd — en bo Tycho Brahe; den handlade väl blott om de astrono instrumenterna, således en för en nybörjare föga upply hjelpreda, men för unge W. var det i alla fall en ska

Efter ankomsten till Akademien i Upsala 1733 ynglingen ett länge önskadt tillfälle att få tillfredsställ betaste törst efter undervisning i den ädla stjernkunsk Klingenstjerna och Celsius hade nyss der blifvit befor till Professorer, men deras lärosalar voro glest besökt ännu betraktades mathematiken i Sverige ej stort annorl än som "en nymodig curiositet", emedan man i allmänhet insåg, att denna vore grundvalarne för all slags mech W. blef en af desse högtförtjente mäns få lärjungar kom tillika i närmare beröring med sin landsman, de sin tid utmärkte astronomen Hjorter. Sannolikt var glädje ej liten, då Upsala ändtligen fick sitt eget obs torium, försedt med temligen goda instrumenter.

Det lilla arf han efter sin fader erhöll hade åtgåt dan innan han 1743 hann promoveras. Han måste de taga sin tillflykt till conditionerande, med målet att deles blifva Matheseos Lector vid Hernösands gymna En mer lysande framtid öppnade sig dock, sedan hans f ningar och upptäckter rörande Jupiters Drabanter b blifva bekanta.

Celsius hade anvisat honom dessa af Galilei först täckta månar, såsom ämne för hans år 1741 utgifna exercitie-disputation. Till denna skulle såsom bihang

yngre Cassini's förväntade tabeller öfver samma stjern-
ör. Men då det från Paris förväntade exemplaret länge
lef, beslöt W. att gå sin egen gång. Han beträdde
den analytiska utan den empiriska vägen, i det han be-
e med "en outtröttlig möda, arbete och calcul, att först
ätta nya taflor, sedan jemföra dem med nästan ett o-
gt antal observationer, deraf ånyo undersöka, rätta och
ättra, återigen jemföra, och kom omsider så långt, att dess
ast utgifne taflor öfver dessa satelliter med en särdeles nog-
utmärkte deras gång och equationer; hvarvid, utom det
id förekommande långsamma och mödosamma arbete,
lyckliga och fintliga estimations-gåfva, att af flera o-
heters sammansättning i hvar och en af satelliternas rö-
er kunna utleta och skilja de delar ifrån hvarannan, som
ligen hörde tillhopa, och alltså kunde hänföras till en
samma equation, skiljaktig ifrån andra equationer, hvilka
igen af andra delar borde utgöras, nogsamt framlyser."
an han laggt grunden till sin theori, ankom ändtligen
nberörde Cassini den yngres arbete.

"Ingen fägnad kunde vara större, än den Hr Wargentin
sig borde känna, då han vid ankomsten af de förvän-
nya Cassinianska taflorna fann, huru hans eget utkast
re och med mycket större noghet utmärkte satelliternas
omener, än desse nu erhållne Cassinianska taflor. En
d, som älskar sin vetenskap, känner ingen större förnö-
e och belöning, än den han kan hafva af sanningars upp-
kande i den samma. Den emot de lärde isynnerhet spar-
ma lyckan sätter icke heller gerna deras begärelser och
nad på några andra prof. Deras vetenskap, och ämne
r deras förnöjelse, slutas inom samma krets. Hr W., af
tta sitt profstyckes lyckliga framgång uppmuntrad, för-
ade då sin möda att fullborda, och ännu mer förbättra
tta omtalta utkast, och att deraf formera fullständiga taflor
er alla fyra Jupiters satelliter. Dessa nya taflor voro fär-
a till slutet af år 1741, och fick han då det förnyade
et att röna deras temmeligen nära öfverensstämmelse med
ervationerna. Men då han kort derpå skulle resa till
ckholm, hände den olyckan, att hans coffert, hvari dessa
lor, tillika med allt det lilla öfriga han då för tiden egde,
ro inlagde, blef på vägen bortstulen, utan att han derom
ade erhålla någon upplysning, hvarigenom hans tuåriga,
ttsamma och oförtrutna arbete förlorades, emedan detta
den enda handskrift han deraf hade. Vid tillfällen,
han sedermera kom att tala om denna händelsen, på-

minte han sig alltid, huru han räknade den då lidna skadan för intet, emot förlusten af sina taflor. För h var då icke annat öfrigt, än att återigen begynna me satelliter, och att genom ett förnyadt arbete ersätta mistningen. Han hade dock ibland sina, i Upsala qv nade papper, några små utkast och calculer öfriga, tonren och de förnämsta momenterna, som ingingo i d lorade taflorna, qvar i minnet, hvarigenom detta nya mycket lindrades. Dertill kom äfven den igenom de taflornas construction förvärfvade vanan och färdigh calculen, hvilket allt nu lättade mödan, så att han denna nya räkningen kunde än mera applicera sig till förbättring. Han fann, att medeltiderna i de nya Cas ska taflorna, för alla fyra satelliter, voro med mindre het bestämde, i anseende hvartill han bättre utsök samma. Han fann äfven, att den equation hos första liten, som härrör af Jupiters egen excentricitat, och ken af den yngre Cassini var utförd till 40′ 23″ bor lenast vara 39′ 20″. Uti den andra och tredje sat fann han likväl denna equation vara af Cassini med t lig noghet determinerad. Uti den fjerde satelliten fan att denna equation borde minskas med 7′. De tvenne tionerne, som uppkomma af ljusets successiva propag och hvilka Bradley uträknat sådane, som Whiston dem i sin tractat om sjö-longituden, fann han vara m noghet utsatte, i anseende hvartill han bibehöll dess till hvilka han likväl, vid tillfället af de i Upsaliska Societetens Acter anförde observationer öfver den förs telliten, tillade den tredje equation, härrörande af j orbitas excentricitet. De hitintills omtalte equationer likväl af förra astronomer kände såsom de, hvilka ingå i bestämmandet af satelliternas phenomener, fast begått misstag i deras rätta mensurer. Men Hr W. täckte äfven i de trenne första satelliterne helt nya tioner, utom hvilka deras rörelser icke kunde med slags noghet föreställas. Dessa voro så mycket svåra utleta, som de icke restitueras i hvar och en, antinge ras egna, eller jordens och Jupiters revolutioner, ut höfva den till helt afskilda tidehvarf. Den equation på ett sådant sätt fann böra appliceras till den första liten, stiger till 7′ 20″ på ett tidhvarf af 437 dag timmar 41′, efter hvilket densamma restitueras för att igen låta på samma sätt märka sig under nästa period så framgent. En dylik equation med denna nu omtalt

han äfven i den andra satelliten, som har samma
, men skiljer sig ifrån den förra dels derigenom, att
är störst då den andras är minst, och tvärtom, dels
i anseende till storleken, hvilken i denna sednare sti-
ll hela 34′. Dessa tvenne equationer införde han i
sin första upplaga af taflorna, för den första och an-
satelliten. En nästan lika equation med den första af
omnämnde, så väl till storlek som restitutions tid,
han sig äfven finna i den tredje satelliten, men som
icke var genom observationer fullkomligen utrönt, så
ade han också densamma. Jag bör likväl icke under-
tt här nämna, det Bradley var första uppfinnaren till
en af 437 dagar 20 timmar, inom hvilka vissa inega-
i de trenne första satelliterne restitueras. Denna upp-
n gifver han tillkänna redan år 1726 i Engelska Trans-
rne, hvarom äfven sedermera nämnes i de annotatio-
som han lemnat öfver sina dessa satelliters taflor, hvil-
1740 samfält med Halleys astronomiska taflor utgåfvos.
det är lika visst, att Hr W. också genom egen flit har
ckt denna samma period, och att han då icke kände
leys uppfinning, hvilken han utan tvifvel hade omnämnt
skrifningen af dessa sina taflor, om han hade haft sig
n bekant. Härmed må eljest vara huru det vill, men
r ändå alltid ostridigt, att Hr W. var den förste, som
noghet utrönte rätta storleken af dessa, inom den om-
de perioden sig restituerande equationer, i de tvenne
satelliterne, så att de för den tiden i jemnlikhet med
vationerna föreställde deras gångar. Uti taflorna öfver
erde satelliten införde han äfven den nya equationen,
Maraldi först upptäckte, såsom uppkommande af dess
ås excentricitet, och hvilken går till hela två timmar,
tyckes hafva en period af tolf år, under hvilken den-
a är ibland större ibland mindre, då den är störst,
f skulle följa att denne excentriciteten är föränderlig.
dessa nu omtalte och upptäckte dels nya equationer,
nödiga rättelser i de förut bekante och brukade taf-
, gjorde han åtskilliga förbättringar uti determination
derna, hvilka samtelige satelliterne använda att gå ige-
Jupiters skugga, vid tillfällen af förmörkelser, hvar-
han upptäckte åtskilliga förändringar i deras orbiters
gar till Jupiters orbita, såsom ock gaf första anled-
n att af observationerne sluta till deras noders rörlig-
hvilken också af deras gemensamma attractioner är en
ndig följd. Denna nya skrifteliga upplagan af sina

taflor, hann han likväl icke, i anseende till åtskilliga m
kommande hinder, att fullborda, förrän vid slutet
1741, och är densamma, som blef införd uti Upsaliska
Societetens Acter för nämnde år, för att behålla det
som i samma acter var ärnadt åt det år 1741 förlorade
scriptet, emedan det var för vidlyftigt, och för Hr W.
lika för kostsamt, att enligt det första förslaget bifoga
samma till den äfven s. å. utgifne disputationen om Ju
satelliter."

"Så snart dessa nu omförmälte taflor hunno blifva
lands bekante, vunno de äfven alla dåvarande astrono
bifall och särdeles goda loford, såsom de, hvilka i ans
till den noghet, hvarmed de föreställde dessa planeters
liga rörelser, vida öfverträffade alla ännu bekanta tafl
ver desamma, hvarföre de också blefvo antagne såsom
med hvilka alla observationer på förenämnde satelliter,
de egentligen jemnföras. Vid tillfälle af dessa taflors
vande, lofvade också Hr W., att särskildt meddela de
servationer, hvilka han nyttjat så till deras construc
som till jemnförelse emellan dem och observationerna.
sitt löfte fullbordade han hvad den första angår, uti
nämnde Upsaliska Societetens Acter för år 1742, der
anförer öfver ettusende observationer, hållne af åtski
astronomer, hvilka han jemnfört med sina taflor, och fu
skillnaden sällan gå till en tids minut, men merendels
nog mindre. Sedermera och uti samma Societets Acter
år 1743 införde han också omkring fyrahundrade obse
tioner öfver den andra satelliten, äfven jemnförde med
lorna, uti hvilka skillnaden sällan går till två tids minu
men är merändels omkring en och derunder."

W. uraktlät dock icke att under hela sin lifstid
dessa himlakropparnes rörelser, samt ideligen rätta och
bättra sina taflor. Då han 1755 fick i handskrift en ny
laga af dem färdig, meddelade han dem åt De la Lande,
lät införa desamma i sin år 1759 utgifna upplaga af Hal
tabeller. Men redan långt förut hade, som sagdt är,
lärda verldens uppmärksamhet blifvit fästad på den sve
stjernforskarens första arbete, som, oaktadt dess ännu
dre fullkomliga skick, dock var det bästa och noggrann
i sitt slag. Den unge författaren kom, isynnerhet efter C
död, i brefvexling med franska astronomer, och blef (17
förr Parisiska Vet.-Akademiens Correspondent, än han af
Svenska blef kallad till dess Ledamot, hvilket dock sk
samma år. Efter ett 1746 utgifvet specimen, innehåll

ikens historia sedan seklets början, utnämndes han Astron. Docens i Upsala, men en sådan befordran, hans biograph, lofvar, å utkomstens vägnar, "icke isynnerhet i en vetenskap, der ofta få eller ingen undervisas, och en lärd bör förlåtas, då fattigdom brist på det nödvändiga, med all den nit han eljest att uppoffra sig till sin vetenskap, föranlåta ho- i den delen hafva afseende på sig sjelf. Den öpp- id Hernösands gymnasium, hvaruppå Hr W. hittills afseende, hade ännu icke timat, och prestvägen bör- igen visa sig för honom såsom snarast ledande till och tillräcklig utkomst. Med mindre arbete hade örmodligen erhållit större välmåga, men tillika min- kunnighet. Någon torde heldre välja de förra, än are. Under en sådan hans villrådighet blef år 1748 ophisk adjunctur ledig vid Upsala Akademi. Det ännu en sådan vana vid infallande professorats le- i den philosophiska Faculteten, att alla Adjuncter Facultet voro genast färdige att söka, den lediga n måtte vara i hvad som helst för lärdomsdel. Hrr stjernas och Celsii så utmärkte kunskaper i sina ve- r började ändtligen upptäcka det phenomenet, att rde i sjelfva verket vara hemma i vetenskaperna, för a i de professioner, som dem tillhörde, vara värdig vid förefallande ledigheter; och att derföre vore st, det sådane skicklige ämnen bereddes, hvilka, ge- fordran till de lägre informations-sysslorna vid Aka- i desamma kunde blifva förtjente och duglige att i re efterträda. Af denna grunden blef också nu för gången den principen vedertagen, att en ibland de juncturerna, som höra till den philosophiska Facul- skulle anslås de mathematiska vetenskaperna, hvilken sedermera utbredde sig äfven till de öfriga samma s adjuncturer, så att de blefvo afdelte efter veten- a, såsom de närmast med hvarannan kunde förenas. ingen mathematicus var Adjunct i denna Facultet, ltså förordnadt, att den omtalte lediga adjuncturen tilläggas mathematiken. Hr W., hvilkens förtjenst lysande framför de öfrigas, som också kunde hafva inställa sig såsom sökande till denna tjenst, erhöll immet på Facultetens underdåniga förslag, och hade m att af Högstsalig Kon. Adolf Fredrik, såsom Up- demies dåvarande höga Canceller, blifva till samma r utnämnd. *Han vann väl* genom denna befordran

en ordinär tjenst, och derigenom en fördelaktigare ... uppå hvilken han vid tillfälle af öppning uti de vet... till hvilka han med så god framgång hade lämpat si... de bygga sitt hopp om vidare befordran. Men han... omständigheter blefvo ändå icke genom detta fram... bättrade, ty den erhållna adjuncturen var ännu lö... ovisst huru snart lön i ordningen densamma kunde ... Emellertid var denna ringa början till en framdel... redbar lycka af den verkan, att Hr W., engång ... öfvergaf tanken om det andeliga ståndet, och beslöt ... de öden, hvartill hans astronomiska studier hono... föra. Men det dröjde icke länge, innan försynen ... för honom en ny och helt oförmodad väg, och täck... detsamma så förordna, att Upsala Akademi icke sk... gre hos sig få behålla denne berömlige mannen. E... tidig död bortryckte år 1749 K. Vet.-Akademiens ... rare, Hr Pehr Elvius, en af de värdigaste Hr Klingen... disciplar, och hvilken lofvade, att med tiden blifva ... ibland detta seklets ypperlige mathematici, i fall man ... fått behålla honom. Hans tractat om vattudrifter ... om dess insigter i mathematiken, och dess tillämp... ett af de svårare ämnen. Ingen kunde då finnas sk... att uppfylla det lediga stället än Hr W., isynnerl... det började särdeles blifva Vet.-Akademiens tillhörig... bestrida de astronomiska observationerna, som kun... komma, tillika med deras calculer, hvilket var ha... nämsta smak och egentliga styrka. Han blef således ... att vara denna K. Vet.-Akademiens Sekreterare, och ... tade denna sig uppdragna nya tjensten i samfälte tre... år, eller till dess han med döden afgick."

Franska Vet.-Akademien hade år 1748 till prisfr... satt bestämmandet af den verkan, som planeterna ... och Saturnus ömsevis utöfva å hvarandra. Euler van... "Men som Akademien äskade ännu någon närmare u... ning af detta ämne, så föreställdes frågan på nytt ... 1750, då samma stora geometer äfven andra gång... uppå svarade, och med mera tydlighet utförde sjelfv... lysen, samt applicerade den så väl till Jupiters turb... af Saturnus, som till dennas af Jupiter. De omnäm... sultaterne af Hr Eulers calculer gåfvo då Jupiter ... skilliga nya equationer, att derigenom föreställa de... ser med större noghet, än tillförene kunnat ske, ... man endast höll sig till Keplers lag. Men som Jupit... rörelse till någon del också är grunden till dess sat...

och densamma nu genom Hr Eulers upptäckter borgeras med flera nya equationer, så företog sig Hr allenast att i den delen, som dess taflor öfver sa- i anledning häraf kunde behöfva att än ytterligare utan ock att äfven i andra omständigheter, omsamma. Men härtill fordrades, att också Jupiters öfve lämpad efter dessa af Hr Euler gjorda upp- såsom ock, att den i anseende till andra elementer jelpas; i anledning hvaraf Hr W. begynte detta sitt med att närmare undersöka dessa enligt observa- och att construera nya taflor öfver Jupiter sjelf, han då lade de fem märkligaste equationer, som påfunnit i anledning af Saturni verkningar. Som egna turbationer, och de deraf omnämnde fem e- borde i följd af det, som nyss sades, äfven ingå mandet af satelliternas gångar, så räknade han också nya equationer, af denna grund härrörande, för hvardem, hvarigenom denna Jupiters mån-theòri egentlidenna tredje företagna förbättringen af dessa taflor illökad. Denna nya upplaga af taflor öfver satelliade Hr W. färdig i manuscript redan år 1759, uti han, utom de nu omtalte equationer i anledning af verkningar på Jupiter, tillika gjorde åtskilliga andra gar, så att han nu sjelf höll denna före att vara komligare än den han år 1755 communicerade med Lande, men som han tillika föreställde sig, det han gare och flera observationer skulle få anledning till ytterligare förbättring, så uppsköt han ännu någon deras utgifvande. Utgången visade äfven, huru rätt ti tänkte, och styrker det som förut är anmärkt arten af dessa satelliternas turbationer, emedan han dvändigheten af andra mindre ändringar sedermera den tillförene tredje satelliten tillagde equation af hvilken temligen väl fullgjorde observationerna i nuvarande sèculum, begynte mindre och mindre mot dåvarande observationer, så att man nästan kunmma densamma, allenast epocherne ökades med 7′, gifver tillkänna uti sina med Hr Maskelyne år mmunicerade taflor öfver denna satelliteten, hvilka de uti Nautical Almanach för år 1771. I det stället rmera tillade Hr W. denna samma satelliteten trenne uationer, den första af 5′ i tid och 437 dagars den andra 9′ i tid och tolf och ett halft års period, tredje af 5′ i tid och fjorton års period. Sedan

han således och på nu omtalte sätt åtyo calculerat taflor öfver de fyra satelliterne, communicerade för andra gången med Hr De la Lande, som utgaf 1771 samfält med sina egna astronomiska taflor, så då är den tredje upplagan af detta Hr W:s mång bete, vida förbättradt emot de tvenne förra. En upplaga af Hr W:s taflor öfver samteliga fyra sat utkom äfven år 1776 i Berlin, men hvilken icke p betydligt sätt skiljer sig ifrån den sista Parisiska."

Oaktadt all i fyratio år använd möda fann dock uttröttlige forskaren att denna hans theori om Jupit nar ännu behöfde små rättelser, och dessa meddel efterhand i Connaissance des mouvements célestes 1766, i Nautical Almanac för åren 1771 och 1779, stron. Jahrbuch för åren 1777, 79, 81 och 82, sa IV af Acta Societ. Upsal., och hann slutligen till d grannhet, att hans tabeller aldrig slogo felt på öfv minuter, men vanligast blott omkring en. Att afvik nu äro större, beror icke på hans observationers br noggrannhet, utan på de små förändringar, som de himlakropparnas rörelser, i följd af turbationer, tid annan undergå.

W. har föröfrigt riktat Vet.-Akad:s Handlingar med rön i flerfaldiga ämnen, om hvilka det skulle blifva vidlöftigt att handla. Några få må dock nämnas. egna och De la Cailles observationer fann han solpara vara 10″ 30‴; denna uppgift befanns väl vara omkri 40‴ för stor, men var ändock den noggrannaste, so tills varit uträknad. — Hans afhandling om Magnet missvisningar infördes i Philos. Transactions. Hans ob tioner vid planeten Venus' gång förbi Solen 1761 och finnas i båda dessa samfunds handlingar.

Dessutom företog han ett arbete, som vid först seendet tyckes ligga fjerran från det mathematiska fä men dock hör till probabilitets-calculen, vi mena förh det mellan födda och döda, och orsakerna till mortalit och till folkmängdens tillväxt. Dessa hans iakttagelser väl närmast afseende på Stockholm och Upsala län, lade dock en vetenskapligt systematisk grund till vidstr tare forskningar, som sedermera eller samtidigt företog franska lärde (t. ex. d'Alembert i stora Encyclopedien) Süssmilch (i hans stora verk: die göttliche Ordnung in Veränderungen des menschl. Geschlechts 1775, 76), till ning för lifsförsäkrings-, tontine och dylika inrättnin

skrifter i denna väg och hans inträde som ledamot i ska Tabell-Commissionen hade utan tvifvel en stor inse på förfullkomnandet af detta embetsverks arbeten, länge tjente Europa till en föresyn i denna del af iken.

Derjemte underhöll W. en vidsträckt brefvexling med och inländska lärde, hvilka meddela honom sina rön och ekter i utbyte mot hans egna. "Då, säger minnesta-, man ihågkommer hans oupphörliga möda och astrono- observationers hållande och calculerande; hans occu-ner att bivista alla K. Vet.-Akademiens sammankomster; förut genomläsa och med urskillning granska alla af-lingar, som med Akademien communicerades, innan han drog desamma; att förfärdiga en fullständig catalog på demiens Bibliothek; att sjelf i många år bestrida alma-orna; att göra utdrag ur vår Rikshistoria, för att in- dem i desamma; hans tidspillan med beständiga cor-rer, och hans omsorg med Akademiens ekonomi; till ket allt man kan lägga hans deltagande, såsom ledamot . Bibel-Commission, i K. Commission öfver Tabellverket, i K. Direction öfver Trollhätte Slussverksbyggnad, uti ka förrättningar han icke allenast med sina kunskaper, ock med sin medfödda flit och nit för det allmänna a, var både nyttig och oumbärlig; så må man billigt ra, att en mans tid har till allt detta kunnat vara till-lig. Han syntes ändock aldrig öfverhopad af göromål, alltid ledig till sinnes, och gjorde sig tid att tala och rlägga med alla dem, som i mångfaldiga mål och ären-besökte honom. Den som icke kände Hr W. närmare, ville döma af en mer främmande conversation, skulle lre tyckt sig hos honom sakna den liflighet, munterhet application, som man gerna söker att igenfinna hos namn-niga män, och hvilka egenskaper man föreställer sig så- nödvändiga till många värfs bestridande med tillbörlig lkomlighet. Hans exempel visar huru man bedrager sig. man af det som är utvärtes vill döma om snille och ickligbet. Det var Hr W:s rediga begrepp, och dermed enade gåfva att i ordning utan förvirring fullgöra allt t, som honom kunde åligga, hvilka vägledde honom, gjor-hans tid tillräcklig till allt det omförmälda, och förkor-le vägen i hans företagande så, att han alltid derigenom fortare fram till sina ändamål, än genom en oeftertänkt ndsamhet och brådska vanligt plägar ske." Ofelbart bi-g W. i mångfaldigt hänseende att bereda ett ökadt an-

seende åt den Akademi, hvars mångåriga sekreterare var, genom egna arbeten och en samvetsgrann pröfning i sända uppsatser, och emedan han tillika under stridiga ningars tvister inom det lärda samfundet iakttog evöld, och värdighet, var han af sina medbröder allmänt al ärad och ansedd. Begagnande vetenskapsälskande Mä ters nit eller önskan att lysa, beredde hufvudsakligen Akademien den tillökning i dess fond, som vanns 1758, som var nödvändig till bestridandet af dess angelägnaste kostnader.

Såsom personlighet erbjuder W. en icke mindre nadsvärd bild än som vetenskapsman. "Hans egens voro icke konstlade och genom öfverläggning att kunna haga och intaga sammansatte, och behöfde han aldrig sig annorlunda än han var i sjelfva verket. Ära, nit och öppenhjertig redlighet styrde alla hans tankar och tagande. Han var en nitisk och trogen undersåte, äl sitt fädernesland framför allt annat, intet kunde mera i honom än dess heder och båtnad. För allmänt bäst han färdig att uppoffra allt som stod i hans förmå vänskap var han fast och oryggelig, men den af hans ner, som ville förmå honom till annat än det som had rättvisa och billighet till föremål, gjorde sig alltid möda. Den som känner sin egen böjelse för alla dess der, och en medfödd motbjudlighet att vika ifrån dera öfning, är också gerna benägen att tro andra om de är godt och ärligt, och fattar sent misstankar om ann redlighet. Detta ville också nog brås på Hr W., så a ibland kunde vara för godtrogen och behöfva flera p konstiga tillställningar, innan han misstrodde något. O W:s modesti kan jag nästan fälla samma omdöme. I ett tidehvarf, då så många fika efter att vara de frä ville han alltid vara den siste. Då äfven de, som haf gen verklig förtjenst, kunna teckna och framdraga meritlistor, var Hr W. okunnig om sin; åtminstone han aldrig att göra den gällande. Eget interesse oc sigter voro alltid från honom vida skilde. Om man mäta denna hans modesti efter den strängaste moralens d reglor, tror jag det man likväl skulle finna, att han i gick för långt i densammas utöfning. Man är sig sjelf visa skyldig, och har den förbindelsen att iakttaga sin tigheter, och bevaka desamma. Men den rättrådiga I nen, som nekat honom att känna sin egen förtjenst, icke tillåta att han dervid skulle förlora, utan lagad

att han fick ådagalägga densamma för så upplyste domare, som denna K. Vet.-Akademien, hvilken räknade för en med fägnad förenad skyldighet, att sätta ett rätt värde på honom, att på ett ädelmodigt sätt gå honom till mötes i det, som kunde vara honom behagligt, och att efterhand inse uti hans öfriga omständigheter, såvida Akademiens lägenhet det kunde tillåta, utan att han det sjelf begärde. Derigenom blefvo hans i början nog knappa vilkor förbättrade tid efter annan, och till hans behofver utan öfverflöd tillräcklige; den vänskap och sättet, hvarmed K. Vet.-Akademien äfven härutinnan täcktes hafva honom i minnet, uppvägde i hans nöjda och tacksamma sinne de största skatter."

Till fullkomligare kännedom af den värdige mannen hörer ock följande teckning: "W:s snille var väl icke ibland de mest flygande och fintliga, men detta ersattes rikeligen med ett särdeles godt förstånd, en lycklig imagination, och lätthet att begripa det, som fordrar en närmare eftertanka. Uti den synthetiska geometrien, som var mera i hans smak än den analytiska, var han mycket väl hemma; han kom ock så godt som i första början af sina mathematiska studier att applicera sig och fortfara med den praktiska astronomien, hvilken icke har något synnerligt behof af den högre analysen. Vid någon mera ledighet ifrån sysslor och allvarsammare studier fann han mycket nöje så väl af den allmänna som litterära historien, och isynnerhet af resebeskrifningar, hvilka också hafva en närmare gemenskap med den generella geographien, som utgjorde en del af hans egentliga studium. Han var mycket arbetsam, och tillät sig sällan några några nöjen, hvilka, då de äro i sig sjelfva oskyldiga, äfven lätta och uppmuntra sinnet, att med förnyad styrka gå tillbaka till sitt arbete. Hans mångfaldiga och trägna göromål ville icke heller dertill lemna någon synnerlig ledighet. I umgänge var han angenäm och behaglig, likväl mera genom sina kunskaper, än en sådan slags qvickhet som i våra grannare sällskaper förekommer, hvilken, ehuru tanklös den ofta kan vara, likväl plägar få namn af sällskapsvett. Han blef derföre sökt och högaktad af alla dem, som mera värderade det förra än det sednare. Större samqväm roade honom icke särdeles, och då han som oftast var ombuden att bivista sådana, infann han sig väl, men han saknades gerna ibland de första. Han fann mera nöje och uppmuntran uti smärre sällskaper af en och annan vän, då han alltid var munter, glad och nöjd. Han hade också då större frihet, att enligt sin naturliga böjelse öppenhjertigt yttra

sina tankar, hvilka likväl alltid voro väl afmätte och [illegible]
dade. Hr W:s sinnelag var i allt jemnt, stadigt, och [illegible]
rördes icke af små omständigheter; och hans humeur [illegible]
vida afskildt ifrån alla slags nycker och capricer, hvilka [illegible]
utmärka små genier och låga sinnen."

"Med dessa själens egenskaper förenade Hr W. en[illegible]
ker kroppsväxt, ett manligt och angenämt utseende. S[illegible]
naturen förlänta temligen goda helsa och kroppsstyrka [illegible]
höll han genom en ordentlig och god diet, hvarvid måt[illegible]
heten i allt var hans förnämsta regel. På de sednare
började, så väl hans syn, som hörsel, att nog förs[illegible]
Mycket nattvak och beständiga occupationer med astro[illegible]
ska observationer, uti vårt hårda klimat, i ett kallt rum
öppna fönster, kunde icke annat än förorsaka hufvudflu[illegible]
hvilka mer och mer skulle angripa ögon och öron.
helsa och krafter syntes föröfrigt icke vara i något sy[illegible]
ligt aftagande, förrän han, om sommaren förlidne år,
jade få den första känningen af sitt annalkande sista,
utmärkte sig genom en mer och mer charakteriserad
betes, hvilken han genom täta omskiften af värme och
ådragit sig. Allt det, som kunde göras till räddande af [illegible]
berömlige mannens lif, försöktes, men det efterhand [illegible]
gande onda utmärkte, att med menniskohjelp icke något
att uträtta. Uti saknaden af honom är det också en
faction för alla dess vänner och anhöriga, att känna, [illegible]
mycket mindre något blifvit försummadt till hans vederfå[illegible]
som tvenne den K. Vet.-Akademiens Herrar Ledamöter, [illegible]
med så mycket skäl förtjena utmärkta rum ibland vå[illegible]
yppersta läkare, besökte honom dagligen under denna
sista sjukdom, och brunno af ett gemensamt nit att [illegible]
denne sin väns lif. Samma sinneslugn och ståndakti[illegible]
hvarmed Hr W. under sin öfriga lifstid var begåfvad, [illegible]
gåfvo honom icke heller under det han såg sitt sista
mare och närmare nalkas. Han märkte snart sjelf v[illegible]
första hårdare anfallen af sjukdomen, att det var han[illegible]
den; men han var färdig; då han ibland kände någo[illegible]
dring ifrån plågorna, var han i sitt umgänge likafullt
samme som förut, och sysselsatte sig, under krafterna
ständiga aftagande, icke dessmindre med sina vanliga [illegible]
mål, nästan intill sista stunden af sin lefnad."

Han gifte sig 1756 med *Christ. Magd. Raab*, dot[illegible]
Hofstallmästaren Carl Chr. Raab, hvilken han förlorade
13 års sammanlefnad. Af 6 barn dogo tre i späda ål[illegible]

tre döttrar öfverlefde fadren, af hvilka en blef gift med Sekreteraren E. Bredberg.

Skrifter: a) Disputat.: Pro Ex. De Satellitibus Jovis. Ups. 1741. — Pro Gr. de Politica Machiavelli. Ib. 1743. (författad af Præses Prof. Ihre). — De Incrementis, quæ cepit Astronomia ab ineunte hoc seculo. Ib. 1746. — b) Öfriga skrifter: Företal till svenska öfversättningen af *Fergusons* Astronomi. Strengn. 1771. — Förteckning på K. Vet.-Akademiens Boksamling. Sthm 1768. — Register öfver K. Vet.-Akad:s Handl. och Tal. 1 Del. 1739—54. Ib. 1755. — 2 Del. 1755—69. Ib. 1770. — 3 Del. 1770—79. Ib. 1780. — Anmärkningar om Folknummern i Sverige åren 1775 —1780. Se Uppfostr.-Sällsk. Tidn. 1780, N:o 49, 50. — Mortalitets-Tafla för Stockholm åren 1774—80. Derst. N:o 73, 74. — Almanachor, utg. af K. Vet.-Akad. till Stockholms, Götheborgs och Lunds Horizonter 1749—84. — Finska Almanachor till Åbo Horizont 1749—84. — Hof-Calendern 1749—84. Innehåller följande särskilda uppsatser: Beskrifning om Barometern 1750. — Beskrifning om Thermometern 1751. — Märken till väderlekens instundande förändringar, tagne af Barometerns stigande och fallande. 1752. — Anmärkningar om Tideräkningen 1753—60. — Om Julianska Calendarii eller den gamla Stylens felaktigheter 1755. — Förteckning på de förnämsta Riddare-Orden i Europa. 1761. — Beskrifning om Veneris gång öfver Solens discus 1761. — Beskrifning om Veneris gång öfver Solens discus 1769. — Historisk Almanach 1749—1784. — Historisk Tideräkning, Regenters Födelsedagar 1749—60. — Svea Konungalängd och Historia. (Ifrån Oden till Konung Carl XI.) 1761—84. — Stockholms Stads Calender 1761—84. Innehåller utom: Förteckning på alla Publika Verk i Stockholm med deras Embetsmän och Betjening äfven Märkeliga Händelser, som sig tilldragit. (Slutar med år 1523). 1761 —1775. — Astronomisk Sjö-Calender 1761—63. — Åminnelsetal: a) öfver *Olof Hjorter*, i K. Vet.-Akad. 1751. — b) öfver *Daniel Ekström*, derst. 1758. — c) öfver *Carl Carleson*, derst. 1762. — d) öfver *Gabriel Polhem*, derst. 1775. — 59 Rön i Vet.-Akad. Handl. och 8 i Upsaliska Acterna. — Alla Företal till de af Vet. Akad. 1749—83 utgifna Skrifter och Svaren på Præsidii-talen under samma tid. — Taflor öfver Jupiters Satelliter. Se Upsala Vet.-Soc. Acter 1741, 42, 43. — Ny upplaga utg. af *De la Lande*, i hans nya edition af *Halleys* taflor. Paris 1759. — 3:e uppl. tr. tillika med *De la Landes* Astronomiska Taflor. Paris 1771. — 4:e uppl. Berlin 1776, hvilken icke betydligen skiljer sig från den Parisiska. — Rättelser till dessa Taflor finnas i ofvan i texten anförda skrifter. — Flera artiklar i Engelska Transactionerna.

(Källor: Åminnelsetal i K. Vet.-Akad:s Handl. 1784 af D. Melanderhjelm. — Rosenhanes Anteckn.) P.

WASASLÄGTEN,

utom Konungarne och deras konungsliga hus.

1. Namnet och Vapnet.

Wasa är det enda slägtnamn i våra häfder, som kan sägas *tillhöra verldshistorien* och som ej kan vara obekant

för en bildad person uti Europa, utan att det skulle som en brist i hans bildning. I ett Lexicon, der man upplösa den nyare både politiska och kyrko- och lä historien i biographier, uppställda i ett alphabetiskt e galleri, dervid rötterna, som skjuta ned i medeltiden ligtvis blottas, då personerna tillhöra historiska ätter ingått från vår medeltid i vår nya tidsålder, kan e namn saknas och synes kräfva uppmärksamhet till o framom vår andra historiska ätt, den Stureska. Derv visas likväl, enligt den angifna planen, rörande ko ätten, till våra rikshäfder, hvilka vanligen författat den regeln, Geijer uttryckte: *Sveriges historia är vå nungars*, hvarföre ett Biogr. Lexicon ej, i hvad des komma, behöfver erbjuda sin tjenst.

Namnet *Wase* har tillkommit, sedan det kunde ifråga att ge ättemännen tillnamn. Det har gifvits vi nungar af denna ätt, oaktadt de aldrig skrefvo sig, v *Wasa* eller *till Wasa*, och är en gåfva af skriftställ lena, hvarvid man dock gick långsamt till väga, så synes vara först efter det episka poemet om Kon. G Eriksson och det tragiska om K. Erik XIV börjat fö der namnvexling kräfdes af välljudet. Som bruket upps skrifva Gustaf Wasa och Erik Wasa (knapt flera a ha fått tillnamn) — ett bruk alldeles motsatt det i verlden, der tillnamnen bortfalla från regenter, om förut haft dem. Så var det blott Gustaf IV Adolf, s såg sig böra skrifva Kejsar Napoleon för N. Bonapart deremot sjelfva äfventyraren Theodor Norrman (f. d. s i Lund) allmänt som regent kallas kung Theodor (på Co Så orätt det synes vara att ge bortdöda personer till dem de aldrig burit, så nödigt var, då en dynasti up d. v. s. då kungahuset blifvit ärftligt, att ge dynasti namn. Då ett dylikt skulle väljas 1540 vid arfförer så valdes det äldsta kända ättegodsets namn, enligt sed i dylika fall. Man fann att Riksdrotzet Christer N till Björnö och Refvelstad far Nils Ketilsson till Björnö Ketil Carlsson till Wasa (en sätesgård i Skeptuna). det dittills förda ättemärket var ett sceptrum liliatum en liljespira *), ändrades detta vapen år 1540 til

*) Förf. har nyligen sett ett *Ecce homo-kopparstick*, som ganska gammalt och sannolikt gjordt efter ett original ur de medeltiden, der Christi rö i handen var ett sceptrum liliatum, fullkomligen likt K. Knuts m. fl:s. Det är således väl rimlig antaga, det Konungarne läto föreställa sig med en sådan spir

.. jemte det att likhet fanns med det äldre, skulle kunna ...tälande d. v. s. likna något, som då kallades Wasa ..r Stormvase. Dylik ändring var således efter heraldikens ..ciper särdeles lyckligt verkställd. Sannolikt ville Gustaf .. lägga en ny idé in vid vapenförändringen. Liljespiran ..e af flera bland ätten afbildats som spetsen af en per..an eller bardisan. Med sädeskärfven, som han gjorde ..l, synes han velat ge sina konungsliga ättlingar en erin..g, tagen ur hans innersta hjerta, att högre vinnlägga sig .. fredens än krigets yrken, ehuru då kärfven var uppbunden ..m en vase eller neck, passande till fyllnad af löpgrafvar, ..ns hela råd var i bildskrift uttaladt: *"Görer nödde krig, nödde fred; men hotar grannen, slån till; varen Svenske."* ..ellertid få vi för korthetens skull kalla denna ätt Wasar, ..uru vi böra veta, att det är en häfdeforskarnes terminus ..echnicus, som ingen af ätten begagnat, utom en ättling på ..ödernet, *Prins Gustaf, Hertig af Holstein-Gottorp*, som ..avisats att kalla sig *Prins af Wasa*, hvarmed han nu ej ..s skrämmer de bönder i Skeptuna, som besitta den gamla ..ttesgården Wasa eller borgrarne i den finska staden Wasa ..ller riddarne af Wasa-orden.

Som *Wasa-vapnet* ännu genom adoption är qvar i sven..ka vapnets hjertsköld, synes en utredning af dess historia .. kunna anses oförtjent. Obehöfligt ha våra häfdaforskare .. gjort den.

Den första af ätten kallar man *Ingemund* Thydiskæ el..r Teutonicus, hvars son *Nils* kallas af andra Thydiskæ. ..ersonernas namn synas ej i historien, men det anträffade ..dernamnet och ättens sednare vapen synas utmärka, att ..amfadren, kallad *Thydiske*, varit *de militia Christi Theu..nicorum* eller ock en medlem i Tyska Hanseförbundet t. .. *Teutonicorum in Gotlandia*. Att Tyskarne vinnlade sig ..dessa tider att få svenska ynglingar in i sin orden, visa ..plomer i Napierskis Corpus Diplom. Livon. År 1429 upp..pade den lifländska Ordensmästaren sin bön hos Härmä..aren af Preussen, att få upptaga några svenska Ritter und ..echte Sohne i Orden och deraf inrätta ett commanderi i ..erige. Och redan 1434 kunde Ordensmästaren sända en ..mmendeur (Komthur) från Sverige till Härmästare. Kunde ..m fem år ett commanderi inrättas i Sverige i första hälften

---

..nungarnes Konung antogs ha hållit i hand, då han törnekröntes .. beklāddes med purpurmanteln, men att den Arundo, som först ..ecknats, så småningom blifvit ett lilium.

af 1400-talet, hvem undrar att träffa Tyska Ordensmedlemmar i Sverige omkring 1300? Och Tyska. Hanseförbundet bestod ock af Teutonici. I Sartorii Gesch. d. D. Hanse 2 Del. ser man *sigillum Teutonicorum in Gotlandia manencium*, enligt omskriften i sigillet. Märket är en liljespira eller bardisanspets och ett dylikt märke förde ock staden Nowgorod, enligt Dahlmann. Jemför man dermed vapenmärket på den gamla marmorstenen i Börje kyrka i Upland *), aftagen i Monum. Ullerak. p. 341, så finner man att det är samma vapenbild, utom att här ett kors satts ofvan liljan. (Märkligt är att en dylik liljespira med uppstigande kors utgör, enligt Vitt. Hist. och Ant. Akad:s Handl. XV. s. 23, vattenstämpeln i svenska pappersdiplomer från 1464, hvaraf skäl synes att antaga att Hanseförbundet, måhända det i Wisby, försett oss med vårt äldsta papper). Och på Wasasköldar, grafvårdar och i sigiller, förde af Wasar, träffas denna liljescepter mer och mindre väl eller rättare mer eller mindre illa tecknad. Se Mon. Ullerak. p. 85, der skölden, eller bilden tydligen har ett handtag; Christer Nilssons vapen på Thord Bondes grafvård i Wadstena i Lidéns Mon. Vadsten. i Lunds Bibliothek, Nils Christerssons sigill i Peringskölds Riks-Arch. förvarade Characteres fol. 398 m. fl. Handtaget är ännu tydligen qvar i Erik Johanssons sigill (Peringsk. Ättartal s. 45), ehuru sjelfva liljespiran här är så illa tecknad, att den erinrar om den "Knutpiska", Birger Jarl för i handen och som sannolikt är en missbildning af samma sceptrum liliatum. Gustaf Eriksson återställde denna i sitt sigill såsom Riksföreståndare. I kröningspenningen af 1528 ser man *kronan* på Konungens hufvud, *svärdet* i hans ena och *äpplet* i hans andra hand. Men *spiran?* ... Den ses å skölden såsom ättemärke. Huru man deremot i dessa tider föreställde sig en stormvase, kan man sluta af Wasavapnet i Gårdstånga kyrka vid Lund och i Sophia Brahes Slägtbok. Man ger der Wasarne en bred bundt af klyfda stockar eller vedträn som vapen.

Vill man nu utransaka hvad liljespiran betydde, så kommer man ej lätt i villrådighet. Den föres i handen af Konungarne på de äldsta mynten och i de äldsta sigillerne. Se K. Ethelreds mynt, så väl som K. Olof Skötkonungs och Anund Jakobs i Hildebrands Numism. Anglosax., likaledes Kon. Knut Erikssons sigill 1229 i Peringsk. Ättartal s. 56,

---

*) Inom denna socken låg Ekeby, der en gren af Ingemund Thydiskes ätt bodde. Se längre ned i afhandlingen.

liljan med ståndare (stamina) föreställer en blomster-. Å Birger Brosas sköld i Riksarchivets sigillsamling man ock denna liljescepter. Utan tvifvel var hon en bild af makt, denna må ha varit en Kungs eller ett förbunds, en Riksföreståndares (såsom Birger Jarls) en Riddares. Om Ingemund Thydiske ansett sig beigad att föra Teutonicorum signum, då han var en af eller denna scepter af annan anledning inkom i hans , må lemnas oafgjordt, men med den utredning vi förtt åstadkomma, torde det synas vanskligt, att genom nbilden fläta Wasarne in i Folkunga-ätten och erinra meningen att denna ätt inkommit från det land, der gaätten af ålder förde liljor som ättemärke.

2. Ättens ålder.

Ännu i K. Johan III:s tid kände man ej något betydan- namn i stamtaflan ofvanom Riksdrotzen Christer Nilsson. Då ryska Czaren af Smädelust skrifvit, att Gustaf I var en ländsk bondes son, kunde Johan blott genmäla i ett ref 1573: "een af våra förfäder i fempte ledh ifrån oss llbaka, han hette Hr Christer Nilsson ... af then äldste slächt, så att ingen vet begynnelsen af hans ädle bördh och afkomst och var så högt achtadt här i Rijket, som Cusabel är i Frankrike; men om tu icke vesst hvad een Cusabel är ... så må tu spörja then till, som hafver varit i Frankerike." Skall Cusabel betyda Connétable?

Då Messenius uppgjorde sin Wasa-stamtafla i Theatr. Nobil. Svec. gaf han sex anor åt Riksdrotsen Christer Nilsson, der hans farfar Catillus de Wasa införes som RiksRåd 1330 och dennes farfars far uppgifves som K. Birgers Råd 1301; således fyra leder på 29 år, hvilket är en uppenbar orimlighet, särdeles då RiksRådet af 1301 har en fader, hvilken som RiksRådet blir Riddare 1285.

Till Carl, Herre till Wasa, är ättledningen ej tvifvelaktig. Denne Carl synes egt Wasa sätesgård i Skeptuna socken, Seminghundra härad, liksom sonen Ketill, hvarföre de kallats *de Wasa*, föranledande att ätten 2, rättare 300 år derefter nämndes af detta säteri, ehuru Ketills son Nils skref sig till Björnö, dennes son Riksdr. Christer Nilsson till Björnö och Refvelstad, dennes sonson Erik till Norrby, Christiern Johansson till Öreby, Erik Johansson till Rydboholm o. s. v. Men andre mannen i ätten hos Messenius Nils Ingemundsson förde icke Wasa-ättens liljespira, utan en lilja både upp- och nedåt, såsom vår gamla svenska ätt Lillie.

Och Christiernsslägten, som skref sig de Olandia, man af Oland i Upland, förde ock en slags lilja ofvan- och danåt vänd, liksom Lillieslägten, ehuru olik både Nils mundssons och Lillieslägtens. Dock förekommer lilj medeltidens ornamentstil äfven i denna form. Se Mon. p. 69 och Peringsk. Charact. fol. 155 i Riksarchivet samling geneal. tabeller, som nu kommit från Löberö Lund, utarbetade i medlet af 17:e seklet med tillgån de Stureska och Lilliesska archiv-skatter, som ännu fin De la Gardieska samlingen, är den äldsta Wasa-stam denna (hvad som står inom parenthes är af mig tillag Ingemund Magnus Sv. 1250 (af flere kallad Thydiske).

. Hr Niels J. s. R.R. i K. Magni B:söns tid 1276—8 ctus Thydiskæ. (Dalin II. 278. Riddare 1285. ännu 1301, om det är han som nämnes i M 1 Sv. Dipl.).

.. Herr Christiern Nielsson, Stadholler på Stockhol Birgers tid an. 1309. G. m. Marg. Molteke. (R.L. III. 78

... Christiern Chr:son förseglar bref med sin fader (R.L. III. 109).

... Thore Chr:son förseglar bref med sin broder Liqvid

... Liqvid Chr:son Conjux Brita Holmvidsdotter 1

.... Peder Liqvidis.

... Erik Christiernsson 1310.

.... Fru Margareta Er:dotter Hr Eskil Andersson jon på half lilja). The lefde 1315 och ligga b i Wårfruberga kloster.

..... Anders Eskilsson.

...... Fru Gertrud Hr Isak Isaksson (Baner).

..... Fru Ingeborg g. m. 1. Hr Algot Bengtsson, Tyngelsson.

..... Fru Bengta Hr Joan Knutssons (Tre Rosor b

..... Fru Märta Hr Gustaf Månsson till Refvelsta Rosor balkvis).

... Kjerstin, Christer Nilssons dotter, g. m. Nils J son (7-uddig stjerna) 1310.

.... Carl Christiern Christiernssons son (R.L. III. 177

..... Ketill Carlsson g. m. Kerstin Bondes dotter, fader förde Gripen och räknades till Folkungar III. 177. R.R. 1322—30. Bonde Grip kallas Johansson R.R. 1364, men Ketill Carlssons svä väl samme dennes farfar Bono, som gissningsvis till son af Birger Philipsson Folkunge, halshuggen ehuru Bonosönerne till Rikibasta förde en Grip (Pe

tal s. 14). På denna hopsättning stödde sig Wasa-
s härledning från Folkungarne).
. Hr Carl Carlsson.
Nils Ketillsson til Björnö Stadtholler på Stock-
, g. m. Fru Kerstin Hr Johan Nilssons dotter (R.
L. 315. R.R. 1371—76).
.. Fru Cecilia Nilsdotter (g. m. R.R.R. Thord Bonde
arl VIII:s farbror).
.. Syster Ingeborg Nilsdotter nunna i S:ta Clara
er i Stockholm, insatt 1376).
. Hr Christer Nilsson till Björnö och Refvelstad,
. Drotz (R.L. III. 400).
an läggas:
i Ingemundsson (Wase, v. Stiernmans' Höfd.M.
93).
mund Johansson till Ekeby*) med vedernamnet
begbar, Fogde på Åland 1381; g. m. Margar. Nils-
er; v. Stiernm. Höfd.M. I. 80. II. 393.
rta Ingemundsdotter, g. m. Claus Clausson Slavika
Hyraby, lefde i slutet af 1300-talet.
gemar Johansson till Buttna.
arin Ingem:dotter, g. m. Lydika van Bergen till
negarn. Kallas Wasa i v. Stiernm. Höfd.M. I. 79.
Gard. Arch. III. 85).
pp än till Ketill Wasa är, som vi nämnt, ätteled-
j otvifvelaktig. Uti Imagines Famil. Brah. kallas
ttill Larsson. Hr v. Schantz, Åkersten m. fl. ar-
å detta fält antaga honom vara son af R.R. Carl
n (R.L. III. 35. R.R. 1310). Messenius och La-
, denne sednare oaktadt Peringskjöld nekat, fläta
a med Christiernssönerne och låta fadren heta Carl
nsson. Sophia Brahe känner sina Storwasar blott
ll, som kallas Carlsson. Det vissa är, att allt är
ehuru den alltid återkommande uppgiften att stam-
allades Tydiske ej skäligen kan betviflas.

3. De märkligaste af slägten i medeltiden.

memoirförfattare i Handl. rör. Skand. hist. IV. ytt-
Wasarne voro mycket krigiske, orädde, mäktige,
och härrsklystne; betydande män, ömsom orolige
, ömsom vältänkande, stränge riddare, driftige, hög-
sluge, nästan alltid faste i beslut, som voro säl-

nedanföre.

lan obetydlige, sättande af och till konungar, dertill dels rike, hafvande lynnet och ödet likt Folkungar Plantagenetterna, så att Wasar, Folkungar och Plantag voro de märkvärdigaste konungaslägter i deras tid. Af denna slägt märka vi:

1. Herr *Erik Ketillsson*, förbigången hos Mess den Löberödska Sturelibellen, och Lindblad-Carlm men hans tillvarelse är dock viss. Det är han som ledt Lagerbring, under farten af sitt s. k. Aristo dömande, att klandra Wasa-ätten att sjelf ha arb den Union, hvilken den sedan upplöste (S. R. H. I och 808) — ett klander, som ingått sedermera i vå böcker. Lagerbring, Fant, Fryxell m. fl. ha antagit, Marsk Erik Ketillsson, som är Drottn. Margarethas anförare, då Albrecht besegrades på Falen i Vesterg och sedan d. 24 Febr. 1389 blef fångad, skulle va Ketillsson af Wasa, hvilken dock ej kunnat träffa bland lefvande sedan 1371. (Tibells Riddarelängd). ren vid Falen var en Erik Ketillsson (Puke), som hjorthorn eller det skamshorn, som en af stamfäde rättades ha brutit ur hufvudet af ett spöke (Puke), var Riddare redan 1347, då han köpte Gässevik i land (Fants register anno citato), då deremot Erik son af Wasa nämnes väpnare i diplomer af 1361 oc hvaraf det är oemotsägligt, att två män med na Ketillsson vid den tiden lefde, en väpnare och en Klart är att den Erik Ketillsson, som 1386 i Bo J testamente nämnes bland dem som utsågos att fullg stamentet, var *Erik Puke*, emedan alla de som fö att vid verkställarens död inträda i dennes ställe v ner eller nära fränder och i stället för denne rid Ketillsson nämndes Ketill Jonsson, ett namn likt d Pukes fader bar, deremot är ingen Ketill Jonsso Wasa-slägten från denna tid. Lagerbr. S. R. H. I Det är då ej en Wase, utan en Puke, som besj Bisk. Nils Hermanssons visa om Nunnan Elisif. Derr faller ock beviset för Wasa-slägten, att stamma "fr larne ned" och af Gylleroten, åtminstone för så vid beror af Hr Eriks uppgift i visan*). Att Erik Pul

---

*) Då Erik Ketillsson, enligt Ericus Olai, spelar hufv der Albrecht besegras och Unionen grundlägges, väntar ma mer än der möta det namnet i historiska frågor. 1370, jus tid Nils Ketillsson Wases bror upphör att i permbref träffa slöts ett förbund mellan Norska Kungen Håkan och Hanse

1389 är utom allt tvifvel, då Diar. Vadsten. vittnar, ihjälslogs 1396. Se Scr. Rer. Suec. T. 1. p. 109. Rådslängd III. s. 78. Bruzelii uttryck (Sv. Hist. s. *Erik Kjellson Wase* (kallad Riksdrotz s. 173 och s. 174, om detta ej skall vara två personer) *är sätt stamfader för Wasaslägten och för K. Gustaf I,* förvilla. Vi känna ej Erik Ketillssons, utan hans Nils Ketillssons ätt.

Nils Ketillsson till Björnö, kallas Konungens fogde (Ståthållare) på Stockholm 1354, 55, R.R. 1371 R. L. № 315. Gift m. *Christina Ivarsdotter.* Den 4 1376 satte de dottren Ingeborg in i S:t Clara, då Thord Bonde, Erkeb. Byrger, Riddarne Carl Ulofsson Jonsson äfven beseglade deras gåfvobref till klostret. skiljas från en Nicholaus Kiætilsson, hvars enka 1310 (Sv. Dipl. № 1692), liksom från den Nils , som först 1322 nämnes Riddare, att ej nämna kopen Nils Ketilsson (1305), bror till Ridd. Carl , † 1314.

Christiern Nilsson till Björnö och Räfvelstad, Svea Drotz 1435, Riddare 1436, Höfvidsman på Nyköping på Wiborg redan 1427, ännu 1438 (R. L. III. 400). önikan beskrifver, huru han blef R.Drotz. K. Erik förslag till Drotz och Marsk af RiksRådet. Till föreslog man Carl Knutsson, Bo Knutsson och Nils . Men Kungen svarade:

, som vanligen i sin Tyska Hansehistoria läser namnen illa, bland ombuden Ericus Kixtison Maresc. näst Augmundus Dapifer och Jon Hafthorsson, en Kungs dottersson. S. år ik Ketillsson jemte Ulf Jonsson (Jon Hafthorssons son) på ark hos K. Håkan, då de sändes mot Sven Basse och hans 1371 d. 2 Mars skref K. Håkan från Aranäs till dem, odde i Agarholms fögderi "at j engom suaren utan warom om tienare Eric Kiætilson um allan Kunungzligh rätt, sua um j vilin niutta vara nadh." Handl. till Skand. hist. XIII. Denne Erik betydde mycket i Norge genom sitt gifte med Stoltekarls dotter, hvarigenom han var befryndad med Norska ättlingarne Hafthorssönerne, men han var sjelf Svensk. Hans ill Jonsson var löftesman för ett K. Birgers lån 1312, var i ge 1336, der han insatte en dotter, som 1363 var Priorissa les; farbrodren Algot Jonsson var Lagman i Vermland. En- ils Hermanssons visa eggades Erik till sitt affall från Albrecht hofmans uppförande mot en Hr Eriks dotter. Oantaglig är v. mans förklaring, att Nils Hermansson, död 1391, kunnat be- ett öde, som träffat en dotter af den Erik Puke, som hals- som Carls Knutssons medtäflare, dervid biträdd af sin fader, g 50 år efter skaldens död.

thet duger ej […]
J skolen mik tre gamble fa[…]
Som dustet är af hufvudet[…]
På de unga hafven J mi[…]
Taken en af thesse tr[…] […]tog
Her Christiern Nilso[…] […]la vår
Her Nils Erengisle[…] […] klande
En af them tycke[…]

Då beddes RiksRåd[…] gamle man
gen sade ja, me[…] […]st som han
Kungen ville hö[…] […]bön, utan
betet; men Kr[…] lade honom — nak[…]
till embetsle[…] och förde honom till Ves[…]

[…] tjenare stupade. Marsken för[…]
Då blef […] till Nyköping. Då måste Drotzen
ej utst[…] […]onung, hvarföre han fick behålla Wiborg.
Nils[…] […]erns söner måste svärja Carl trohet. Detta
Car[…] af 1439. Sednare ihjälgafs Erkebiskopen Olof
p[…] och den som det lät göra, förtyckte nog att han ha[…]
[…] så mycket för Konungen, säger Olaus Petri. Att Dro[…]
[…] lät afdagataga Erik Puke, var tydligen blott ett verk-
ställande af Carl Knutssons vilja, om Drotzen också derv[…]
afsåg sin säkerhet. Då Christopher blifvit Konung, må in-
gen undra, om Drotzen klagade hos honom på Marsken för det svåra fängelse, han lidit af Marsken. "Thet plägar sällan, säger Olaus, att den Herre, som landena tillförene regerat hafver, kan stå säker under den Herre som efter kommer. Föreningen mellan Drotzen och Marsken 1441 läses i Brings Handl. 2: 221. Drotzen dog 1442. Han bestämde till ett præbende i Upsala Domkyrka åt Christi fem helga sår 300 svåra fullvigtiga Engelska Nobler, hvartill 10 löd. marker silfver till en monstrans lades då hans barn verkställde hans vilja, köpande för noblerna en ansenlig hop gods. Prebendaten skulle hålla messor i hvar vecka. Sysslomannen en årsmot för Hr Christierns själ. Mon. Ullerak. p. 29. Hr Christiern hade af K. Carls slägt köpt gods för 820 Engelska Nobler, 2724 mark (8½ mark på en löd. mark), hvilka Carl igenlöste af hans arfvingar. Christiern dog Pingstdagen 1442 på Wiborg, och begrofs i Franciscanerklostret (Riddarholmskyrkan), der Wasa-ätten sedan fick sitt Kongl. grafchor.

G. m. 1. *Margareta*, dotter af Joh. Molteke; 2. *Marg. Eriksdotter Krummedik.* Hans barn voro: *Carl*, *Knut* (Lagerbr. IV. 451), *Nils* och *Johan*; *Christina* g. m. en Riks-

honom oåtspord, under öppna bref, knotade Marsken skäl, hvaraf syntes att Drotzen ville styra riket ensam. Erinras måste dervid, att Carl befallt sin Sekreterare angelägna saker, då Carl var hindrad att närvara, under sigillet när Drotzen det äskade (Strinnh. Wasahist. I. s. 87). Men en dylik angelägenhet var ej glands förläning åt Drotzen i Marskens namn. Förgare var Drotzens steg, att, så länge Unionen var de till, söka göra den till en verklighet. Derhän syftade det synes föreningen med de tolf män i Rådet, hvilken ej ville osedd underskrifva, derpå han, tydligen i antistisk anda, sammankallade köpstadsmän och allmoga ikedag jemte Herredagarnes vanliga representanter, adel prelater. Utan tvifvel ha vi dock Carls, Sturars och Erikssons antiunionism att tacka för den i Sverige ögt utvecklade folkfriheten, hittills egnade i de fyra len sina organer. De behöfde mot de statsvisa inom de stånden uppkalla borgare och bönder, som blott dömde det närvarandes behof. Om vår politiska betydelse i opa derigenom undergräfdes, så stadgades dock vår ska betydelse i folkfrihetens annaler.

De sammankallade stånden utropade, Kungen oåtspord, marsken till Riksföreståndare. Han ensam och ingen skulle föra regeringen med Råds råde, egande ensam t att förordna om rikets slott och fästen. Och likhettes Unionen vara qvar. Riksdrotzen och hans son måste förbinda sig hålla sina slott och län Riksmartill handa. Gestrikland måste af Drotzen återlemnas. Drotz och Marsk nu lofvade hvarandra vänskap, väntade ingen rätt stora vänskapsprof å någondera sidan. De begge omvändt sin makt till sin fördel, och blott detta le öppnat allas ögon, att Unionskungen verkligen beles, såsom en makt ofvan magnaterna. Drotzet hade, Gestrikland gafs honom, klagat inför Rådet, att han ej de föda sig af sina län. De voro då blott — Nyköping dess län, Wiborgs län, Simtuna, Thorstuna, Lagunda, nda och Hagunda härader och en del af Roslagen. Dock vi väl ej tänka oss förläningen af dessa härader inneannat, än att Drotzen såsom rikets högste Domare häradshöfdinglönen i dessa härader mot skyldigheten der hålla lagläsare.

Oaktadt förlikningen, då Carl blef Riksföreståndare, g sig dock Drotzen nog mäktig att trotsa den mot all nsidé valde Riksföreståndaren och arbetade för sin lag-

svurne Kung. Carl lät sin "fader" Drotzen veta, a han dristade arbeta för Kungen, skulle Marsken hå honom som sin argaste fiende. Men Drotzen svarad digt, att han med sjelfva Carls svåger Nils Stensson och Dag) förenat sig, att med all makt och styrka få nungen tillbaka till sitt rike. Då företog K. Eriks såte Carl Knutsson en handling, som alla våra häfdatı synas anse berömlig. Åtminstone utan klander berä huru Marskens tjenare anföllo den gamle mannen p gård Räfvelstad i Simtuna socken, just som han skull sig, då han ej ens fick läsa sin aftonbön, utan grof lofvade lära honom en ny visa, lade honom — nake Olaus Petri — i en släde och förde honom till V dervid tre af Drotzens tjenare stupade. Marsken fö dan fången med sig till Nyköping. Då måste Drotz svärja" sin Konung, hvarföre han fick behålla Wibor Hr Christierns söner måste svärja Carl trohet. Dett början af 1439. Sednare ihjälgafs Erkebiskopen O vise, och den som det lät göra, förtyckte nog att h sig så mycket för Konungen, säger Olaus Petri. At zen lät afdagataga Erik Puke, var tydligen blott e ställande af Carl Knutssons vilja, om Drotzen också afsåg sin säkerhet. Då Christopher blifvit Konung, gen undra, om Drotzen klagade hos honom på Mars det svåra fängelse, han lidit af Marsken. "Thet plä lan, säger Olaus, att den Herre, som landena tillför gerat hafver, kan stå säker under den Herre som eft mer. Föreningen mellan Drotzen och Marsken 144 i Brings Handl. 2: 221. Drotzen dog 1442. Han b till ett præbende i Upsala Domkyrka åt Christi fe sår 300 svåra fullvigtiga Engelska Nobler, hvartill marker silfver till en monstrans lades då hans bar ställde hans vilja, köpande för noblerna en ansen gods. Prebendaten skulle hålla messor i hvar vecka. mannen en årsmot för Hr Christierns själ. Mon. p. 29. Hr Christiern hade af K. Carls slägt köpt g 820 Engelska Nobler, 2724 mark ($8\frac{1}{2}$ mark på mark), hvilka Carl igenlöste af hans arfvingar. Cl dog Pingstdagen 1442 på Wiborg, och begrofs i canerklostret (Riddarholmskyrkan), der Wasa-ätte fick sitt Kongl. grafchor.

G. m. 1. *Margareta*, dotter af Joh. Molteke; 2 *Eriksdotter Krummedik*. Hans barn voro: *Carl*, *Kr* gerbr. IV. 451), *Nils* och *Johan*; *Christina* g. m. e

dare. Bengt Jönsson och mor åt en Riksföreståndare k, Jöns Bengtsson, och *Brita*, g. m. 1. Erik Thu-Bjelke), 2. Claus Rönnow, Dansk Riksdrotz.

Carl Christiernsson, R.R., född i första giftet, sy-i vid fadrens sida under striderna. Då Drotzen tog t Marsken ville bli hans Höfvidsman, var Carl der-i vred. Marsken lemnade vid en förlikning Ringsta-till Hr Carl. När Marsken sedan kom till orten, höra huru Carl och Nils Stensson (Natt och Dag)

sammans varit
Ok illa med Östgöta farit;
Ok drifvit in på thera fäste
Oxa ok koo thet allra mäste
Hvat the hade i Ladugårde;
Annat folk the ej eller sparde.
Kyrkor ok Huus the uppbryta
Engin Rätt monde the nyta,
Kom ok spisning thet ther var inne,
Alt fördes til Slottet i thet sinne
Ok sagde thet uppinbara
At the ville mot Marsken vara.

ide ock allt det de sporde om Marsken. Detta var tt, då Unionen ännu var lag och Marsken uppenbart pplösa den och trotsa Konungen. Hr Carl dog i 140, g. m. Ebba Krummedik, som sedan blef Erik 's maka. Hr Jahn uppgifver i sin stamtafla för Krum-att Ebba K. som var g. m. Erik Niepertz, var Eg-mmediks dotter; men att Ebba Kr—k, g. m. Carl nsson Wase, var Er. Kr—ks dotter, att således den var den förres faster. Att det är misstag, ses af rd. Arch. III. s. 156. Carls barn voro: söner: *Jo-långe*, Väpn. 1447, Ridd. 1461, drunknad 1461; ammal enligt Anna Bülow; *Ketill* och *Erik*, se ne-döttrar: 1. *Margaretha* blef Nunna i Vadstena, a Bülow. Hennes moder och bröder skipte arf ef-e 1458; 2. *Beata*, g. m. Bo Nilsson Grip (kallas alin III. s. 86; 3. *Karin*, g. m. Erik Nilsson (Oxen-

Nils Christiernsson till Djursholm, född i sin faders ifte, Väpn. 1451, Drotz 1457, då han var med på Nils Stures bröllop; K. Carl föreslog honom n nämnd, med Konungen i Pohlen ibland sig, inför K. Carl ville stå till rätta. Ridd. 1458, Höfvids-esterås samt Ståth. öfv. Vestmanland och Dala 1463. m. Höfd.M. I. 173. Han synes ofta i häfderna jemte

sin fader, hvilken han säges likna i oförsonlighet. Vi försoning till det yttre med Carl Knutsson fick han Ve Han var främst bland dem, som på mötet i Sigtuna h att återkalla K. Carl, "i följd af böndernas skri i be det." Olaus Petri säger att Hr Nils der sjuknade o föra sig till Vesterås, der han dog 1464, och att Christian fick veta att Riksdrotzen dött, vardt han g glad och skickade Juter att intaga Vesterås, men h Ketill Carlsson bland andra hindrade. Men — Tib sedan träffat Nils Christiernsson lefvande 1471, ja ä på 150.. Och Olaus Petri sjelf omtalar huru Nils stiernsson blef fången i Brunkebergsslaget. Scr. rer. 324. Strinnholm sätter *Wase* till namnet, der han be om fångarne vid Brunkebergsslaget. I Ugglas Drotz uppgifves N. Christiernsson ha innehaft embetet 1457— således intill Thure Jönsson (Tre Rosor), som der bö sättas, liksom Hr Erik Axelsson, före Nils Christie Lagerbring tror att N. Christiernssons myndighet som varit inskränkt till omsorgen af anrättningen vid Kon bord; slutande deraf att K. Carl kallar Hr N. Troc ett bref från Danzig. Att detta bevisar intet i frå hvad Svenska Drotzembetet nu var, synes dock ej b bevisas.

G. m. *Brita Nilsdotter* (Oxenstjerna) hade han sonen *Christiern*, som dog ung.

6. *Johan Christiernsson* till Rydboholm och ((Marg. Krummediks son), R.R., nämnd bland dem sc lönte Arendt Bengtsson, när denne 1457 öfverlemnat holms slott åt Erkebiskopen, sedan K. Carl flytt till I Häradshöfd. i Wallentuna, Ridd. 1457, lefver ännu (R.L. III. 579). G. m. 1. *Brita Gustafsdotter* (Sture) Sten Stures syster; 2. *Brita Thorsdotter* (Bonde), s dan åtte Hr Erik Otterson. Söner: *Christiern* och *E* nedanför. Dottren *Anna* blef g. m. Thure Jönsso Rosor).

Carl Christiernssons söner:

7. *Ketill Carlsson*. Ebba Krummediks son, M Biskop i Linköping 1459, Riksföreståndare 1464, pesten i Augusti 1465. En Förf. i Handl. till Skandi IV Del. yttrar, att Biskop Ketill var en verklig G Han härklädde sig inför församlingens ögon i Link Domkyrka och svor vid Gud att ej aflägga dessa vap återtaga den nu nedlaggda biskopsskruden, än han Erkebiskopen (sin kusin) Jöns Bengtsson ur fängels

ige ur K. Christians våld, och vann många slagtningar, d i vapen derföre att hans morbror Erkebiskop Jöns fsson fängslats af K. Christian, sedan han förgäfves er- it 24 löftesmän för "Sveriges förste." Biskop Ketill ade folk i Östergötbland, Nerike och Södermanland, ade K. Christian all trohet, intog Vesterås, der han arade sig för Riksföreståndare, och tågade till Stock- , för att belägra staden. Men när K. Christian kom, f sig Biskop Ketill till Dalarne efter tappert folk. Vid ker drog sig Ketill undan för att locka de förföljande karne i trängsel. Hans strategiska snille stod honom vid bi och K. Christian led så stort nederlag på Helle- gen i Vestmanland, att han med möda kunde rädda sig om flykten. Sten Sture bidrog här mycket till Sven- nes seger. Stockholm öppnade sina portar för Ketill, församlade R.Råd. Då beramades att efterskicka K. Carl; skriade folket, Sverige var ett kungarike och ej ett stagäld. Dock jagade Erkebiskopen och Biskopen i Lin- ing K. Carl snart ur landet igen, dervid Biskop Ketill g Konungens troppar. En drabbning stod på Mälarens is. o melius, hoc pejus, må man anföra då Biskopens generals- skall bedömmas. Som Biskop återvann han de dom- kogods, som en företrädares Canuti (Natt och Dag) från- i 60 år haft under sig. Riksens Ständer gåfvo honom ersättning för den skada han af kriget mot sin Konung t Östkinds härad i förläning. Igenlöstes det, skulle minst talas af riket till Biskopen 8000 mark Stockholmiska.

8. *Erik Carlsson* till Norrby, R.R. 1464, R.L. III. 8. Var enligt Förf. i Handl. rör. Skand. hist. IV. s. 25, af sin tids störste och tappraste Generaler i Norden. an var vän af Unionen och Kung Christian trogen och stod arl och Sten Sture emot, då de trädde upp mot Unionen. 466 bade K. Christian "sina stämplingar kring Sverige ge- om Eriks Nilsson och Erik Carlsson", enligt Dalin; desse grepo Sturens folk, togo engång 200 fångar och belägrade turen i Stockholm, men Erik Carlsson jagades sedan med 500 Dalkarlar på flykten vid Vesterås, hvarefter Carl åter- allades som Kung. 1464 var Erik Carlsson bland dem, m i Vadstena ernat fråga K. Carl, men blott kunde fängsla s dotter Magdalena Tott. Hr Erik slog 1469 några K. arls tjenare vid Arboga och bragte Vestmanland i vapen r K. Christian, tågade in i Upland, uppslog öppna bref ot K. Carls rätt till thronen och fångade hans Öfverste las Olsson i Roslagen, jagade Bo Dyre på flykten vid

[illegible] nedhögg en stor del af Carls folk vid Knutby i Upland, hvarefter han säges skrifvit till sin fru, att han snart skulle bringa henne en krona på hufvudet. Brefvet finns ej och ryktet kan vara ett partiverk; möjligen har han lofvat bringa henne sin fiende K. Carls krona. En man med Hr Erik Carlssons hufvud kan knappast ha varit så hufvudlös, att han ville ha en tredje partikung upp på Svenska thronen. I början af 1470 hade han en armé af 30,000 man, då Sten Sture först slog honom, så att man fann 1500 pansar på platsen, och derefter Nils Sture så grundligt nederlade Unionisternas här, att Erik öfver Juleta kloster måste fly till Danmark. Flera af hans parti blefvo då afrättade i Stockholm. Hr Erik fick nu en armé af sin Kung, af Kungen sjelf anförd, med Peder Oxe vid sidan. K. Carl utropade nu i hela riket Hr Erik som förrädare; men dog i detsamma, erkännande att lystnaden efter kungakronan kostat honom lycka och lif. Våra häfdatecknare ha likväl vanligen trädt på hans sida och kallat dem förrädare, som ville vidblifva Unionen. Lika litet som Carl vann Sverige på Carls äregirighet. Utan tvifvel kunde många rena skäl föranleda till trohet mot den trekrönta Kungen. Att alla Erik Carlssons bevekelsegrunder voro rättfärdiga, behöfver man ej förfäkta, för att drista påminna, att historien har annan skyldighet, än att upprepa partiläror. Hvarken i Erici Olai skugga eller Rimchrönikans ljus står Carl för den oväldigt pröfvande blicken, och inför denna är Erik Carlsson hvarken helgon eller fosterlandsförrädare.

Under Sten Stures particularism fortsatte Hr Erik att kämpa för Unionskungen; men blef slagen i Trögd och vid Upsala, var ännu efter Brunkebergsslaget i vapen för K. Christiern, och nedlade dem först på Herredagen i Söderköping 1472, då han blef utnämd till Höfvidsman på Finska sidan. Rimchrönisten yttrar sig nu om honom, att han i tre år

> På Rydzland hölt fult örlig och Krij,
> Mycken skada han i Ryssland gjorde
> Hans mandom jag ofta till Sverige sporde.

Iwar Wasiliowitz I hade nu uppstigit på Rysslands thron, sedan han afskuddat Tartarernas välde samt laggt Nowgorod under Moskow, hotande Liffland och Finland med samma öde. Och i denna vigtiga tidpunkt var det Erik Carlsson som skyddade Erik den heliges eröfring. Han nämnes sedan sällan förrän 1491, då han på femte söndagen i fastan, när *han tagit* in hos Kyrkoh. Sigfrid i ÖfverSela, som angifvit

"danska partiets" hufvudmans ankomst hos Bisk. Cordt s fogde på Tynnelsö Pehr Knutsson. Denne ankom med stjenare och med Kyrkoherden ibland sig; då anföllo tjenarne Riddaren, som blef så slagen, att han kort dog. Sture behandlade detta mord, som Carl Knuts-Engelbrechts, enligt Dalins anmärkning. Sigfrid måste ingå i Krokeks kloster, att der all sin tid bedja för s själ, som det säges i Aurelii Herdaminne. I Krok-grofs Hr. Erik, men utan skäl anser sig Dalin kunna , att Hr. Erik derföre var Johanniter-Riddare; helst ek var Franciscanerkloster. Bisk. Cordt dömdes att ga ett prebende i Strengnäs, der själamässor öfver den , hans föräldrar och arfvingar skulle evärdeligen hållas vid prestmötet i Strengnäs skulle årligen en begängelse s till Riddarens minne.

Hr. Erik Carlsson var g. m. 1. *Iliana* (Oxenstjerna), *Anna till Winsetorp*, som sedan åtte Hr. Erik Eriksson. rne *Carl* och *Johan* nämnas ej i historien. Döttrar: blef såsom Hr. Erik Abrahamson Lejonhufvuds maka ttn. Margaretas mormor, *Margaretha* blef g. m. 1. Erik sson (Tre Rosor till Mörby), 2. Berendt van Mehlen, i K. Gustaf I:s historia.

Johan Christiernssons söner:

8. *Christiern Johansson* till Öreby, R.R. 1487, Ridd. 9, g. m. *Dorothea*, Knut Eskilssons dotter (Baner) till nnegarn. Sonen *Gustaf*, som, illa uppfostrad af sin för-ndare Erik Johansson, blef en ogudaktig sälle, slog fem lar ihjäl för Peder Thuresson. Förmyndaren lade under myndlingens gård Gröneskog, för hvilket ersättning, som tyckes förgäfves, söktes af förmyndarens son K. Gustaf. Dördi fattade som enka kärlek för en dansk, som, lof-de henne äktenskap, förslöste hennes egendom. Dottren "Hustru" *Brita* blef g. m. en ofrälse, Dirik som var Mynte-mästare i Upsala 1524. K. Gustaf köpte alla hennes frälse-eds, hvilka hon efter trädande i oadligt gifte ej fick be-hålla. I detta äktenskap föddes *Elisabeth* Diriksdotter, som tte Erkebisk. Laur. Nericius, hvilkas tvenne döttrar blefvo rkebiskopinnor. Slutligen fick Myntmästare-enkan adligt fte, äktad af Mats Persson Oplændning (half lilja), som 536 köpte gårdar i Upsala, och 1544 beseglade arfför-ingen. Systren *Märeta Christiernsdotter* blef g. m. Gud-mund Persson (halft lejon?), hvars son Christian till Skrafve-ad hade en son Johan, hvars dotter Märta var g. m. Matts Kagg. Deras son Nils Kagg hade en son som blef Sv. Rik.

Marsk. Fru Dördi sålde Tumba qvarn (nuv. bank-pap bruket). Af henne finnas många bref i De la Gardiska lingarne, som nu kommit till Lund.

9. *Eric Johansson* till Rydboholm, Ridd. 1498, 1501, förklarades i Kalmar 1505 af K. Johan och Dan och Norges Senat vara bland de Sv. R.R. som förverkat ära, frihet och adelskap såsom menedare och upprors nämnd näst Sten Sture. Höfvidsman på Åland, halsh 1520, g. m. Cecilia Månsdotter, den krigiske Trotte M sons syster af Eka. Barn: *Gustaf*, se nedan, *Johan*, ung, *Märta* och *Emerentia*, tvillingar, födde 1472, 1492, döde i blåtornet, *Anna*, nunna i Wadstena, B död barn, *Magnus* till Rydboholm död 1529 ogift, *gareta*, g. m. 1. Joach. Brahe, 2. Gref. Johan af Höije Brockenhuusen. Hennes porträtt ses i Namnkunnige Sv. och Fruntimmer (1840—45) 2 häftet. Hr Erik måste afbedja i en förlikning på Stockholms rådstuga åtsk våldsamheter och lofva att ej slå fattige borgare. som h ved på hans skog eller nyttjade hans fiskevatten, i jern handtera dem som oskälige djur. Denne herre var och anskrifven hos Clereciet. 1497 vid midsommarstiden Sten Sture d. ä., Knut Eskilsson (Banér) och Erik Jo son m. fl. Stures anhängare plundrat Frösunda prestg hvarom kyrkoherden Otte Ingelsson klagade med gråt tårar inför Erkebiskopen och Rådet i Stockholm. "De togo en piga och trängde henne att utvisa Ottes egode sönderhöggo bord, kistor och dörrar, åto kött på fred m. m. som "hvarken Ryssar eller hedningar skulle ha gj Så väl för detta som öfverväldet å Erkebiskopsgården l lystes Sturen och desse hans anhängare, följaktligen Erik Johansson, hvarmed alla klerker i Erkebiskopsd förbjödos att säga messa i deras närvaro tills de sig fö (Supplem. till Ups. stifts Herdaminne af J. H. Schröder, Strödda bidrag till Sv. Kyrkans herdaminne af J. H. S der, s. 9, Låstboms Ups. St. Herdam. s. 531.) Då läste sina böner i ett St. Britas kapell, tänkte han på foglarne kunde hacka genom det skröpliga taket, och ta Gud att detta och ej familjens boningshus uppbrunnit v eldsvåda. Annars veta vi föga om honom mer än att ej tyckes hafva haft några mer utmärktare anlag. G synes ha ärft sina från mödernet. Af dessa har man gjort mer gny, än skäligt är. Liksom Ryssar förkla att han var en småländsk bonde, ha Fransoser i samma sekel framställt honom såsom snart sagdt mindre vet

Rådsherre, som, när Tyrannen vill skona hans hufvud, att derigenom lägga band på en sons verksamhet för eslandet, sjelf räcker det under bödelsyxan och säger: är ej bättre än mina ärliga medbröder, kan ej vara ut- t för bristande sinnesgåfvor, om han ock ej är för det , han innehar. Hvad Gustafs ålder vidkommer, anse vi st att tro K. Carl IX, som då han författar ett histo- arbete, kan skrifva om sin fader, vid hvars död han 10-årig, att han dog

när han var sjutio åhr och thertill tu.

är högst otroligt att en så skarpsinnig herre som K. , nitisk för historisk sanning, skulle kunna misstaga sig 8 år ifråga om sin faders ålder. Och den äldre sonen n, som var 23 år vid fadrens död, äfvenledes en lärd re, lät uppföra en grafvård öfver sin fader i Upsala, der marmortafla läses:

Hic jaceo ter quinque senex ubi lustra peregi.

kunde man ej i versen utmärka året så noga, att man nödgats dervid beräkna eller afräkna ett ej fullkomnadt trum, men att uppge 3+5 femårstider (75 år), då man rt uttrycka 64 år, är mot all inscriptionsstil, på hvad åk och form som helst. (Mon. Uller. p. 62). K. Johan kunde sjelf skrifva latinsk vers, åtminstone förkasta dy- k, om han deri fann stora misstag. Således vittna 2 sö- r att K. Gustaf är född på 1480-talet och omöjligt är t här utgrunda någon frestelse till dikt.

De skäl som vår vördnadsvärde häfdatecknare Geijer för för 1496 kunna ej, som det synes, ens uppväga dessa intyg. Det uppgifves af de äldre, att K. Johan II vid sin röning 1497 eller sin drottnings 1499, men af Geijer att n "vid ett af sina sista besök i Sverige 1499 eller 1501", g Gustaf Eriksson leka kung och velat taga honom med g till hofvet i Danmark, då gossen, för att ej kunna lockas t följa, sändes till Åland, der fadren då var länsherre. etta var vid fastlagen 1499, om det skedde enligt Dalins ppgift vid Drottning Christinas kröning. Huru rimmar sig enna berättelse om en gosse vid 3 eller 5 års ålder? Den nge riddarsonen, med fader och moder ännu lefvande, måste l förutsättas ha varit minst 11, än rimligare 13 år, då ylik enlevering kunde komma ifråga. 1509 kom han till psala. Ej är det troligt att ett R.R. på Rydboholm sände it en 13-årig gosse, att gå jemte tiggande djeknar och få at i den offentliga skolan. Knappt 300 år derefter satte en förnämare adeln söner i trivialskolan. Det säges ut-

tryckligen af Dalin, att Gustaf kom först från sin hem ning till Stureska hofvet och lärde der alla ridderlig ningar, undervisad derjemte i bokvett af Erik Falk, en så man, tills danska kriget utbröt 1509, då han fick Sv. St tillstånd att bevista Upsala *Akademi*, (Högschola hos Te Detta allt passar mera in på en 21-årigs än 13-årigs ning. Mindre troligt är att hufvudbaneret, främsta anfö kallet näst Stures, lemnades vid Dufvenäs åt en 21- yngling, än åt en 29-årig hofherre. Ingen synnerlig kan ligga derpå, att Christi himmelsfärdsdag 1496 infö d. 12 Maj, ty man angaf födelsedagar i dessa tider ligen genom dagens *namn* allena. De som antogo att födts 1496 och ville anföra *datum*, uträknade således s med den tidens vanliga lärdom i Computus Ecclesiast Christi himmelsfärd inföll på det antagna året. Då Grek kunde lemna så mycken uppmärksamhet åt utrönand Homeri födelsestad, är billigt att vi ej så handlöst falla en fråga om 8 års tid i Gustaf I:s ålder. Vi l således under kritiken Hr Rasmi uppgift om de fyra fru som voro närvarande vid Gustafs födelse och sågo hans s hufva. Den ena var *"Fru Christina Gyllenstjerna, Hr Stures."* Geijer anmärker det orimliga, emedan den a kanta Christina Gyllenstjerna var född 1494, och kund ej som fru närvara vid en födelse, som Geijer antage skett 1496. Liksom med födelsedatum är det här med l namn. Man har velat hjelpa upp sägnen, som utan tv blott anfört *Fru Gyllenstjerna*. Vi ha nyss sett att Carlsson (Wases) enka blef en Fru Gyllenstjerna: sål en tante i Wasaslägten, som vid dylikt tillfälle kan vä men står der i en trovärdig berättelse *Fru Christina Gy stjerna*, så är det en syster till Gustaf Trolles styf hvilken i genealogierne anföres före sin syster, hvilken giftes med en som blef enkling 1487, och således t. e 1488 kan ha varit vid en barnsäng. Den andra fru: *"Brita Thordsdotter Bonde på Penningeby, som åtte Eric Ottesson"* (Björnram). 1496 skulle hon hetat Hr. Ottessons efterlefverska, efter den tidens språkbruk Eric Ottesson dog 1495. Detta är Hr. Erik Johans styfmoder som visst bör väntas här vid ett dylikt till Den tredje frun var *"Gunilla Bese på Benhammar, Thuresson Bjelkes."* Som Hr. Erik i slutet af 1480- var fogde på Stockholm, men 1495 afflyttade till Stegel ligger åter ett skäl i fru-registret att betvifla 1496 födelseåret. Den fjerde frun var *"Brita Christiernsdo*

ätte Matte Pehrsson, väpnare." Matts hustru är det barnets kusin, som tillkommit liksom Fru Christina stjerna, derföre att Rasmus kände en Brita Christierns-, g. m. Matts Pehrsson, oplänning. Då 1565 d. 16 Fru Brigitta Mattes Pederssons sålde ena tomt till Tre Rosor, (De la Gard. Arch. III. 161.) är klart, hvarken 1488, 1490 eller 1496 kunnat närvara som Cecilias gästvännina vid hennes första barnsäng; utan är utan tvifvel en husfadrens faster, således en bedagad uti familjen i fråga, hvilken 1475 blef enka efter en Thuresson Bjelke och sedan säges g. m. danska Riks-et Claus Rönnow. För henne behöfs födelseåret dragas ka och visst ej framflyttas för att göra hennes närvaro indholmen vid nämnde tillfälle antaglig, och någon annan Brita Christiernsdotter, som kan komma ifråga, är all-s okänd. Att biskopen på Fyen Carl Rönnow Clausson, en dog 1501 var hennes styfson, är tydligt, fast Jens anför att några antagit honom som son af Claus nows Fru Brita. Sannolikt hade Fru Brita efter Riks-tsets död återvändt till Sverige. (Bisk. Rönnow var i danska riket. Dr. Cl. Rönnows första äktenskap med Christina, som var dotter af Henrik Knutson till Ivers-, en Gyllenstjerna af danska grenen). Man kan ju efter na utredning ej annat än undra öfver att den i Genea-en annars så starke Dalin kunnat (Sv. Rik. Hist. III. 4) anmärkningar upprepa Rasmi Carlssons återgifning af itionen.

(Källor: Christer Nilssons ätt, handskr. af Peringsk. i Skara, afskr. af J. Carl-mark. — Svensk Heraldik före 1686. Mscpt. — Bekanta arbeten i Sv. Hist.).

I nyare historien ha vi blott 2 aflägsnade Kronprinsar staf att bemärka, utom de personer, hvilka såsom till-rande våra regerande kungliga hus ligga utom detta ar-tes rålinier.

WASA, GUSTAF ERIKSSON.

Prins Gustaf, K. Eriks son, först erkänd som Sveriges onprins, sedan aflägsnad efter förlorad arfsrätt, än skrif-de sig *Gustavus Princeps Sueciæ*, än *Gustavus Erici XIV gis Sueciæ filius*, är en af de för romanen och sorgspelet st tacksamma söner af det gamla fäderneslandet. Han des medan Catharina Månsdotter ännu var Konungens la d. 28 Febr. 1568, men döptes först d. 9 Juni s. å.

sedan modren d. 4 Juni blifvit förmäld och d. 5 Juni som Sveriges Drottning. Under föräldrarnas vigsel Prins Gustaf af ett Riksråd vid Konungens sida och s Sigrid af ett annat Riksråd vid Drottningens i Stock Storkyrka. Om hösten s. å. blef K. fången, och när i 25 Jan. 1569 förklarades som afsatt, togs arfsrätten Prins Gustaf, hvars delaktighet i den kungliga värdig således var kort. Om hans ungdom äro stridiga berätt Om det var 1569, då Erik fördes till Åbo slott, Sparre, sedan Riks-Canceller, mötte tjenaren som b säck, hvari Prinsen dolts, och han räddade honom fr bestämd död, så sände han det späda barnet ej då ti mütz, ty ännu d. 11 Jan. 1574 följer gossen sin m hennes besök i K. Eriks fängelse. Sjelfva berättelse det tillernade barnmordet vexlar. Celsius vet, att l skulle föras ut långt på Södermalm, för att mördas o grafvas under en rishög. Geijer och Fryxell ha i upp derom funnit, att barnet skulle med säcken utkastas i net att dränkas. Kanske försöktes det sista sättet me net 1569 och det förra efter den 11 Jan. 1574 med efter Mornays sammansvärjning. Messenius nämner int mordanslaget, men vet att han som gosse sändes till l sen, der han gick i skola, först hos jesuiterne i Brau och Thorn, sedan i Wilna. Enligt en berättelse ha Johan låtit föra Gustaf till Polen och utsätta honom skog, der han fanns af två munkar från Braunsberg, upptogo och uppfostrade honom. Jesuiterne synas de ansett honom vara ett tjenligt medel för att uppfostr katholik och sedan nyttja för att åter införa katholska i Sverige (tvifvelsutan derföre att de nu hoppades vinna genom K. Johan); ty i slik händelse synes det som kunnat föda gossen utan att han behöfde om aftna nätter passa upp för maten på värdshus, der borsta re kläder och skrapa deras hästar. Möjligen är dock de rörande legend, hopsatt, då man ville väcka medömka konungasonen. Den 15-årige prinsen blef föremål för liga utländningars speculation, hvilka 1583 framlad franska Konungen Henrik III ett förslag att hämnas K. rättare Mornays och Balfours död, genom att störta l han och låta Prins Gustaf mottaga Sverige som ett franska Kungen. De hade, synes det, funnit den af K fördolda stora skatten, och begärde flotta och krigsf K. Henrik. En Anders Lorichs bekännelser göra fö visst; men om deraf vardt intet genom upphofsmännen

att hellre behålla skatten än använda dén, eller genom ... vägrande att ingå i förslaget, eller af K. Henrik ...lighet mot K. Johan III, kan ej nu utforskas. Vid ... träffa vi Prinsen (1587), då han, förklädd som tig- ...ställde sig vid K. Sigismunds intåg i Krakau för att ... denna ståt. Systern Sigrid, som var med i den kung- ...rocessionen, såg den unge tiggaren och rördes af hans ...de, utan att känna honom. Han lyckades dock sedan ... sig tillkänna för den af honom kända hoftärnan hos ...essan Anna. Prinsessan anbefallde honom hos sin bror ...ngen. Det skall ha varit då K. Johan tillstyrkte sin ...tt göra f. d. Kronprinsen till munk och ge honom ett ...psdöme; men han afslog Sigismunds anbud. Han fort- ... sina studier både vid tyska universiteter och i Paris, ...dren hade han synnerlig lust för de "hemliga veten-...erna", astrologi och alchemi. Han ansågs så grundlärd ... att han kallades Theophrastus Paracelsus den andre. ...e vi honom i Prag, än i Nederländerne, än i Cöln, dit ... begifvit sig vid underrättelsen om Alexander Farneses ... Sedan kom han till Wien och ville taga tjenst mot ...arne, hvilket dock Kejsarn ej biföll. Sannolikt ansåg ...r Rudolph, sjelf alchemist, denne mästare i konsten ...r dyrbar att offra i ett krig. Hos en Abbot i Schle-... låg han sjuk, ofta med tacksamhet omtalande den ömma ... han der njöt. Hans resor utvecklade hans linguistiska .... Han talade svenska, latin, tyska, fransyska, italien-... polska och ryska; berömd som sedig och välment men ...et blödig och vekhjertad. Då K. Johan i sin vanliga ...ghet bedt Sigismund klippa fjädrarne på denne fogel, ...yrkande fängelse, insåg S. det onödiga deri och lemnade ...usin i frihet. Då han begärt att få i Liuxala i Finland ...ka sin mor, hotade Fleming att fängsla honom om han ...ade infinna sig; då mötte modren honom i Revel, der ... återsåg honom efter 22 år för sista gången 1596. Vid ...a tid lindrades hans armod, genom inkomsterna af ett ...t abbotsstift, som tilldelades honom af K. Sigismund. ... långt hade nöden gått, då han pantsatt sin fars dag-...er för 1566 och 1567 för sin förtäring på ett värdshus ...ilna. Han vistades, sedan han bortarrenderat sitt abbots-..., i Thorn i 2 år; begärde 1598 att följa K. Sigismund ...verige; men det förvägrades. I stället blef han 1599 ...d som tjenligt verktyg för ryska Czaren Boris Godú-... planer. Han inbjöds genom tvenne sändebud till Ryss-... och uppmanades att öfvergå till grekiska kyrkan, då

Czaren ville gifva honom sin dotter Axinia, och att Lifland och Finland af Sverige såsom svärsonens fäde hvarvid Czaren äfven tillade, att han ville hjelpa hon intaga Sverige, sitt fädernesland. En rysk krigshär understödja honom. Gustaf kunde ej lyssna på anbud han älskade Romerska kyrkan, hvari han var uppfostr hade, oaktadt han lär varit flyktig i qvinnokärlek, fä vid en Brita, dotter af Fältöfversten Peder Karth, me ken han hade en son Lars, född 1590. I en Fröken eld's bönbok var 1689 antecknadt, att Konungasons Fältöfverstedottren vigts i Schlesien. Denne Lars an fader åt Lars Eldstjerna, Frih. och Landshöfding, Stjerneld (se Litt. S. Stjerneld) och Christer eller Al Eld. Rosenhane vill ej erkänna denna Stjerneldska o Wasa-ätten. Föraktet för Czarens anbud skall ha ret ne till vrede. Prinsens lejdebref fråntogs honom af tjenare Jakob Schult från Königsberg.

Enligt Petri Petreji Muscov. Krönika, sörjde han och höll stort nattvak med studerande i bokliga kons alchemisteri, hvaraf han blef mycket försvagad i sitt så att när han understundom med några goda drycke taga sig styrka, talade han rundt ut det honom i likade, understundom med skämt, understundom med En gång hände det icke bättre, än att han sade unde tan med Czarens Doctor Caspar Fidler, att om Stor icke ville släppa honom sin kos, då ville han sätta staden och fly. Detta bar Fidler fram. Czaren lät ringa hans hus, tog ifrån honom allt silfver och sid han honom förärat, och gaf honom i några dagar mat eller dryck. Sedermera gaf Czaren honom det dömet Uglitz till uppehälle, dock skulle han ej sjelf utan blott uppbära räntan. Men efter Boris död, då Trepeja fick öfverhand, skickades Gustaf Eriksson till Jaroslaw, der han hölls som fånge, emedan han ans någnare sin farbror Carl, än K. Sigismund. Då W Iwanowitz Zuski fick regimentet, sände han Hr Gu Kaschin i guvernementet Twer, der han fick bättre och underhåll, tills han, som skadat helsan genom bete i chemi och fängelseluft och sorger, dog 160 grafven i en björklund utanför staden helt snöpligt, Czaren gifvit hederlig begrafningshjelp, "hvilket, ytt trejus, icke allenast jag med mina ögon, utan ock Hr De la Gardie samt några tusen personer både svensl tyska sett hafva och derom vittnesbörd gifva kunna.'

ledes en grof lögn af Martin Beer, som honom begrof rföre fick 10 rubel, att han ligger begrafven i klo-Mitrofjoluuski. Den Czarens dotter, som Gustaf ej ve-, bjöds sedan K. Christian IV:s broder Hertig Hans, dog af det myckna bränvin, Czaren eggade honom ricka, då han kommit att förmälas. (R.R. Axel Gyl-ernes Dagbog paa Reisen til Moscow 1602—03, udg. Engelstoft i Hist. Kalender 1814. Sv. Bränvinslagstiftn. p. 27). Möjligen hade också den 39-årige Prins f för ofta "med goda drycker tagit sig styrka", så att torde mer förkortat hans lif, än det chemiska labore-. Sannolikt talade han förmycket i fyllan för att kun-ra en i vigtiga värf användbar person. Med dylikt tal . Johan III hade han retat denne monarch. Czaren först mottagit Prinsen som en konungason egnade, gif-onom hästar, sadlar och ridtyg, fat, kannor och kre-r till furstlig taffel, skinnvaror af soblar, mårdar, räf-och lodjur till foder, kostelig sidentyg af bliant, sam-damast, atlas, kläde och taft till klädningar samt nå-undra rubler, så att ingenting fattades till hans och hans uppehälle. Hans porträtt ses i *Svenska Konungar deras tidehvarf.* 1 B.

Petreji Muscow. Crönika p. 119—123. — Nova Acta Reg. Soc. Scient. Vol. V. p. 23. — Messenii Scond. Illustr. VII. 72. — Lönboms Sv. Archiv. I. 137 f. — Rosenhanes Kungalängd. — Celsii, Geijers, Fryxells m. fl. historia.)

WASA, GUSTAF, Prins af.

Som denne i Sverige födde person är den ende, hvilken, vi ofvan anfört, kallat sig *af Wasa*, böra vi väl ej honom rum under detta af honom valda namn. Endast barn har han tillhört vårt kungliga hus, hvilkas med-r uteslutas ur detta verk.

Prins Gustaf, son af K. Gustaf IV Adolph och Drottn. rika Dorothea Wilhelmina, föddes på Stockholms slott Nov. 1799. Det var vid hans födelse, när Konungen veta om folket till stort antal strömmat upp i Stor-n, dit Pastor primarius från punschdrickandet i slottet dat för att hålla tacksägelse öfver Drottningens lyckliga komst, som Bunge, känd för sina ordlekar, svarade: *var kyrkan full, men så var presten fullare.* Valet af erneur för den unge Prinsen kunde ej annat än gillas. var den ärlige, sjelfständige och för sedlighet och guds-n allmänt aktade R.R. Baron Malte Ramel. Informator den lärde, men mindre lämplige Biberg. Religions-

undervisningen ledde Gouverneuren egentligen genom bibelläsning. Konungen lämpade ej till gossen de höga begrepp han uppehöll om kunglighetens helgd. Då Gustaf De la Gardie, som med sin informatur bodde på slottet för att vara Prinsens lekkamrat, en gång under leken gifvit Prinsen en örfil, så att den trekantiga hatten afföll, och Prinsen sprang upp att klaga hos sin Hr fader, frågade denne blott: gaf du ingen örfil igen? och när Prinsen nekade dertill, sade Konungen: behåll då det du fått. Men genom hattens återlemnande ville ej Gustaf De la Gardies far erinra om bataljen, utan hängde densamma bland curiosa på Löberöd. I sin Journal antecknade J. De la Gardie 1805: "Julafton kl. half 9 gick jag upp till Drottningen. Julklapparnes utdelning för barnen var redan börjad. Kronprinsen var härvid, som vid alla andra tillfällen, gråtfärdig, kall och ledsam." Barnet hade föga eller intet af modrens egenskaper.

Efter fadrens dethronisering, som alla ansågo nödvändig, uppstodo tvenne partier rörande Kronprinsen. Ett ville honom ingenting, men ett ville att Hertig Carl skulle föreslå honom som thronföljare. Främst inom detta var Hedvig Elisabeth Charlotta, äfven som Drottning, och då Carl August, sedan "Prins Gustafs parti", ej längre kunde förhindra valet, utkorats till thronföljare på Adlersparres förslag, med hänsyftning att dermed utan svärdslag eröfra Norige, lär det nämnde partiet ansett sig ha grundadt hopp, att Carl August, som aldrig ernade gifta sig, skulle adoptera Prins Gustaf såsom sin son, för att försäkra honom om thronföljden. Efter Carl Augusts död och Fersens mord, blef partiet allmänt öfvertygadt, att Sverige, der man dagligen kunde vänta Carl XIII:s bortgång, behöfde en hjelte, äfven för att skydda de förnäme mot pöbelupplopp, — en öfvertygelse, hvilken vederbörande ej ogerna sågo inpreglas hos de s. k. Gustavianerne genom smärre uppståg. Fersiska mordet visade dock, att det är lättare att börja, än styra och sluta folkrörelser. Dermed vanns väl, att riksdagen för thronföljarevalet kunde förläggas till Örebro, der man ansåg sig ej behöfva frukta någon stadsopinions inflytande på stånden, möjligen till förmån för förre Kronprinsen; men regeringen måste snart sjelf ömsa sin candidat af aktning för folkets vilja. Ifrån den dag Bernadotte valdes till svensk thronföljare, var Prins Gustafs parti att betrakta såsom icke till. Huru svagt det förut varit, kan bäst slutas deraf, att inom den högre aristokratien, der man ensamt sökt och kunnat söka detta parti, så många *olika förslager* uppgjordes både före Carl Augusts val och

efter hans död. E. M. Arndt vet, att ett parti tänkte
kob De la Gardie. Större var utan tvifvel det parti,
nkte på Gen.-Gouvern. Grefve H. H. v. Essen. Sjelfve
tionären Skjöldebrand infördes som rådplägande i det-
. På Wedel Jarlsberg tänkte Adlersparre, ännu an-
Noriges förening möjlig att genomdrifva såsom följd
thronföljareval. Prins Gustafs parti ansågs då mera
kt till Drottning Charlotta och ryska Ministern. Och
era voro populära i Sverige. Men sedan desse sett
Johan, insågo de visligen, att deras motcandidat hörde
möjligheterna i Sverige; efter 1812 var han en omöj-
äfven för dem.
Medan ännu någon utsigt fanns för partiet att kunna
, motkämpades det med stor framgång af A. F. Skjöl-
nd; men att P. E. Skjöldebrand skulle, som det stått
städes att läsa, velat på Gripsholm bringa Prinsen om
, var en illvillig saga, som sannolikt aldrig i lifvet hann
rodrens öra. I Sverige ansåg A. F. Skj. detta parti så
till antal och obeslutsamt, om det ock ville annat än
apparencerne", såsom gammalt troget hoffolk från Gu-
IV:s lyckliga dagar, att han af Svenskar trodde ingen-
vara att befara; men deremot ansåg han ej Prinsens
er bland Europas furstar så likgiltiga för svenska suc-
nsfrågan, medan den ännu var obestämd. På Napoleon
de dylika frågor i den tiden, och Skj. fick all anled-
att, sedan han fört förra konungafamiljen in i Tyskland,
rån begifva sig till Paris. Ty under det Skj. af Badenska
t såg sig alltmer tolererad, i den mån f. d. Konungen
att alltmer utveckla sin oefterrättlighet, passerade Kej-
nan Marie Louise der nära på resan till sin utsedda kej-
a gemål. Skj. böds på theatern der man gaf en af
för musikens skull älskad pjes, eller ock på en con-
, men underrättades der af Pastor Holm, att Prins Gu-
vid hästombytet i trakten skulle presenteras för Marie
se. Han fick sedan höra, att Prinsen ställts framför
es vagnsfönster på en höjd, der han måste ses, klädd
tt mycket utmärkande sätt, men som Berthier ej fått
llning att vid hästombyten tillåta presentationer, ned-
ptes ej ens vagnens fönster, oaktadt Prinsessan Stephanie
detta tillfälle för att genom autopsi få inställa den
essionsberöfvade Prinsen i Kejsarinnans ynnest. Ankom-
till Paris fick Skj. dock höra, att Kejsarinnan verkligen
rdat den svenska Prinsen, men att Napoleon, som just
de anledning att lägga sig ut för ett barn af sin döda-

fiende, svarat med ett råd, att hans gemål ville i
princip att aldrig lägga sig i politiska frågor, ty gi
det man bedt henne framhålla som sin önskan, så sk
ej få ro för sollicíterande; gjorde han det icke, s
alla kannstöpare göra upp historier om ett mindre g
hållande mellan henne och hennes gemål. Kejsarin
kände sanningen af reflexionen och talte ej mer om
nies skyddling. Men vigtigast i frågan ansåg Skj. vi
han vann Furst Dahlberg, som då ej blott betydde
för Kejsaren, utan ock för den högre societeten i Pa
ingå på statsvishetens, i stället för känslosam
område i denna fråga. Fursten gillade Gustaf IV :
afsättning, då uppenbart var, att han ej kunde st
sjelf, men ansåg att "barn ej borde straffas för i
missgerningar." Skj. begärde då svar på frågan, ant
Konung var till för folkets skull eller folket för en K
Fursten besvarade frågan efter liberalismens lära.
Skj. få veta, huru Sverige på annat sätt än det nu
kunde undgå att uppoffras för sonens skull, sedan
räddats från uppoffring för fadrens, d. v. s. 1:o) huru
myndarregering, som ej vore en maskerad utländsk r
nu skulle kunna ega rum, i den stund den vid grafve
lande K. Carl nedsteg i sitt hvilorum? Några inväu
började af Fursten, men fortsattes ej, tydligen afbı
hans egen tanke på Ryssland den stund Napoleon ej d
en vän; 2:o) Hvad visshet Sverige kunde ega, att d
Konungen, blifven myndig, skulle anse sig bunde
constitution, hvilken han kunde förklara påtrugad si
barn; hvarvid Skj. påminde om en grannregerings i
af att ej ha fria folk i sin närhet; Fursten teg; 3:
den myndigblifne Konungen skulle behandla sin oefte
fader, om denne då ännu lefde och ville komma till
och der ge råd. Nu uppreste sig Fursten bifallande
debrands mening i ämnet och instämde i hans sluto
ett rike dock ej är en ladugård, som ärfves, utan
att dervid eftertänka publica salus såsom suprema le
ansåg sig nu kunna tryggt lemna Paris.

I Sverige torde dock de Skjöldebrandska grund
den afbrutna successionen ej så hastigt blifvit allmä
ningen, om ej hofpartiets chef Grefve Jakob De la
innan hvars uppkomst till riksdagen 1809 partiet
alldeles tyst, så oförmodadt sträckt vapen. Genera
felt berättade att, oaktadt han hade just De la Gar
ord hos K. Gustaf IV att tacka för sin uppfostran o

..., han dock i första öfverraskningen fullt delade de öf-
...kande harm, när D. ej uppträdde mot Mannerheimska
... på rikssalen om dynastiens förkastande jemte Ko-
... Då måste D. tiga och tåla klander för charakters-
...t af både förra hofpartiet och förra oppositionen, nu
... hofparti. Först efter Drottning Fredrikas död be-
... han orsaken. Då han uppkommit till Stockholm efter
...tionen, fann han den gillad snart sagdt af alla, ifrigt
... försvarad innan hans uppkomst af Grefvens gamla mor,
...hofmästarinnan hos Enkedrottn. Sophia Magdalena. Hon
... d. 21 Mars, då underrättelse om stilleståndet inlupit:
... min Gud! hvad oss varit ämnad för en hiskelig med-
... då på en gång oss varit ernadt inbördes krig, och Rys-
... med sådan styrka trängt in ända inom hufvudstadens
...! Jag undrar då hvad Oldenburg velat försvara oss
... Men Gud var oss nådig, det kan man visst säga, som
...de denna faran öfver våra hufvuden i sinom tid. Ko-
... är allt på Drottningholm, äter och sofver ganska väl,
... der och promenerar i sin stora sängkammare och som
...tet bäst, utan att han säger någonting, rodnar han till
... blir arg, utan någon annan orsak än sina egna tankar,
...perar sig med ingenting annat, utan skrifver då och då
... bref till Drottningen och är föröfrigt ganska mån om att
...som utgöra hans bevakning äro rätt klädda och ha hand-
...ne på sig dragne. Silfversparren är allt den som com-
...derar der på stället. Märkligt är det med den tystnaden
... är. Det är så tranquilt, som om ingenting varit å färde
... allt går i sin fullkomliga ordning.” Den 28 Mars skref
...: ”Som jag fick ditt bref af d. 25, deraf jag finner huru
...rörd du är af hvad som skett . . . Din tillgifvenhet för
...ungens person känner jag bättre än någon, den var vac-
... och berömvärd, så mycket mer som visst aldrig var
...on egennytta dervid förknippad; men i en lugnare moment
...de du finna, att hvad som är skedt var högsta nöden,
... alla möjliga föreställningar, knäfall, böner att för Guds
...ll ändra sina tagna beslut voro omöjliga, ehuru följderna
...ades honom solklart. Det enda som kan undskylla honom
...r att inte alla skrufvarna voro i ordning på stackars Herrn.
. . Var säker, min egen Jakob, att i allt detta har en högre
...d styrt för oss och mildrat våra öden.” — Vid D:s an-
...st till Stockholm skyndade han till Drottningen, som var
...ar på Haga, färdig att offra sig för sonens successionsrätt,
... hon det begärt. Hon tog löfte af honom på hans rid-
...rliga ära, att han skulle följa hennes önskan, och han gaf

det i tanka att det gällde hvad som kunnat kosta h
lifvet, huru lagenligt han än kämpat för sin öfverty
men hennes bön var, att aldrig göra något för henne
länkande vid Sveriges öde — ett lands, tillade hon,
han aldrig kunde komma att älska, seende der ett folk,
mördat hans farfar och afsatt hans far. D. lofvade och
teg sedan under de mest korsande misstankar, ansee
blott skyldig historien förklaringen på den allmänna t
den, då Prins Gustafs arfsrätt upphäfdes. Möjligtvis
han ej ansett, att en djupt uppskakad mors önskan
respecteras, om ej Bergsrådet Dahlberg häft hans sist
kan att tro uppgiften, det Gustaf IV var född i ett
skap till venster med A. F. Munck, hvilket D. sedan
omöjligheten att betvifla, när Stats-Rådet Baron af N
kunnat försäkra honom, att han haft i hand och läsit
äktenskapscontraktet. Derom se Litt. M. uti A. F. M
biographi. Vi må här blott tillägga, att Carl Johan
1814 hade det i sin hand och rådfrågade sig med då
stitie-Cancellern, om han ej måtte trycka det till sva
på de utländska intrigerna. Men den rådfrågade afs
detta förslag högligen, dels som onödigt, då ingen
niska i Sverige trodde något kunna bli bättre geno
lemna styrelsen i en med allt fullkomligt obekant p
hand — om ock ej högre synpunkter afsågos — del
onyttigt, då intriganterne ju alltid hade det öppet
att påstå, det documentet vore understucket och tills
af rädslan. Förslaget förföll. Originalets säkra förva
styrktes deremot för historiens skull.

Så förde en Posse f. d. Kronprinsen ur Sverig
Skjöldebrand förde f. d. Konungen och Drottningen
öfriga barnen, utan att en röst, än mindre en arm
sig, för att sätta sig mot la force des choses. Det
slutet af 1809.

Snart drog sig Gustaf Adolph från sin familj, s
att i sjelfva Sverige få äktenskapet löst med sin gemå
faderlös uppfostrades Prins Gustaf hos sin mor, und
ning af en lärd och rik man, Pollier. Der sades bra al
att han och Drottningen voro förenade i äktenskap, o
väl underrättade tro sig veta i hvilket Schweiziskt ca
vigts; men andra påstå, att detta blott var en g
1814 den 2 Juni talte dåv. Kronprinsen af Baiern
De la Gardie på en cour hos engelska Drottninge
Drottning Fredrikas olyckliga tillstånd med sina barn
säkrande att hon var lika vördnadsvärd, som Gustaf

för sin lefnad de la manière la plus dissolue föraktad. Konungen af Baiern hade ämnat låta uppfostra Prins Gustaf med sin son Max, men han var då ännu hos sin olyckliga mor under en enda lärares hand. S. å. d. 12 Juni omtalte Mr de Fénélon hos sin frände Talleyrand för De la Gardie, huru Napoleon velat begagna Gustaf Adolph för att oroa Carl Johan, hvarvid Fénélon användts, men att G. A. hvarken för sig eller sin son velat låna sig åt intrigen, talande med bitterhet om Sverige och Svenskar, en gång allena af Napoleon begärande för sin son, att Eutin måtte lemnas honom som ett Storhertigdöme. Den 23 Juli berättade Blacas för D. huru K. Ludvig XVIII, och än mer Hertiginnan af Angoulème hade tydliga sympathier för den afsatta svenska dynastien, tydligen motiverad af kallsinnighet mot Carl Johan. D. upplyste Bl. att de, som ännu 1809 ifrigt skulle arbetat för Prins Gustaf, nu skulle förklara hvarje steg i denna rigtning för en dårskap, sedan Carl Johan kommit och blifvit så kär för Svenskarne, så gagnlig för Sverige, hvilket D. gaf Bl. rätt att säga till K. Ludvig. Den 1 Oct. 1814 gaf ryska Ministern i Madrid De la Gardie underrättelse, att Prins Gustaf enligt förmyndarens, ryska Kejsarns vilja, skulle införas i Spanska hofvet och societeten, då svenska Ministern blef befalld att behandla honom som en hvar annan Prins. Det syntes som ryska Kejsarn med flit sändt Prinsen dit, Carl Johan sändt De la Gardie, för att dermed ha skaffat sig ett slags band på hjelten, hvars känslighet var bekant. Då en proposition gjordes De la Gardie, svarade han, att han nu mera med lif och själ tillhörde hvad som var Sveriges både rätt och välfärd, hvarefter det blef der tyst med den frågan. 1815 d. 22 Febr. hade franska avisorne ett högst besynnerligt bref från f. d. K. Gustaf Adolph till Sir Sidn. Smith, i hvilket han bland annat yttrar: "qu'il ésperait, que son fils Gustave, un moment qu'il atteindroit sa majorité, auroit se prononcé d'un manière digne de lui, de son Père et de la nation suedoise, qui l'a exclu de throne." De la Gardie såg häri en Rysk-Bourbonsk intrig och tänkte på Furstars tacksamhet, då utom Carl Johan ryska Kejsarns actier kunnat djupt sjunka och Bourbonernes kanske aldrig uppstiga. Då emellertid inga inom landet ville hjelpa till att oroa, tröttnade man för en längre tid. 1828 i Nov. talades i Stockholm om Prins Gustafs uppslagna förlofning med Prinsessan Mariane af Nederländerna, sedan förmäld med preussiska Prinsen Albrecht. Orsaken var Prins Gustafs fordran att kallas Sv. Kronprins, åtminstone Prins af Wasa i

officiella documenter. Han var envis till den grad, att l
sessan bönföll hos sin fader, Hollands Konung, att ej i
äktenskap skulle bli af. En tid väckte Prinsen någon
märksamhet i Sverige genom samtal med de två fattige
ska äfventyrarne Düben och Vegesack, hvaraf blott h
att många sätt att tigga finnas till i verlden. 1836 i
Juni talade Grefve J. De la Gardie med Grefve Schulz
om f. d. Kronprinsen. Grefve Sch. förklarade honom i
derlig i sitt sätt att vara, att han egde få, snart sagdt
vänner; att han läst mycket, men att hans education
toute à fait de femme; att han visst i österrikisk tjenst
ett regimente och nyss blifvit General-Major, men att
militäriskt hänseende är högst oskicklig, så att han i
aldrig kan föra sitt regimente, helst han som Ryttm
ej en gång kunde föra sin sqvadron; håller af att m
sig öfver alla, under det han söker sällskap, då hans
(en cousine, Prinsessa af Baden) deremot, som är m
högfärdig, synes ingenstädes utan vid hofvet och sak
eller någorstädes. Prinsen var ej eller lycklig i dett
äktenskap. Pollier ansågs ha med flit förfelat Prinsens
fostran som Prins, i afsigt att bilda honom till en h
och bra privatman, men oskicklig för det slippriga f
lifvet. "Aussi a-t-il perfaitement réussi, car c'est bi
prince le plus inepte qu'on puisse voir"; viss att han
var skickad att återvinna konungariken.

Om Prinsens sednaste historia kan blott sägas, at
då Sverige 1821 utbetalt f. d. kungliga familjens hel
mögenhet och anslag i ett capital och f. d. Konungen
slutit sig sjelf från delaktighet häri, började en förg
drande tvist med sina systrar under påstående att han
född svensk adelsman (åberopades väl dervid gifter
contractet af 1778?) var berättigad att ärfva dubbelt
systrarna. Hans svåger nuv. Storhertigen af Baden
Leopold Fredrik, som 1819 förmälts med Sophia W
mina af Holstein-Gottorp, uppträdde skarpt mot Pri
pretension. De grundbesittningar, hvilka modren strä
att få inköpta för sin son, och hvartill Ryssland, En
och Frankrike lemnade hvar sin million francs samt Ö
rike ½ och Preussen ½ million, blefvo dock aldrig ink
Pollier ökte denna fond mycket genom djerfva fondspel,
innan något furstendöme inköpts, hvaraf Prinsen kunde
namn, hade de olyckliga fondspelen nästan reducerat
sens förmögenhet till hans ej stora militärtraktamente,
6000 floriner C. M.

Prinsen inträdde i österrikisk krigstjenst, som Öfverste-Lieutenant vid ett Uhlanregimente, förlaggdt i Milano. Mindre skicklig som ryttare, öfvergick han till infanteriet, der han blef chef för en vacker grenadierbataillon (Prinz von Schweden, sednare kalladt Prinz von Wasa). Derpå erhöll han ett ungerskt infanteriregimente f. d. Giulay, blef småningom General-Major och General-Lieutenant, egande sina tjenstebefattningar både som Brigadier och Divisionnaire inom Wiens murar. Under sista krigsrörelserna i Österrike, Böhmen, Ungern och Italien har han ansetts oanvändbar af det ena partiet så väl som det andra. Österrikes Generaler dolde sällan för umgängesvänner, att Prinsen saknade så väl enskildt som offentligt tilldragande egenskaper, lika oförtäckt talande om hans brist på militärisk hållning och hans ohjelpliga confusion i manöver, som retsamma pretensioner och kylande stelhet i umgängeslifvet. I hans hyrda boning, Erkehertiginnan Beatrix's palats (Herrengasse i Wien) sågs en stelhet i etiquett och anspråksfullhet, ojemnförligt mer erinrande om Gustaf IV:s hof, än dennes om Gustaf III:s. Ofta måste Kejsarinnan Carolina Augusta skydda Prinsen för Kejsar Franz's misshag och hans kamraters ovilja.

Efter finanskatastrophen omkring 1840 måste Prinsen flytta ur palatset till ett högst tarfligt qvarter i förstaden Leopoldstadt.

Hans syster Amalia Maria Charlotta bodde hos honom under hans äktenskap; men förmådde ej hindra dess olycka. Gemålens rättsinnighet erkändes allmänt. Deras enda lefvande barn är Carolina Fredrica Fransisca Stephanie Amalia Cecilia född den 5 Aug. 1833.

Efter Carl Johans död fins säkert ej i Sverige en enda, som fäster vid "Prinsen af Wasa" någon uppmärksamhet, äfven om det roar någon "artist" att känna sig för, om den gamla känsligheten ännu finns till. Sedan fadren, som länge lefvat i en obegriplig försoffning bland krogars nympher, girigt drickande ur bränvinets Lethe, ändtligen i sin fattigdom dött på ett schweiziskt värdshus i S:t Gallen, tog den ännu rike sonen vård om hans aflefvor.

Mången har knotat öfver den om misstro vittnande uppmärksamhet, som K. Carl Johan lemnade både fader och son af Holstein-Gottorpska ätten. Det här anförda ger vid handen, att orosanledningar ej sällan tillställts af furstlig afund, utan tvifvel biträdd af de högadliga hofvens bäfvan för en dynasti, som med egen kraft upplyftat sig på en nordens thron. Det är derföre lättare att klandra den känslighet

Carl Johan visade, än att ådagalägga, att Sverige ej k
komma att till någon del oroas af utländska intriger,
Konungen icke först mottagit och afledt oron. Nu ef
nära ett halft århundrade, sedan den dethroniserades
son, som gått in i sitt sjette decennium, är på god v
att dö utan flera barn än en dotter, under det Carl XIII
adopterade son lemnat en dynasti efter sig med allt u
seende att bli långlifvad på jorden, är det lätt att bedöm
dynastigrundläggarens omsorg om landets lugn för samti
och efterverld såsom öfverdrifven. Kanske ha vi här t
någon del förklarat och rättfärdigat hjeltens nitfulla omsor
om Sveriges lugn. All historia visar hvilken lycka det ä
för ett land, der dynastiska frågan är afgjord.

Emellertid må vi högakta den siste, som kallat si
Wasa, för det förstånd han utan tvifvel egt, att ej vilj
truga sig på en nation, som ej längre ansåg sig kunna upp
offra fäderneslandet för en droppa af Wasablodet i svall
af det Holstein-Gottorpska. Lika mycket Wasablod ha vi
återfått i Drottn. Josephinas barn, emedan hon nedstammar
från Carl IX, lika visst som K. Gustaf IV, om han nem-
ligen var Adolph Fredriks sonson. Och dermed har den
sista anledningen försvunnit äfven hos de ultra-conservativa-
ste, att återblicka till — *Prince de Wasa.*

(Källor: Journaler, förda af Grefve Jac. De la Gardie, ännu förvarade på Löberöd. — De la Gardiska Archivet XIX och XX Del. — En uppsats af en "Adjutant hos Georg Adlersparre 'vid Vermländska fördelningens marche till Stockholm 1809", införd i Tiden och Stockholms Aftonpost 1850 i Febr.) —N.

WASABORG, GUSTAF och ANTON ADOLPH af.

1. WASABORG, GUSTAF GUSTAFSSON af.

Då K. Carl IX:s Enkedrottn. Christina skrifvit under en Ebba Brahes anteckning på fensterrutan: *det ena du vill, det andra du skall, det plägar så gå i dylika fall*, lär den mindre ädelsinnade kungamodren sjelf befordrat den unga Konungens sammanträffande med Margaretha Cabeliau, en ovanligt skön borgardotter, för att afleda hans kärlek till en fröken, som kunde tänka på en drottningkrona, — ett steg, som också borde kunna hos Fröken Ebba väcka svartsjuka och harm. Säkert är att Margaretha d. 24 Maj 1616 födde en son, som blef kallad Gustaf, erkänd af Konung Gustaf Adolph såsom dess son. Margarethas fader Abrah. C. var en köpman från Holland, som här blef General-Directeur öfver Svenska fiskerierna och flera handelscompagnier

Men först den 30 Juni 1618 gaf den öfvergifna ungdomsbruden Ebba Brahe sin hand till Riksmarsken De la Gardie.

Köpmannens dottersson Gustaf, öfverlemnad till Carl Gyllenhjelms vård, blef undervisad i bokliga konster och sändes 1630 till Wittenberg, der han blef Rector Illustris och höll ett latinskt tal öfver Gustaf Adolphs seger vid Leipzig 1631. Nedlade Rectoratet 1633 d. 19 Jan. och begaf sig till svenska arméen, der han vid Weissenfels mötte det kungliga liket, och lät öppna kistans lock, då han en stund tyst och sorgbunden sett de faderliga dragen, utropade han: *nu är tid att också jag blifver en man i verlden;* hvarpå han sökte svensk tjenst, derpå han blef Cavalleri-Öfverste, Commendant, Riks-Råd, Grefve till Nykyrka, Letala och Nystad, Baron till Fårdalen, Forssa, Heljestad, Mellösa och Lilla Malma, Herre till Sarris, Wilshausen m. m. Redan 1633 blef han Öfverste för ett Lifländskt Cavalleri-reg:te och Commendant i Osnabrügg, samt fick genom A. Oxenstjerna stiftet Osnabrügg 1634 såsom "postulerad Administrator." Adlades 1637 med namnet *Gustafsson,* ehuru han under detta namn ej tog introduction. Som adligt gods följde Wibyholms kungsgård. (Vapnet var en half förgylld Wase). Han följde med sitt regimente svenska fanorna, till Fältmarsk. Joh. Banérs död 1641, då han lemnade svenska tjensten och begaf sig till sitt stift. Han hade nödgats taga afsked, sedan han genom sitt häftiga lynne kommit i en obehaglig ställning till sina officerare. Oaktadt Drottning Christina ej mycket älskade denne halfbror, upphöjde hon honom dock 1646 till Grefve med namnet *af Wasaborg* och inkallade honom s. å. till Senaten. Då Osnabrügg vid Westphaliska freden afträddes af Sverige, fick W. i ersättning 80,000 Rdr samt staden och Amtet Wilshausen i Bremen. Drottningen skref till Adler Salvius att väl tillse hvad han Grefve Gustafsson communicerade, erinrande om Curtii ord: nec res magnæ sustineri possunt ab eo, cui tacere grave est. Förgäfves sökte Wasaborg att bli Riks-Amiral efter Gyllenhjelm. Drottningen ville lemna M. G. De la Gardie, som nu var i hög gunst, Riksskattmästare-embetet, för att få honom in bland de fem högsta Riksembetsmännen; derföre befordrades Riksskattmästaren Gabr. Bengtsson Oxenstjerna till Amiral. Öfver denna motgång vredgades Grefve Wasaborg, återvände till Wilshausen, för att ej mer återkomma till Sverige, och dog i nämnde stad d. 25 Oct. 1653, men han blef begrafven i K. Riddarholmskyrkan. I Gezelii Biogr. Lex. träffas ett utdrag ur Grefve-brefvet om hans förtjen-

ster. Han hade låtit bruka sig utrikes för en Öfverst... häst emot rikets fiender och honom hade varit förtrolö... senliga charger och gouvernement, dem han väl och ha... ligen med riksens och fäderneslandsens nytta hafva först... Drottningen visste ock att K. Gustaf Adolph haft i s... att hans stånd och condition förbättra. Hans morbro... Jur. Utr. Doct. Joh. Cabeliau blef ock 1652 adlad, int... cerad (№ 555) och efter sin död s. å. i Riddarholmsk... begrafven, namnkunnig för sin 1626 utgifna Centuria... stolarum I:a ad Invictiss. G. A. Regem Suec. Wasal... grefskap bildades af staden Nystad med 206 hemman, Gjerdemantal och 46 dal. 19 öre, 6 pggr i skatt.

G. m. *Anna Sophia*, dotter af Herman II, Graf... Wied, Runbel och Isenburg. Barn: 1. *Christina*, född 1... död 1709, g. m. General-Lieut. Frih. Wolm. Wrangel... ras dotter Polidora Aurora Wrangel blef g. m. Star... Grefve Bogisl. Oginsky. Deras dotter Theodora blef ... R.R. Fältmarsk. Grefve C. G. Ducker. 2. *Gustaf A... af W.*, född 1653, död 1732. Förlerade i reducti... både Gref- och Friherrskap och under kriget Wilsha... Han, som såg sig med en stor barnskara (16 barn, ... ner, 9 döttrar), bragt till tiggarstafven, föll i en si... svaghet, som följde honom till döden. Både Carl XI, XII och Svea Rikes Ständer sågo denne Gustaf II Ad... sonson, i en tid, då börd och blod betydde så my... fortlefva i armod, utan att anslå honom med sin sto... milj ens en vanlig pension. Af sönerna nämna vi 1) *Wilh. Fredr. af W.*, f. 1680, dog som Lieutenant 1... 2) *Gustaf Adolph af W.*, f. 1682, död som Kejserl. ... mäst. 1705; 3) *Henrik Otto af W.*, stupade på Ues... såsom Svensk Öfverste-Lieutenant 1715; 4) *Georg ... af W.*, f. 1687, död 1754, slutande denna svenska gr... ätt på svärdssidan, men mindre skäligt tillägger Rose... att han slöt det öfver 500 år florerande *Wasahuset*, t... detta *hus* kunde en oäkta ättling ej räknas; i slikt fi... större skäl att se Wasa-slägten qvar i Erik XIV:s m... ättlingar, der den möjligtvis oäkta sammanbindningspu... är åtminstone tvifvelaktig och äktenskapet sannolikar... v. s. Grefliga ätten Stierneld. 5) *Anton Adolph af W...* nedanför. Af döttrarna må vi blott nämna *Sophia E... Christina*, g. m. Strahlenheim, Svensk Friherre och Mi... se ofvanför Litt. S. samt *Henriette Polixena*, f. 1696, det sista fruntimmer af Waseborgska grefveätten, 177... dan hon året förut som fattighjon i en Westphalisk b...

af K. Gustaf III en gåfva af 500 ducater, löfte om pen-för lifstiden och ett bref, deri Sveriges Konung kallade för sina seder mer än för sin till bettleri komna fattig-föga aktade gamla fröken: "Ma Cousine!" Brefvet är många ställen tryckt. Fryxell anför, att hon i yngre åren egen och som äldre för andras räkning haft många kär-äfventyr för sig. 1783 utkom om henne *Henriette de aborg, Anecdote historique.* Nästan till löjlighet grän-att en Baron Monster, Chur-Cölniskt Geheime-Råd och lare, som väckt K. Gustafs uppmärksamhet på denna la fröken, hvilken man dittills låtit byfolkets barmher-et rädda från undergång, uppsatte efter hennes död i kapell på Landegge ett epitaphium af Cararisk marmor förgyld inskrift till den armas åminnelse. Af både den gliga brefvexlingen och det friherrliga monumentet blef llertid en — "tidningsanka" i sjelfva den tid, då Fran-liberalismens fanatism mot sjelfva de historiska namnen te med sådan fart, att man verkligen "hörde huru det et grodde." Les extremes se touchent.

2. WASABORG, ANTON ADOLPH af.

Jemte det Svenska Riks-Rådet Grefve Wasaborg, ha vi Svensk General af samma ätt.

Anton Adolph af Wasaborg, född d. 22 Febr. 1689, föddes i fattigdom, sedan fadrens egendom inskränkte till "une simple maison et quelques anses." Ingick 1710 Kongl. Preussisk tjenst, hvilken han lemnade som Capitain 715, blef Ryttmästare vid Vestgötha cavalleri 1716 och bi-lade Norska fälttåget till dess slut. Major vid Söder-landslands regimente 1719, fick Öfv.Lieut. namn 1720 och fordran 1739. Anförde reg:tet i Ryska kriget, tills han 741 blef tagen till fånga i slaget vid Willmanstrand och till Petersburg. Man anklagade honom att genom öf-drifven hetta under slaget hafva bidragit till dess olyck-a utgång och genom sårande utlåtelser som fånge föran-lt att fångarne hårdare behandlades, än som annars skett. f Kejsarinnan begåfvades han med den värja hon sjelf bar volutionsdagen, då hon bemäktigade sig ryska thronen. der det han ännu var fånge blef han Öfverste för Skara-ngs reg:te; efter hemkomsten 1744 Gen.Major. C. S. O. 48 och dog s. å. d. 10 Maj på Kungslera. G. m. 1. *Ca-trina Gabrielsdotter Oxenstjerna;* 2. *Anna Christ. Sparre.* enne barn i första äktenskapet doge späda. Det sista var rnlöst.

Rosenhane anmärker, att sjelfva felen, som man denne Herre till last, härflöto från hans brinnande fosterlä kärlek. Hettan i Wasablodet är verldskunnig. Den har Sverige både ondt och godt i ett halft årtusende.

(Källor: Geselii Biogr. Lex. — Rosenhanes Konungalängd. — Fryxells Företalet till Kon. Johan III:s Krönika Tab. XVI. — Bibl. Sviegoth. T. 753.)

VASSENIUS, BIRGER. — TORSTEN.

1. VASSENIUS, BIRGER.

Den 19 Februari 1703 inskrefs i Skara Skola "gerus Jonæ filius rustici", född 1687 i Venersborgs församling Vassända, efter hvilken socken han antog Vassenius. Fadren, hvars namn finnes skrifvet ömsom Manquer och Jonas på Mankärr, påstås hafva varit Carl drabant och erhållit i förläning kronohemmanet Mankär mantal i nyssnämnda socken. Säkert är likväl att han på Mankärr åtminstone från början af 1690-talet, oc äfven hans förfäder varit boende i samma ort. Med syn omvårdnad om sina barn blef det honom möjligt att, tadt stor fattigdom, bereda tvenne söner en vetensk uppfostran. Sannolikt åtnjöto de någon hjelp af Lect Wennergren i Skara, till hvilken de stodo i frändska hållande. Bland de 26 ynglingar, som vid slutet af terminen 1712 ifrån Skara gymnasium dimitterades till sala Akademi, var Birger Vassenius den andre i ordning De studier, åt hvilka han företrädesvis egnade sig, voi mathematico-physiska. Tidigt började han genom pi undervisning hos den studerande ungdomen väcka int för dessa vetenskaper, hvilka den tiden ej hade mång kare. Redan 1714 begynte han göra dagliga observat på barometern samt anteckna vind och väderlek, och for dermed intill sin sena ålderdom. Sjelf förfärdigad i Upsala barometrar, hvilka han gjorde mera allmänn i landet. I en tid då det astronomiska studiet härstäd så vanvårdadt, att man icke blott saknade observato

*) Den förste, gemensamt med hvilken V. af Decanus erhöl ordet "sua certe et virtute, et in studiis progressu merentur, numerum civium nostrorum referantur", var Nils Hasselbom, b från Klefva, Phil. Mag. Primus 1722, och tvenne år derefte them. Professor i Åbo. Den Matheseos Lector i Skara, hvil samma dag försände dessa tvenne lärjungar till Akademien; v kob Alberg, sedermera Kyrkoherde i Venersborg.

till och med de mest oundgänglige instrumenter, lyc-
det omsider Vassenius att sjelf från England förskaffa
tub, större än som förut fanns i Upsala. 1717 ut-
en exercitie-disputation på 58 sidor *De Planeta*
re, främst tillegnad "patroni exoptatissimi" Chr. Pol-
och Em. Swedenborg. Ännu bevarade theser, hvilka
som student försvarat på Vestgötha nations convent,
på engång om hans egen lärdom och dessa öfningars
else i fordna tider. Pro gradu disputerade han 1722
usis Tempestatum, och blef samma år promoverad till
ter. Snart företog han sig att genom utarbetandet af
achor göra sina mathematiska insigter gagneliga för den
allmänheten. Väl hade under hela 1600-talet alma-
på svenska blifvit tryckta på olika ställen inom Sve-
och i dess transmarinska provinser; men dessa med sina
pliga "prognostica" voro mycket otillfredsställande. E-
vid den tid V. uppträdde — hans äldsta almanach är
ottåret 1724 — concurrensen blef ännu större, så att
för året framträdde halfva dussinet, synas likväl hans
achor hafva blifvit de mest accrediterade. De tycktes
ra, i början till Venersborgs, sedan till Skara horizont.
för Dr. Erik Benzelius, som samlade omkring sig hvad
på den tiden egde utmärkt isynnerhet i de mathema-
vetenskaperna, kunde V. ej blifva obemärkt. Också
till denne "patronus omni animi observantia deve-
dus" dedicerat sin gradualdisputation. V. deltog i Vet.-
etens första conferenser, och skref sednare i dess Hand-
(Vol. III.) *Cogitationes de incremento et decremento la-*
Vener. Sedan Benzelius 1726 blifvit Biskop i Göthe-
blef V. redan 1727 förordnad att der vara Matheseos
or vicarius, först 1735 ordinarius. Äfven sedan V. kom-
till Götheborg, fortfor han att i Skara och efter dess
ot låta trycka sina almanachor, hvilka från år 1732
privilegierade. Priset på dem var 2 styfver. Huru
rade de voro, kan man finna deraf, att Landshöfdinge-
tet i Jönköping sökte Cancelli-Collegii bemedling för
till detta läns ännu större gagn och enligt mångas åstun-
förmå V. att äfven tillåta boktryckaren i Jönköping att
ycka sina almanachor, inrättade efter horizonten derstä-
men V. ville ej rygga sitt löfte om uteslutanderätt för
ckaren i Skara, hvars tryckeri, uppsatt år 1707 ge-
iskop Svedbergs försorg, nu befann sig i ett särdeles
skick. Vassenii 25:e almanach blef den sista, ty d.

17 Oct. 1747 erhöll Vetenskaps-Akademien ett så ge
exclusivt privilegium.

I astronomiska observationer hade V. ernått sy
färdighet. Med en tub, som var af ganska dålig be
het i jemförelse med nutidens, upptäckte han i Göt
vid totala solförmörkelsen d. 2 Maj 1733 de vid såda
fällen vid månkanten synbara s. k. protuberancerna elle
aktiga ljusutsprången. I sin almanach för påföljande
har han infört en uppsats härom. En mera detalje
rättelse, som han afgaf till Vet.-Societeten i London,
tryckt i dess Handlingar *Philosophical Transactions* V
XXXVIII. p. 134, och har i sednare tider blifvit aftry
ex. i *Annuaire pour l'an 1846 par le Bureau des Lo
des, red. p. Arago* (p. 441). För ett århundrade synes
ligen denna observation hafva råkat i glömska, eller
blifvit trodd, tills den omsider genom nya iakttagelser
totala solförmörkelserna 1842 och 1851 vunnit fullk
bekräftelse.

Mankärr var för V. städse en angulus præter omnes
rarum ridens. Efter fadrens död öfvertog han detsamma
inlöste det (1737) till krono-skatte för 30 dlr s:mt.
tog han afsked från lectorssysslan med bibehållande af h
lönen, och lefde sedan i 20 år på sin lilla landtgård.
ledighet sysselsatte han sig med hvarjehanda physiska
perimenter, särdeles med luftpumpen. Uppmanad att
dela sina iakttagelser öfver Venerns oregelbundna sti
och fallande, samt sina tankar häröfver, skref han i
wells *Svenska Mercurius* för Sept. 1758 *Anmärkningar
insjön Venern.* Vid samma tillfälle yttrades om hon
"Han lärer vara den äldste nu lefvande Mathematicus i
ket . . . och hos alla dessa (mathematiska etc.) vetensk
och deras ödens kännare hos oss ega samma högakt
som om han i allt egt lika förmåner med sina förtjenst
Vid slutet af en i Åbo 1748 af Asm. Carlander Vestg.
gifven disputation *De gentis Vanorum priscis et hodiern
Vestrogothia sedibus* P. II. säges: . . . "de claris Vasse
civibus (Vænersburgi) utpote natis suburbano rure, in
quæ superest, opellæ hujus parte agere propositum mihi
ett arbete, som likväl icke blef fortsatt. Bland margi
anteckningar om Vassenius i Vestgötha nations gamla m
kel läses: . . . "tempestatum variationes probabili conject
prædixit; unde vulgus, adsiduus tempestatum observat
eum divinum et prophetam credebant. . . . Adflictus vero f
gyro capitis (svindel). Statura parvus, moribus suavis,

[l]oco grato hilarique et sereno vultu." Han dog d. 11 Jan. [1]771 och blef begrafven i Vassända. Lector J. Gothenius [p]arenterade öfver honom i Götheborg. Några år förut hade [h]ans hustru, Ebba Regina Spaak, aflidit. Han efterlemnade [t]renne barn: *Jonas*, *Anna Brita* och *Vedich*. Den sistnämn[d]e dog såsom student i Lund. Dottren blef gift med Com[m]inister L. Giellman i Mellby. Sonen Jonas, som enligt fa[d]rens testamente skulle tillösa sig Mankärr mot 600 dlr s:mt, [t]ilköpte derjemte ¼ mantal Myskebacken, och hans ättlingar [i]nnehafva ännu dessa fastigheter.

Vassenii skrifter utmärka sig för enkelhet, klarhet och [g]rundlighet, samt andas en varm religiositet. Hvad som i [s]ynnerhet gjorde hans almanachor så begärlige, voro de läro[r]ika och för sin tid märkvärdiga uppsatser, hvilka de inne[h]öllo. I sin första almanach säger han: "The åtskilliga Pro[g]nostica, som fördom giordes af förmörkelserna, och uthi Almanachorna hopetals infördes, blifva nu af the förståndi[g]are förachtad och utelycht medan the veta, att förmörkel[s]erna, som the hafva sina naturliga orsaker, ske så snart vid god och ymnog åhr, som när missvext och dyr tid är för handen, så snart i frids som krigsåhr. . . . Af punctar och linier, som allenast äro uti Mathematicorum hjerna, må ju ingen spå ondt, eller godt, ingalunda någon förskräckas: utan veta, at när månen . . . kommer så löpande i sin gång, at solen intet får, för hans mellankomst skull, thenna eller then del af jordenne beskina, thå måste blifva en solens, rettare, jordennes förmörkelse." Gemenligen voro de gamla almanachorna beledsagade af antiquariska uppsatser. V., som säger, att han "icke eger then förmån att vara Antiquarius, doch högeligen vördar både Antiquitatis studium och Studiosos, så vida thesse icke taga quid pro quo, och nebulam pro Junone, utan följa possibilitatem naturæ efter", riktade i stället sina almanachor med naturvetenskapliga och ekonomiska afhandlingar. 1724—31 meddelar han i en fortgående series "*En kort underrettelse för them enfalligom om orsakerna, hvarföre åhren, i anseende til väderleken, äro så mycket olik och skiljachtig*"; likaledes 1732—44 "*Kort anledning för them enfalligom til Retta Tanckar om thenna Synliga Werldennes Systemate, eller Sammanhang.*" I ingressen till detta ämne säger han: "Jag vet icke, att någor [ä]nu på Svensko, ther om, til sina Landsmäns tienst något [u]tgifvit uti liuset; och doch thenna Materia allom them som then Stora Gudens finger uti naturen med vördnad och eftertancka vilja beskoda, ganska många, ja, oendeliga til-

fellen lärer gifva, til hans helga lofs och ähros utsprid... Slutligen 1745—48 (med tillämnad ytterligare fortsätt... "*Welment underrettelse för them Enfaldigom om Åker... kets förbätrande.*" Förtrogen med Bibeln citerade han ... ofta; någongång finnes han äfven hafva inflätat verser, som 1732 efter förutsägandet af solförmörkelsen:

"När rika Solens sken för fattig Måna brister,
Hon blifver svart, som beck och all sin fägring mister:
Ty lär, min ven, en ting utaf then gamla Måna,
At man ei yfvas bör af thet man moste låna."

De flammande utskotten vid månbrädden, hvilka V. u... täckte, hänförde han till månens atmosphær, hvilket ej ... förefalla underligt alldenstund man då allmänt antog att ... sådan finnes, hvarpå äfven V. vid samma förmörkelse, fö... modligen under supposition af den s. k. coronans concent... citet med månen, trodde sig hafva funnit bekräftelse. F... närvarande anses, såsom bekant är, månen sakna atmosph... och de ifrågavarande upphöjningarne tros utgå från solkant... och stå i något sammanhang med solfläckarne. V. omnämn... sin observation med följande ord: ... "Jag hade thet nöje... att vid Götheborg uti Castellet Cronan, med en 21 fot lån... Tub, temeligen vel se bemälta (neml. månens) Atmosphær... på alla sidor, sedan Solen vardt aldeles betäckt; och bl... varse uti henne några liusare fleckar, såsom moln eller blos...; och i synnerhet på then Sudvestra sidon, litet ut från Må-nens retta omkrets, en större, än the andra, sammansatt lik-som af 3 på sned sammanlagda rödachtiga moln-tappar. Jag lemnade enom androm, som var mykit Skarpsynt, til Tuben tilträde: Men som han icke strax fick Månan uti sichte... skyndade jag mig, och fan lika som tilförena, och än tyde-ligare, både Atmosphæram, och berörda fleckar; utan at be-fahra något orichtigt af ögat, eller glasen. Tenkte altså ... efter Mercurius ...: Men i thet samma jag efter honom sökte, sköt Solennes stråle, såsom en Raquete eller blixt, mig ... ögat, at jag måste ther med afstå, och vara nögd med the... jag med förundran hade åskådat."

(I särskildt häftade och till Upsala Akad. Bibliothek öfverlemnade "Allegater t... Vasseniernas Biografi" gifves närmare anvisning på källorna, jemte kritik o... tillägg.) A. F.

2. VASSENIUS, TORSTEN.

En vid pass 6 år yngre broder till Birger Vasseni... Student i Upsala h. t. 1716, Prest och Hospredikant i D... 1720, Comminister i Vassända från d. 9 Juli 1721 till

Oct. 1765, då han dog under resan till kyrkan för att predika. Hans efterkommande hafva, likasom brodrens, öfvergått till bondeståndet. Denne anspråkslöse man, "känd för religiositet och varm gudsfruktan", var icke allenast en utmärkt predikant, hvars minne ännu lefver bland allmogen i den ort hvarest han verkat, utan ock vetenskapsidkare. Med den innerligaste kärlek fästad vid brodren deltog han i dennes forskningar, och sysselsatte sig dessutom med archeologiska och statistiska studier. Med utomordentlig noggrannhet upprättade han ett slags quinquennii-tabeller. De meteorologiska m. fl. observationer, han under loppet af en längre tid (från Febr. 1722) continuerligen anstälde, meddelade han Vetenskaps-Societeten i Upsala.

Skrifter: Den store Herrans Dag, förestäld i anledning af Evangelio om Yttersta Domen. Skara 1733. 6:e uppl. Örebro 1816. (484 sidor). — Sinaitiskt Dunderslag, eller det andra Budet i Herrans Lag etc. Götheb. 1740. 2:a uppl. Sthm 1796. — Wecko-Pred. 1748, öfver Ps. 114: 5—8. Guds verk beprisad af barnabarn, och lämnad efterverlden, til ihogkommelse af et jordfall, som skedde 1648, i gräntsen af Wassända Församling, vid Åkerström. — I Kongl. Vet.-Akad:s Handl.: Förteckning på födda och döda m. m. uti Wassända Församling; 1748 och 1762. Om några märkvärdiga händelser, som sig tilldragit i Wassända; 1765.

(Källor: se vid Vassenius, Birger) A. F.

VEGESACK, ERNST von.

Eberhard Gotthard Ernst von V. var född i Rostock d. 29 Mars 1763, på mödernet nära beslägtad med sedermera Fältmarskalken, Furst Blücher von Wahlstadt. Föräldrarne öfverflyttade 1777 till Sverige, der fadren afled efter några få år, hvarefter modren med barnen nedsatte sig i svenska Pommern. Men som familjen var talrik och fattig, erböd sig innan afflyttningen Gustaf III att antaga en af sönerne som page. Modren lät slumpen afgöra: lotten föll på Ernst, som alltså stannade qvar, kom till hofvet och uppfostrades i de färdigheter, som enligt tidens åsigt hörde till hans blifvande yrke.

Det första molnet på hans lefnadshimmel uppstod genom hans mer än tyska häftighet, hufvuddraget i hans lynne. Förorättad af en af Konungens mäktigaste gunstlingar (Armfelt?), rusade han med dragen värja emot honom och fordrade upprättelse. Den unge pagen blef förvisad hofvet. Fattig, faderlös, utan tjenst låg framtiden mörk framför honom; *men det lyckades* honom att vinna någon credit och

han använde nu sin ledighet att ifrigt studera allt hv hörde till krigsvetenskapen. Snart nog upphörde do ligheten till län, men just vid denna förtviflade ti blef han af Hertig Carl antagen till Cornett vid Lifi Dragoner och erhöll medel till equipering. Om så med eller utan Konungens vetskap, blef aldrig bekan

Den unge Cornetten drog 1788 ut i finska krige var en af dem, som anmodades att underteckna förbundet. Hans svar: "Nej, jag underskrifver ingen öfverenskommelse än att tillintetgöra fienden, och öde träffar den, som till något annat vågar försöl öfvertala eller tvinga mig", — berättades för Konung utplånade genast den förra onåden. Befordrad till Ca skickades han till Dalarne för att taga befälet öfver e pagni af Dal-fricorpsen, som skulle agera mot Dan men då fejden här innan kort upphörde, upprättade befallning en Jägar-bataljon af i Dalarne varande Va och förde den öfver till Finland, samt deltog, rastlös ända till öfverdåd, i de flesta följande striderna. Vid hade han tillfälle att särdeles utmärka sig. "Landstig på denna ö, i afsigt att fördrifva den der väl förs fienden, skedde nattetid, d. 30 Sept. 1789. Derigeno villade sig en del af truppen, så mycket mer förlåtligt den icke var försedd med nog säkra vägvisare. Den icke fram i rättan tid. En annan del åter stötte på modade förhuggningar och blef derigenom uppehållen. återstående delen, som framkom, var sålunda fienden ket underlägsen. Dock beslöts, att med storm intaga förskansningar. Men den af marscher, nattvak och utmattade truppen var icke nog stridslysten; von Veg trupp vek; befälet uppmuntrade den förgäfves; allt b nederlag, då i och med detsamma v. V. kastade sig fr sin flyende trupp och med spänd pistol och huggfärdig förklarade den för dödens säkra rof, som vidare våga rygga, och då tvenne jägare, det oaktadt, gjorde min till, sköt han den ena och gaf ett dödligt hugg åt de dra *). Denna stränga, men här nödvändiga beslutsa

*) I allmänhet höll v. Vegesack en sträng disciplin vid den han commenderade. En del af Dal-fricorpsen, som hörde und nom, yttrade sitt missnöje efter affären deröfver och öfver fö af de kamrater han på stridsfältet nedgjort: de hotade att h ja, att mörda honom. Ifrån denna stund skickade von V. b vakt, låg för öppna dörrar, men med tvenne laddade pisto sängkamrater, för att på engång visa huru litet han frukta

de tillbörlig verkan. Truppen hejdade sig. Von V. erinrande om årans fordringar, commenderade: *höger-omvänder* satte sig i spetsen och gjorde under af tapperhet. Förskansningarna intogos, fångar, kanoner och krigs-effecter des *). Denna affär har dessutom den märkvärdighet, att derunder, på vår sida, icke fanns någon enda eri-pjes, utan allt afgjordes med bajonetten. Deremot Ryssarne, utom en öfverlägsen infanteri-styrka, 8 kanoner, som togos, tvenne linieskepp och en bombkits, hvilka på redden och underhöllo en häftig eld med skrot, kagel och bomber."

För detta och andra välförhållanden blef v. V. befordrad Major och Riddare af Svärds-Orden. Jemte chefskapet en fri-corps, uppdrogs honom Öfver-adjutants-befattningen hos commenderande Generalen."

"Den 15 April 1790 blef en ärorik dag för svenska en. Planen att tvinga Ryssarne från Pardakoski och ekoski verkställdes med särdeles hastighet. Redan bittida om morgonen ryckte trupperna vid Christina ¾ mil Pardakoski. Konungen deltog i dessa operationer. Avantgardet, bestående af 700 man med 6 kanoner, åkte på ar öfver isarne. Framryckandet skedde derföre så hastigt, att ryska kossackerne, som redo i sporrstreck, för rapportera vår ankomst, blefvo upphunna och förekomna. or v. V. anförde 300 man af Dal-Vargeringen, som hörtill avantgardet. Han intog Pardakoski. Ett stycke derifattade fienden ånyo stånd och försvarade sig tappert; v. V. ryckte fram i spetsen för Dalkarlarne under hurra, tog en kanon med dess servis och tvingade Ryssarne retirera öfver bron, der de hade sin andra kanon. Med gåfvo de en häftig eld, äfvensom med handgevären, ddade af några der befintliga hus. Allt lofvade mycken spillan, ty skottvexlingen, om än aldrig så långvarig och dig, medför intet annat afgörande resultat. Von V., i het med alla rätt upplysta anförare, kände denna sanning,

t och hvad öde den eller de hade att vänta, som vågade ofreda om. Hans rättvisa godtgjorde dock allt, och ännu nämnes hans n bland Dal-allmogen med det förtroende och den aktning, som kommer det sanna hjeltemodet.

*) Det var vid samma affär, som Lieut. Holmdorff vid Bohusläns imente hade den ovanliga djerfheten att springa fram till en ätlig kanon, som han, samma ögonblick skottet skulle påtändas, skuldran lyftade så högt, att skottet gick öfver hufvudet på vårt skap, *då det i samma ögonblick* trängde i den inre förhuggningen.

och var derföre icke tveksam om bättre medel att vi
mål. Han fattade genast det djerfva beslutet att
bron. Det verkställdes i ett ögonblick af en ol
trupp, för hvilken han satte sig i spetsen, under de
mördande kanon- och muskötteri-eld. Fiendens för
motstånd hjelpte icke: allt måste vika, allt draga t
baka med den hastighet, att fienden icke ens kunde f
en längre bakåt belägen, väl förskansad höjd, den v. V
med storm intog. Ryssarne retirerade ända till Kärn
dertill tvingade endast och allenast af v. V:s till an
underlägsna trupp, då ändtligen Carelska Dragonerne
honom till biträde, äfvensom Vermlänningarne. Nu
des Ryssarne att lemna Kärnäkoski och med en betyd
lust vika ända till Savitaipal, då man icke vidare fö
att förfölja dem; ty mödorna, som sex mils mar
dygnet, jemte en nästan oafbruten affär, förorsakat,
mer och mer hinderliga, tillika med det inträffade n
Emellertid blef denna dag en af de ärofullaste för
vapnen och isynnerhet för Major v. Vegesack. På v
voro döda: 1 underofficer och 5 man, samt 1 unde
och 15 man blesserade. Deremot af fienden både dö
sårade ett ojemförligt större antal, utom 1 regimen
och 38 underofficerare och soldater fångna. Fiende
lust i öfrigt bestod af tvenne magasiner, 100 tross
tvenne kanoner, fältcassan och en mängd mondering
gevär samt en silfverservis m. m."

Vi förbigå, liksom förut alla de krigstillfällen,
v. V. blott tog en underordnad andel. Men vid Kär
var det han, som efter sju timmars blodig strid dr
sarne tillbaka. Vid det annars ej lyckade anfallet d
på fienden vid Savitaipal stormade v. V. tre gånger
batterierna, fast förgäfves, men återtog dock de vi
ningens början förlorade kanonerna, och, ehuru bl
verkställde han reträtten så, att Svenskarne, med fö
lust, morgonen derpå återkommo till Kärnäkoski.

"Kriget slutade, men icke minnet af hans för
han blef samma år nådigst befordrad till Öfverste-Li
och Flygel-Adjutant samt kort derpå, vid det nylig
satta Svarta och Hvita Gardet, i nåder utnämnd till
Major. Han förrättade tillika Place-Majors-, nuvaran
mendantstjensten i hufvudstaden, hvilken befattning
ven med utmärkt skicklighet, men också ifrån de
med smärta bestred, då Gustaf III träffades af det fö
skottet, som sedermera slutade denne mångsidige

tar. — I sammanhang med K. Gustaf III:s död, blef han sporterad till Förste Major vid Dal-regimentet."

"År 1791 ingick Öfverste-Lieut. v. Vegesack äktenskap fröken *Anna Beata Hammarfelt* och tog, tvenne år derr, afsked från sistnämnde regimente, men stod qvar i len som Öfverste-Lieut. och Flygel-Adjutant. Hvad som ade hans afskedstagning, är icke tillfälligt kändt: att konungsliga välgörares död och deraf härrörande olika ringsförhållanden, jemte hans giftermål, samfält eller endera särskildt, bidrogo dertill, är utom allt tvifvel. ellertid blef han icke overksam under denna såkallade a från fredens ofta vigtiga ansedda krigare-yrken. Tvertblef denna mellantid, isynnerhet för det redbara krigset, nyttigare än möten och mönstringar. Han stuade icke blott, han hade nu tillfälle att, med måttet af erfarenhet, pröfva krigsvetenskapens alla delar, och tilla att inhemta de kunskaper, som, någongång öfverflödiga en lägre ståndpunkt, dock, på en högre, äro ytterst af den, om man skall kunna göra anspråk på att vara en bildad och i allmänhet användbar krigare. — Öfversteeut. V. hade i detta fall, på sig sjelf åtminstone, strängre fordringar än de fleste andra: han nöjde sig icke enst med krigsyrkets mångartade kunskaper i historia, geoaphi, mathematik, taktik, topographi, fortification och de fvande språken; han ville äfven känna — och kände ock de döda, såsom: hebreiska, grekiska, latin, äfvensom ilosophien och till och med theologien, om icke såsom en rd och vetenskapsman i ordets vidsträcktaste bemärkelse, ck vida mer än en vanlig dilettant*).

"Vid f. d. Kon. Gustaf Adolfs uppstigande på thronen, nämndes Öfverste-Lieut. v. V. till Öfverste och Generaldjutant af Flygeln. 1800 blef han Chef för Sawolaxska igaden, och 1801 tjenstgörande Gen.-Adjutant för den mé, som då samlades i Götheborg mot England. Påfölnde år utnämndes han till Secund-Chef för f. d. Götha ardet. Ifrån 1803 till 1805 var han Kongl. Maj:ts tjenstörande General-Adjutant för Arméen**), och, under f. d. onungens vistande utrikes, ledamot af Regeringen. 1804

*) Latinska språket talade han, grekiska och hebreiska (?) läste han ehindradt.

**) I denna egenskap fick han till sin handläggning och isynnerhet edning, charlatanen Bohemans ordens-vurmeri och dermed förede politiska syftningar, *hvilka* upptäcktes derigenom, att Frih. v. gesack *lyckades att dechiffrera* den chiffer, som Boheman begagnat

transporterades han till Chef för Vesterbottens och året derpå till Chef för Elfsborgs regemente. Så mångfaldiga ombyten af embetsbefattningar, bevisa huru skicklig han var och huru hans Konung, efter olika behof, på olika ställen för det allmänna bästa, kunde begagna honom. Det var i samband härmed, som han upphöjdes till Friherre-värdigheten. Öfverallt hvar han ställdes uppfyllde han sin plats med utmärkt heder, — dock var det activa krigsyrket hans rätta element."

Denna önskan uppfylldes, då 1806 Öfverste v. V. öfvertog, vid tyska krigets utbrott, befälet öfver 4:e Brigaden. Denna hade i uppdrag att försvara Frankenfront vid Stralsund. Han utmärkte sig i åtskilliga recognosceringar och utfall, mest d. 1 April 1807, då, efter erhållen tillåtelse han stormade byn Lüdershagen och fienden, förut försvagad genom Marskalk Mortiers afmarsch med en del af trupperna, tvangs att vika och slutligen utrymma hela svenska Pommern. Denna bragd förskaffade v. V. Svärdsordens stora Kors.

Svenskarne ryckte in i preussiska Pommern, i tre colonner under Cardell och v. Vegesack. Medan den sednare stod i Passewalk, erhöll han underrättelse af General Posse, att han var hotad af ett starkt anfall af en öfvermäktig fiende, — det var Marskalken Mortier sjelf, som ryckte an med 12,000 kärntrupper — med anmodan om ett skyndsamt bistånd. Genast tågade v. V. dit, och deltog i den nu begynnande skarpa striden. Hans plats var alltid der, hvarest faran var störst, bland förtropparne. "I spetsen för en bataljon af Vestgötha-Dals regimente, träffad både af en fiendtlig musköttkula, som gick in genom högra kindbenet och fastnade i halsmusklerna på samma sida, och af en förflugen karteschkula, som slog honom på bröstet och hade säkert krossat det, om icke händelsevis innanför rocken stoppade tvenne chartor hindrat derifrån. Ingen läkare var tillhands att förbinda det häftigt blödande såret. Han måste, omgifven och understödd af tvenne dragoner till häst, med sitt öppna blessyr och under mer och mer mattande blodflöde, rida halfannan tysk mil, — hvarunder han dock disponerade anträffade trupper till replie för arriergardet, — innan han kom till byn Alt-Cosenow, der läkare fanns och der han blef förbunden samt kulan uttagen. Men dessa nödiga försigtighetsmått voro knapt tagna, förrän våra trupper, med ordning och under full affär retirerande, nalkades samma by; hvaraf Frih. V. uppeldad, genast glömde sin belägenhet och hänförd af sin stridslystnad, lät föra sig midt ibland de stri-

...le trupperne på en bondvagn; och det var med yttersta ...a han kunde förmås, att icke, på detta sätt commen...ande sin corps, bevista resten af bataljen, utan begifva ... till Anclam, hvarifrån han, i Grefve Hahns equipage, ...atte resan till Greifswald."

"Under allt detta kastade sig Cardells corps på Ucker...nde och blef der, till en del, tagen af Fransmännen: ...en frälsades af kanonsluparne och öfverkom till Use...mska landet."

"Det ärorika af denna på engång olyckliga och hedran...reträtt, hvarvid blott 1200 à 1500 man Svenskar voro ...va och slogos en hel dag, under beständigt retirerande ... tillryggaläggande af trenne tyska mil emot en så öfver...sen och krigsvan fiende, hvars activa styrka bestod af ...kring 12,000 man, — tillhör, utom de trupper, som häri ...togo, personligen: General Armfelt, Baron Posse och så...les äfven Friherre von Vegesack."

"Denna dag hade dock för svenska vapnen och svenska ...gsäran aflupit helt annorlunda, om icke det hört till den ...ns alla krigs-operationer att sakna samband och plan i ... stora hela. Man kan lätt föreställa sig utgången af Mar...lk Mortiers framryckande, om hela svenska styrkan, ehuru ...ga den ock var, hade deltagit i dagens händelser och ...tagit någorlunda ändamålsenligt. Nu voro icke endast ...a 3000 man infanteri och cavalleri, med några batterier ...lleri, overksamma i Demmin; — äfven af V:s corps voro ...nne bataljoner detascherade med befallning att draga sig ...baka öfver Stolpe-fehre. Men hade dessa trupper tvenne ...gar förut framryckt längs die Tottensee och, såsom sig ...rdt, kommit i samband med Gen. Armfelts corpser, samt ...n 16:e med häftighet fallit fienden i dess venstra flank, ...rtill de egde, både i anseende till läge, anledning och ...tthet att åtminstone oroa fienden genom det betydliga ca...lleri, som dessa colonner åtföljde, och nu — också blef ...egagnadt; — hade dertill Cardell, i stället att göra sig ...r mycket säker i sin position, pousserat sitt avantgarde ...ngre fram, bättre underhållit communication med Vegesacks ...rps och under fiendens attack förenat sig med honom och ...he, såsom nu skedde, kastat sig på Uekermünde: — så ...ulle följden af dessa begge rörelser otvifvelaktigt blifvit ...llkomlig seger å vår sida och Marskalk Mortier, oaktadt ...n öfverlägsenhet i antal, möjligen nödsakats att retirera ...da till *Berlin, så mycket heldre*, som inga franska trupper ...*dere fanns att repliera* på emellan sistnämnde ställe och

Pommern. Landets invånare voro dessutom fiendtligt de mot Fransoserne, — då de tvertom skulle mott med öppna armar."

Von V:s blessur, ehuru svår, läktes dock snart lertid hade Konungen öfverkommit till Stralsund och uppsagt det af Fältmarsk. v. Essen med fienderne a stilleståndet, hvilket hade till följd att Svenskarne samt måste vika, och v. V., undertiden utnämnd ti Adjutant för Arméen, måste, sedan han, anförand tropparne, bidragit till att minska reträttens förluste taga sin förra befattning med Frauenfronts försvar. satt med fästningsverkens iståndsättande, fick han "från den i parallelen commenderande franska Gener hotelse: *"att om arbetet på svenska sidan icke gen hörde, skulle franska batterierna utan uppehåll gi* Frih. v. V. svarade: *"att detta vore något, som man ska sidan längesedan väntat sig, och att en fransk icke borde hota utan verkställa."*

Men som Stralsund ej mer kunde försvaras (pl detta försvar var uppgjord af v. V.), måste "återst arméen draga sig öfver till Rügen. Att verkställ reträtt, utan att blottställa åtminstone en del af och isynnerhet dess artilleri, utredning, tross och fö heter, var ett icke lätt företag. Allt skulle ske i åsyn. Sjötransporten var dervid den besvärligaste o täckte derjemte ändamålet, hvarigenom fästningen r en storm, staden plundring och till det ringaste arri att blifva nedergjordt eller tillfångataget. Att upplö problem blef Frih. V:s lott. Det är väl icke första hans skicklighet och mod sattes på ett så svårt pr också nu bestod han det: han upplöste problemet ställde den svåra reträtten, utan att fienden anade Hans kloka dispositioner svarade mot företagets b dem, och naturen, alltid redo att understödja det g mödandet, kom äfven nu till hjelp, att med en di den grad dölja den hastiga reträtten, att allt var l allt transporteradt öfver till Rügen, innan fienden så mindre visste något af hvad som föregick på vår si förposterna innehade orubbade deras vanliga ställnin dem var Frih. V. sjelf den siste, som evacuerade fäs sedan han förut, genom en utsänd parlamentär, Marskalk Brunes hedersord derpå, att, i händelse fä blefve öfverlemnad, staden ej behöfde befara hvark dring eller någon annan misshandling."

Undertiden hade v. V. ett tillfälle att visa prof på sin
hytta och hederskänsla. "I okunnighet om f. d. Konun-
gedan fattade och till verkställighet anbefallde beslut
rymma fästningen, hade Magistraten anmodat en Borg-
re att bjuda Gen. Vegesack 2000 ducater, om han
öfvertala Konungen dertill, på det staden icke skulle
ställas för fiendens stormning och dess invånare för den
andling, som deraf kunde bli en följd. — Borgmästaren
Generalens egen värd, hos hvilken han åtnjutit gästfri-
ch välvilja, och hvilken han derföre ville skona från
svar än detta: "*Ni har åtagit Er ett dåligt uppdrag,*
m jag icke hade aktning för edra år, så lät jag mina
anser kasta ut Er. Dessutom trodde jag, att Stral-
Magistrat kände mig så väl åtminstone, att den icke
ha den djerfheten att göra mig ett dylikt anbud. Å-
nd med edra ducater och säg Magistraten, att Konun-
edan befallt fästningens utrymmande och att sådant sker
min vilja."
Befordrad till General-Major, återkom v. V. till fäder-
sdet, men hastigt måste han slita sig lös ur sin familjs
r, för att draga ut i en ny fejd.
Utnämnd till Befälhafvare öfver Vestra Arméens venstra
l, ryckte han in i Norrige. "Detta skedde i April må-
1808, öfver Prestbacka; men han blef, för sin person,
t derefter, helt oförmodadt, beordrad till Stockholm,
s man trodde i anledning af ett missförstånd emellan
m och General Armfelt, hvilken commenderade arméens
. flygel. — De voro väl gamla vapenbröder, i början
olika lycka på den så kallade ärans bana; men den ena
hofman och van att beräkna politikens inre och yttre
r; den andra följde blott pligtens raka stråt, den Arm-
— lindrigast sagdt — alltid ansåg för mycket enformig.
a olikhet i tänkesätt, ehuru med lika verkningskrets,
troligen orsak till missförståndet, isynnerhet som den
a förmannen ville spela den gamla härrskar-rollen, —
utan framgång; men i stället lyckades det honom att
eneral V. kallad först till hufvudstaden och straxt derpå
Åland. Der mottog han befälet öfver troppar, hvarmed
borde göra en diversion i södra Finland. Tropparne
ldo af 600 man Garde, 1400 man Landtvärn och ett
vi 3:pds kanoner. Med dessa afseglade Generalen, un-
södd af en del af Skärgårdsflottan, ifrån Åland till en
, 3/4 mil från Åbo, benämnd Lemo, der arméen land-
Under vägen tillkom en förstärkning af omkring 100

man undanflyktade finska soldater från Sveaborgs g
Af dem formerades en särskild corps under namn af
Skarpskyttar, hvilka ställdes under Lieut. Vegesack
fäl. Straxt efter landstigningen framryckte avantgard
stående af ett oberidet detaschement Lifgarde till h
öfriga tropparne intogo en tjenlig ställning framför Lem
Der uppkastade han ett batteri på en kulle nära s
Snart blef han angripen. Ehuru tre fjerdedelar af h
tropp bestod af oöfvadt landtvärn — för detta me
liga gesäller och annat löst folk — uthärdade han
den i 14½ timmas tid, endast med halfannan timm
håll, innan han gaf befallning till återtåg, hvilket så u
att tropparne utan nya förluster kunde, i skydd af
båtarne, åter komma lyckligt ombord på flottan, till
medförande sex fångar och en mängd gevär som kri

Anländ med flottan till Åland, fick Gen. v. V. "or
till möte att för sin person infinna sig hos Konungen
holm. Ankommen dit, hade Konungen begifvit sig
till Åland, der Generalen, efter en hastig återseglin
fade H. Maj:t ombord på Kongl. Jakten Amadis. I
ställdes i egenskap af Konungens Gen.-Adjutant för
och, till bevis af dess nådiga välbehag öfver expedi
Lemo, utnämndes han till Commendeur af Svärds-orde
ken militär-belöning tilldeltes honom af Konungen in
på Åland samlade arméen. Med dess Gen.-Adjutants
ning fick General V. icke länge fortfara. Han mot
fälet öfver tvenne så kallade infanteri-brigader, ett
artilleri och tvenne squadroner cavalleri, tillsamman
2000 man, för att med dem, enligt ordres, lands
eller i nejden af Björneborg. Seglingen gick lyckligt
i anseende till den låggrunda stranden vid sistnämnd
lät General V. debarkeringen verkställas vid Christ
Derifrån ryckte han dagen derpå, d. 20 Aug., med si
corps — utan uppehåll — till Lappfjerd, der en rys
under Gen. Tschepelef, anträffades. Den försökte
blott göra stånd: den attackerade v. V:s corps med
obetydlig, Svenskarne till och med öfverlägsen styrk
neral v. V. hastade att öfverse localen, att taga fiend
ligt hans gamla vana och hvad han sjelf brukade
ögonsigte, anordnade derefter sina troppars rörels
fallte Finnarne, Uplands och Helsinge Jägare-compa
förening med Tiraljörerne af Björneborgs reg:te och

*) Äldste son af Generalen.

detaschement, att raskt anfalla fienden, under det en ljon af Uplands reg:te kringgick dess högra och en ba- Helsingar dess venstra flygel. Dessa välberäknade och utförda rörelser hejdade fiendens djerfhet och tvang ho- , efter en häftig strid, att lemna slagfältet och draga undan till Åström. Der ämnade han åter fatta posto, måste draga sig tillbaka till Ömossa, hvarest han sy- tte sig att upprifva bron och bränna byn, men forcera- äfven derifrån af en trupp cavalleri och Helsinge jägare, a med storm intogo nämnde by. Oaktadt fiendens öfver- a styrka, slog General V. honom således både vid Lapp- , Åström och Ömossa, tog fångar, eröfrade tropheer tillskyndade honom föröfrigt i döda och blesserade känn- förluster. Men just som han skulle skörda frukterna i mycken tapperhet och skicklighet, samt ansträngningar attvak och oupphörlig verksamhet äfven hos truppen, m Fältmarskalken Klingsporres Adjutant, Capitaine Ulf- re, såsom alltid, med ordres till reträtt, ty norra fin- arméen, hvaröfver nämnde Fältmarskalk, till råga på tidens olyckor, förde högsta befälet, hade också fått lning till återtåg, hvarigenom General v. V. hvart ögon- i hotades att bli afskuren."

"Nu måste General v. V., oaktadt segrare, draga sig till- med den hastighet, att ingenting mindre än 10 sv. mil ans genom bataljer och nattvak utmattade trupp till- alädes inom tvenne dagar, på det de skulle hinna att a sig med den retirerande Klingsporrska arméen. Sam- ; fortsattes reträtten till Orawais. Der gjordes halt, för att hemta länge saknad, ytterst behöflig hvila, och att lemna rådrum åt de särskilda corpser under v. Dö- och Gripenberg att rensa arméens väg från de fiender, kringgått och nu oroade dess flanker och rygg. Att, t General v. V:s högt yttrade tankar, i denna afsigt stanna vid Orawais, var ganska rigtigt. Men så snart Gripen- och Döbeln lyckats att slå fienden och således att för- i arméens flank och rygg för hvarje verklig eller in- d fara, var detta ändamål vunnet och hvartill tjenade len oerhörda blodsutgjutelsen vid nämnde ställe, som itom saknade alla locala fördelar för Svenskarne, åtmin- till sjelfvald stridsplats?"

Vid ifrågavarande strid ansåg sig Adlercreuts, såsom ral-Adjutant hos Generalen-en-chef berättigad att taga befälet framför v. V., ehuru denne var äldre General- r. *Den sednare* anförde svenska tropparne å högra fly-

geln, den förra de finska på venstra flygeln. "Här lunda icke blott täflan emellan tvenne modige General äfven mellan tvenne tappra armée-corpser: lyckligtvi de sig alla, både dessa Generaler och deras troppa ma ändamål, med lika brinnande pligtkänsla, att icke endast motstå, utan ock, om möjligt, slå den tal öfverlägsna fienden. — Också har man sällan se skarpare och häftigare strid än här föreföll: otvif den blodigaste under dessa årens krig. Redan had ligaste eld fortfarit längs utåt hela linien, då Ge befallte en bataljon af Uplands och en dito af Vest regimente, understödda af tvenne 6-pundiga kanoner, bryta fiendens center. Denna djerfva rörelse lycka komligt, men General V. fick med detsamma en sv sion i veka lifvet af en kanonkula, jemte det hans honom undanskjuten. Emellertid tvangs fienden, denna genombrytning, till reträtt. Olyckligtvis ku V. numera blott med mycken möda rida, måste oft af tilltagande plågor och ömhet, hvarföre han ick vara med öfverallt der hans närvaro fordrades: det ket — och kanske endast hans kropps- och själsst behållet att, i sådana omständigheter, icke öfvergi fältet; men han var dock nödsakad att inskränka si verksamhet, att icke sjelf få se allt, att lita på an rättelser och någongång, öfvervunnen af smärtan, l i ett slags dvala. Dessa olägenheter blefvo, efter all beräkning, fiendens största seger och vår icke ringa

Fienden var redan verkligen slagen, men, anmä biograph, hvilken vi följa, "General Adlercreutz sy sig för mycket med hans förföljande, begagnande n förut, endast den spridda rörelsen, hvarigenom, kedjan blef bruten och inga slutna troppar funnos stöd, vår ena flygel blottades och fienden — alltid u sam — begagnade sig af dessa fel, tournerade oss på att intaga vår förra position, då vi åter trodde retirera."

"Arméen fattade posto i sin förra ställning, der eller rättare sagdt skottvexlingen, som aldrig afgör det hela, ånyo, med yttersta förbittring, fortfor s aftonen. Derefter fortsatte arméen, såsom bevis a blodiga batalj var helt och hållet ändamålslös — r att börja med, till Ny-Carleby, utan att fienden nä förföljde."

får förlust i denna strid, var den största vi lidit på bataljdag under hela detta krig. General V:s armé hade deraf, liksom den af verkliga äran derunder, ygare andelen. Generalen sjelf, dess begge underly- Brigad-chefer sårade, 22 officerare och omkring 700 de och blesserade. Likväl föll ingen trophé i fien- nder; ty den personliga tapperheten hos befäl och unde icke vid detta onyttigt blodiga tillfälle öfver- också öfverträffade icke heller de enskildt och de täflande hvarandra; äran, kärleken för fäderneslan- tet mot den grymma, ifrån ålder hatade fienden: allt till de yttersta ansträngningar, likasom man dess- samfält anat, att det nu gällde det sista, allvarliga t, på denna sida åtminstone, att stupa eller segra, na det trogna Finland som svensk eller rysk till- t."

rån Ny-Carleby fortsattes reträtten vidare; ty man re- och började snart capitulera immerfort, "tills Fin- tills återstoden af dess tappra armée tid efter annan ortcapitulerad. General V. fick befallning att för sin genast infinna sig i Stockholm. Men innan han lem- den oförglömliga finska jorden, den han nu för sista , lika tappert som för 20 år sedan för första gången ade, hade han, till fyllnad på sina sannt krigiska för- r, nästan vid afresans stund ett önskadt tillfälle att ngång tjena, att jag så må säga frälsa från den hos qvarstannande högsta befälet oförklarligt hastigt på- capitulations-manien, som smittade likt den pestblan- fältsjuka, hvilken högtals bortryckte hvad icke hann pituleras. Ryska General-befälet hade nemligen inställt svenska högqvarteret och voro nära att tillvägabringa vention, som hade Finlands evacuerande till föremål, General V. satte sig så kraftigt och så bestämdt der- att fiendtliga Generalerne måste återvända med oför- t ärende — denna gång: den nästa lyckades de så t bättre, ty det fanns blott en *Vegesack*, och han var rta."

Hvilket högst maktpåliggande uppdrag kunde väl vänta , i Stockholm, då han beordrades dit från en krigs- r, der han så utmärkt sig och der hans djerfva mod så behöfligt? Eller hemkallades han för att emottaga sande belöning för sitt välförhållande? Denna fråga snart löst. "Så snart nemligen v. V. anlände till hufvud- n, blef han på f. d. Konungens befallning, actionerad

vid Krigs-Hofrätten, för det han icke debarkerat, ...
dres, vid Björneborg i stället för Christina. Likv...
General V. underdånigst uppgifvit orsakerna hvarfö...
icke kunde landstiga vid förstnämnde och hvarföre ...
de det vid sistnämnde ställe. F. d. Konungen hade
utom, uti en förut till General V. aflåten skrifvelse,
detta steg, som för öfrigt af nödvändigheten att icke...
lunda kunnat ske, hemtade sitt säkraste försvar. Och...
de icke Krigs-Hofrätten förklara General V. skyldig ...
gjorda anklagelsen af ordresbrott." Oaktadt detta ...
dock den frikände af Konungen sjelf dömd till fästning...
revolutionen d. 13 Mars befriade honom ifrån detta...
Om denna händelse hade v. V. ingen kunskap i förh...
mindre deltog han deruti; tvertom misstänkte man, ...
tillställare, för att beröfva Konungen denna tappra och...
värja, hade öfvertalt Gustaf Adolf till detta orättvisa...

Denna misstanke är kanske ogrundad. Den 10 Oct...
skref Fältmarsk. Toll till Gr. De la Gardie: "Visserlig...
jag hört att Kungen är högeligen missnöjd med Vege...
i alla fall kan man anse att det ljuset slocknat" *). ...
är, att han ej stod väl hos krigsmännen bland 1809 år...
Han sökte blifva använd vid utrustningen till Ratan, ...
anbudet afslogs.

Från denna tid "lefde General V. i skötet af sin...
tills år 1811, då han kallades att taga befälet öfver...
corps, som kring Carlskrona var samlad att mota ...
landstigning af Engelsmännen. De försvarsverk han för...
ändamål vid Vämö (utanför Carlskrona) anlade, be...
ännu, att denne General, utom sina öfriga många ...
egenskaper, äfven egde den att vara en utmärkt Ing...
Krigsvetenskaps-Akademiens handlingar vitsorda, genom...
afhandlingar han der infört, att han tillika egde djupa...
sigter uti artilleri-vetenskapen."

"Samma år utnämndes Frih. v. V. till Gen.-Lieute...

"Sedan alla farhågor från Englands sida upphört, ...
ordnades General V. år 1812 till Ordförande i Krigs-H...
rätten och beprydda derjemte med Commendeurskapet...
Svärdsordens Stora Kors; men commenderades straxt ...
till Befälhafvare öfver en fördelning af svenska arméen, ...
lagd kring Linköping och ämnad att öfverföras till Tysk...
Dock skedde det icke denna gång. Tropparna till och...
hemförlofvades tills påföljande år."

*) De la Gardieska Archivet XX. 130.

Det år 1813 började Tyska kriget, fördt å svenska under en stor fältherres egna auspicier, gaf ändtligen ska krigaren tillfälle, att med sitt mod bereda för fäslandet lyckligare resultater, sedan de så länge förut fves spillt sina ansträngningar och blod. Vi anföra biohens berättelse om den andel v. V. deruti hade, ordat och fullständigt. "Vid ankomsten till Tyskland år 3. erhöll General-Lieut., Frih. v. Vegesack, befälet öfver ärskildt corps af förenade norra tyska arméen, beståenaf en Svensk, en Mecklenburgsk och en Hanseatisk bri, jemte Hamburgska Borgaregardet. — Med dem skulle t, i förening med General Wallmoden, betäcka Mecklen-g och Pommern mot den franska armée, som Marskalken, sen af Eckmühl commenderade. I detta ändamål tog eral V. sin ställning omkring Grewesmühlen med avanade poster mot Lübeck och Ratzeburg. Efter stilleståns slut emellan de allierade och Fransmännen, började sen af Eckmühl offensiven. Han sökte, under sitt framande, att afskära communicationen emellan de i samband hvarandra agerande Generalerne Vegesack och Wallden. För att hindra det, gjorde V. en retrograd rörelse Rostock: derigenom kom hans corps i säkrare förening d Wallmodens. Men så snart General V. blef förvissad att han blott hade en afdelning af Eckmühls armée, unr General Loisons befäl, emot sig, beslöt han att taga tiativen, gjorde sjelf en offensif rörelse och befallde Meckburgska Öfversten Müller att, med en detascherad colonn, rkställa en en diversion på fiendens högra flygel, samt, i delse af batalj, om möjligt, afskära honom reträtten. nna beslutsamhet var värdig vår svenska hjelte. Han itte Fransmännen på slätten vid Retschow, angrep och jagade dem utan att Öfverste Müllers colonn hann frammma. Fienden kastade sig på Kröplin. Men det uppehöll te General V. Han intog Kröplin med storm, slog fienn ehvar han gjorde motstånd och tvang honom att, utan st, retirera ända till Wismar. Genom detta välberäknade man skulle kunna tillägga — d j e r f v a anfall, efter som t skedde mot så krigs- som segervana fiender som Fransännen, förekommos icke allenast Prins Eckmühls offensiva relser, utan tillintetgjordes äfven hans hufvudplan att skilja gesackska och Wallmodenska armée-corpserna från hvardra; — men ehuru hedrande detta måste vara för General s minne, kunde *det dock icke* vara för honom så tillfredsllande *som den händelse,* hvilken genom dessa hans segrar

också blef en följd, den nemligen, att han med dets frälsade sin födelsestad från fiendehand, och der från den brandskattning nämnde stad var ämnad att under

"Rostock försummade icke heller att, genom en de tation, för General v. V. förklara sin tacksamhet, önsk att på något redbarare sätt än ord, på engång kunna ö tyga honom om verkligheten och höjden af invånarne bindelser mot hans person. Generalen blott tackade för deras uppmärksamhet och tillade: "*att för det jag fyllt min pligt, har jag ingen särskildt belöning af indivi hvarken att önska eller förvänta för min person; dock jag med nöje, om stadens invånare ega råd att skänka gon förplägning åt mina, af mödor utmattade, troppar. har den största njutning redan vederfarits, i det jag ku bidraga till min födelsestads frälsning.*"

"Emellertid fortsatte han sitt framryckande: han made sig Wismar och intog, innan kort, äfven denna Likväl, för att mera concentrera sig och vara i när samband med General Wallmoden, återtog han med hu styrkan sin förra position i och omkring Grewesmühlen, s kande sitt avantgarde till Schönberg, som till större (blef uppbrändt af danska tropparne. — Flera affärer föllo härefter vid avantgardet: några emellan Fransmä och Hanseatiska Brigaden, som merändels bibehöll förd Under en af dessa nedhöggs en dansk esquadron, stan eröfrades och flera fångar togos af några Schillers Hu och 30 Mecklenburgska Hästjägare."

"Ändtligen tycktes Prinsen af Eckmühl vilja drag tillbaka, utrymde hufvudlägret vid Ratzeburg, men fo dock att hålla det starkt besatt. General V. var nu sen att begagna sig af denna fiendens retrograda rö han lät Chefen för sin Stab, Baron Düben, attackera R burg, som intogs, fienden förföljdes på vägen till Lül der en häftig cavalleri-affär föreföll under nämnde B som segrade öfver Fransmännen och tog af dem flera fån

"Denna offensiva manöver af General V., hade l fortsatt och utförd i ännu större scala och, efter all a ning, med ärorik framgång, om han längre fått behålla (befälet öfver både sin och Wallmodens armée-corps, sistnämnde General, hvilken var bortrest till nuvarande nungens högqvarter i Hannover, återkom med detsamma inställde alla vidare operationer."

"Djerfheten och skickligheten i General V:s manö *tillika* med de tvenne lyckliga affärerna: vid Görde, af

llmoden och vid Retschow, af General V. *), höllo Prin-
af Eckmühl — om icke overksam, åtminstone i defensif
ning och, framför allt annat, hindrade honom att med
öfverlägsna styrka kasta sig, — hvad han otvifvelaktigt
tt göra — på General Wallmodens corps, slå den eller
ga den in i Preussen, derefter med sina 25,000 man
chera direct på Berlin och sedermera, i förening med
skalk Ney, agera mot norra Tyska arméen. Utgången
laget vid Dennewitz hade då blifvit ganska osäker. Dan-
arméen, 10,000 man, hade bordt stanna qvar i Mecklen-
mot General V., som, blott 600 man stark, i sådana
tändigheter icke kunnat undsätta Gen. Wallmoden. Ett
satt förhållanden å fiendens sida, var naturligtvis önsk-
et. Likväl bevisar det, att äfven den, genom erfarenhet
otaliga segrar — som man skulle tycka — fulländade,
föraren kan fela, kan begå till och med ett stort miss-
. Det ifrågavarande, om det ej helt och hållet afgjorde,
idrog det åtminstone ganska betydligt till franska ar-
s framtida, stora olyckor och kanske till sjelfva Na-
ons dermed gemenskap egande fall, ty hvem kan be-
a de aflägsna följderna af hvarje händelse, som, ej sällan
a, ja omärklig i sin början, dock till sin slutliga utgång
för både de största och de mest öfverraskande resultat?"
"Nu hade Prinsen af Eckmühl ställt sig att agera mot
esacks och Wallmodens corpser gemensamt, och följden
deraf, att han uppehölls i sina rörelser ända till norra
ska arméen hade vunnit afgörande segrar, hunnit fram-
ska mot Elben och med detsamma i Eckmühls högra flank,
rföre han nödgades att hastigt draga sig tillbaka till
burg och der innesluta sig, hvarigenom han ändå mindre
förut kunde understödja den stora franska arméen."
"Danska arméen qvarstannade i Lübeck. General V.
nades nu med norra Tyska arméen, som gjorde halt vid
nämnde stad. Efter en lång parlamentering, — vanligen
ken till osäkerhet, modlöshet eller politiska vindspel, —
erlemnades Lübeck af Danskarne. — General V. beordra-
att efterfölja Gen. Wallmoden, hvilken öfver Oldeslow
yckte i Holstein. Vegesack hade då blott tvenne briga-

*) Genom General Tettenborns Kossacker uppsnappades ett bref
n Kejsar Napoleon till Prinsen af Eckmühl, deri Kejsaren varnar
om för General Vegesack och ålägger honom, "att mot en sådan
eral med dess goda troppar, iakttaga försigtighet i sina manö-
." Ett *mera hedrande vitsord än detta lärer icke kunna önskas af*
svensk General åtminstone.

der, emedan den Hanseatiska åtföljt Wallmoden. I m de till det svåra väglaget, har sällan ett besvärligar skett. I den nästan bottenlösa gyttjan voro både fol hästar nära att drunkna. Artilleri och tross kunde m tersta möda framsläpas. Ändtligen, och under otalig strängningar, ankom General V:s corps till Oldeslo fortsatte, dertill uppmuntrad af dess outtröttlige Ge marschen mot Eidern, der Generalen, för att hvila parne, lät intaga cantonerings-qvarter. Men denna höfliga hvila var knapt påtänkt, förrän, ungefär en derefter, — Gen. Wallmodens Adjutant ankom med dan till Gen. V., att hasta till hans undsättning. Och sinnade sig icke heller V:s utmattade troppar på at gifven signal, för detta sköna ändamål, skynda till n dor. Med fördubblad ifver hastade desamma att up Eiderströmmen, att möta fienden och undsätta de str kamraterna. Men, oaktadt deras osparda mödor, kom likväl för sent. Danska arméen hade redan passer befann sig i full marsch till Rendsburg. Att förel detta, berodde således icke på Gen. V.: han hade m gadt mått uppfyllt sin pligt. På hvem felet hvilar, h hit att undersöka *). General V. fick emellertid ord cernera Rendsburg från Schlesvigska sidan."

"Han kände sin fiende och ville spara blod. Han menterade och uppfordrade fästningen, der Prinsen af commenderade. Underhandlingens utgång förekoms freden med Danmark. Holsteins evacuerande blef e deraf **)."

*) Likväl torde böra upplysas, att det, efter alla anledninga på Gen. Wallmoden, hvilken icke i behörig tid underrätta Vegesack om dess behof af hjelptroppar. Hade det skett, är troligt, att affären vid Seestedt annorledes slutats; otvifvelakti då Prinsen af Hessen blifvit slagen och ingen enda man af ha uppnått Rendsburg.

**) Under dervarelsen fick Gen. Vegesack rättighet att re och utbyta hästar af Mecklenburgska cavalleriet, äfvensom e tillåtelse gafs, att Mecklenburgska brigadens infanteri skulle det få uttaga strumpor och skor. Af det sednare blef en fö der in-natura-persedlar brast, lösen med penningar egde ru derföre influtna medel crediterades nämnde Brigad. Hertigen a lenburg skänkte en del af contanta beloppet till Gen. V. En utspridde ondskan eller afunden, att Gen. V. i dessa transactio egennyttigt tillväga, ehuru han aldrig hade någon befattning m börden. Lika orimligt lade calomnien honom till last en ta af oxar, tillhörande fiendens armée, och mottagna af Divisio tendent, hvilken besörjde om deras försäljning, utan att ens

terefter, medan arméen tågade åt Rhen, befalltes v. V. ff återvända och begifva sig till Lübeck, som Öfver-adant. Men som General Suremain ej fått någon be- att afträda från samma post, kom v. V. aldrig att denna befattning, utan förblef, genom omständig-eller intriger, oanvänd i sex veckor, under denna ade tid, hvilket för hans eldsjäl var ganska påkostande. er kallades han till Norrige. Befälhafvare öfver en corps, ryckte han för Fredrikshall, och inneslöt fäst-. Prins Christian nalkades till dess undsättning, men geamt, att "det gaf Gen. V. hopp att hinna förekom-imsen. Han anmälde förhållandet hos dåv. Kronprinsen höll att få marschera fienden till mötes. Det bevilja-Generalen uppbröt genast, träffade fiendens avantgarde il; Vermlands Fältjägare-corps, under Öfverste Holm-dref det undan, och marschen fortsattes mot Racke-Der befanns större delen af Norrska arméen samlad ar ämnade Prins Christian göra ett kraftigt motstånd, a föresats han, medelst den heliga Nattvardens be- inför sin armée, bekräftade. Likväl blef försvaret ärdeles förtvifladt."

Bron öfver den ström, som är framför Rackestad, var ren; på fiendens sida en broskans uppkastad, försvarad kanoner. Samma antal kanoner hade Gen. V. inalles. ät han, under behörig betäckning, framrycka till sam-röm, som icke är bredare än att till och med hand-n hinna öfver den. Också började en häftig både i- och infanteri-eld från begge sidor. Derunder lät V. slå en bro öfver strömmen. Den blef snart färdig n bataljon af Vermlands Fältjägare och en dito af orgs reg:te passerade straxt derpå densamma. Dessa r gjorde ett raskt anfall och tvungo fiendens högra att ge vika. Dess kanoner retirerade derjemte, då, amma, den andra bataljonen af Vermlands Fältjägare, n öfverraskande både hastighet och skicklighet, öfver-ade den af fienden rifna bron och skyndade sig hurtigt ler farorna voro störst. Snart var allt infanteri öfver enden, bragt i full reträtt, sökte sin räddning i en flykt. Prins Christian hade redan förut, med en del

---

, såsom sig bordt, kommo eröfrarne till godo: hvarest de e blef en hemlighet; men emellertid sökte ryktet, isynnerhet riget, göra Gen. V. misstänkt för deras begagnande, ehuru ast af alla hade någon befattning med dem och kunde icke afva det.

af arméen, dragit sig tillbaka, qvarlemnande Gen. St
som, efter Hans Höghet, försvarade positionen."

"General V:s corps, förstärkt med General Cederst
avancerade emot Glommen och Onstasund, som var befä
med en broskans och batterier, hvilka flankerade den
Nyss förut hade Gen. V. med dess kända beslutsamhet
för fienden öfverraskande djerfhet, icke låtit hindra sig
fart framåt. Positionen vid Rackestad, försvarad af till
tal öfverlägsna troppar, måste ge efter, äfvensom Prins
stians heligaste, ehuru icke särdeles kraftiga, för
Askim och Onstasund och Norrska tropparne der,
derföre icke kunna vänta sig ett annat öde; ty General
ifver hejdades aldrig af några motstånd: de tvertom
honom till fördubblad kraft. Detta bevisade han åter,
väl en häftig eld började från fiendtliga sidan, men stri
utgång blef derföre icke länge oviss: fienden måste ret
och det öfver en bro, som brast sönder, hvarigenom
artilleri förlorades i Glommen, på hvars andra sida
denna del af Norrska arméen nu var tillbakakastad."

"Med detsamma inlopp underrättelse, att en Norrsk
stod vid Trögestad i Gen. V:s högra flank. Det beky
honom icke ett ögonblick. Han ansåg det blott som en
anledning att för sig och tropp skörda förnyad ära. G
ställde Generalen sin marsch åt Trögestad, ytterligare f
stärkt med General Boyes division. Ditmarschen skedde
tvenne colonner."

"Efter af Major Vegesack verkställd recognoscerin
befanns: att fienden tagit sin ställning på höjderna vid
omkring Trögsta kyrka, med några avancerade poster
åttondedels mil framom sig. General V. gjorde sina anfal
dispositioner derefter. Fienden försvarade sig i tvenne ti
mar, men bragtes snart i oordning och retirerade sedan m
yttersta hastighet."

"Denna var General V:s sista ärorika förrättning under
närvarande krig, som straxt derefter lyckligen slutades med
underhandling; mellertid förordnades han till Öfver-Com
mendant i fästningarna Fredrikssten och Fredrikstad. I
denna egenskap qvarstannade han, med svensk garnison i
båda fästningarna, ännu en tid sedan den öfriga svenska ar
méen lemnat Norrige."

"Då denna befattning upphörde, trodde sig också Gen
V., återkommen till hembygden, få smaka den hvila och de
lugn han så länge varit beröfvad, men icke heller nu få
åtnjuta, ty den smärtsamma förlust hade nyss förut träff

honom, att hans älskade maka aflidit. Med åtta barn, som då ännu lefde, måste denna förlust för den ömsinta fadren blifva en rågad olycka. I afseende på deras behöriga uppfostran, voro icke heller hans tillgångar svarande mot behofven. Det obetydliga arf Generalen fått med sin aflidna maka, hade åtgått till den talrika familjens underhåll. Utom särskildta anlag, eller särdeles lycka att begåfvas med flera löner, gör man inga besparingar i krigstjensten. Dåv. Kronprinsen Carl Johans stora frikostighet hade visserligen icke heller helt och hållet blifvit obegagnad af Gen. V.: han fick en mindre Domaine i Pommern, — försäljnings-conjuncturen och betalningssättet voro icke för honom fördelaktiga, — han blef tvungen att åtnöja sig med en obetydlighet, som plockvis utföll och icke ens betäckte räntorna af hans skuld, som deremot, med ett stort hushåll och, man måste medgifva det, icke särdeles noggrannhet i calculer för framtiden, dagligen ökades. Han var dock ingen uppenbar misshushållare, ingen spelare, ty han tog aldrig i kort eller tärning för att våga ett runstycke; han var ingen frossare, hvarken i mat eller dryck, för hvilket sednare likväl en och annan, vilseförd, högst orättvist beskyllde honom; han var, hvad en sådan krigare som General V. ej sällan är, obekymrad om det tillkommande, och derföre icke så nogräknad om det närvarande, ehuru just i det sednares behörigen afmätta begagnande, sjelfva grundvalen för all ekonomi förborgar sig, beklagligtvis, hvad erfarenheten tycks vitsorda, oftare för stora än små själar." Han lefde ganska indraget, och föredrog under fredens enformighet läsning framför alla andra njutningar. "Dock var han icke känslolös för det inskränktare sällskapslifvet. Hans lätthet i umgänge, ett arf från Gustaf III:s hof, jemte hans naturligen glada lynne, angenäma, förbindande sätt att vara, gjorde honom isynnerhet älskvärd hos könet, mot hvars behag han dock icke, såsom mot rikets fiender, var någon Carl XII."

År 1816, vid arméens nya organisation, uppdrogs honom ett s. k. Inspections-befäl öfver Vesterbottens och Jemtlands regimenten. Denna hans befattning var, i följd af localens vidsträckthet, besvärligare än något annat Inspections- eller Brigadchefs-befäl, men hans arfvode blef dock det lägsta, 3000 Rdr. Han ingaf en ansökning att få åtnjuta samma arfvode — 4000 Rdr B:co —, som hans tjenstekamrat, General Boye, men erhöll derå afslag. "Likväl hade han, sedan 1811, då han blef General-Lieutenant och 1812, då

han blef Commendeur af Svärds-Ordens Stora Kors, erhållit någon befordran och icke åtnjutit något ens de tions-vedermäle af Kongl. nåd, ehuru han derefter biv med utmärkt heder, tvenne krig, och ehuru en mäng fordringar och nådebetygelser föröfrigt tilldelts högre lägre personer inom arméen, under en tid af 6 à 7 år ler ända till sin död, som han, i dessa fall, alldeles g des. Dock yttrade han deröfver ingen slags förtryt Utomlands blef han dock icke glömd: från Tyskland til des honom de *Hanseatiska Städernas medalj*, för tappert svar af dessa städer, en utmärkelse, som vederfors h ensam bland öfriga Svenskar.

Sin sista tjensteförrättning förrättade han vid kröni 1818. Oaktadt han flera månader förut varit sjuk, ti sängliggande, ansträngde han sig, för att denna dag k anföra krigsbefälet, och lyckades, oaktadt sina brutna kr att göra det på ett värdigt och säkert sätt. Efter s ceremoni neddignade han dock, måste hemföras, för at taga sängen, hvilken han icke mer lefvande lemnade. önskade icke heller mer uppstå. Länge qvald af ekonom bekymmer, hotades han nu strängare än någonsin af J och andra borgenärer med förlusten af sin frihet, hv han betraktade som en fläck på den uniform han burit så mycken ära. Omgifven af dessa mörka framtidsb fruktade han icke döden, utan snarare påskyndade han nom. Hans befrielsestund kom d. 30 Oct. 1818, vid e der af 55 ½ år. Han öfverlefdes af sju barn, blottst för det bittra armodet. Hans skulder uppgingo till in 16,000 Rdr, boets behållning till — 50!

"Hans yttre afspeglade icke otydligt hans inre: resliga kroppsställning, manliga, eldiga blick, isynn krigiska utseende till bäst, gaf ett tillräckligt begrepp hans modiga hjerta, djerfva beslutsamhet, otåliga ifver, tiga vilja. Hans första militärförrättning, likasom den vittna, att han handlade i öfverensstämmelse dermed. gåfvad med mycken lätthet att fatta och godt minne a behålla hvad han lärt, måste han, särdeles med sin g lösa vettgirighet, ega och egde äfven vidsträckta kunsk Dock tillät hans otålighet honom icke att på fältet, på fält nemligen — göra behörigt bruk af dem. Han sad sjelf — och huru många äro de, som känna och erk sina brister? — att han var för häftig att i fiendens uppgöra vidsträcktare planer än de, som erfordrade *ögonblicket*. Han trodde en någotsånär välberäknad

afgöra allt, tilläggande, att han aldrig funnit en mot-
lare, som han icke derouterat derigenom. Hans pligt-
la, hans oförskräckthet, hans allt trotsande ihärdighet
e inga motstånd och ville icke veta af några omöjlig-
r. I detta fall oföränderlig, som var hans valspråk, för-
han sig alltid lik i med- som motgång. Soldat till kropp
själ, värderade han ingen dygd högre än tapperheten;
bemötte han hvar och en, som utöfvade den, såsom
själsförvandt. Såsom befallande visade han på engång
ithet och vänlighet: strängare mot officeraren än sol-
en, älskades han mer af den sednare och vördades mer
len förre. I farans stund ingaf han mod och liflighet åt
, jemte det att hegges tillit sjelfkraft fästade sig vid
om: denna lyckliga och för en befälhafvare nödvändiga
åga att inge förtroende tillhör blott öfverlägsna själar.
från General V:s otålighet under en batalj, som blott
tod i skottvexling, hvarigenom ingenting afgöres. Han
handla, ville se ett resultat, — och derifrån åter den,
engång uttalade beskyllning, att han icke skonade, utan
tom uppoffrade folk *). Han var dessutom den svenska
eral, som icke bivistat det minsta antalet bataljer och
rer; han begagnades och begagnade sig sjelf öfverallt,
några faror voro att trotsa och någon ära att skörda:
r hans befäl måste blott derföre mer blod rinna, än
er någon annans.".

Dessa underrättelser, hemtade från en vän och krigs-
rats minnesord, innehålla den vackra sidan af medaillen:
den motsatta skulle den stränga historien finna annat att
teckna. V. var en man af råa seder, förfor i krig bistert,
lade tyska Borgmästare, såsom det påstods, samt lefde
en från Tyskland medförd mamsell, skiljd från familjen,
var blottställd för den svåraste brist. Men om hans
rfva tapperhet öfverensstämma alla vittnesbörd. Sönerne
de således att kämpa med fattigdomen; den ena inlät sig i åt-
killiga ekonomiska företag och grundlade bland annat en Dili-
ns-inrättning mellan Stockholm och Götheborg; den andre,
ugène, har utgifvit en bok om *Svenska Krigare*, hvaruti
n Rec. i Aftonbladet dock anmärkt åtskilliga felaktigheter.

*) Likväl känner hvar och en erfaren krigare, att man genom en
talj alltid förlorar mindre folk än genom sjukdomar, och att, om
get skall medtaga så litet folk som möjligt, det alltid sker genom
rande, fast ock blodiga, bataljer, men ingalunda genom långa,
ksamma *års-campanjer*.

(Källa: Biographi öfver framl. General-Lieut. m. m. Frih. H. v. Vegesa 1827. Af G. Montgomery. Af denna biographi är den, hvilken ofv delas, nästan helt och hållet ett utdrag.)

WEIDMAN, THURE.

Född i Gladsax prestgård i Skåne d. 15 Decemb Fadren var Kyrkoherden vid Gladsax och Tomerups lingar, Magister *Johan Gottfried Weidman*, och *Anna Philippa Nolleroth.* Ännu hade han icke up års ålder, då han beröfvades sin faders omvårdnad som hans moder flyttade till Lund, njöt han der m bröder enskild undervisning, till dess han med dem Decemb. 1756 blef upptagen i de vid Academien st des antal. Efter aflagda lärdomsprof blef han d. 2 1766 derstädes Magister med första hedersrummet v motionen; samma år E. O. Amanuens vid Acad. Biblio 1767 först Historiæ Litt. och sedan Moralium Docent förestod både detta och de 3 följ. åren Eloqu., Li rient., Oeconomiæ och Theol. Professorernas allmänn läsningar. Sedan han någon tid haft Biskopen Dr. ströms tvenne yngste söner under sin handledning, oc blifvit utnämnd till Ord. Adjunct i Österländska oc kiska språken vid Lunds Akademi, emottog han co i Kammarherren Arvid Trolles hus för dess äldste so 4 år derefter på ett vådligt sätt slutade sina dagar honom begaf han sig 1772 till Upsala, och förblef d års tid, hvarunder han 1773 med sin elev gjorde e till Petersburg. Utnämndes till Linguarum Orientali Græcæ Professor i Lund 1776; prestvigdes derstädes och flyttades 1779 till tredje Theol. Professionen oc med förenade Kyrkoherdebeställning i Wallkärra och by, öfver hvilka församlingar han både samma år för nades till Prost, och blef d. 6 Junii i Upsala prom Theol. Doctor, hvartill han med flere blifvit utnäm högtidligheterne, i anledning af dåv. Kronprinsens föd

Sedan Biskopen i Skara och Commendeuren Dr. senius år 1788 med döden hade aflidit, uppfördes p slaget efter honom Dr. Weidman i tredje rummet, m röster; hvarpå han d. 18 Maji 1789 i nåder utnämnd Biskop i berörde stift. I denna egenskap bevistade han dagen i Gefle 1792, höll den dervid vanliga predikan tvenne gånger blifvit tryckt, och utnämndes d. 23 Feb till Ledamot af K. Nordstj.-Orden samt deltagande uti siastique Comitén. Var 1793 närvarande vid Jubelfe Upsala, och derefter Revisor i Riksgälds-Contoiret.

vid dåv. Konungens förmälning; och var s. å. Banco-
or. Var Præses vid Prestmötet i Skara 1799, bevistade
de året Riksdagen i Norrköping, vid hvars slut han d.
uni utnämndes till Commendeur af K. Norstj.-Orden,
ar äfven en af Officianterne 1805 vid den då nyss födda
essans döpelseact, hvarefter Konungen i nåder d. 1 Mars
tilldelade hans barn adlig värdighet, som introducera-
mande år, under namnet *Lagerheim* och adopterades
, № 2118, som innehades af deras farbroder, framl.
denten i K. Kammar-Coll., sedermera Friherren, Ridd.
Commendeuren af K. Maj:ts Orden, Olof Elias Lager-
— Efter denna tiden bevistade han äfven de Riks-
, som höllos i Stockholm 1809 och i Örebro 1810
1812. Ledamot af K. Landtbruks-Akad., Evang. Sällsk.,
Bibel-Sällsk., Samfunden Pro Fide et Christ. och Pro
i Stockholm, Physiogr. Sällsk. i Lund och Vetensk.-
Vitt.-Sällsk. i Götheborg, utom flere Läns Hushålls-Säll-
r, och emottog 11 år före sin bortgång såsom Jubel-
ster lagerkransen. — Han dog på Biskopssätet Brunns-
. 15 Augusti 1828.

Gift 1784 med Fröken *Ingeborg Lovisa von Celse*, död
, yngsta dottren af Biskopen m. m. Dr. Olof Celsius,
s förra gifte. — Deras barn voro: 1. *Olof Johan*, född
2 Julii 1785, Magister, med första hedersrummet vid
otionen i Lund 1805; länge Riddarhus-Sekreterare,
Justitiæ Råd, Kammarherre och Ridd. af K. Nordstj.-Or-
gift 1817 med Emerence Frigel. En ädel och högt
d medborgare. När 1834 cholera-förskräckelsen förla-
e de flestes sinnen, voro han och Biskop Wallin bland
, som ingåfvo mod. När ingen annan ville köra cho-
likvagnen, satte Justitiæ-Rådet sig sjelf på kuskbocken,
blef olyckligtvis den försåtliga sjukdomens offer. Han
e i början bestämt sig för den akademiska banan och ut-
it en disputation om Bibelns Manna, men ändrade sig.
n han utnämndes till Just.Råd hade han med stort förtro-
e förvaltat sekreteriatet i Riddarhuset. 2. *Lars Magnus*,
1786, också Magister samtidigt med brodern, Major vid K.
Lifgardie, Öfverste i General-Staben, R. S. O., sedan
4 Landshöfd. i Gefle. 3. *Anna Charlotta*, född 1791,
1814 med Öfv.-Lieut. R. S. O. *Ax. Fr. Freidenfelt*, och
Fredrika Eleonora, född 1793, död 1830, g. m. Öfver-
et. för Veterinär-inrättn., R. W. O. Prof. *Sv. A. Norling.*

Vid påögnandet af *förteckningen* på de utgifne skrifterne
lle *det kunna synas som* det icke var genom lysande lär-

...ster, som denne prelat uppsteg på Vesterg... hvars öfverherde han i nära 40 år förblef; ... han hufvudsakligast hafva vunnit genom sitt ... den inflytelserika Biskop Celsius. Kort före ... säkerhetsacten skulle afgöras, och hvilken ... ståndet var en hård nöt att bita på, hade W. ... förd på Skara Biskopsförslag, men i sista ru... ...arligtvis var svärfadren ifrig för hans beford... berättas då hafva förklarat Biskopen i Lund, hvilk... lärd och vitter, hade ej ringa inflytelse och ansee... och inom ståndet, att det berodde på hans nit ... ...rhetsacten huruvida biskopsstafven skulle tilldelas ... ...erhetsacten gick igenom på sitt eget besynnerliga ... kräklan föll rigtigt i Weidmans händer. Anekdot... berättad af Crusenstolpe är apokryphisk; säkert är, ... Schröderheim den 28 Sept. 1788 skref till Kungen: "Bisko... förslaget till Skara är inkommet. Ovisst om icke E. M... finner nödigt att förse detta stift med en Biskop, som ... dess sekteriska presterskap kan hålla ordning och skick, tr... jag mig genast böra det i underdånighet öfversända. ... vågar bilägga dessa båda biljetter från RiksDr. och B... Ramel. Den förra hade vågat i underd. uppvakta med ... bön för sin gamla informator; men han har sedermera i... vågat det. Dr. Weidman, för hvilken de bönfalla, är Bi... Celsii måg och bror åt Kammarrådet Lagerheim, hvars tj... E. Maj:t med mycket nöje nyttjar både i KammarCollegi... i Riksgäldsdirectionen och Tullverket. W. är nitisk und... såte, glad och tolerant prest. Får Erkebiskopen tala ... någon, blifver det för honom." — Nordin förordade Lect... Billgren. hvaröfver Schröderheim i ett nytt bref till Konung... glosserar. Likväl bör ej förgätas först och främst, att W... medförslagne voro tvenne välförtjente, men ålderstigne m... som föga eller intet efterstråfvade denna upphöjelse. Vidare ... från Lund redan utgått ett stort rop om hans lärdom och ... märkta skicklighet som lärare. Redan vid 16 år ansågos ha... kunskaper hunnit den mognad, att hans lärare uppmanade ho... nom att söka den akademiska lagern, men han dröjde till de... 22:dra, för att intaga hedersrummet. Sedermera uppdrog ... honom föreläsningsskyldighet i det ena ämnet efter det andra ... starkast lärer han varit i Grekiska och Österländska språke... Minnestalaren försäkrar att han var väl bekant med alla ... landets dåvarande hjelpkällor, men bibehöll pröfningens sjel... ständighet. Hans disputationer "de recta methodo S. Scr... *pturam* interpretandi 1776" och "de satisfactione Christi ...

Jesaiæ cap. LIII." berömmas, och de utdrag som ur förre anföras synas bekräfta omdömets rigtighet. I me-den slöt han sig till Wolff, och alla yttranden och upp-gifter sägas vittna om klarhet och reda samt ett ljust hufvud. Som informator i Biskop Engeströms hus fann han tillfälle studera de nyaste och bästa arbeten öfver G. T:s exeges, han plägade stundom, icke utan någon stolthet, anföra, han under de tre år han vistades i Upsala, ej förgäfves varit den store Carl Aurivillii lärjunge.

Dessa egenskaper framlyste ock på hans sednare bana. Som Biskop styrde han myndigt, för att ej säga sjelfrådigt på patriarchaliska viset, tyckte icke särdeles om motsägelser och blef då stundom het, hvartill han dessutom af naturen var fallen, men erkände och godtgjorde sedan med villighet och urskuldande sedan sina öfverilningar.

Såsom riksdagsman tillhörde han den Wallquistska skolan, och hade således i stiftsaker mycken inflytelse, så hos Gustaf III som hans son. Vid Gefle riksdag var det fråga om att göra W. till Wallquists efterträdare i befattningen vid ecclesiastik-expeditionen*). Vid 1800 lärer han spelat en framstående role och bidragit att bearbeta ståndet på ett sätt, som belönades med Commendeursbandet. Af öfvertygelse god Gustavian och konungsk *quand même*, lärer han icke förstått sig på de nya, men i verket gamla grundsatserna, som gjorde sig gällande 1809. Minnestalaren, i hvars teckning dock tacksamheten starkt framträder, ty Biskop W. nämner han som sin ungdoms välgörare och enda stöd, tecknar sålunda hans politiska åsigter. "Lugn besinning, skarp blick, frimodighet att yttra en fattad öfvertygelse voro utmärkande drag i Biskop W:s sinnesdaning, och de utmärkte honom äfven såsom riksdagsman. Han visste väl, att om det rätta i allt blott är ett, så är det icke lätt funnet, att dess utforskande fordrar mångfaldigt eftersinnande, rådplägande, afvägande genom skäl och motskäl; och derföre var honom hvarje sjelfständigt tänkandes olika mening lika helig som hans egen. Men hade han en gång på fullt allvar fattat en öfvertygelse, så var han ihärdig i dess försvarande, och lemnade den icke utan fullt giltig vederläggning. Bland de flera vigtiga och i fäderneslandets häfder märkvärdiga riksmöten, dem han alla bevistade från och med 1792 till och med 1812, var intet, hvars öfverläggningar fordrade mera mannlagenhet och förfarenhet i allmänna värf, än det, som

*) Schröderheims Ant. sid. 130.

i Stockholm hölls år 1809. I sitt stånd var Biskop W. vanligen den, som i främsta rummet yttrade sig angående de särskilta paragraferna af det framlemnade Statsförfattnings-förslaget. Uti ingen öfverläggning deltog han med mera värma, än den, som angick vården af religionens helgd. Detta var en angelägenhet för Staten, för Kyrkan och för hans eget hjerta. Censurens bibehållande för Theologiska skrifter yrkade han enständigt och med orubbad öfvertygelse. Bland hans många utlåtanden i ämnet var detta det sista: "Jag fruktar, att en alldeles fri och oinskränkt tryckfrihet uti Religionens hufvudstycken, utan band af det Theologiska öfverseendet, skall förr eller sednare urarta till sjelfsvåld, lättsinnighet, gäckeri, tvifvelsmål och slutligen köld och mörker. Inga strafflagar äro, i min öfvertygelse, tillräckliga att mota och förekomma dessa följder. Rådfrågom erfarenheten uti de länder, der en sådan tryckfrihet längre eller kortare tid varit. Jag anser Censuren, då den klokt handhafves och icke öfverspännes, vara den enda medelväg, det säkraste sätt att förekomma vantron och otron, begge lika farliga ytterligheter. Det kan icke nekas, att den Gudomliga sanningen behåller sin segrande kraft. Men det är ock en lika obestridlig sanning, att ljuset bör vårdas, om mörkret skall förekommas. Christi Kyrka skall ega bestånd till dagarnes slut; ty en allvis och allsmäktig Gud har grundat den. Men ingenstädes står det skrifvet, att den är bunden till något visst ställe. Kyrkohistorien och en bedröflig erfarenhet visa, att der lättsinnighet, förakt för Gud, hans ord och heliga förrättningar fått för stort utrymme, flyttas ljusastakan till ett annat rum*)." Biskop W. delade denna mening med åtskilliga af sina ståndsbröder, men den blef ej den gällande. Emellertid hade han uttalat sitt hjertas öfvertygelse, och uppbar derföre med lugnt sinne beskyllningen för hyperorthodoxi.

Såsom Ephorus nitälskade W. för allmänna undervisningen och understödde en och annan torftig yngling. Till fond för ett stipendium vid Skara Gymnasium anslog han 500 Rdr b:co, och gaf socknens Lancasterskola 700 Rdr s. m. Föröfrigt hushållare, lärer han efterlemnat en icke obetydlig förmögenhet.

Sina kropps- och sinneskrafter bibehöll den kärnfulle mannen ända till sina sednaste dagar, ehuru han led af en svår ansigtsros. Syn och än mer hörseln hade dock aftagit,

*) Preståndets Protokoll den 12 December 1809.

..n 80 år gammal examinerade han i Pastoralexamen, då ..doxi i en flod af kristallklar latin flödade från hans läppar.

..ter: 16 Disp. af theologiskt och philologiskt innehåll. — ..dagspred. i Gefle 1792, tre gånger tryckt.

..llor: Skara Stifts Matr. — Bethliebs Matr. 1807. — Likpred. med Personal. .. Prof. Dr Grenander. — Minne af ... vid Prestmötet i Skara d. 6 Sept. 1838 .. J. Wallin. Sthm 1836. — Ståhl, Lunds Professorer. — Crusenstolpe, Mori..men, III. sid. 275). P.

WELLANDER, JOHAN.

Vi våga ej förbigå ett namn, som, ehuru nu snart sagdt ..les förgätet, dock bland sin samtid stod högt, och som ..ellgren blifvit vältaligt firadt — författaren af den för..svenska opera, hvars tidiga bortgång allmänt af den, ..då stod på svenska Parnassens högsta spets, beklagades ..m en stor förlust för fosterlandets sånggudinnor.

Det åminnelsetal Kellgren egnat åt sin bortgångne vän, ..tager mer än 40 sidor, men, ehuru i andra fall mäster.. innehåller, enligt tidens sed, så få personliga under..lser, att de kunna inrymmas inom fyra eller fem rader. .. får der icke ens veta hans födelseår, icke hvilka hans ..ldrar voro. Minnestalaren förklarar detta sålunda: "En ..ild Medborgares lefverne är i det nyttiga han gjort, och ..ldens i hans Skrifter. Allt annat, som rör hans person .. hans lycka, är af ringa vigt för andre, än hans vänner .. anhörige, som bäst redan känna det, jemte några få ..de, som, med ett grannlaga antecknande af årtal och dag.. för de obetydligaste händelser, tro sig hafva samman..tt Lärdomshistorien för sin landsort, sin stad, sin socken." ..uru olika är icke vår tids åsigt i detta fall! Om hvarje ..ör eller mindre namnkunnig man vilja vi gerna veta alla ..e förhållanden, som omgåfvo honom, de omständigheter ..m förde honom fram eller med hvilka han hade att kämpa, ..ch oftast hafva så mycken inflytelse på charakteren, hans ..andlingar eller skrifter. Detta "grannlaga antecknande" tor..e således få anses som något mer än ett blott pedanteri, en ..m nyfikenhet. En historisk författares trovärdighet rörande ..mtida eller nyss förflutna händelser beror till en stor del .. hans åsigter, och åsigterna åter ofta af hans intryck, ..ns studier af lefvande källor och förhållanden i lifvet. Är ..et fråga om en skald — framför allt en lyrisk skald, så.. ..m Wellander — förmenar man i vår tid, att hans dikter, .. mer de utgå från den naturliga känslan, äro, i viss mån, ..ttryck *af hans individualitet*, hans sätt att se och känna,

hvilket åter till en ej ringa grad beror af uppfostra
ning, umgänge, yttre öden och ställning i samhäll
detta sannt, så belysa en sådan skalds skrifter och l
hvarandra ömsesidigt, och i våra dagar finnes i öfl
begär, att fullständigt och på lefvande sätt lära kän
existencer, som höjt sig öfver medelmåttan, och utan
kunskap om de verkande personligheterna begriper i
rätt tidehvarfven från deras inre sida. Men på Ke
tid var ett sådant historiskt sinne sällsynt; en förf
skrifter framställdes såsom ett redan färdigt factum;
bedömde dem, men bekymrade sig icke om att und
huru de uppstått, icke hvarför de blifvit så och ej
lunda, icke i hvilket förhållande de stodo till tiden
och den skrifvandes förhållanden och deraf ofta bet
föreställningar.

Johan W. var född den 31 Oct. 1735 i Linköping
fadern var Slottsvaktmästare. Läroanstaltens närhet be
väl fadern, churu fattig, att låta sonen studera; detta
dock ej ske, utan att denne sednare, sedan han blifv
got äldre, måste i hela 9 år till främmandes barn l
hvad han sjelf nyss lärt, för att finna medel till at
något mer. Student i Upsala 1755. Han var bestä
prest och tyckes sjelf ingenting haft emot detta yrke,
utrustad med ett svagt bröst, saknade han röst för p
stolen. Han valde i stället den juridiska vägen. Efte
bordade studier inskrefs han i Svea Hofrätt 1760, blef
nuens vid Stockholms stads Justitiæ-Collegii Curators-
1763, Vice Curator ad Litem 1766, Ordinarie 1771,
Curator ad Litem 1775, slutligen 1776 vald till Råds
Litterata Classen samt tillika Ordförande i Kämners-R
Död i Stockholm d. 10 Mars 1783*). Han beröm
Minnestalet såsom en samvetsgrann embetsman, som
Skaldegudinnorna offrade mer än öfverskottet af de
som tillhörde staten, en aktad domare som höll medel
under tidens många tryckfribetsprocesser; och i öfrig
lägges: "den ömma känsla som utgjorde charakteren af
landers arbeten och tänkesätt, rödjes äfven i hans ög

*) Östg. Nations Matrikel upptager sålunda hans befordr
"Auscultant i Svea Hofrätt, Vice Häradshöfding, Curator ad l
eller Justitiæ Ombudsman vid Justit. Colleg. i Stockholm, R
1776. Död 1783." Dödsåret utsättes af Hammarsköld till
men som Kellgrens Åminnelsetal är tryckt 1785, och han
med att säga att "Tvenne år äro redan förflutne" (sedan döds
ha vi utan tvekan upptagit Matrikelns årtal i texten.

dde sig öfver hela hans väsende. Han ägde ej ett af evigt öppna, leende ansigten, som båda falskhet eller t. Intet smilande, intet fladder i hans uppsyn och hans ge. Allt var manlighet, värdighet, renhet. Hans vanstränga och mörka blick stängde hans själ för dåren bedragarn; men klarnade mild i de Visas sällskap, i Vänners lag, vid en Makas famntag, vid en lekande joller, och blottade då hvarje veck af hans hjerta."

W. tillhörde tidigt det sällskap, som kallade sig *Utile* , och som förenade inom sig de fleste af landets dåde vitterhetsälskare. Han uppträdde redan i första, år , utgifna delen af Sällskapets handlingar, som benämn- Vitterhets-Nöjen, och inskickade bidrag äfven till de ne efterföljande. Ett par år efter sitt första uppträdande s hans poetiska anseende redan vunnit en viss stadga, r det åt honom uppdrogs att skrifva *Ord till Musiken* vid den *Kongl. Begrafningen* 1771 och vid den påde *Kröningen* 1773; dessa verser ansågos ock för de. Föröfrigt berömmes en af honom författad, ehuru vidlöftig *Elegi* öfver hans vän Wertmüller, vidare *Verse under Sinnbilderne* i Kronprinsens s. k. Abcbok, samt för allt hans opera *Thetis och Pelée*, som upplefde 28 resentationer i oafbruten följd, dock nu är vida mindre d än Hallmans roliga men plumpa parodi deraf, Petis lée. Planen tillhör Fontenelle, men är betydligen förtrad af Gustaf III; utarbetningen tillhör Wellander; ursungligen 5 acter lång, förkortades den två år derefter 3; Musiken är af Uttini. Likväl hade W. sjelf utmärkta ikaliska anlag: med stor fördighet spelte han ... hvil- instrument? — detta får man ej veta, så besynnerligt kan tyckas, att utsättandet af dess namn skulle strida t Åreminnets stil; — dessutom försökte sig skalden i rre compositioner och visor, som vunno tycke. Förigt inskickade han poemer till Samlaren och Stockholmsten, men någon samlad upplaga af hans skrifter utgafs e, ehuru en sådan, enligt Kellgrens omdöme, förtjent se gsljuset.

Efter sin vana dömmer Hammarsköld snäfvare, med hvars itiska utslag vi sluta: "Sjelf Tonkonstnär, förstod Wellder att bilda en musikalisk composition passande eller ad man kallar cantabla verser, i hvilka en ren, men matt sla på ett harmoniskt sätt uttryckte sig. Och detta utr nästan uteslutande hans poetiska förtjenst; ty till den ga och skära lyriska flygten hade han ej en nog bestämdt

uttalad och idealiskt rigtad individualitet. Som Opera-di trampade han endast troget i de spår, hvilka Quinault Metastasio och Calsabigi uppgått, och hans i det hela formiga, vekliga och svaga composition röjer ingen a om hvad Opera-arten, som visserligen ännu icke är fullt vecklad, kan blifva, då den enligt sin natur behandlas tom ett romantiskt skaldeslag, musikaliskt förklarande satsen mellan det hvardagliga lifvets och inbildningskraft omvexlande verldar." En framtida granskare torde afgö huruvida en medelväg mellan Kellgrens och Hammarsk omdöme ej vore den rättaste. Imellertid må första strop af hans Elegie som prof anföras:

Ach! Ömhet, Du mit Lif! låt mig den tröst få njuta,
At ur et ångsligt Bröst min öma klagan gjuta;
Låt Hjertat, hvad det känt, få känna om igen:
Den sorg, som all min Själ, så ömt, så sära sårar,
Et Vänskaps-Offer är: jag helgar det med tårar,
Åt en Förlorad Vän.

Skrifter: Ord till Musiken vid Kongl. Begrafningen. Sthm, 17 — Sångstycken vid Kröningen i Kyrkan och på Riks-Salen. 1772. — Elegie (öfver *Wertmüller).* Vitterhets-Nöjen D. 2., s. — Verser under Sinnbilderna i den af Samfundet Pro Fide et Chr stianismo utgifna och H. K. H. Kronprinsen tillegnade Barnab Ib. 1780. — Skaldestycke öfver K. Gustaf I:s Årestod, då d aftäcktes d. 23 Juni 1774. — Thetis och Pelée, Opera i acter, af Joh. Wellander. Ib. 1773.

(Källor: Kellgrens Åminnelse-Tal i Sällskapet Utile Dulci. Sthm 1785 samt Saml. Skrifter, D. 3. — Östgötha Nations Matrikel. — Hammarsköld, Svensk Vitterhetens Historia). P.

VELLINGK, OTTO. — VELLINGK, MAURITZ.

Ätten, som i Matrikeln o. a. skrifves med enkelt *V*, men af Warmholtz med *W*, säges härstamma från Westphalen, men i Härmästarnes tid hafva inflyttat i Liffland; Conrad V. blef 1580 på en riksdag i Warschau af K. Stephan i Polen upptagen bland Ridderskapet och Adeln, men sex år derefter halshuggen i Riga. I en sednare tid var *Gotthard Gotthardsson V.* (de efterföljandes farbroder?) 1657 Svensk Legat vid Ottomanniska Porten, hans son (?) *Gustaf Mauritz*, f. 1642, kallas 1674 Hofjunkare, blef 1675 E. O Assessor i Åbo Hofrätt, men lärer snart erhållit afsked.

1. VELLINGK, OTTO.

Son af Öfverste *Otto Gotthardson V.* till Jeco och *Christina Mannersköld.* Dennes fader var Borgmästare i Riga oc behjelplig vid dess öfvergång till Svenskarne. Skref si

..ve och Friherre till Fünehoff, Herre till Kurtena, Sag-..och Wiurla. Född 1649. Efter idkade studier och .. blef han 1664 Lieutenant vid ett i Bremen förlagdt ..t regemente. 1666 Ryttmästare och 1668 Major vid ..e Otto W. Königsmarks Cavalleri-regimente i Frank-. 1670 Öfverste för ett franskt regementé till häst. .. franska kriget med Holland hade han med utmärkelse ..at blokaden af Bremen, de flesta drabbningar i Hol-.. och Tyskland m. m. Efter freden återkommen till ..eslandet, ingick han åter i svensk krigstjenst och å-..de stort mannamod i slaget vid Fullebro d. 17 Aug. ..; tre dagar derefter nämndes han till Öfverste för ett ..e som upprättades i Östergöthland; sedan han med sin ..rhet och klokhet betydligt bidragit till segern vid Lund .. Dec., blef han samma år d. 23 Dec. upphöjd jemte sin ..er i Friherrligt stånd. 1678 Öfverste för Tavastlands ..e. 1683 General-Major af Cavalleriet. 1687 d. 1 Oct. ..höfd. öfver Gestrikland, Helsingland m. m. Man för-..de 1693 i Sept. att han skulle blifva Fälttygmästare, .. sysslan gafs åt Sjöblad*); deremot utnämndes V. s. å. .. Dec. till General-Lieut. af Cavalleriet samt General-..verneur öfver Skåne. 1698 d. 4 Juli General af Ca-..riet och tillika Gouverneur öfver Ingermanland och ..holms Län. 1700 General-en-chef öfver svenska arméen ..land och Ingermanland. Vid Sachsarnes antåg mötte .. dem och stod i tolf timmar vid Düna i full slagtord-..; väntande anfallet, men K. August vågade ej angripa ..m; dock som Generalen var för svag att sjelf angripa, .. han sig tillbaka och kastade sig in i Riga. I sla-.. vid Narva den 28 Nov. s. å. anförde han högra fly-.., och vid öfvergången öfver Düna commenderade han ..alleriet. Deltog i slaget vid Clissow d. 9 Juli 1702 och .. Sachsarne tappert tillbaka; i eröfringen af Lemberg d. .. Aug. 1704 samt i drabbningen vid Punitz d. 31 Oct. s. .. Den 7 Nov. 1705 Kongl. Råd och President i Åbo ..rätt, hvilket embete han dock aldrig kom att tillträda. ..ndes d. 11 Nov. 1706 för att meddela K. Stanislaus ..errättelse om den afslutade freden i Alt Ranstadt, samt .. å. upphöjd till Grefve, men som han ingen son hade, ut-.. han ej grefvebrefvet. Afled i Stockholm d. 19 Maj 1708.

*) Fryxell, Handl. III. sid. 318; i Registret upptages stället så-.. rörande den yngre brodern, men i texten skrifves "General-Major ..", och Mauritz fick först efter Carl XI:s död denna värdighet. ..mma förvexling om bröderne begås ock i Registret till sid. 341.

Slägten Vellingk var troligen en af dem, som
på Reductionen i Liffland och vidare fruktade för
språk, ty vi läsa*), att Otto V. var en af dem, som
Dec. 1697, årsdagen af slaget vid Lund, uppvakta
unge Konungen, förestälde honom huru Sveriges Ad
sina Konungar alltid vågat lif och blod, och vore
beredd, samt slöt med den anhållan, att Adeln skulle
hålla dess frälse-, köpe- och pantgods, hvilket Konung
vade taga i betraktande. Vid samma tillfälle förevis
en plan öfver slaget vid Lund och beskref noga allt
der förefallit.

Kungens yttrande hindrade dock icke ett motsat
hållande, ty i April 1698 nedsändes till Skåne, hvars
ral-Gouverneur V. var, ett betydligt, af Adlersteen up
gravations-påstående**).

Hans förflyttning från Skåne till Ingermanland va
honom en stor förlust; ty, heter det, V. "quiterer det
havde og faar Ingermanland igen, som icke er halv af
consideration, og der foruden gjöris gravation ever ha
hans gouvernements administration i Bothen (Westerbott
og ligesaa i Skaane, hvilke til stoere poster vild ud
Afsigten anses varit att få Rehnsköld till hans efterträ
hvilken Piper, dennes medtäflare i konungagunsten, vil
skild från hofvet***).

V. troddes således stå i ett slags onåd. Derför ytt
år 1700: "Kongen har besett General V:s läger och var
med mer nöjd än man kunde tro af löpande historier."

Dessa "historier" saknade icke all grund. Redan
krigets början, medan (som det tycks) han ännu var G
ral-Gouverneur i Skåne, beder han Grefve Fab. Wrede
tillåta sine fiender att traducera honom hos höga Öfv
ten, men särdeles, att den intrigen ej måtte spelas emo
nom att han intet får komma upp till herredagar, som
gerna skulle söke att hindre, på det sanningen ej måtte k
i dagsljuset och blamen alltid på honom lemnas††)."

I ett bref till samme Grefve Wrede†††), säger
d. 8 Oct. 1700, att ovännerne illa uttydt hans con
men att utgången rättfärdigat hans försvarsåtgärder i

*) Fryxells Handl. IV. 135.

**) Fryxells Handl. IV. 196.

***) Fryxells Handl. IV. 226.

†) De la Gard. Arch. XIII. sid. 138.

††) Derst. sid. 183 o. f. †††) Derst.

le styrkt Kungen att genast gå på Narva, och (enl.
d. 2 Jan. 1701) sedan gå löst på Nowgorod samt sluta
d Kungen i Pålen, samt derom inlemnat en Prême-
som bifogas, beklagande, att Konungen ej följt hans
ruti efterverlden måste instämma. "På penningar är
r mycket knapt, så att jag bedyra kan, icke på sex
en halföre hafva bekommit, fastän jag H. K. M. af
katt i Narven skaffade 32,000 Rubler; men så njuta
mjugg några 1,000 och andre komma att lida." Af-
ellan befälhafvarne hade redan inkommit i Carl XII:s
sin sida klandrar denne fältherre Stenbock för åt-
anstalter, och gifver tillkänna, att Dahlberg var allt-
l" mot Konungen i Pålen, då han utanför Riga be-
nom vapenhvila, och derigenom tillfälle att få bort-
artilleri och sina förråder.
inbrottet i Sachsen medföljde V. ock stora arméen,
till bords vid de middagar, hvarmed Carl XII efter
st på ett så eget sätt undfägnade sin förödmjukade
L. August.
kref en vacker handstil och visar sig varit i besitt-
sin tids bildning*).
med *Johanna Tiesenhausen*, hvilken efter sin mans
Hofmästarinna hos Kejsar Peters dotter, Prinsessan

Förutom ofvan uppgifne skrifter: Stjernmans Matr. — Gezelii Biogr. Lex. och
- Nordberg, Carl XII:s Hist. I: 40, 90, 91, 128, 131, 162, 267, 269,
3, 553, 556, 747, 754, 756, 759, 852. — Sjöborg, Skånska Palteboken
— Loenbom, Handl. till Carl XI:s Hist. VI 112. — Loenbom, Sv. Archiv.
10. — Sweder, Sthms Magaz. II. 667. — Floderus, Handl. till Carl XII:s
355. — Ennes, K. Carl XII:s Krigare I. 348. — Odencrantz, Götha Hofr.
sid. 11. — Lagus, Åbo Hofrätts Hist. sid. 28, 437.) P.

2. VELLINGK, MAURITZ.

ne, den föregåendes broder, beträdde väl ock i
en krigiska banan, men vann derpå ej samma lagrar
lern, hvaremot han i stället gjorde sig känd som en
utmärktaste diplomater. För sin son skref han 1716
yska en autobiographi**), hvilken vi här lägga till
men olyckligtvis är den ganska kort.
; föddes, säger han, d. 31 Oct. 1651 i Jamo (Imo,
ezelius) i Ingermanland. Sedan jag i späda åldern
min fader, lät min moder uppfostra mig enligt ti-
, under några pedanters ledning. Derefter skickade

ieselgren i De la Gard. Arch. anf. st.
ednast tryckt i De la Gard. Arch. XIV. sid. 40.

hon mig till Frankrike, hvarest jag genast insåg brist i min uppfostran, och begynte på fullt allvar göra mig från mitt oäkta lärdomsförråd. I stället företog jag mig studera (de lefvande) språken, verldens seder och bruk, beflita mig om andra nyttiga kunskaper. Detsamma gj jag i Italien och öfverallt annorstädes. Sedan jag sl mina resor, återkom jag 1675 till Sverige, hvarest jag okänd och utan stöd. Emellertid blef jag nådigt mott och åtskilliga personer af anseende lofvade verka för befordran, samt skaffa mig en syssla vid hofvet och i c celliet. Men emedan Carl XI var ung och snart blef fallen af fiender samt dessutom föredrog krigare framför annan förtjenst, beslöt jag att uppsätta ett infanteri-co pagnie och uppfyllde under kriget mina pligter så väl, jag efter tre år, ehuru blott 26 år gammal, erhöll Öfv ste-fullmakt. Denne utmärkelse ådrog mig afundsmän, hv så bedrefvo sitt spel, att jag, för att blifva skiljd från K nungen, afskickades till Finland såsom chef för ett inhem Regemente."

"Men när freden undanröjt nödvändigheten för mig, träget vistas vid mitt regemente, begaf jag mig till hofv der man var sysselsatt att ordna financerne och indraga händа frälse- och andra gods. Åtskilliga, som satte sig de emot, aflägsnades. Så bortskickades R.R. Rålamb, Gener Sperling och Henrik Falkenberg, under förevändning att ordningställa dessa besittningars hushållning, och äfven mi gjorde man den äran att anse för en man af någon betyde het. Derföre blef jag öfvertalad att som Envoyé E. O. a gå till Danmark: min mission der skulle blott räcka se veckor, men man lät mig der qvarblifva i tvenne år."

Öfver V:s ställning och hans förhållande till partier från denna tid och de följande tjuge åren falla, genom d danska sändebudens berättelser från Sverige (under åre 1680—1700), åtskilliga spridda ljusstrålar. dem vi sor fälligt gå att uppsamla.

Den 28 Aug. 1680 skrifver Juel*) till sitt hof: "Öfve ste V., en udvertis raisonable karl, skall gå till Kungen Danmark) som Sändebud, tills Bonde eller Fleming bli fä dige." — D. 8 Sept. s. å.**): "uppskjuter resan, tills Dro ningen af Danmark kommer opp från sängen, för att slip vänta på företräde." — D. 29 Sept. 1680***): "Öfver

*) Fryxell, Handl. I. 399. **) Derst. sid. 401.
***) Derst. sidd. 402, 403.

har rest af som främmande Sändebud. Han är en ärlig ljer, af Kongen väl liden."

Sålunda afgick V. till Danmark i Sept. 1680 och qvarder tills sommaren 1682, ehuru han under sin vistelse rde tillåtelse att få komma hem, och anförde (d. 23 1681) sjuklighet till förevändning*). D. 2 Aug. 1682 vi honom åter Stockholm, ty Envoyén Meyer skrif**): då "Österrikiske Envoyéen (i sin inträdesharang) deerade mot Frankrike, sågo V. och andra på mig med er freude."

Den 29 Maj 1683 afskickades han "stille og i hast afliget", på en ny beskickning till Zelle***). Snart återmen, afgick han i Aug. s. å. på en beskickning till Brunska och Lüneburgska hofven, för att, som han sade åt ka ministern, "dricka brunn utrikes", hvaraf denne dock ät lura sig†). Densammes omdöme om V. var nu föradt; han var icke mer en "räsonnable karl", ingen "ärlig aljer", utan berodde af det Kejserliga, mot Frankrike tliga parti, som ville inbilla Tyskland att det och Sve ägde samma intresse, och som alltså sökte öka allt, lände danska och svenska Kungen till "Diffidence."

Innan d. 20 Jan. följ. år var han tillbaka. Han synes den tiden varit väl anskrifven, emedan då "Kungen d. Jan. 1685 var i Rådet, var V. til og ifra derinde"††).

Den 15 April s. å. skrifver åter Danska Sändebudet ats-Raad Meyer)†††): "Her er icke en liden Jalousie oc idia mot V., at han saa altiid faar den löcke at brugis favorables Commissioner, oc man haffde troit, at nogen Dronningens eget folk, udi særdelished hennes Hoffmarlch, skulde haffve kommit til at bestille denne domeque ledjlighet" (hvilken?), "men det synis, som de fleste i den mening, att V. haffver familiariserit sig saa met presomption at kiænde oc forstaa Interiora rerum af det ske wæsen, dissligeste oc met en libertét at critisere offr dets natur oc possibilitét, helst til den wærst conseqvence, de her ere met hannem bragte udi den tro, at han haffver esom en familiarie genie oc en besönderlig habitude frem andre til at kunde være derpaa Orten en subtil oc nesten llibel Negociateur."

*) Derst. sid. 445. **) Derst. D. II. sid. 169.
***) Derst. sid. 217. †) Derst. sid. 284.
††) Del. II. sid. 172. †††) Derst. sid. 292.

Den 25 Nov. 1685 heter det*): "Efter all app[...]
kommer bemelte nu udi Wien wærende Minister Carel O[...]
stierna derfra, oc faar Kongens forloff att tjæne de W[...]
tiæner, hvor det sigis han schal wære Gen. Lieut., i [...]
wel at Kongen icke er ret wel tilfreds met hannem, [...]
han det har begiærit. Dette same er uden twil tilfeld[...]
aarsage, at V., endog alt for nogeu tid siden hafft [...]
at begiwe sig til sit regimente udi finland, oc stod [...]
reijseferdig, endnu er her, som det mænis for at sög[...]
komme der hen til Wien udi Oxenstiernas stæd, efterat [...]
ansögning at blifve HoffMarskalk hos Dronningen [...]
icke wil gelinge, dog er endnu ingen dertil declarerit. [...]
synis, som den Militaire profession er icke met hans [...]
meur, maa schæ oc wel mindre met hans application, [...]
den hastige avance, han derudi haffde giort uden före [...]
effter gaaende virkelige factioner (actioner?) udi krigen, [...]
wære schæd udi faveur aff FeltMarch. Aschenberg, hvil[...]
V. gjorde i begyndelsen de tanker, at hand wilde hawe en [...]
hans döttre; Siden for at maintenere sig derudi, sampt [...]
de andre progresser concilierede hand sig Bent Oxenstier[...]
faveur oc tanker, at han schulde hawe en aff hans Hustr[...]
Söster, som vare mange i tallit, menss met liden avant[...]
af löckens gode, mere end det Naffn aff en gammal fa[...]
oc Oxenstiernes swougerschab. Endelig hawer han udi [...]
gifftermaal tagit en anden Weij oc apparentlig giör det sa[...]
me udi hans profession, om det kan gaa effter hans [...]
som sagt."

V:s önskan att komma till Wien blef dock icke up[...]
fyld. Derom skrifves d. 1 Maj 1686"**): "Grav Mag[...]
met hans Hustrue hawer tagit sig deris daattermans Car[...]
Oxenstierna nu siste Envoyé wed det Keyserlige Hoff han[...]
for kort tid notificerede död til sinde met stor bedröwel[...]
oc hiærtesorg. Udi bemelte Envoyés stæd er nu en and[...]
Gabriel Tureson Oxenstierna nomineret, huilken war d[...]
Envoyé nest for hannem. Oberst V. hawer giort, hvad ku[...]
dit, for at komme der, oc at wære helles saasom en Le[...]
gatus perpetuus Germaniæ, mens den her wærende Keyser[...]
lige Envoyé hawer arbeydit derimod, oc som sigis, haff[...]
for den schyld sin siste particuliere audience, oc offuer[...]
Kongen Keyserens egin Skriwelse udi faveur aff sist bemel[...]
Oxenstierna. Det synes oc derforuden, at Kongelig Ra[...]
Bent Oxenstierna siælff maa hawe sine særdelis oc à parte [...]

*) Derst. sid. 316. **) Derst. sid. 327.

...derationer, saa lenge han hawer den autoritet oc direc... udi ministerio, til at icke wil hawe anden udi den fonc... oc Emploij end de, som ere aff Oxenstiernis familie. ... er det i sig sielff saa, at den der til igien destinere... Oxenstierna er en langt anden person end V., baade ad ...ndum et agendum, oc hafwer Estudes oc Cognition ...et V. aldelis fattis) saa oc disposition af Sindit til at ...de store ting oc wed leylighed dem at udrætte."

I depechen af d. 23 Nov. 1687*) meddelas följande: ... er mig till visse sagt, at V. haver faat 12 hundrede ...aler til sin Eqvipage, oc skal nyde om dagen 25 Rigs... til tractamente paa en tre maaneders tid anslagen. ... for en person han skal agere, kan icke til visse er... de fleste her beteigner det met det Naffn Entreloper. ...rs saa troer man icke, at han hawer ordre att presen... sig med In loco Congressus. Det synis, som Hertugen ...olsten sjelff maa expresse have begiærit hannem ut til denne occasion, oc at han hellers icke denne gang haff... ...wit brugt."

Derom gifves närmare besked d. 10 Dec. 1687**): ... at de tvende siste poster metbragte, hvorledis att ... aff Francrig Minister Bidall skal assistere tractaterne ...ena, saa kan det nu nogenledis mærkis, at de her maa ... hafft nogen Notitie derom, Oc at de udi hendelse der... ...aver vildit V. forsyne met Eqvipage oc penger saaledis, ... jeg tilforn haver aller underdanigst berettet, paa det ... kunde være udi beredschab, da i ligemaade at presen... sig til at owerwære bemelte Handling, hvorom, som ... sigis, hannem videre Ordre oc Instrux herfra met siste ... schal være tilschicket; saa mænis her oc, at de Lune...ger schal ocsaa nu vilde have nogen paa deris Wegner ...es; Jeg haver met fliid sögt effter at kunde faa at vide, ... Consilia de her vel kundet hafft til at lade forfatte udi ...ane terminis dend Memorial, som deris Envoye udi Kiö...haffn have udi den Holstensche affaire ingifvit, oc haver ... paa et par Originelles stæder befundit oc underdanigst ...före torde forsikre, at det in Senatu icke haver værit ...bererit heller resolverit. Oc som hellers gemenligen nu ...stunder ingen aff Raadene, Oxenstierna oc Lindeschöld ...ne untagne, haver af Etats oc fremmede affaires nogen ...derlig communication, sa fornemmer jeg noch, at icke ...ngen aff dennem wæd, hvad angaaende denne memorial

*) Derst. sid. 368. **) Derst. sid. 370.

for heller siden kan wære passerit. Altsaa synis d
maa wære Oxenstiernas wærk allene, concerterit m
som er hans confident; de arbeyder begge paa at p
dere her alle, at Consilia her icke nogen tid haver
bedre förte uden heller inden Riget, oc at Sverrig s
stunder reputeris oc holdis udi saa stor consideratio
en Francrig söger at mesnagere dennem etc. Udi sæ
hed hawer det altid været et aff V:s principiis, at o
Sverrig vilde udlade sig udi det Holstensche Wæsen
præcise oc fortement, at Danmarc letteligen schulde
deraff intimideris etc. Oc er det icke uligt, at alle o
lovninger, som han nu nogen tid hen derude oc he
de Luneborgsche Hoffer hawer giort, nemlig at saa
folk derude schulde wærvis, saa mange herfra transp
oc disliges flere hid intil inventerede bruits oc figure
have dertil sictet oc Collimerit."

Vi sammanbinda dessa berättelser med sjelfbiogr
"Man uppdrog mig negociationen i Altona, och för att
qvarhålla mig på andra sidan hafvet, gaf man mig et
Regimente, med befattning af Öfver-Commendant i
Jag hade lyckan att fullgöra alla mina befattningar ti
nungens nöje, isynnerhet vid Altonaiske fördraget p
som Du vet. Det behöfdes icke mer för afundssjuka
att beröfva mig alla tillfällen att utmärka mig i mini
Man skickade mig med ett detachement hjelptropp
Rhen, och sedan detta fälttåg upphört, lemnade ma
flere år uti overksamhet i Stade, ända till dess nöden
Hofvet och mina afundsmän att 1696 åter insätta mig
les affaires", för att i egenskap af Plenipotentiare af
underhandlingen i Pinnenberg."

Vi gå nu att efterse hvad Ministern Stockfleth om d
nom förhatlige Diplomaten har att berätta. I ett bref*
datum, men tvifvelsutan skrifvet 1688, då Lindschöl
Prins Carls Gouverneur, skrifves: "Det havde værit a
kiændeligt, at det icke haver værit saa aldelis vel met
Majestet Dronningen, siden at Lindschöld bleff beschi
være Printzens Gouverneur. Dronningen schal oc ick
dissimulerit sin misnöijelse derower; det schal vere
at det er et stöcke af en intrigue med oc af Enkedr
gen, udi hvis partie denne Lindschöld er; Oxenstiern
vel oc hawe wærit derudi end oc for nogen sin des
parte oc for at eloignére med disse occupationer Lind

*) *Derst. sid. 404.*

..affairene, huorudi hand begynte allerede at gaa Oxen-
..ne nogit ner i hælene. Det kunde vel sche, at nogit
..le proponeris paa kommende Rigsdag, som icke aldelis
..lde være Dronningen behagelig. Denne Lindschölds Svær-
..er er saa en virago oc passerer for en Espece aff det,
..s kalder en wiiss og qvinde. Hun bleff af en anden
..ue, som er hendis familiere, explorerit i disse dager,
..di det vel kunde bestaa, at Dronningen var saa mögit
.., at hendis sön Lindschöld var blefven Printzens Gou-
..eur; om det derfor, at Lindschöld sigis tillige met V.
..awe alt for lang tid inspirerit Enkedronningen at sepa-
.. Printzen fra Dronningen, disligeste hans education fra
..ningens disposition etc." Dock är det något osäkert,
..här menas Mauritz V, eller brodern Otto. Om denne
..hvilkendera det än måtte varit, heter det i samme bref:
.. ting er i dette Wæsen særdelis och underligt, at her
.. de oc mange, som mæner att haffue det observerit, at
.. aldrig hörer i de slags occurrencer nogit saa extra-
..airt, som naar V. kommer her, oc mænis det, at der
..de, som bruger hans naturelle til det, huorudi de scham-
.. sig væd at vise deris egen."

Den 1 Dec. 1688*): "End er V. icke reijst. Hans hu-
..e var udi gaar paa et stæd hos sine venner, hvor hun
.. meldede, hvor snart reijsen schulde angaa, klagendes
..hellers, at Dronningen end icke haver vildet tillade hin-
..t komme op oc presentere sin reverence, oc at hendis
..stét lades fast kiænde at være misnoyet over hindis
.. V. Haver hand icke dispenserit udi regard til Dron-
..en af sit gemötte oc Naturell, da kand det neppe være
..erledis, end at hendis Majestét jo haver stor aarsag dertill."

V. hade således bidragit till ett för sin konung högst
..nämt resultat, och det var således ej underligt att han
..öfver var stolt, men ej heller underligt att Sveriges Drott-
.. ej kunde betrakta denne sin broders förödmjukelse utan
..ag och ej känna sig vänligt stämd mot dem, som der-
..arbetat. Under d. 28 Aug. 1689**) berättar Stockfeth,
.. han hade af Dronningen blifvit kallad ut till Carlberg
.. då "sagde hendis Majestét mig at hawe end icke gifwet
..Lüneborgsche Envoyée Audientze, oc det for sine par-
..lieres aarsager schyld; Menss att Welling haffde wærit
.. Officieux att hawe wed de Lüneborgsche Hoffer, ja en-
..e under haanden her, giort den udtydning derpaa, som

*) Derst. sid. 410. **) Derst. sid. 448.

war det schæd af beraad hug til at udwise misnöijelse det, at den Holstensche affaire war saa wel affgiort" i Drottningen anförde ock andra klagomål öfver V:s be i Holsteinska saken. Till sin broder skref hon*) d. 28 (årtalet uppgifves ej): "Was V. angeht, so hält m trop fourbe umb einig facit, auff was er sagt, zu m Er soll auch eine liberté, im dräuen, und protestire men, wobey er, wie man meint, tost ou tard anläuffe Ich weis nicht, was ich dazu sagen soll, als dass ich sche, dass ein ehrlicher Mann in der Sache employirt de, wor auff so vieler Menschen Wohlfahrt beruht, w der böse durch seine instruments ohne Zweiffel zu v dern suchen wirdt."

Conferencen i Altona mellan Danmark och He öppnades den 15 (5) Jan. 1689. "V. heter det i kej Envoyens bref**) reste till Köpenhamn med förseglad dres; man trodde, att ultimate fordra Holsteins resti eller, om den vägras, tillkännagifva verklig execution ruptur från Sverges sida." Danmark ville icke åte Holstein, utan erbjöd Hertigen i stället till ersättning O burg och Delmenhorst. De medlande (Kejsarn, Kurs och Brandenburg) beslöto en föreställning till Danmark. detta beslut blef Carl XI så missnöjd, att han på tänkte angripa Danmark, och misstänkte att Kejsarn öfvergifva förbundet, efter Danmark så "caresserades." burgska hofven hade med Sverige ingått ett hemligt fö emot Danmark. Svenske Ständerne hade till kriget b 2 millioner årligen: Sverige rustade. Då, i början af gaf äntligen Danmark vika, lofvande att restituera Hol likväl "wenn nur dessen Respect und Etats-sicherhei bey genugsamb prospicirt werde." Detta villkor hade den latitud, att Konungen, "von Natur martialisch", satte sine rustningar, och ännu i April fruktade man han skulle skrida till "einem unvermutheten, urplötzl Extremitet." Fredsbrottet närmade sig mer och mer tills mot slutet af Juni, då underrättelse ankom, att mark afstått från sina anspråk.

Äfven danska sändebudet misstänkte ännu i Oct. V. såsom den der, i Holsteinska husets twister med Dan retade opp den svenska kungen emot den Danska***).

*) Derst. III. sid. 403. **) Derst. sid. 193.
***) Derst. sid. 451.

Ej mindre klagar österrikiska Ministern*) i Maj 1691 öfver ...ilgs (Bjelkes) och Vellings (sic) heimbliche machinatio-... i frågan om svenska hjelptropparnes marsch mot Rhen. ...XI hade nemligen lofvat att bistå Kejsarn med 5,000 ...och Bjelke hade i det ändamålet rest till Tyskland.

Den 21 Jan. 1693 skrifver**) danska sändebudet: "Hads-...(Hatzfeldt) og Obrist V. haver giort Bielke en temme-...ur, i det dee der haver opsamlet alle de suppliquer, ...mod hannem kunde til weije bringe, og dennem haver ...ferd lefueret Kongen, som dem i et sært Schab hen-... og derover saa vell som, att hand snart will tiene den ...snart den anden, hafuer Kongen hannem eet haardt brefv ...refvet m. m."

Den 29 Mars s. å. berättades***) att Bjelke och V. voro ...te.

...medan V. hela tiden var frånvarande, så äro minister-...elserna om honom ganska sparsamma. Emellertid finnes ... d. 8 Juli 1695 följande ställe†) hvilket vi meddela, ... vi ej veta hvarå det syftar: "Angaaende Secreter Eh-...olpes brefv till Gottorff, saa war det att ynske, att ...dis deri procederit var, som Obrist V. haver sagt; det ...e giöre nogen effect; mens hvad skall mand sige. Det ...te er boutader, som haver liden svjte og hoes mig fin-...liten troe, alt hvad fra V. och d'Asfeldt kommer."

I Nov. 1696 klagade danska regeringen††) hos Carl XI ... "V:s comportement och vrangvillige conduite, som mere ...rer end befordrer verket" — vid Pinnenbergske confe-...en — och begärde i stället tillförordnande af någon an-... mera moderat minister. Men derå fästades intet afse-... Deremot skref V. i samma månad†††), att danska ...istrarne "haffde udlat" (huttlat) de svenske i Hamburg, ...att "alt det, som försten af Holsten kunde haffve att for-...e af Sverig, var intet andet end ord og officia (:saaledes ... der hafve staaet i breffvet:) huorved Kongen effter sin ...vane strax blef iriteret og ville paa timmen slaa los, og ... fanden tage sig, at de skulle faa at see, at det var ...er og ike ord, og kom han til at treke Kaarden forst, ... skulle han ike saa snart stike den ind igien. Siden er ... vreden gaaen nogenledis ofver igien."

*) Derst. IV. sid. 214.
**) Del. III sid. 282.
***) Derst. sid. 301.
†) Derst. sid. 311.
††) Del. IV. sid. 77.
†††) Anf. st.

Kort derefter dog Carl XI. Enkedrottningen och myndarne skickade nu V. General-Majors fullmakt. Den ej för tidigt, då han redan i 19 år varit Öfverste. hade till och med väntat graden ofvanföre. I ett bref*) Fab. Wrede yttrar han: "Hans salige K. Maj:t skulle haft den nådiga intentionen att behöfva och distinguera på en gång; ty kan väl ej för mycket vara, att jag blifva General-Lieutenant, förnöjd med General-Majors mente på Brehmiska staten eller ock intet. Vice Gou neurs-charakter torde mig kunna offentligen anordnas, det intet kostar H. Maj:t mer än mitt ÖfverCommend och sessionen i Regeringen."

Sedan "Konungen blifvit myndig och underhandling med Danmark drogos ut på längden — berättar han son — begärde jag tillstånd att få komma till hofvet. erhöll den med svårighet, och knapt hade jag anko förrän man tänkte på att skicka bort mig till Pålen, för att något förgylla pillret, utnämndes jag till Gen Lieutenant."

Hans motvilja för denna resa undföll ej danska mi som skrifver**): "V. arbeider af ald magt at kom fra dend Polsche Reijse, forregifvendis, at hans far var Borgemester i Riga dend gang, det blef ved for til de Svensche ofvergifvet, og at hand hafde meget hjulpet; hvor viit det nu kand hjelpe ham, veed Jeg V. ville i stället afgå till England***), och "insinuerer hos Kongen og hafver de venner, som ere Grefve B Uvenner." Gr. "Bentis" (Bengt Oxenstierna) gällde doc mer föga; förut synes dock Gr. Bengt varit hans gyn Men hans invändningar hjelpte icke: likväl fick han i tr mente 30 Rdr spec. om dagen †). D. 24 Aug. 1698 skref danska ministern: "V. reyste forleden Lofverdag fra Ma till Dantzig. Hand meener at gouvernere Pohlen, mens e er deris vüe at sette sig vel med Pohlen, for derved at sichre sig for Moscau, som de altid apprehenderer, nu Pohlen, Moscaus eller Sverrigs venshaab vil fore det staar der hen."

Detta är den sista underrättelsen man om denne handlare finner i missionsberättelserna. I anseende till gets utbrott lemnade den danska beskickningen ock Sver

*) De la Gard. Arch. XIV. sid. 40.
**) Fryxell, IV. sid. 228.
***) Derst. sid. 230.
†) Derst. sid. 231.
††) Derst. sid. 233.

Konungen i Pålen blef V. bemött med stor utmärkelse; det låg svek under denna höflighet. Under hela tiden V., ehuru han ständigt vistades vid hofvet och åt- Kungen på dess resor mellan Dresden och Warschau, ting af de förrädiska planer denne förehade, utan fortfor rapporter att försäkra om K. Augusts vänliga tänke- mot sin monarch, ända till dess pålska tropparne redan i full marsch åt Lifland. Först nu märkte han, att oaktadt all sin slughet, blifvit öfverlistad af K. August Flemming *).

Naturligtvis står derom intet ord i sjelfbiographien, utan fortfar förf. helt lugnt: "År 1700 återvände jag till Sta- samt en tid derefter af egen drift till Brunsvig-Lüne- ska hofvet, der jag hade förvärfvat någon credit. Jag den lyckan att öfvertala Churfursten af Hannover och ngen af Zelle att sända troppar till undsättning af Tön- som Kungen af Danmark höll belägrad. Denna be- ng upphäfdes, och sedan Konungen landstigit på Seeland, nödgades danska Kungen taga sin tillflykt till freds- rhandlingar. De Pinnenbergska förlades till Travendahl. ngen af Holstein, Konungens svåger, skickade till mig curirer, för att bedja mig bistå honom med mina råd infinna mig vid fredsunderhandlingen. Jag deltog deri, att någon frågade efter min fullmakt, och sedan fre- lyckligen var slutad, ålade mig Hans Höghet att resa fredsfördraget till Konungen, som än stod på Seeland. blef qvar i Hans Maj:ts omgifning, ända till dess han sin armée steg ombord i Carlshamn, för att öfversegla Lifland. Då återvände jag till Stade, och lemnades se- under tio år i overksamhet, samt hade således full le- t att vidare uppöfva mig i de saker, dem jag valt till yrke."

"Sedan dagen vid Pultava fört Konungen till Turkiet och Maj:t ej mer var omgifven af afundsmän, kom nödvändig- att låta mig inträda i vidsträcktare handlingskrets. 1710 fick jag fullmakt som General vid Infanteriet och uverneur öfver Wismar. Straxt derefter utnämndes jag Kongl. Råd. Jag fick General-gouvernementet öfver Bre- och Verden; tillika uppdrogs åt mig öfverbefälet öfver méen i Tyskland och ledningen af angelägenheterna derstädes."

"Jag betraktade alla dessa gåfvor som bitterheter (lies), man ville låta mig svälja under en tid, då våra saker

*) Nordberg, Carl XII:s Hist. I. 53, 59, 64, 66, 72.

redan voro ganska rubbade. Icke utan stor sorg såg j
öfverlastad, helst som min helsa redan var bräckt. I
tid bar jag i fyra år denna tunga börda, ända till I
gens ankomst till Stralsund, der du sjelf var vittne til
mödor och lidanden. Ännu trodde jag mig ärofullt I
sluta min bana, om mina föreställningar vunnit mer in

Samtiden har här dragit ett svart streck öfver
"ärofulla bana"; ty, påstår man, det var på V:s rå
Stenbock förleddes att uppbränna Altona. En onämn
fattare, som tecknat tidens händelser*) yttrar: "Altonas
ning brännmärkte Stenbock, ehuru det föregafs (såsom
repressalium för Stades. Gr. Mauritz V:s del i Alto
storia och det mera efteråt, är ännu en smutsig sak o
stan en enigm. V:s råd voro intet att lita på hos h
dre goda vänner, talande sött och skrifvande att ä
fängsla."

Men vi vilja nu meddela slutet af V:s bref till s
det går på en hel annan tonart: "Om jag för dig —
ver han. — ville uppräkna alla de ränkor, alla de
heter och allt hvad den svarta afunden kan upptänk
att hindra mig att hafva blifvit använd under vår
tid och medan jag än egde god helsa, skulle dett
mig alltför långt. Men hvad jag sagt är tillräcklig
dig att inse, att det icke är så lätt, som du I
tror, att tränga fram genom hopen, isynnerhet då m
begåfvad med en viss öfverlägsenhet, med en redligh
och ett omdöme, hvilka äro mycket besvärande för
som upphöjas af den blinda lyckan eller som insmy
genom ränkor, utan all slags egen förtjenst."

"Den sorgliga erfarenhet jag gjort, att sådant slag
naturligen sammangaddar sig mot förtjensten, har läng
mig tveksam, min son, huruvida jag borde bemöda m
att låta uppodla det goda anlag, som jag hos dig funn
ler om jag ej gjorde bättre uti att förhindra dig t
blifva ett föremål för afunden. Jag tänkte att du
skulle göra din väg med hopen, och jag således borde
lemna dig åt okunnigheten. Men en viss grannlagenh
hvad jag är skyldig Gud, fäderneslandet och faderskä
hafva slutligen bestämt mig att låta gifva dig den bäst
fostran, som stått i min förmåga. Derför har jag intet
Du är i det läge att du kan bilda dig så, att du fö
alla upplysta och redliga menniskors bifall. Det ber

*) Skandin. Sällsk. Handl. VII. sid. 213.

t af dig sjelf att göra dig värdig de högsta embeten. Eller du dem icke, eger du åtminstone den hemliga tillfredsställelsen att hafva bättre förtjenat dem än de som und- dem. Då skulle du ock tvinga desse och dina fiender högakta dig, oaktadt all den afund de mot dig hysa, hvilket icke är en af de minsta hugnader i lifvet. Du skall ohjelpart komma derhän, om du samvetsgrannt bemödar dig följa bilagda reglor. Och jag besvär dig att så göra."

"Mina krafter äro i aftagande; jag är ledsen att ej kunna efterlemna dig stor förmögenhet; men jag skulle dö nöjd om jag kunde smickra mig med att du i en framtid komme att de rikedomar, som innehållas i dessa reglor och mina föreställningar. Jag ger dig min välsignelse och förblifver till min lefnads slut med all ömhet, min son,

din tillgifnaste fader
Bremen d. 17 Juni 1716. *Mauritz Vellingk.*"

Hvilken, torde läsaren här fråga, var denne son, och följde han dessa föreskrifter? Vi begagna detta ställe, för att meddela några torftiga upplysningar om vår hjeltes enskilliga förhållanden.

V. gifte sig 1685 på Djursholm med *Ebba Marg. Banér*, dotter af RiksR. Frih. Svante Banér till Djursholm och Marg. Sparre. Hon dog enligt Matrikeln i staden Bremen den 28 Mars, men genom tryckfel står årtalet 1685, hvarmed kanske menas 1695. Han egde med henne en son, och åtminstone tvenne döttrar *). Den ena af dem var gift med en Gen.-Lieuten. Banér, som en tid var i Holsteinsk tjenst. — Sonen, *Ernst August*, som hade titel af Kammarherre, vistades kring året 1712 litet här och litet der, och frambar antligen fadrens half-officiella diplomatiska uppdrag. Ynglingen hade lyckliga naturgåfvor men var en oefterrättlig slösaare. Han var bildad, belefvad, talte med lätthet språken, egde smak och omdöme och var virtuos på flöjt, men föredrog låga nöjen framför umgänge i finare kretsar. Under sin vistelse i Madrid, der han höll 2 betjenter, 6 mulåsnor och 2 ridhästar, hade han skuldsatt sig för 22,000 livres, förutom de 100 écus som fadren månatligen anslagit honom. Till Paris kom han på våren 1716 från England, för att derifrån resa till Spanien, men qvarblef i 6 månader och förslösade 3000 écus. Han hade tre fel: irreligiositet,

*) Vi sluta detta deraf att Gr. Bonde skrifver, att godsen efter fadrens död gingo till "barnen." Sonen (eller sönerne) hade redan förut aflidit.

slöseri och omåttlighet i drickande. Slutligen drog han med Goertz och Gr. Poniatowski — icke till Spanien, ut Holland *). Det var alltså under denne rumlares vistelse Paris, som fadren, honom till rättelse och spegel, upps sin lefnad, i hvilken ingen kan misskänna diplomaten. M "reglorna" och biographien tjente till intet; sonen dog f fadren, troligen i följd af sina utsväfningar, ty sedan h druckit sig halfrusig, tog han sin tillflykt till de äldra kaste drycker. År 1715 afgick han som Minister till Sp nien rörande engelska Pretendenten: Gjörwell säger (Mercurius 1761 Maj sidd. 720 och 727) att f. d. Minist Ernst August, för hvars räkning lefnadsbeskrifningen är u satt, "dog ogift i Stockholm 1724", och denna uppgift k svårligen jäfvas, då den troligen är lemnad af K. Sekret Sandberg, familjens mångåriga vän, som meddelat sjelfva le nadsbeskrifningen. Men huru förklara detta med fadrens eg uppgift i ett memorial af år 1719, der han talar om sonen den till Spanien afgångne, såsom redan afliden, såframt Ge Gouverneuren ej egt två söner? Verkligen nämner och W selgren (De la Gard. Arch. XIV. 40) en son, benämnd: "J Mauritz", för hvilken lefnadsbeskrifningen var uppsatt, oc "bekant för sina stora naturgåfvor och sitt oordentliga lefnads sätt." Förra uppgiften strider mot den Gjörwellska och är tro ligen origtig; men om Ernst August dog 1724 och J. Mauritz före 1719, så torde ofvanstående uppgifter böra skrifvas på den sednares räkning: begge skulle dock varit på beskick ningen i Madrid. Saken är dock af ringa vigt.

Vi återgå nu till öfversigten af fadrens offentliga verksam het, sedan denna blifvit mera sjelfständig. Olyckligtvis in träffade detta icke, förrän, såsom han sjelf anmärkte, svenska makten tagit en hård stöt. I alla fall var hans myndighet bunden af tvenne högre auctoriteter: Regeringen i Stockholm, och den nomadiska Camarillan i Bender och sedermera utom och innanför det kongliga tältet.

Hans första göromål som General-Gouverneur blef att qväfva ett bland allmogen, som satte sig emot utskrifnin gen, 1710 utbrustet uppror, hvilket företrädaren, Gen.-Lieut. Nils Gyllenstjerna, ej lyckats att med vapen undertrycka **). Menighetens afvoga sinne mot öfverheten blef dock qvar, hvilket visade sig vid danska infallet året derpå.

---

*) Bref till fadren från dåv. svenska Ministern i Paris, General-Lieut. Er. Sparre, i Skand. Sällsk. Handl. VIII. s. 210 o. f.

**) Nordberg, Carl XII:s Hist. II. 143.

lan desse nemligen förgäfves belägrat Wismar, hota-
1712 med ett inbrott i Bremen och utgåfvo ett mani-
detta blef af V. ej allenast besvaradt, utan han lät
krifva krigscontributioner i Holstein *). Fienden log
ty man trodde icke på möjligheten för Svenskarne
na indrifva dem, men detta skedde dock sedermera.
nen i Stade och fästningsverken förbättrades; landet
ek kunnat sättas under vatten, men V. underlät det
noverska hofvets begäran, i det man i stället lofvade
ppar från hela Nedersachsiska kretsen, i fall fienden
e Tyska rikets gränsor, så att V. intill sista stunden
att Danskarne ej skulle våga öfvergå Elben. Men
opp slog felt: fienden fraktade sig öfver floden och
sig ett stycke utanför Stade. Lyckligtvis medförde
t artilleri; sådant väntades från Altona (det tillhör-
ungen i Pålen) och när det kommit elfven utföre,
belägringen. V. hade rest bort och lemnat com-
åt Stackelberg, en käck man, men han måste dock
ra d. 27 Augusti.
nbocks seger vid Gadebusch i Mecklenburg lifvade
enskarnes hopp. Två vägar stodo honom öppna, den
Pommern, den andra vesterut — mot Danskarne.
nu vistades i Hamburg, rådde honom till att välja
nare vägen, samt bryta in i Holstein. I brefven till
n i Paris, Frih. Sparre **), medgifver V. ock sjelf,
gifvit detta olyckliga råd äfvensom tillstyrkt Altonas
nande. Till det förra kunde skäl ock finnas, emedan
var ett rikt land och Pommern alltför utblottadt
öfver vintern kunna föda svenska arméen. Begge
de samma lyckliga utgång af detta infall som 1644,
lerbart talade de båda två om "Banér", i stället för
son: V. klandrade dock att "Bocken" hade illa hus-
ed landets förråder och trodde att kriget kunnat
, att denne ej behöft "sticka in i en säck", liksom
it klandrat den vapenhvila Stenbock beviljat fienden.
ier dock icke, att han sjelf företog sig det ringaste
visserligen fåtaliga troppar han sjelf commenderade,
ningens undsättning, ehuru han i Hamburg lofvat
k hjelp inom tre månader, endast denne så länge kunde
a fienden och undvika batalj ***): dock skref han på

---

t. s. 238 o. f.
nd. Sällsk. Handl. VII. sid. 223 o. f.
rdberg, sid. 317.

flera håll om ditsändande af spanmål, skepp och folk, icke förgätande att anmoda Gr. Gyllenborg i England att begära ett fartyg till afhemtande af "sin famille", som befann sig inom den belägrade fästningen *).

Svenska arméen der capitulerade d. 6 Maj 1713, och samma månad utfärdade Konungen från Timurtasch fullmakt för V. att träda i underhandling med Konungen i Preussen. I följd deraf afslöt V. en tractat med Administratorn i Holstein och med Preussen, som dock ledde till en helt annan utgång, än Carl XII förmodade, då han dertill betygade sitt bifall, sedan Preussen kort derefter ingått vänskapsförbund med Ryssland.

Samma dag Carl XII lemnade Bender, skickade han kurirer med skrifvelse till V. och Meyendorff, förmodligen med underrättelse om sin resa, ty då Konungen plötsligt infann sig i Stralsund var V. honom der redan till mötes.

Redan förut hade V. erhållit Senatens fullmakt och instruction att sluta en allmän fred med rikets fiender; men vid Konungens ankomst ändrades detta så, att underhandlingar blott skulle öppnas med Danmark, emedan "H. Maj:t höll rådligare och bättre, att, efter Frankrikes exempel söka söndra sina sammangaddade fiender" **).

I ett bref, Hamburg d. 24 Jan. 1713 till Arvid Horn, säger han sig velat underrätta "K. Senaten om en utväg, derigenom jag hade förment, att våra fästningar, hela Pommern och för allting Landt-Rügen kunnat blifva salverade, och Konungen i Preussen insensiblement engagerad, sig verk med fullt allvar antaga"; men "Generalen och Vice-Gouvern. Meyerfelt förmente sig intet till dess antagande vara authoriserad, eller ock detta medlet intet tillräckligt och tjenligt considererat." ... Äfven medskickade han afskrifter af sina bref till "Orient" (Turkiet), på det skönjas kunde, att "jag å min sida inga föreställningar spart, ej heller den ringaste anledning gifvit, derigenom H. Maj:t hade kunnat blifva styrkt i det uppsåt och afseende."

Vissa tider 1715 vistades V. i närheten af Konungen, som i Maj visade den ankomne franska Ambassadeuren till honom och Ombudsrådet v. Müllern.

Under denna förtviflade tid vände man sig till alla neutrala hof om hjelp. På V:s anmodan sökte Ministern i Paris Er. Sparre ***) öfvertala franska regeringen till kraftig und-

*) Skand. Sällsk. Handl. VI. 289. **) Nordberg, sid. 420.

***) De båda herrarnes vidlöftiga brefvexling i detta ämne finnes i Skand. Sällsk. Handl. Del. V och VIII.

ning, åtminstone till betalning af de subsidier man än skyldig Sverige, men alla bemödanden voro fruktlösa Sverige öfverlemnades åt sitt eget öde och sina många roflystna fienders inkräktningar.

När Konungen i England 1716 erfor att Sverige ämnataga Pretendentens parti, anmodade han Landtgrefven i en och dess son (Fredrik I) att träda i underhandling Sveriges ombud; dessa begärde dertill svensk fullmakt, Ombudsrådet Müllern, som fann detta betänkligt eller ande, ville att någon svensk deruti skulle deltaga och kade alltså fullmakt till V., men deraf blefvo både Hes- och Hannover stötte och ingenting blef alltså uträttadt. r denna plan afgaf V. berättelse till Secreta-Utskottet 1723 års riksdag *).

Då Konungen i England en tid derefter genom holstein- Kammarherren Fabrice sökte öfvertala Sverige till fred uppoffring af sina tyska besittningar, afgaf V. åren 1717 1718 till Rådet i Stockholm sina "Pensées sur le parti rendre", nemligen rörande fredsverket, äfvensom i Jan. 18 till Konungen sjelf ett memorial i samma ämne. Hans tik var ungefär densamma som Görtz', nemligen att ge- uppoffringen af Ingermanland köpa sig Czarens vänskap, hålla på de tyska länderna.

Såsom bekant är, ville dock Carl XII icke å något håll en tum jord, och fast den nya regeringen insåg nöd- digheten att vika, valde hon den aldraförderfligaste politi- nemligen att spara freden med den mäktigaste af landets er till sist, och begynna med att kasta bort de dyr- ta tyska landskaperna för en spottstyfver och löftet om engelsk flotta, som föga gagnade. Om dessa fredsslut f V., som efter Konungens död förlorat all inflytelse, icke rådfrågad, men insände vid kunskapen derom, som dlem af Rådet, i Dec. 1719 en kraftig protest mot be- de okloka och förderfliga fredsslut. Särdeles upptog han tslumpandet af hertigdömena Bremen och Verden, hvilka så länge styrt, med djupaste harm, hvilken han ock ej de för Fabrice. Denne föreställde honom att, då sådant mer ej kunde ändras, återstod blott hertigdömenas utrym- nde, och gaf honom en vink om, att om han deruti vi- le sig medgörlig, skulle detta ej lända till hans enskilda da! **). Följde han detta råd?

*) Skand. Sällsk. Handl. XII. 301 o. f.

**) Dithörande handlingar äro tryckta i Skand. Sällsk. Handlingar utet af Del. XII. Jfr Gjörwell, Svenska Mercurius 1766.

Men på 1723 års riksdag hade tänkesätten vridi
Holsteinska partiet framträdde mera oförskräckt och
fastare steg; till dess mer eller mindre uppenbara anhi
börde *) V., hans måg Gen.-Lieut. Baron Banér, Amiral
Wachtmeister, Generalen (sedan Fältmark.) Hamilton,
Coijet, Gr. Fersen, Gen. d'Albedyhll, R.R. Grefvarne
och Meijerfelt, Germund och Josias Cederhjelm, samt
het Stjerneld, Höpken, S. Åkerhjelm, äfvensom Gre
Lagerberg och Gyllenborg samt den bekante Öfverste S
Förutom detta och det aristokratiska (Hornska), fan
ett demokratiskt eller republikanskt, samt ett hofparti,
såsom det svagaste bland alla, loverade mellan de
och ej sällan slöt sig till det sistnämnde.

Den gamle V. höll sig bakom, och lät sin måg,
hade ordets makt, tala på Riddarhuset. Man ansåg
för partiets hufvudledare och aristokraterne synas haft
traktat honom såsom sin farligaste motståndare. Om
hade sina egna sluga uträkningar, så måste dock erki
att han ända från början af sin bana varit trogen des
hvilken han, vid sjuttio år, ännu stödde. Emot Holstei
fiende Danmark hade han i sin ungdom kämpat och hela
arbetat med diplomatiens vapen. Med en officer i holst
tjenst hade han bortgift sin dotter, och sjelf alltid
detta furstliga hus stått i nära förbindelser. Utan t
var den rättmätiga thronarfvingens undanträngande både
bjudande för hans känsla och ett streck i hans uträl
Dock låtsade han helt annat. Den grånade despot-tje
och holsteinskt sinnade partimannen hade nu i hast l
förtjust öfver den "don précieux" Ulrika Eleonora "friv
hembar åt friheten, i det hon lömskt stal kronan fr
systerson. Om detta hyckleri, kanske något för gro
att bedraga någon, vittna hans på våren 1719 till
ringsrådet Sandberg skrifna bref **), tydligen ämnad
förevisas å högsta ort. Denne Sandberg hade ne
varit hans Handsekreterare, men kom vid denna tid
nåd hos den nye Konungen, att han, under namnet
Olsson, på sina lyckönskningsverser öfver K. Fredrik
ning, fick ett rimmadt svar tillbaka uppsatt å Kon
egna vägnar ***). Sedermera lånte V. honom 150 c
och skaffade honom en pension af holsteinska Ministern

---

*) Skand. Sällsk. Handl. VII. 274 o. f.

**) Gjörwells Nya Sv. Bibl. I B. 2 h. sid. 44 o. f.

***) Det kongliga poemet lydde sålunda:

dock hade till följd att Sandberg blef invecklad i V:s
I ett af dessa bref säger diplomaten att han öfversatt
gskallelsen på franska för holländska tidningarne, "pour
faire remarquer au monde la générosité sans exemple
tre Reine débonnaire et aux princes despotiques la ve-
e souveraineté qui leur conviendrait le plus et dont Sa
a fait choix." ... I ett annat bref slösar han samma
er och slutar med att säga: "En Hollande, en Suisse,
toutes les républiques et villes imperiales (fria Riks-
) on chante publiquement dans les rues les louanges
Maj:té. S'il est possible que la Reine apparût à Am-
am, Elle coureroit risque de se voir dans un instant
habits, chaqu'un en voudroit avoir une petite pièce
en faire une sainte relique" (?).

Undertiden höll han sig på afstånd och var till en bör-
glad att slippa blifva invefvad i Görtz' rättegång. Äfven
var dock redan på förslag till statsoffer: likväl, skrifver
"je ne puis jamais me consoler ... d'avoir été soup-
né seulement participant à les mauvaises pratiques dont
accuse le Baron de Goertz. J'ai eu souvent sujet de me
dre de lui; mais aucun de m'en louer; temoins sa ne-
ence à me faire toucher mes appointements dans un
ps, où le nécessaire me manque, dans une poste qui est
me, que j'ai taché de conserver en deça de la mer à
neur de la couronne de Suède. J'ai toujours rendu te-
gnage à l'habilité de ce Baron, n'ayant connu que lui et
ore un autre (Law?) capables d'un vrai esprit pour les
nces. S'il en a fait mauvaise usage, tant pis pour lui!"

Så helt och hållet glömd syntes "den Bremiska Rege-
gen" vara i Sverige, att man på fyra år ej ditskickat
dagstexter, ej heller efter Carl XII:s död, nya kyrko-
en eller kungörelserna om sorgringningen och sorgens an-
ande. V. sökte dock en annan gång genom memorialer
Drottningen, Arfprinsen och Regeringen göra sig på-
d, isynnerhet vid frågan om hertigdömenas (se ofvanför).
tligen reste han mot slutet af 1722 sjelf öfver till Stock-

"Tack, tack, Ol Olsson, som uppå vår kröningsdag,
Förklaren så för Oss ert trogna hjertelag;
Er önskan tage Vi med nådigt tycke an,
Vårt högsta nöje är att laga den blir sann.
Så svarar på Landsens Faders befallning Ol. Olssons Vän och
Medundersåte *Herman Reinholsson.*"

Schönbergs Lefn.-beskrifn. öfver Reg.-Rådet Ol. Sandberg, i Gjör-
ells Nya Sv. Bibl. Bd. II. St. VIII. sid. 392.

holm, troligen i följd af den till början af nästa år [...]
lysta riksdagen: också hade efter hertigdömenas [...]
han ingenting mer att uträtta i Tyskland.

Så holsteinskt sinnad än V. var, förstod han dock [...] sin ankomst till riket att till en viss grad ställa sig in[...] Konungen, emedan partiet lofvade arbeta för en [...] konungamakt, väl icke för att tjena den nuvarande dy[...] utan en tillkommande *). V. var således icke mer så tjust öfver det nya regeringssättet, som han i Mars [...] lät påskina. På hans tillstyrkan insattes i Rådet Pr[...] Baron Lagerberg (som denna riksdag var Landtmarsk[...] Gr. Carl Gyllenborg och Statssekret. J. Cederhjelm, som delade samma åsigter. Man fick verkligen Bönderne [...] ett memorial yttra, att "menige allmogen af Bondestån[...] intet annat kunde förstå och finna, än att H. K. M. be[...] ega och bruka den myndighet, som Sveriges framfarne [...] nungar haft hafva, enligt rikets gamla lag och stadgar", [...] detta försök mötte alltför starkt motstånd i de tre öf[...] stånden, ehuru Konungen gjort sig så säker förhopp[...] att han skref till sin bror Prins Wilhelm af Hessen, [...] "han hoppades denna riksdag skulle sluta dermed att [...] vunne alla sina afsigter."

Deremot lyckades det Holsteinarne att på denna ri[...] dag utverka några fördelar för sin Hertig, som kastat [...] under Rysslands beskydd och friade till Czarens dotter, [...] hvilken han ock i Maj 1725 blef förmäld. När nu en ry[...] flotta visade sig utanför svenska skärgården, måste man be[...] vilja honom en pension å 15,000 Rdr Hamb. B:co och Kon[...] gen skrifva till honom ett handbref, som innehöll en [...] försäkran om thronföljden, hvilken hofpartiet annars äm[...] skulle stanna inom hessiska huset. Naturligtvis måste detta missbaga Konungen, och än mer Drottningen, som ande[...] ett brinnande hat mot sin systerson och allt hvad holsteinskt hette. Geijer säger att Arvid Horn, som varit Hertigens Gouverneur, i början icke var så alldeles emot förslaget, men ändrade sig; den om denna tids ränkor väl underrättade författaren i Skand. Sällsk. Handl. Del. VII försäkrar deremot, att bemälte minister under hela sitt väldes tid arbetade emot sin fordne myndling.

Det var ock Horns slughet, som så styrde till att Carl Fredrik måste nöja sig med hvad för denna gång var bevil-jadt, i det han drog ut med underhandlingarna till dess Ryska

*) Skand. Sällsk. Handl. Del. VII. sid. 284.

redan aflägsnat sig ur svenska skären. Men motpartiet ies nästa riksdag kunna vinna en fullständigare seger. Också hade detsamma den öfvervigt inom sjelfva Rådet, n 1725 beslöt afskicka en kostsam ambassade till S:t burg under förevändning att lyckönska Kejs. Catharina t uppstigande på thronen, men i sjelfva verket, för yta närmare förbindelse med Hertigen och Ryssland. Josias Cederhjelm derför der verkade, arbetade i Wien ge Carl Gustaf Tessin, som i hast öfvergått på denna ch nu först beträdde den offentliga skådebanan. Till hjelms underhåll i Petersburg erbjöd sig V. att af bidraga med 1000 Rdr, i fall ständerna funno omderne för stora: likaså Lagerberg för samma ändamål. Det var just nu en tid, då de stora makterna ifrigare gonsin sökte förstärka sig genom alliancer, ehuru dessa e aldrig blefvo oftare och mera trolöst brutna. Hela delade sig mellan tvenne förbund: det Hannoverska lskt-Fransyska) och det Wienska (Österrikiskt-Ryska), ömse sidor visade man sig högst angelägen att vinna ges biträde. För Regeringen och partierna blef berörde också en lifsfråga: af hvem skulle nemligen riket få subr och de enskilde mutor, af Frankrike eller af Ryssland? frågad om sin mening, svarade Horn att han vore "emsserad" och tveksam, men troligen var han redan från n bestämdt böjd för det Wienska förbundet. Sannolikt e han dock sanning, då han förklarade sig följa en fredstik, ville att man skulle bibehålla status quo, och ej mer inda sig med den ena än med den andra; men då Sverige sades från ömse sidor att förklara sig för ettdera fördet, biträdde han alltmer och mer bestämdt samma åsigt Konungen. Han fördröjde allt hvad han kunde Cederlms resa och underhandlingarne om alliancens afslutande*). e med honom voro inom Rådet: Riks-Råden Banér, Ekeid, De la Gardie, Liewen, E. Sparre, Taube, Hof-Canc. v. ben samt Cancelli-Råden v. Kochen och Wrangel. Motpart, som hade försvagat sig sjelft genom Cederhjelms och ssins bortskickande, bestod der af Riks-Råden Gyllenborg, onhjelm, Lagerberg, Vellingk, Tessin d. ä., H. R. Horn, ilken merendels var af motsatt mening med sin frände, emier-Ministern, jemte Stats-Sekreter. v. Höpken; alla till-

*) Om rådplägningarne vinnas nya upplysningar genom Magister C. Th. v. Schantz' Gradual-disputation: "Om Sveriges accession till nnov. alliancen. Ups. 1851.

gifne Holsteinska saken och kärnan för det sedan up
de Hattpartiet. V. vistades ute på Djursholm, m
yttranden infordrades i vigtigare fall. I Januari 172
Ryssland 300,000 Rubler i subsidier, i fall Sverige l
den gemensamma saken; CansliCollegium afstyrkt
tagandet af anbudet, och Rådet var af samma men
förklarade då, att Collegierna "endast hade officium s
men intet ansvar inför Ständerna"; deröfver besvä
Horn och Banér, såsom ledamöter af CansliCollegi
gande, att "Collegierna väl hade obsequii gloriam,
något servile veta vi Gudi lof numera i Sveriges ri
särdeles efter den återvundne friheten". Derjemte in
den reservation, som sedan lades honom så mycket
men inför efterverlden bevittnar hans statsklokhet, o
uti bevisas Frankrikes pålitlighet framför Englands vä

I anledning af nya invecklingar och betänklighe
CansliCollegium i Maj ett nytt betänkande till för
Hannoverska alliancen. När saken förekom i Rådet,
det svagare motpartiet att de fyra frånvarande Ri
ock skulle höras, men detta afslogs. Vid votering
nade 8 röster mot 8, men som Konungen var för
förbundet, hade den meningen segrat. Dermed v
saken ändå icke afgjord, emedan ett nytt Memori
mera ankom från Ryssland. Då föreslogo de råd
sammankalla Ständerna; V. förklarade "att en an
riksdag vore i hans tanke både onödig, betänklig
svårlig". Men motpartiet, viss att de ryska symp
skulle vid riksdagen ogillas, fattade ändock beslutet
till nationen; också hade en af sjelfva motståndarn
vid en rådplägning, obetänksamt yttrat, att Ständer
tycke vore erforderligt vid alliancens slutande.

Ständerna, som samlades i medlet af Septembe
alltså afgöra, hvilkendera alliancen egde företrädet.
gen hade den Ryska varit förmånligare, men massa
tionen upprördes vid den tanken att ingå förbund
makt, som ej allenast tillvällat sig så stora besittni
Sveriges bekostnad, utan ock så nyligen förvandlat s
städer, byar, herregårdar och bruk till aska eller
stenhopar. Konungen förlitade sig dock icke ens
denna känsla, utan vidtog en exempellöst nedrig åtgä
fastän den ej litet förnedrade honom sjelf, krossa
steinska partiet i det han rigtade anfallet emot en

*) Se vidare hos C. J. Th. v. Schantz, sid. 9.

n. År 1722 var en annan af denna faction, Ol- Stobée, utsedd till offer, denna gång var det Vellingk; nnen räddade sig, men den slipade diplomaten föll i

1722 hade K. Fredrik beslutat att för egen räkning ngen i Preussen upptaga ett lån af 200,000 Rdr, t för att köpa sig anhängare för den tillämnade stats- gen. Sedan man förgäfves försökt att få detta lån ilde, vände sig General Rank å Konungens vägnar ungen i Preussen, hvilken dertill ock samtyckte, men ntsättandet af tullen och licenten i staden Wolgast r; enligt Geijer, af sjelfva staden, "när sakerna komme got mer bero af Hans Maj:t." Sednare uppgafs från ska sidan såsom alternativ förpantningen af några Amter, ehuru Landtgrefven, K. Fredriks fader, än Förslag till förskrifningar skickades från Berlin, jemte Rdr i förskott, under förutsättning att ettdera vill- antoges. Konungen vände sig då till V., som vistades , med anmodan att uppsätta andra reverser; enligt gen uppgift, när han derför ställdes till ansvar, skulle t allsintet vetat om hela denna underhandling, men t han derom fått del, genast rest tillbaka till Stock- jemte General Rank afstyrkt både det ena och andra et, samt uppsatt ett afböjande svar till Konungen i n; som derigenom all fråga om förpantningen af Wol- örföll, samt penningarna återbetaltes, ansåg han hela dödad och ingenting att derom i Rådet anmäla, helst . Maj:t befallt att saken ej skulle omtalas. Hvad dess- de Hessiska Amtens förpantning angick, vore sådant ngens ensak, hörde ej under 15 §. af svenska Rege- formen, och i öfrigt en sak af ingen vigt såsom stri- mot Romerska Rikets lagar. — Så lyder V:s genmäle: är ännu outredd *), ty enligt Geijers framställning vill , som skulle reversen i enlighet med Preussiska Ko- s fordran verkligen blifvit utfärdad (så påstods för- gen ock å anklagande sidan), men saken hade gått till- , derför att Fredrik omsider fann villkoren nog betänk- och penningarna återbetaltes först, sedan statsstrecket yckades.

Den nya riksdagen tycktes i början taga, åtminstone bland n, en för Holsteinarne gynnsam vändning, emedan en af

---

Geijers framställning skiljer sig i åtskilliga punkter från den uti och Tessiniana sid. 252 o. f.

dem, Lagerberg, utsågs till Landtmarskalk. Snart
de — och V. visst icke minst — att med sådan fi
beta för Wienska alliancen, att motpartiet ansåg s
skrida till ofvan antydda kraftåtgärd, hvilken vi v
rätta med Geijers*) ord: "Den 18 Oct. 1726 unde
Sekreta-Utskottet samtliga Stånden, att ibland de d
ter, som denna dag blifvit från Kongl. Maj:t i Råd
Sekreta-Utskottet communicerade, några skrifter af
funnits utaf den beskaffenhet, att de mycket graver
Rådet och General-Gouvernören Grefve Vellingk;
Sekreta-Utskottet ansett nödigt att försäkra sig om h
per och person. — Den 24 Oct. underrättar Utskott
derna, huruledes Kongl. Maj:t vid öfverlemnande af
da documenterna yttrat, att såsom vid förra riksd
rykte utkommit angående en viss penninge-negociati
ket Hans Maj:t mäkta bedröfvat, ehuru han ej d
yppa rätta beskaffenheten, emedan skrifterna angåen
ärende först sednare kommit i Hans Maj:ts händer,
Hans Maj:t nu velat samma skrifter meddela. Ibla
papper, säger Utskottet, funnes två egenhändiga Gr
lingks concepter, hvarigenom han brutit emot Rege
men och sin Rådsed. Vi veta redan, att dessa c
voro, såsom under rättegången upplystes, på Konu
driks egen anmodan af Vellingk författade, och fö
det, att de först sednare kommit i Konungens händ
mycket otroligare, som de voro ämnade att med h
hand renskrifvas; hvarför han ock genast tog dem
och behöll dem, ehuru han, enligt Vellingks påståe
vat förstöra dem. Denna process blef af en olyckl
denhet för politiska brottmåls behandling och bekräf
exempel, som domen öfver Görtz redan gifvit. K
hade för partiändamål gifvit sin egen personlighet
Undersökningen kunde endast blifva hemlig**); och u
d. 12 Nov. åt en *Riksens Ständers Commission*, b
af sex adelsmän, tre prester och tre borgare, hvilk

*) Teckning af Sv. Tillstånd från Carl XII:s död, sid. 6

**) En Carl von Strokirk yrkade tvertom i ett memorial ti
Utskottet, att processen borde föras *inför Ständerna sjelfva*
den enligt uppgift skulle röra *Konungens höghet*. Böndern
få sitta med i den förordnade Commissionen, hvilket afslogs
saken en gång var öfverlemnad åt Sekreta-Utskottet, och
alla fall skulle underställas Ständerna. Actor var densamm
Commissionen öfver Görtz, nemligen, nuvarande Justitie-C
Fehman.

väl instruerades att iakttaga Sveriges lag, stadgar
ättegångs-ordning, men sjelf yttrar sig, att den för
beskaffenhet och med parternas begifvande "endast
kunnat *summario processu* förfara." Commissionens s.
olution utföll först efter sex månader. Den lägger
Vellingk till last, att hafva sökt inleda Hans Maj:t
tt till förpantning af domäner i Hessen, öfver hvilka
gen i sin Herr faders lifstid ej egde rätt att förfoga,
äfven till abalienation af staden Wolgast ifrån Sveriges
, för ändamål, hvilka Vellingk, såsom en stor Minister,
känna, ej syftande på mindre, än regeringssättets för-
g i Sverige; af Vellingks papper förnummes dessutom,
n redan i flera år varit Rysk pensionär; hans senfär-
tillkännagifvande i Senaten, det han njöt pensionen så-
ersättning från Ryska hofvet för hvad han i Ingerman-
förlorat, upphäfde ej det brottsliga i sjelfva förhållan-
isynnerhet som han begärt en Rysk pension äfven åt
atterson: för dessa och andra förseelser och efterräk-
r ända ifrån Carl XII:s tid förtjente han att mista lif,
och gods, om enligt lagens stränghet med honom skulle
as. Detta blef slutligen äfven den dom, som af Stän-
bekräftades, efter ett oförsigtigt uttryck af Vellingks
General Baner, att hans svärfar ej begärde nåd, utan
sa. Dödsstraffet mildrades dock till evigt fängelse på
öpings slott; men den sjuttiofyra-årige Grefve Vellingk,
van vid verlden, med stoisk köld bar sin olycka, afled,
r det han fördes till förvaringsorten."

Vi bifoga några tillägg. Hvad V. svarade till beskyll-
en för sitt deltagande i låneunderhandlingen, är redan
rdt. Dervid kom den gamle Rådsherren "i den sällsam-
belägenheten att behöfva rättfärdiga sin anklagare; Ko-
gen anklagade honom för att ej hafva angifvit honom sjelf,
för att hafva lydt hans befallningar" *). Utan tvifvel
K. Fredrik, huru menlig en sådan rättegång var för
konungsliga och hans eget personliga anseende, och för-
las kan, att han svårligen af sig sjelf var benägen till
förnedrande steg, utan dertill drefs af Horn i förbund
Drottningen, hvilka med ett enda slag ville krossa det
steinska partiet. Anföras kan till och med att äfven de,
gon mån, sjelfve voro nödgade till berörde åtgärd, eme-
såsom Konungen i sin anmälan säger, ett rykte om
n låneunderhanling spridt sig redan på den föregående

---

*) Tessin och Tessiniana, sid. 255.

riksdagen, och de närvarande Ständerna voro ej mind tänksamma på Konungens enskilda penningetransactie

En annan anklagelsepunkt var den, att V. af I uppbar en pension å 3000 Rubel årligen. Derpå att redan vid Nystadtska Fredscongressen hade Amb ren, Baron Cedercreutz i uppdrag att utverka för h skadestånd för dess förlorade gods i Ingermanland, o skadestånd trodde han ganska obehörigt kallas pen Deremot kan genmälas, att då saken misslyckades, sjelf, och icke Staten, sedermera beredt sig denna hvarigenom saken antog en förändrad charakter; vid som han, såsom det synes, uppbar denna nådegå svenska Regeringens officiella kännedom och bifall, detta med skäl läggas honom till last.

Han hade ock — tillades det — till och med förskaffa svenska embetsmän utländska pensioner. åsyftades förrbemälte Reg.-Rådet Sandberg, för hvi af Geheime-Rådet Gr. Bassewitz' måg, Holsteinske M Reichel, hade utverkat en lön af 6000 daler kppmt dervisning i svenska språket. Äfven Sandberg anl och dömdes, fast långt derefter, i Dec. 1730, till af tjenst och lön, men utslaget mildrades af Kong till en åtvarning *).

Redan vid rättegångens början, hade Grefven, sin höga ålder, sitt höga embete och sin femtioåriga, oklandrade tjenst, blifvit, såsom en gemen förbrytar en hård arrest. Än hårdare blef domen. Sjelfva k phen berättas utförligare af Bonde **) sålunda: "Ut månad upplästes in plenis R. St. Commissions utlå Grefve Vellingks sak, hvarutinnan de förmälte sig fo ter lagens rigueur ej undgå kunna, att dömma hon det i 8 Cap. Högm. Balken utsatte straffet att mista och gods, för den som skadar sitt fäderneslaud med b rådom eller gerningom; men i anseende till de anför gantia kunde de ej styrka till samma straffs exeqv utan föreslogo i det stället dess Rådsembetes förlust tillstånd att sin öfriga lifstid i stillhet på sina lar passera, med bibehållande af sin förra charakter och tet. Dock till Grefve Vellingks olycka, i detsamma som voro benägne att bifalla Commissionens föreslagne leut steg dess måg General-Lieut. Joh. Baner fram, besvär

*) Sandbergs Lefn.-Beskr. anf. st. sid. 394 o. f.

**) Sverige under Ulr. Eleon. sid. 47.

-ket öfver Commissionens yttrande, och slöt sitt tal med -orden: min svärfar begär ej någon nåd, utan endast rätt-. Hvarpå Plena beslöto, att Commissionen skulle sitt -nde återtaga, stricte dömma efter Sveriges lag, domen -ecera, och mitigantierne till dem, såsom Öfverdomare, -na; ty gjorde Commissionen ej annat än utelemnade de anförde mitigantier, och stannade vid det som lagen -när, domen för öppna dörrar i Hofrättssalen publicerade till Plena öfversände, med åberopande af sine förr an-- mitigantier. Så snart domen på Riddarhuset uppläst blef den approberad och stadfästad, utan någon refle- på de anförde mitigantier; men sedan de andra dagen något besinnat, lemnades honom lifvet och äran, dock sluta sin lifstid uti ständigt fängelse på Jönköpings slott, -utinnan hela Plenum på Riddarhuset blef enigt, utom en -mott från Finland, benämnd Hästesko, som påstod att -a dagens resolution skulle verkställas. Hos de öfriga -nden blef Ridderskapets och Adelns sednare beslut gilladt, Grefve Vellingk med vakt nedförd till Jönköping, men -a ej längre än till Mölby i Östergöthland, hvarest han -ålderdom och en tillstött diarrhé afsomnade. Dess till -nan förfallna egendom blef sedan af Rikseus Ständer åter- -nkt och frilemnad till hans barn." Han afled på Mjölby -tgifvargård den 10 Juli 1727. V. straffades således för brott, hvartill han af sin Konung var intalad, och den -gliga förföraren var hans angifvare!

Geijer fortfar: "Den ifver, med hvilken Grefve Vellingk riksdagens början försvarat den Österrikiskt-Ryska alli- -sen, var närmaste anledningen till hans störtande; hvarvid -rn, som vid denna riksdag åter var Landtmarskalk och -entliga driffjädern till allt hvad som skedde, låtsade overk- -nhet, ja vänskap och medlidande *). Samma ifver för

*) Ett bref af Rikshistoriographen Schönberg innehåller en märk- -rdig anekdot härom. Samma afton, som beslutet om Grefve Vel- -gk fattades i Sekreta-Utskottet, for Conrad Ribbing, som var af -ns motparti till Landtmarskalken, och bad honom komma upp i -kreta-Utskottet. Horn sade sig ej ha hjerta att bevista så hårda -stilationer emot sin vän Grefve Vellingk; han hade bedt alla sina -ner göra allt sitt till att fria honom. När Ribbing kom upp i -kottet ropade alla Horns vänner ideligen korsfäst, och beslutet -des. Då for Baron Ribbing genast tillbaka till Horn och sade: får jag hugna Eders Excellens, att Eders Excellens' önskan är -sen och Grefve Vellingk befriad. Då ändrade Horn färg och -le: så förtusende — — —. Adieu Eders Excellens, sade Ribbing, ville endast upptäcka, huru stor skrymtare Eders Excellens är. -rgii Samlingar, T. XVIII. s. 109.

samma sak bekom äfven flere betydande Herrar illa. H[illegible]
Rådet Cederbjelm entledigades från Rådsembetet för sitt
förande under Ryska Ambassaden. Emot den gamle, o[illegible]
sin ålder något häftige, Rådsherren och Öfverste-Marsk[illegible]
Grefve Nicodemus Tessin bragtes en träta med Konung F[illegible]
drik angående en trädgårdsmästare vid Carlberg, inför S[illegible]
derna, för att aflägsna Tessin från utöfningen af sina t[illegible]
ster, hvilket lyckades. Sonen Grefve Carl Gustaf Te[illegible]
gaf i fadrens försvar första profvet på den vältalighet, s[illegible]
framdeles skulle göra honom så mäktig. Han och Gr[illegible]
Carl Gyllenborg, hvars olycka vid denna riksdag äfven v[illegible]
nära förhand, lefde att — under förändrade omständigh[illegible]
— emot Horn vända dennes egen taktik. Emellertid v[illegible]
partihatet tändt."

Detta högmål egde en vigtig inflytelse på framtid[illegible]
Först visade det sig, huru konungamakten kunde förne[illegible]
och tvingas medverka till sin egen vanära. Dernäst var gr[illegible]
den lagd till det dädanefter följande parti-agget och för[illegible]
jelsen. Hvarje eller hvarannan riksdag följde en ombvälfn[illegible]
i det politiska systemet; de segrande offrade då de besegr[illegible]
å fäderneslandets — eller hämdens — altar, och rönte n[illegible]
sta gång sjelfve samma öde. Det var nu förbi med illusi[illegible]
nerna om den svenska frihetens korta idylliska tidehvarf:
det parlamentariska regeringssättet hade utvecklat sig. M[illegible]
V. var en bland sin tids mest slipade diplomater, erkänd
allmänt, ehuru han, såsom vi sett, lät lura sig under a[illegible]
bassaden i Pålen, och Sverige föröfrigt knappt någon märk[illegible]
lig fördel drog af hans underhandlingar; dock kunna neg[illegible]
ciationer sällan någonting stort uträtta, då de ej stödja sig
på vapen eller erkänd makt, och sedan V. kom till högre
inflytelse, var Sverige redan bräckt. Troligen skulle i all[illegible]
fall fäderneslandets förluster blifvit ringare, om Carl XII
och sedermera den nya Styrelsen velat lyssna till hans råd.
Samtiden ansåg honom ej allenast för slug, utan ock "illslug"*).
Geijer bedömer honom sålunda: "Den gamle Grefve Mauritz
Vellingk hade tjent fyra Sveriges regenter och var utomor[illegible]
dentligt ansedd för diplomatisk finhet och förfarenhet, för[illegible]
värfvad i de många förespeglade traktaterna under Carl XII,
hvilken isynnerhet nyttjade denne man att med ord uppe[illegible]
hålla sina fiender; för öfrigt ej synnerligen aktningsvärd för
sin charakter; van vid en kostsam lefnad och derföre stän[illegible]
digt penningenödig: mer fruktad än trodd, ja hatad af många

*) Den förut åberopade förf. i Skand. Sällsk. Handl. Del. VII.

n han varit en vän af Baron Görtz, och allt sedan i
inska partiet förnämligast sökt säkerhet och inflytande.
hindrade honom likväl ej att vid tillfälle beflita sig
fvets gunst."

fall tänkespråk bevisade något för en författares cha-
, skulle man ej kunna betvifla äfven den gamle diplo-
s stränga rättsinnighet. Vi meddela några af hans
r till sin son (Sv. Merc. 1761, Maj s. 728):

. "Din Öfverhets fel låts ej skåda. Dina Förmäns fel
tåla. Dina Jemnlikars ursäkta. Dina underhafvandes
gen rätta; men dina egna felaktigheter bör du intet
kyla, utan dem hårdeligen straffa."

. "Emot din Öfverhet och contra principia negantem
du aldrig disputera; det förra är farligt; det sednare
se fåfängt."

. "Ve den tjenare, som sin Öfverhet smickrar och dess
(orätta) meningar bifaller; han begår, sig sjelf till
och nesa, foedum crimen servitutis och en oförlåtlig
i anseende till den obotliga skada det Allmänna der-
tillväxer."

V. lärer icke varit så medellös, som han sökt inpregla
sin slösaktige son eller man kunde sluta af hans jere-
r här och der. Han egde Djursholm, utanför Stock-
, det sköna godset Ekenäs i Östergöthland och må-
ännu andra i Skåne, der han tidtals vistades. Vi
ock sett honom erbjuda ett ansenligt bidrag till den
burgska ambassaden. Vidare hade han råd att samla
r och taflor, hvilket i öfrigt bevisar att han var en
, som älskade lärdom och konst. Hans boksamling eges
f Gr. Saltza och hans taflesamling af Baron Hamilton
oo.

ifter: Oratio ad.. Regem Stanislaum I. qua eidem de inita
er pace gratulabantur missi ad S. R. M. Sueciæ illustr. et exc.
ator Reg. D. Comes Vellingius et Dom. Secr. Ol. Hermelinus.
icæ 11/1 Nov. 1706. — Gegenmanifest m. m. Stade d. 11 Juli
12. — Repressalien Patent. Hamb. 20 Febr. 1713. — Mémoire
e personne interessée et sensible au Commerce de la Mer bal-
e. Omtr. i Rec. d. pièces touchant les affaires du Nord 1721
hos Lambert t. IX. (se Warmholtz t. X. o. XI.) — Sa Vie,
ite par lui-même (se ofvanf.). — Correspondence med Hof-Canc.
llern, och dessutom 4 B:d afskrifter af andra Bref från honom,
K. Bibl. å Drottningholm.

Källor: Utom de i noterne anförda: Stjernmans Matr. — Gezel. Biogr. Lex. — Warmholtzska Mscpt-samlingen: Berättelse om hans Afresa från Stockh. den 19 Juni 1727, samt en annan om dess Död, den förre af honom sjelf, den sednare af Prosten Aschanius.) P.

WENNERDAHL, WILHELM ANDERS.

Vi gå nu att upplifva minnet af en författare, af personlighet all hågkomst slocknat, men hvars bok efter mer än hundra år, ehuru i en väl till yttre nyare drägt omklädd, men till sitt innehåll i föga tet förändrad gestalt, ej upphört att begagnas, — en som fordom var en nödvändig hjelpreda för hvarje och en skatt i hvarje skolgosses boksamling.

Wilhelm Anders W. var född på Föltorpa Rusth Grebo socken, ett par mil från Linköping, d. 17 Juni Fadren, *Nils W.*, f. 1672 † 1733, hade varit Reg pastor, och blef 1717 Kyrkoherde i Kudby. Modren, *garetha Bouth*, Häradsfogdedotter. Föräldrarnes enda och "med besynnerliga snilles gåfvor och ogemen q begåfvad", uppfostrades han hemma, till dess han år "i bokvett och skickelighet fanns alldeles dugelig til akademiska studiers fortsättande." Blef alltså 1723 st i Upsala; författade sjelf både exercitie-disputationen *lumnis Herculis* (vi ha ej undersökt, huruvida han Rudbeckska åsigten förlade dessa stoder vid Öresund) sin gradual-disp. *de Vikia Ostrogothica*, hvarefter han moverades 1734. Året derefter blef han Gymnasii-Ad i Linköping, 1737 Förste Collega, men redan s. å. N vid Domcapitlet (hvilket nu kallas Consist.-Notarie), Eloqu. et Poës. Lector, 1751 Kyrkoherde i Lofta och mars regala pastorat, och knapt hade han tillträdt syssla förrän han valdes samma år till Riksdagsman. 1753 kallades han af staden Norrköping till profpredi predikade d. 5 Aug., men insjuknade dagen derefter och d. 11 Sept., efterlemnande en maka, *Elis. Eleon. Lund* med hvilken han gift sig 1738, med ett "hjerta dånga hennes lif och ögon flytande natt och dag som en och sju barn." Stifts-Öfverherden kom sjelf och höll predikan, och åtskilliga ristade griftrunor. Utan att mycken tillit på de rökoffer, som vid slika tillfällen s kan gerna antagas att Prosten W. var en man, som aktning och förtroende inom stiftet och hade förvärfva namn bland de lärde.

Hans Mythologiska Lexicon motsvarade tidehvarfvets dringar och får ej bedömmas efter vår tids. Det var till en förklaring af de latinska auctorerne, hos hvilka mythologien förlorat all religiös och philosophisk likso lefvande betydelse, och nedsjunkit till en blott poetis

tation. Till planen skiljer det sig mycket från Hede-
ytholog. Lexicon; också sade W. engång till Sivers
aldrig sett detta sin lärde föregångares arbete. Ännu
ej på vårt språk något annat, vare sig i alphabetisk
nera vetenskaplig form, som fyller det närvarande be-
W. skref både latinsk och svensk vers, hvarutinnan
ftergaf ingen poet i Östergöthland på sin tid", enligt
intyg.

ter: Östgötha Helicons Sorgeqväde öfver Dr. Ulrika Ele-
död. Linköp. 1743. — Östgötha Helicons Fägneqväde öfver
Carls födelse. Ib. 1748. — Disput. de Enthusiasmo poëtico.
1742 (med en förteckning öfver svenska poeter i äldre och
tider). — Theses theol. 1743. — Lexicon mythico-histori-
eller kort och tydelig Beskrifning öfver Gudar m. m. Linköp.
Ny upplaga omarbetad af Lector (nu Prost i Risinge) A.
vedson. Ib. 1854.

lor: Personalier vid Biskop A. R. Rhyzelii Likpredikan. Norrköp. 1754. — Mercur., 1757 Mars sid. 628. — Vita, auctore H. J. Sivers (innehåller föga än en öfversättning af Rhyzelii personalier) i Nova Biblioth. Lubecensis. T. VIII. p. 114 o. f. Lübeck 1757. — Hähl, Östg. Stifts Herdaminne. Del. II. 258.) P.

VERELIUS, OLOF.

lof Verelius var son af *Nicolaus Petri*, Kyrkoherde uti
rp i S. Vedbo härad nära Eksjö; modren *Botilla Olofs-*
Föräldrarne bodde, när han föddes d. 12 Febr. 1618,
gnildstorp, Capelans-hostället i Hesslaby, annex till
ulla uti Ydre härad, ehuru beläget i S. Vedbo, grän-
till Carlstorp i Östra härad af Vexiö stift; men flyt-
sedan de 1611 ruinerats af Danskarne, 1623 till Inga-
der Kyrkoh. N. Petri måste tjena för halfva lönen till
då företrädaren, som blifvit blind, bortrycktes af
Flera Verelii biographer, till och med Cl. Örnhjelm
rammet till Verelii begrafning, anse att han tecknar
commemorat) sin egen barndom och ungdom i sin vittra
inatio cosmopolitana, men dermed sammanstämma alls
le historiskt säkra uppgifterna om honom sjelf. Han
erar deri med fria dikter då vanliga autobiographier,
hvad han sjelf ger tillkänna, och synes dervid sällan
a sin egen biographi åtminstone i det rent historiska.
posthumum me mater edidit", heter det i peregrina-
; men Verelii far lefde tills åtta år efter det V. blif-
ad. Räntmästare i Upsala. Biskop Enander höll lik-
m öfver den 89-årige N. Petri 1661. Att modren,
efter blott 3 års äktenskap", lofvat sonen på pere-

grinationen 3000 gyllen årligen, kan rimligtvis ej .(på Botilla i Ingatorp, hvilken sannolikt ej sände v Amsterdam och Venedig för en ung Dandys nöj rundt hon än lade "påsamaten" i ordning, då so 12:te år 1630 sändes till Linköpings skola och vid Dorpts högskola. Emund Lynæus, möjligtvis den s till modrens förskräckelse ung Olof, var hans lä följeslagare. Till denne erkände V. förbindelser. "(quod Emundo non debeat Verelius, homini integ inter amicos meritissimo", skref han sedan till hon bref, infördt i den tryckta samlingen. Olaus *Nico*lius tillegnade 1637 Past. Nic. Petri patri suo en hållen och tryckt disp. de libertate politica. Hvarif net Verelius *) togs, är okändt; ty gissningen, att fadrens namn och att Pastor Nils varit styffader, å motiverad af den lilla romanen om romanbjeltens borgliga reslif.

Efter fyra år begaf sig V. till Upsala, dit han 1638. Året derpå helsade han på Lynæus, som då på Ekön, och gaf honom Meditationes Gerhardi, d liga andakts-utgjutelser, försedde med V:ii egna a gar, hvilket låter oss kasta en rörande blick in garnes hjertan, som kände behof af dessa medi Samma år blef V. vald af Ax. Oxenstierna till lärar Matths Kagg samt Öfverste Hamiltons styfsöner Ax Spens. 1644 erböds V. en condition af fru Chris för två Possar, med löfte att få snart peregrinera äldste. V. rådfrågade sig hos Oxenstierna, om h undanbedja sig eller emottaga anbudet. O. svarade tag den äldste Spens med. Nu beredde sig V. t genom att lära sig italienska, samt öfversättande e af Manzini. Från 1645 till 1648 bodde och åt hans lärjungar hos Erkebisk. Laur. Paulinus Gothus älskade V. som sin son, hvarunder V. hade i Jo Olivecrantz en broderlig vän. Förhållandet till hu ter Catharina var till och med något innerligare än V. beträdde tidigt författarbanan, utgifvande 1642 svar för Epicurus och sorgeord öfver en Vennerus, gratulation till Bengt Oxenstierna, då han tillträd ratet, 1644 en dylik då han afträdde; höll s. å. o

*) Under inflytelse af samma namnbildningssmak, i följd Småländsk studiosus kallade sig Lundelius, deraf att *sol* sken genom en *lund*, der han framgick, torde *solen om våren* sväfvat som demoninationis ratio för den som valde namne

...a af historiens studium till minne af Prof. O. Stenius, på latin. Skref Östgötha nations lagar, då studenterne ...s indelades efter landskaperna. 1646 skref han en la... minnesskrift öfver sin gynnare Erkeb. Paulinus, låg en ...sjuk, men begaf sig sedan på sin utrikes resa. Här... ...r kallnade hans hjerta för den nu faderlösa Catharina. ...ard Philipsson (sedan Statssekr. och K. Rådet Ehrensten) ...f. från Amsterdam, huru hans fästmö Christina Wallia ...an Wallenstedt) gifvit honom förtroende om Catharina ...inas sorg öfver Verelii glömska. (Cathar. P. blef sedan ... med Baron J. Lejonberg). V. erkände väl, att en "ama... insania" hade drifvit honom att lägga hemliga försåt för ...nes dygd, hvilken han erkände obesegrad, och att Ehr. ...te låta henne få veta, att hon ännu var V. dyrbar; men ...ket synes han ej dermed ha menat, och man ser den ...iga utgången af "student-förlofningar."

I Leyden blef V. bekant med Stiernhielm och skref der ... honom det bekanta brefvet på latin om förträffligheten ...tt hans Hercules var på svenska och på så ren svenska. ..."spes et decus linguæ nostræ! O si plura ingenii et ele...tiæ monumenta prodere vellet hic Mars Sveonicus." Då ...stphaliska freden slöt, var V. som resande på stället; ... så en oration i Leyden *de pace Sveo-Germanica*, tryckt ...49 ib., för att vederlägga utländningarnes anmärkningar ... svenska egennyttan vid fredsslutet, for derefter Rhen...ömmen uppföre genom Schweitz öfver Alperna till Vene... och Rom, der han var 1650. Under resan studerade ... flitigt allt som var skrifvet om de transbaltiska Götherne ...ch beság många i dessas häfder anmärkta ställen. Åter...nde genom Savoyen och södra Frankrike till Paris, hål...ade der offentligt tal *in coronationem Reginæ Christinæ*. ...öreslogs under tiden hos svenska Drottningen till Philos. ... Polit. Professor i Upsala och begaf sig hem öfver Ham...urg och öfver Bälterne. Ännu i Oct. 1650 var han i Paris, ...en ett annat bref är dateradt Holm. (Holmiæ) 1650. Han ...danbad sig väl nyssnämnde professorat, men sökte i stället ...loqu. Roman.-professionen, som först lofvades honom, men ...edan gafs till Jonas Sundelius. Då ångrade V. att han icke ...rt ett handtverk, så att han vid 32 års ålder kunnat med ... konst förtjena sin föda. Detta val af S. före V. synes ...illats af många. Förre lärjungen Ax. Posse erböd V. sitt ...rd, hvilket anbud V. dock ej ansåg sig böra begagna. ...x. Oxenstierna böd honom allt fritt i sitt hus, tills han ...nde få den syssla, som födde honom. Nu skref V. på

Ax. Oxenstiernas uppmaning sina *Epitomarum Histo-*
Gothicæ libros IV et Gothorum rerum extr. [illegible]
rum libros II, hvilka P. Schenberg utgaf 17[illegible]
med Dompr. sedan Bisk. A. O. Rhyzelii företal. [illegible]
lyser ej hvad som blef hans åsigter i historien. [illegible]
De la Gardie och P. Brahe infört Islandismen [illegible]
V. sjelf, med O. Rudbeck som en än längre [illegible]
lärjunge, börjat i vår runlitteratur antaga en [illegible]
äldsta historia; men arbetet, som följer Ericus Ola-
Magnus för forn- och medeltiden, har ett sjelfständ-
för det vackra språket, hvarigenom det länge [illegible]
för Roms häfdatecknare af dem, som framst vilja
sin romerska språkkunskap.

Den 19 Oct. 1652 fick V. fullmakt på [illegible]
sionen i Dorpt, men tillträdde ej tjensten "ob causas
obscuras", såledesaf andra, fast oss obekanta [illegible]
olust att lemna fäderneslandet. Samt dag Akad.
staren B. Grazelius (Smolandus), lemnande allt i
Då Riks-Canc. Ax. Oxenstierna sjelf underrättat allt
Lenæi och Verelii sällskap, skref han till Revision
Joh. Stiernhök d. 10 Juli 1655: "Jag har först
Verelium, en karl af goda qualiteter, hvilken Al
gods hädanefter förestå skall. Som Drottningens
tion resterar, vill jag honom min Herre så vida
commenderat, intet tviflande att han ju på den [illegible]
Maj:t och Akademien skall göra ett godt contenten
hafver ock sjelf skrifvit till H. K. M. derom, förh
att min Herre gör sin flit, att han med det sam
bäfva expedierad, hvilket jag honom igen med allt
skyller." Tjuge dagar derefter anlände V:s fullm
satte V. allt med stort arbete i ordning. Han ble
lärdomen en sträng revisor af räkenskaper. Den
1681 skref han till Theol. Prof. Dr. Skunck angåe
legii Antiquitatum räkenskaper, huru 3796, mins
[illegible] i Hadorphii taska och hans underhafvares;
slaget af K. Kammaren till hela Antiqu.-Collegiu
[illegible] stannat hos samme Hadorph. V. begärde
[illegible] skulle hos K. Maj:t anmälas, glad att K.
[illegible] bref ankommit som kräfde redovisning för
[illegible] 1675—80.

Vid denna tidpunkt inträdde V. i det heliga ä
[illegible] Alltsedan utslocknandet af hans första ungd
hade han hållit sitt hjerta tillspärradt för Astrilds [illegible]
numera hade hans vänner tillstyrkt honom att [illegible]

skrifver han i ett bref till O. V. Thegner, han hade
vinnokönet nästan endast lärt känna lyten och ofull-
gheter, så att han knapt sett någon enda af detta kön,
ilken han ej blef förargad sju resor om dagen. Månne
äraf ej kan gissa, att det var Erkebiskopsdottern som
onom otrogen, ej tvertom? Lidelsernas och begärens tid
väl ock hos honom till största delen förbi. Men i sitt
år fann han dock ett fruntimmer, en enka, som — vi
icke genom hvilka dygder eller fullkomligheter — be-
le hans philosophiska liknöjdhet, kanske rättare Euri-
ka qvinnohat. År 1658 gifte han sig nemligen med
Isthmenia, enka efter Isthmenius, Professor och seder-
Prost i Örebro. Som äktenskapet blef barnlöst, vardt
styfson Isthmén, adlad Reenhjelm, som fortvandrade på
drens bana, arftagare till hans förmögenhet, som ej
varit obetydlig, emedan han egde egen gård i staden
dess nejd sätesgårdarne Brunna och Ekeby, utan skul-
såsom Rudbeck intygar.

Det var under vistelsen hos Ax. Oxenstierna, då V:ii
dran var hindrad af ecclesiastika och önskad af civila
igheter, som han skref sin märkliga uppsats *de Hierar-*
hvilken först 1722 utgafs af A. Goeding, Prof. i Up-
sedan Domprost i Vexiö, med uppdrag att vid två Bi-
ledigheter förrätta prestvigningar och andra biskops-
mål och likväl förbigången vid utnämningarne till Bi-
. Wallqvist ansåg, att detta Goedings "återuppdukan-
f förslaget om Consistorium Generale, som skett af en-
a orsaker, kunnat utan skada vara borta"; men erkän-
fven der "V:ii lyckliga, salt- och snillrika penna." Schen-
omtryckte afhandlingen i Vereliana, utg. 1730, och
elbladt i Schwed. Bibl., derefter utkommande i svensk
rsättning i Revel 1724, sednast tryckt på svenska i
mæi Journal för prester. Märkligt är, att Wallqvist
denna Ax. Oxenstierna-Vereliska belysning af Gustaf II
lfs idée med ett ej doldt missnöje, då han sjelf likväl
den förste, som kunde bringa detta förslag till verk-
lighet. Hvem kan nemligen neka att den "K. Eccles.-
edition", för hvilken Wallqvist väl kunde berätta att
stmän ej alltid skulle finnas skickliga såsom Chefer,
är en realisation af den sekelgamla idéen om ett Cons.
erale? Då P. Brahe stött på Rugmar och den inhemska
orien med nyväckt lifaktighet börjat studeras, kallades
på M. G. De la Gardies förslag, d. 30 Maj 1662, att
i bibehållande af Räntmästare-sysslan öfvertaga den nya

Ax. Oxenstiernas uppmaning sina *Epitomarum Historia Gothicæ libros IV et Gothorum rerum extra Patriam (rum libros II*, hvilka P. Schenberg utgaf 1730, för med Dompr. sedan Bisk. A. O. Rhyzelii företal. Här lyser ej hvad som blef hans åsigter i historien, sedan De la Gardie och P. Brahe infört Islandismen i Sverig V. sjelf, med O. Rudbeck som en än längre framskju lärjunge, börjat i vår runlitteratur antaga en källa fö äldsta historia; men arbetet, som följer Ericus Olai och Magnus för forn- och medeltiden, har ett sjelfständigt får det vackra språket, hvarigenom det kunnat läsas i för Roms häfdatecknare af dem, som främst vilja sp sin romerska språkkunskap.

Den 19 Oct. 1652 fick V. fullmakt på Eloqu.-p sionen i Dorpt, men tillträdde ej tjensten "ob caussas a obscuras", således af andra, fast oss obekanta orsaker olust att lemna fäderneslandet. Snart dog Akad.-Rä staren B. Cruzelius (Smolandus), lemnande allt i oord Då Riks-Canc. Ax. Oxenstierna sjelf undersökt allt i I Lenæi och Verelii sällskap, skref han till Revisions-S Joh. Stiernhök d. 10 Juli 1653: "Jag har förordna Verelium, en karl af goda qualiteter, hvilken Akade gods hädanefter förestå skall. Som Drottningens con tion resterar, vill jag honom min Herre så vida hafv commenderat, intet tviflande att han ju på den orten Maj:t och Akademien skall göra ett godt contentement hafver ock sjelf skrifvit till H. K. M. derom, förhopp att min Herre gör sin flit, att han med det snarast blifva expedierad, hvilket jag honom igen med allt god skyller." Tjuge dagar derefter anlände V:ii fullmakt. satte V. allt med stort arbete i ordning. Han blef in derdomen en sträng revisor af räkenskaper. Den 9 1681 skref han till Theol. Prof. Dr. Skunck angående legii Antiquitatum räkenskaper, huru 5796, minus 1 strukit i Hadorphii taska och hans underhafvares; hur slaget af K. Kammaren till hela Antiqu.-Collegium 9 dlr s:mt stannat hos samme Hadorph. V. begärde at hållandet skulle hos K. Maj:t anmälas, glad att K. Ka Collegii bref ankommit som kräfde redovisning för K medel 1673—80.

Vid denna tidpunkt inträdde V. i det heliga äkta det. Alltsedan utslocknandet af hans första ungdom hade han hållit sitt hjerta tillspärradt för Astrilds pila dermera hade hans vänner tillstyrkt honom att gift

skrifver han i ett bref till O. V. Thegner, han hade qvinnokönet nästan endast lärt känna lyten och ofullkligheter, så att han knapt sett någon enda af detta kön, vilken han ej blef förargad sju resor om dagen. Månne häraf ej kan gissa, att det var Erkebiskopsdottern som honom otrogen, ej tvertom? Lidelsernas och begärens tid väl ock hos honom till största delen förbi. Men i sitt år fann han dock ett fruntimmer, en enka, som — vi icke genom hvilka dygder eller fullkomligheter — bede hans philosophiska liknöjdhet, kanske rättare Eurika qvinnohat. År 1658 gifte han sig nemligen med *Isthmenia*, enka efter Isthmenius, Professor och sederProst i Örebro. Som äktenskapet blef barnlöst, vardt styfson Isthmén, adlad Reenbjelm, som fortvandrade på fädrens bana, arftagare till hans förmögenhet, som ej varit obetydlig, emedan han egde egen gård i staden i dess nejd sätesgårdarne Brunna och Ekeby, utan skulsåsom Rudbeck intygar.

Det var under vistelsen hos Ax. Oxenstierna, då V:ii ndran var hindrad af ecclesiastika och önskad af civila digheter, som han skref sin märkliga uppsats *de Hierar-*, hvilken först 1722 utgafs af A. Goeding, Prof. i Upsedan Domprost i Vexiö, med uppdrag att vid två Biedigheter förrätta prestvigningar och andra biskopsmål och likväl förbigången vid utnämningarne till Bip. Wallqvist ansåg, att detta Goedings "återuppdukanaf förslaget om Consistorium Generale, som skett af enda orsaker, kunnat utan skada vara borta"; men erkänäfven der "V:ii lyckliga, salt- och snillrika penna." Schenomtryckte afhandlingen i Vereliana, utg. 1730, och ttelbladt i Schwed. Bibl., derefter utkommande i svensk ersättning i Revel 1724, sednast tryckt på svenska i omæi Journal för prester. Märkligt är, att Wallqvist denna Ax. Oxenstierna-Vereliska belysning af Gustaf II dolfs idée med ett ej doldt missnöje, då han sjelf likväl r den förste, som kunde bringa detta förslag till verkligghet. Hvem kan nemligen neka att den "K. Eccles.-xpedition", för hvilken Wallqvist väl kunde berätta att restmän ej alltid skulle finnas skickliga såsom Chefer, t är en realisation af den sekelgamla idéen om ett Consnerale? Då P. Brahe stött på Rugmar och den inhemska torien med nyväckt lifaktighet börjat studeras, kallades på M. G. De la Gardies förslag, d. 30 Maj 1662, att d bibehållande af Räntmästare-sysslan öfvertaga den nya

professionen i Svenska Antiquiteterna, ehuru han 1657 velat emottaga den honom erbjudna Histor.-professionen. Han skulle i den nya lärostolen bekantgöra fäderneslandets antiquiteter, sammanhemta ur gamla skrifter och monumenter allt hvad som pröfvas tjena till upplysning i äldre tiders historia, det uppdagade i pennan fatta, så att man icke i framgent behöfde sväfva i ovisshet om det som berömligt i fordna tider passerat, flitigt undervisande ungdomen i bemälte studio publice et privatim. O. Rudbeck utfärdade programmet till V:s inträde, der han säger att Gr. M. De la Gardie valt V. för sin kunskap uti isländskan. Den var då säkerligen ytterst sällsynt i Sverige. I början lär ungdomen blott funnit hvad bonden kallar nya pålagor i den nye professorns curs och gått hans catheder förbi. Han spikade en termin på tabula nigra: "Demandata est mihi provincia Professoris Antiquitatum Patriæ et probe novi professionem meam non esse de pane lucrando; si cui lectio mea uti placuerit, lubens ipsi inserviam, sin vero videro me in vacuo Auditorio propriis Musis canere cogi, lubens pello mea securus quiescere constitui." *Olaus Verelius.*

Men sällan har en talentfullt lärare nitälskan för sin vetenskap utan att förmå bilda en skola omkring sig. V. synes dock samlat sin skola mindre bland ungdomen, än de äldre. Vi ha nämnt att Läkaren O. Rudbeck blef en lärjunge, som sprang långt framom läraren, på den af honom öppnade banan. V. utgaf 1664 *Gotrici et Rolfi, Vestrogothiæ Regum, historia, dedicerad till K. Carl XI*, som läste den med nöje, 1665 utdrag af *Olof Tryggvasons saga af Oddur Munck*, 1666 *Herauds och Bose saga* och de lärde började läsa dessa fornsagor med stort interesse. Då Lars Bure dött, blef V. Riksantiquarie d. 22 Nov. 1666, med uppdrag, att årligen eruera och utge hvad riket till heder och nytta lända kunde. S. å. inrättades på M. G. De la Gardies förslag Collegium Antiquitatum i Upsala, der V. insattes som Assessor d. 17 Dec. 1666.

I vår *historiskt litterära utveckling* var detta allt af större betydenhet än vår *litteratur*. Det var begynnelsen af sträfvandet efter en nationel bildning, med rötter i egen forncultur. Och V. var härvid den mest betydande arbetaren. Han hade isländska sagolitteraturen på sin lott. Genom noter till sin Hervarasaga, utg. 1672, inkom han i en lärd strid, som visade, att den menskliga egensinnigheten icke blott rör sig hos Theologiske och Politiske författare, *utan* kan bryta fram öfver allt. Prof. Joh. Schefferus hade

1666 utgifna Upsalia antiqua, följande Ericus Olai, & Ol. Magni, Messenius m. fl. förfäktat, att det gamla datemplet låg, som en Rimchrönist säger, "på Domkoberget"; utvisande Bondekyrkan vid Odenslund såsom et gamla afgudahusets grund uppbyggd. V. ansåg kyrvid Gamla Upsala jemte de tre stora högarna stående dylik tempelgrund. Schefferus försvarade sin mening i och bihang till Chronicon A. Episcopor. Ups. 1673, att nämna V:ii namn, men vål beklagande sig öfver lumniæ malevolorum." Vidare om striden se vi härofvan III B. s. 373 f. samt Atterboms Minne öfver Rudbeck i Akad:s Handl. Vi tillägga blott, att V. i Maj 1677 tog "opartiske", en tysk krigsprest, de öfrige tyska officerare sig till Gamla Upsala, som underskrefvo ett attestatum V:ii mening. Striden varade i sju år under största terhet, så att det kan sägas att den först upplöste sig, när nuvarande Kronprins Carl bekostade Upsala högars öppde, ty hade de befunnits vara naturprodukter allena, så de V:ii mening ansenligt sjunkit med sin vågskål. Sanlikt stadnade V. i minoriteten bland sina samtida, men E. zelius upplifvade hans åsigt i Mon. Eccles., följd af Ihre Upsalia illustrata och Lagerbring i Sv. R. Hist., hvarefintet tvifvelsmål yttrats. Kan dock ej ha händt, att forsom nu, två tempel funnos i denna ort, nemligen ett dadatempel vid Odens lund, der offren förrättades (den liga hufvudstaden), ett vid tregudahögarna, der Konunne begrofvos och hyllningar och riksdagar höllos (den rgerliga hufvudstaden)? 1675 lemnade V. Riks-Antiquarieasten till styfsonen Reenhjelm, och 1679 nedlades Räntstaresysslan, men då gafs honom såsom Emeritus Akadeie-Bibliothekariatet — en syssla, som den tiden betraktades såsom en "senii requies et curarum portus" för förtjenta och i lärda värf, ja — tilläggas kan — i lärda fejder utröttade professorer. Till detta antal hörde ock V. För honom var dock denna bok-hamn ej helt och hållet en hvila, ty han fullbordade på sin födelsedag 1680 sitt Lexicon Gothicum. Ej fullt tre år fick han åtnjuta embetsledigheten, hvan han angreps af en fjerdedagsfrossa, som medtog hans edan försvagade krafter och slutade hans 64-åriga lefnad d. 3 Jan. 1682; han begrofs d. 9 Febr. Var Rector 1671 och 1680, Promotor 1676, då han höll tal på svenska, tills er valts primus et ultimus, sedan på latin; Inspector för Östgötha nation från 1673. Hans sista sjukdom beskrifves såsom mycket uppbygglig. Bidragen, som han uppsatte till

Personalierna, vittna om en själ, som lefver i Gud, i biographers omdöme. Han gaf ett allodial-frälsehemm Upsala Hospital, för hvars ränta Hospitalet förband s alltid intaga 2 fattige utan inlösning. Han ville blott pas i sitt lakan och begrafvas i en fornnordisk ättehög han en tid förut låtit uppkasta på fattigkyrkogården. anslog 1800 daler till mur omkring denna kyrkogård. I är nu Upsalas allmänna begrafningsplats, så att V. längre hvilar bland fattighjon allena. På kumlen pla des 2 lönnar och restes en af rikets största runhällar, på O. Rudbeck lät rista en inskrift tagen ur Hervara-s *Här hvilar han under stenen och under trädrötterna* (*blefven till stoft, han, som undervisat andra uti förfäd berättelser, vise mäns vishet och förträfflige mäns vä het* *). En runsten ritades i en grafskrift af Erik W sius, Actuarius i K. Antiqu. Collegium, der man läste annat: *Airikr . lit . rista . — — —. Olaf . Verjl . Ganlif sin . Han . var . fähyrdir — — Elias . Brenner . riti . ri* Ganliffadur betyder *informator*, fähyrdir *professor*. (Peringer utgaf en annan stenritning, som började: *Mi hin frægasti ok agrætasti drottamaþur Herra Olafs l* etc. Den på kyrkogården kullfallna stenen lät Öst nation omkring 1820 uppresa.

Allt visar att V. lemnat ett lysande namn efter sig sina samtida. Ingen tid kan neka honom stor uppmär het. Vi minnas att O. Rudbeck dedicerat Atlanticas Tom till V. "quippe qui operi huic elaborando subminis visset." V. var reslig, hade skönt hår med liten c stora ögon, lång näsa och allvarsam uppsyn. Ett po på Ekeby sätesgård i Upland föreställde V. med bu lätt sommardrägt, skattande en bistock. Geringii porträ V. finnes i flera exemplar af Verelii Hist. Sviogoth. under läses:

Phosphorus historiæ, veterum fax lucida rerum,
Runarum vindex, Tullius eloquio. etc.

Efter V:ii död blef mycken ransakning för att fi på handskrifterna, som Rugman införskaffat. De funnos ligen. V. skref det språk, som då var de lärdes, m sällsynt förmåga: men han plockade ej blott phraser i gamles skrifter, utan beherrskade Latinet och egde tankar och känslor att uttala än andras. Sjelf skref h sin Edvard (Ehrensten): Apes potius imitemur, quæ non

*) Hiar . hvilar . unþir . steinum . auk . etc.

in *alvaria sua convehunt*, sed *succum ex iis eliciunt* ...que mella purissima stipant. Et nos in succum et san... vertamus quidquid ab elegantioribus scriptoribus de...mus; sic æquabilem et apta lineamentorum compositione ...rmem efficiemus orationem nostram. Men som han i latin...utom och inom Sverige, egde en mängd medtäflare, fast ... få mästare, var det icke som "parens eloquentiæ", ... som "filum Ariadneum antiquitatum Patriæ", som han ...rfvade sin stora namnkunnighet. Sedan Isländska litte...en vid den tiden blifvit känd i Sverige (och det nästan ...än i Danmark) samt en infödd Isländare i landet inkom... fick fosterländska fornforskningen ett vida större fält, ...till en del en annan vändning. V., såsom vi sett, var ... dem, som tidigt uppfattade det nytända ljuset med ...siasm, och sin största förtjenst inlade han väl genom ...fvannämda sagornas utgifvande; ehuru en mera kritisk ...ej är fullt nöjd med sättet. Som historiker kan han an...vara grundläggaren af en historisk skola, hvilken mindre ... sanningen, än "fäderneslandets heder", men det kan ... ha blifvit honom pålaggdt som ett riksembete. Sven...ne, som i en hast blifvit ett af Europas mest betydande ..., behöfde i detta anornas tidehvarf kunna bevisa, att ...s historia ej började från i går och när medeltidsförfat... kunde åberopas som bevis, dref sjelfva patriotismen ... de lärde på sin afväg. Men V. lemnade phantasien ej ...långt när så fria tyglar, som Rudbeck, Stjernhjelm, Lun... och öfrige bland dem, som vid denna tid började stu... Islands språk såsom "den gamla göthiskan" och Islands ...or såsom nordisk historia.

Emedan hans Opuscula bland annat innehåller en bref...ling, hafva vi genomläst densamma för att deruti finna ...onting biographiskt, men träffat ganska litet i den vägen: ...så äro en stor del af brefven odaterade. Flera äro skrifna ... hans gynnare, den store Riks-Cancelleren: föröfrigt stod ... i förtrolig brefvexling med många af sin tids utmärk...e män, såsom Stjernhjem, H. Ausius, L. Stigzelius, Tör..., Emporagrius, Loccenius, Apelbom, jemte sina förra ...ciplar, Spens och Posse, som begärde hans råd om valet ... lefnadsyrke.

I denna samling träffas ock ett i sitt slag originelt ar...t, hvars namn vi redan nämnt, *Iter Cosmopolitanum*: en ... i en diktad verld, men der den verkliga verldens laster, ...rskaper, hyckleri och flärd framställas och giselas i ett ...klassiskt språk, under hvilket en sann känsla, jemte djup

kännedom af verlden och menniskohjertat framblickar, m
en underton af svärmod, och ett tyst verop af: allt är
— "allt är fåfängligt." Det är en egenartad *Vanity F*
hvaruti vi finna att lifvet och verlden, då som nu, h
ungefär samma begärelser, drifter, passioner, lyten, fel o
laster, fast under olika skepnader. Slutligen kommer d
resande, liksom Odysseus, Æneas eller Dante, till und
jorden, der verkliga personer, men som redan då läng
sedan upphört att vara annat än odödliga minnen, — fo
tidens store hädangångne — hålla samspråk och förfäkt
skilda åsigter. Det finnes snille och poesi i dessa teckni
gar, och det finnes ock en djup historisk blick i flere a
dessa samtal: så tyckes oss tvisten mellan Cæsar och Cat
åtminstone bevittna en sannare uppfattning af tidsförhålla
derna, än sjelfva Merivales måhända för mycket beprisad
History of the Romans, för att ej tala om den öfverlägsn
formskönheten. Vi vilja som prof, ehuru i annat ändamål
derur citera ett ställe:

"Ibi novum miraculum oculos atque animum meum penitus abstulit. Ut vidi, ut perii. Femina erat, ac timeo, ne etiam temerario nomine peccem. Crediderim potius Deam aliquam fuisse aut Nympham, certe divini oris vultusque. Hæc artificiosa negligentia tam scite, tam concinne et eleganter se inferebat, ut omnium animos obstupefecerit. Aurum, gemmas et ceterum corporis cultum æstimare non permittebat formæ excellentia; crediderim illam potentiæ et fulminis sui gnaram cavere voluisse, ne homines occideret. Ita faciem suam nusquam totam conspiciendam præbuit. Curiosos tamen observatores latere aut defugere vultus divinitas utut tecta non potuit. Nam leviter inspirantes auræ velum, quod sibi induxerat, ita interdum removebant, ut nunc dimidiam faciem, nunc nasum aut alteram genam retegerent, quas illa (veli) nigris maculis muscisve consperserat, ne forma bonis suis insuperbiret; sed eorum gnara, a quibus sibi damnum aut periculum modestiæ suæ meminisset. Dum velum auris agitatum et fluctuans componit, nudam manum conspicere licuit, quæ jasmini colorem longe superabat ... Quos splendores, quæ fulmina amoris ejaculantur oculi ejus ... O! naturæ et pulchritudinis compendium!" Vi erkänna oss ej veta, om förf. här tecknar sitt första intryck af Erkebiskopen Paulini dotter Catharina, eller kanhända af den, som under resan undanträngde henne ur V:ii hjerta; men säkert är, att många poetiska tankar här möta, som sedan återkommo hos våra bästa skalder på vårt eget tungomål. Man bör härmed jem-

det redan åberopade brefvet till Thegner (Vereliana p. …der han täflar med de värste qvinnohatare i skildrings- … liksom han i det ofvan anförda täflat med qvinno- …ne uti idealisering.

Vännen Rudbeck gick utan tvifvel den trogne bunds- …dtens dödsfall mycket till sinnes. Också underlät han …tt fira kamratens bortgång på sitt egna vis, i en vid- … grafskrift, hvaraf vi meddela några prof:

Här stannar jag, vandringsman, och lyster mig se
hvad här är:
Här ligger den lärde Svea Man Olof Verell,
Han hafver lefvat i Svea Rike fyra tusen och femton år,
Och är ej åldrigare än sextiotre;
Yngst af all sin slägt, dock äldst,
Den minsta af dem, dock störst:
Han är död, dock dubbelt lefvande,
Som hafver inga barn haft,
Och hafver dock flera än alla hans förfäder voro;
. . . .
Den djupsinnige Verelius,
som hafver visat andres fel
om den nordiske Apollinis
gamla Upsala Tempel m. m.
. . . .
Lef man du, som denne Olof,
Den jag till slut gifver detta beröm:
Han svor intet i dag och bröt det i morgon;
Han lopp intet efter tjenst;
Men tvenne öfverlevererade han i sin välmakt;
Han lät ej smörja sig i handen,
utan han är stundom vorden tvålad,
när han hafver vårdat sig om det gemena bästa;
Räntmästare var han i tjugusju år,
och likväl icke lemnat någon enka efter sig,
inga barn, ingen skuld, inga rikedomar.
Under öfver under, denna tiden!
Någon tack hafver han vunnit medan han lefde,
men af efterkommanderne får han tusendubbelt vinna,
hvilket är dock intet emot den kronan,
Gud den Högste honom ibland de visa gifvit.
Farväl!
Håll, vandringsman, håll!
Är någon, som frågar efter visdom,
der intet bröd är att få?
Sv.: få.

Den aktning V. åtnjöt af Axel Oxenstjerna, hos hvilken …bodde på Fånö, med hvilken han reste derifrån och till …holm, af hvilken han begärde och fick råd och förord, … utom tviflet, att den vittre och lärde mannen var en …lig man, så till tänkesätt som seder. Och detta ökar … anspråk på en minnesgod efterverld.

Skrifter: a) i Romerska Vältaligheten: Varia Pr
— Epist. ad B. Oxenstjerna, L. B. de Mörby, cum Re
1644 decederet. Ups. — Monumentum Archiepisc. Lau
orat. funebr. Ups. 1646. — De Pace Sveo-Germanica,
tav. 1649. — In Coronationem Christinæ. Paris. 1650.
Posse de felici reditu in patriam gratulatio. Ups. 1655.
ill. Comitis Ax. Oxenstjerna. 1655. (De flesta i hans
äfven omtalas en af honom författad grafskrift öfver
Stockh. 1676). —— b) Utgifna Isländska Sagor:
Rolfi, Vestrogothiæ Regum, Historia, e Mscr. linguæ a
thicæ edita, c. versione Svet. notisque Lat. Accedunt
notæ polit. Ibid. 1664. Tillegnad Carl XI. — Ett s
Ol. Tryggvasons Saga. Ups. 1668. — Herrauds och
med en ny uttolkning, jämpte gambla Götskan, c. Ind
et not. Latin. ib. 1668. — Hervarar Saga på gammal
Uttolkning och Notis. Ib. 1672. Peringskölds Exempl.
ser af texten finnes i K. Bibl. i Stockholm. — Auctari
in Hervarar Saga, c. Disp. de Fænia ad Ol. Rudbeck,
Tillegnad Ol. Rudbeck. Der införes en Konungalängd
till Erik Emundson, som omarbetades och tillöktes af
Script. Rer. Dan. —— c) Antiquariska: Manuducti
graphiam Scandicam antiquam recte intelligendam. Lat. e
1676. — Adnotat. ex Scriptis Karoli, Episc. Aros.
præf. et not. s. l. et ann. (1678). — Omisso præf. et a
testimoniis G. Tropp etc. s. l. et a. Ups. 1709 (i Er.
numenta). — Notæ in Epist. defensoriam J. Schefferi de
cab. Upsaliæ. Ibid. 1681. (Sequesterad genom ett Kon
Index Linguæ Scytho-Scandicæ, s. Gothicæ c. notis G.
Ol. Rudbeck. Ib. 1691. Största delen uppbrann i våd
Autographen förvaras i Gefle Gymn. Bibl. — Dissert. de
Junecop. 1722; åter utgifven af A. Goeding. Rost.
telbla, Schwed. Bibl. St. 3.; samt på svenska, Revel.
Epitomar. Historiæ Suio-Gothicæ libri IV et Goth.
Patriam gestarum libri II, c. præf. A. Rhyzelii. Ed. P.
Holm. 1710. —— d) Strödda arbeten: Verelian
quondam viri Ol. Verelii Varia Opuscula. (Samlinge
Programmer, Orat., Bref m. m.) Ed. P. Schenberg. Lin
—— e) I handskrift: Fortunæ circuitus seu Sejani
sideratio Johannis Baptistæ Manzini ex Italico transl
var till i mscpt ännu 1730. — Verelii Oratio contr
hade Goeding sett. V. klandrade der Wormii uttryc
runicum, derföre att det ville säga Lexicon literarum
xicon habere non possunt. — Collectanea eller afskrifte
Handl. på sv. I Ant. Arch. var denna V:ii skrift F.
— Tal på Svenska vid Magisterpromot. 1676 (aftr. i
1775). — Verelii Schedæ om Sveriges äldsta regering
ska tillstånd. — Linköpings Biskopsseries intill Nicol
Nordiska Skalderne och Skaldetal. — Diræ in Caroli I.
regis parricidas. — Sundelins tal, hvilket J. A. Lindbl
lade Gahm 1783. (Denne Sundelin uppgifves vara
fromhet och sitt nit i skolundervisningen bekante läraren v
ziska skolan i Norrköping, död efter 1830.)

(Källor: Cl. Arrhenii Programma in Ejus funere, d. 8 Febr. 1682
telblas Memor. Viror. in Suecia erud. Nomid. IV. samt i Schenber
Verelii Epit. Hist. Suio-Goth.). — Grafskrift öfver honom af Ol.

trea VIII. p. 49. — Peringsköld, Mon. Ullerak. p. 848. — Rhyzelii Bio-
i i Epit. Hist. — Svenska Mercur. 1757, Aug. p. 1757, samt 1758 Mars p.
. — Scheff. Sv. Litt. p. 197, 408. — Holm. Litt. p. 125. — Celsius, Hist.
Ups. p. 145. — Alnander, Hist. libr. prohib. p. 28. — Gezelii Biogr. Lex.
and, Östrogoth. litt. på Linköp. Gymn. Bibl. — Omdöme om Verelii Runo-
i i U. v. Troils dissert: de Runarum in Sueciæ antiquitate p. 12. — Bref-
agen mellan Verelius och Scheffer aftryckt i Ups. Tidn. 1775. — Gahms
Iv. Smol. — Reuterdahl, om den äldre svenska Historiographien i K. Vet.
. Handl. m. fl.) —N och P.

WERLIN, OLOF.

icelli-Rådet, R. N. O. *Olof Werlin*, som uppsöktes gränsen för att bli Bondeståndets Sekreterare vid en riksdag, kan väl ej sägas tillhöra våra minnen, händelsen fört i Red:s hand en egenhändig lefnads-g, som i åtskilligt belyser vår embetsmanna- och historia från början af det nu halffyllda seklet, utdrag derur vara af nytta i ett verk, som afslöjat ;a dunkla förhållanden i de föregående seklerna.

of W. föddes i Malmö d. 15 Nov. 1764. Fadren illskrifv. *Anders W.* Modren *Magd. Holst.* Slägten i Werlinge i Hammarlöfs socken. Skolan i Malmö ett skick, som ej länder dåv. Domcapitel i det nära apet till ära. Akad.-Adj. Mag. Öhreus var Rector, i till liderlighet och lättja, så att han under två år io gånger var i skolan. Conrectorn Knut Munthe, ch lärd, var lat och utan informationsgåfvor. "Tiflöt i sjelfsvåld utan nytta." Så här kunde man då tudent: "Med så liten underbyggnad, med så ringa er afsändes jag d. 22 Juni 1781 till Akad. i Lund, d ett ganska vackert testimonium på latin, som jag förstod. Jag bivistade alla theologiska lectioner, med uppmärksamhet, men förstod aldrig ett ord. iställde jag mig likväl i examen, kunde för tre Pro-, som examinerade, ej besvara mer än en enda fråga: ex est status Christi? fick dagen derefter en skarp else af Decanus, sedermera Biskop Weidman, men evis, att jag i examen blifvit approberad." Så var och theol. examen absolverad. Disputerandet gick till (deri är mindre ändring skedd): Theserna hörde aphysiken. Jag hade hemtat det mesta, som jag an-ord för ord ur Wallerii Metaphysica. Jag uppläste d en klar och välljudande stämma. Antingen Prof. g trodde mig capabel af detta opus der han blott om min organ eller han ville gynna mig som Malmö-t *jag icke, men efter* disputations-actens slut kallade

han mig till sig och tillböd mig condition." Nu ha ut bland förståndigt folk, kände sin okunnighet och med ifver, väljande juridiken, oaktadt han med herd predikat. Som Juris Studiosus dref han sina studi flit; blef derunder genom det innerligaste vänskapsband intill Josua Sylvander, sist Presid. i Svea Hofrätt; d gemensamt rum, gemensam säng, gemensamma studie följde S. till sitt hem, der han läste för dennes ys skon och höll på att bli husets måg, men förmådde segra en äldre medtäflare, den sedan "olycklige" Kro Zander. W. blef Auscultant i Amir.-Öfverrätten i krona 1785. Han skref nu vers på Zanders och Sylvanders bröllop, fast han svimmat, då bröllopet Poemet lånades af en vän, som lät trycka det vid e och frökens bröllop lång tid derefter. Vers var de en ren handelsvara. En tid förestod W. sedan i M de Lands-sekreterare-, Magistrats-sekreterare-, Hall tarie- och tvenne Auditeurs-tjenster, dock de två den ena eller vid Psilanderhjelms reg:te först, den a Enkedrottningens i Malmö förlagda reg:te sedermer visar att mannen var en utmärkt skicklig tjenstema han med detta rykte kunde få en mängd tjenster accord, får man i hans lefnadsberättelse mycken om accordsväsendet i dessa tider. Då propositionen om ett accord till Landssekretariatet i Halmstad, er flicka, som kunde betala det, enligt hennes faders tion. Men W. svarade proponenten, att han var just för den flicka, hvarvid W. fästat sitt hjerta, combinationer uppstodo. Flickorna hade i dessa tid ket utbredd kunskap om accordsställningarne och fö sig tappert mot de enträgnaste friare förrän den frågan blifvit fullt klar. W. vann dock, utan sam med accord, sin maka, en Rådman Möllers i Malm dotter, en skönhet, som blef honom allt tillgifna hvarje motgång i ansökningsväg. Hans seger höll kosta honom en skärmytsel med stadens ungkarlar midt på Malmö torg. De stodo i en hay försed sablar o. d. Det hörde till den tidens bildningsvan voro då tvenne Borgmästare i staden, den ene W den andre Dahlström. Den som var den enes vän vara den andres fiende. År 1789 blef W. genom W gunst, oaktadt D:ms motverkan, det förstås mot a Ord. Notarie vid Hall- och Manufactur-rätten. Se 1792 blifvit Auscultant i Götha Hofrätt, förrättade

man Flinck, afdömde den process om Gedsholms gård ds, som gjorde uppmärksamhet i Skåne, och kunde Flinck ett önskadt accord af 4000 Rdr sp. för hans höfdingdöme, men hvilket ej kom till stånd. Deremot r. 1793 Borgmästare i Vexiö efter C. M. Munthe, som Borgmäst. i Carlshamn 1792. W. segrade här genom man Ringh å sjelfva valdagen af ren själsförsvagning ett namn, han lofvat votera på, då Nettelblad upp-underlät votera på Ringhs favorit, hvarigenom W. ¾ rösts öfvervigt kom på förslaget. Riksdr. Wacht-s-mor, som var mycken tillgifven Werlins fästmö, ade nu alla mäktiga och W. segrade. Han lefde på år inkomst som gift. Hustrun hade medfört 500 Rdr ättning. En brytning uppstod snart med Landshöfd. St. Mörner, hvarom mycket förtäljes af W. i "Mina Den som känner Mörner, ser här den foglige, be-e mannen, som dock fått i hufvudet att W. var Ja-och att han för det allmänna bästa borde aflägsnas flytande. M. dristade icke öppet och alltid hålla fast ma sin naturliga ställning, utan då andra mäktige be-W. är den loyale M. "vänlig och förtrolig", men r han en utsigt att afvända faran för det allmänna af ten, då gör han hvad han förmår. Dylik vänskap sällsynt i dessa tider. Det hedrar ej M. men det gör ursäktligare än man med slikt beteende i vår tids anden skulle kunna anses vara. Man finner föröfrigt var två partier: det aristokratiska och det rojalisti-ist det förra ville ock anses som rojalistiskt, hvilket des var länge dess bästa råd i Gustaf IV:s tid. Bisk. vist, som slöt W. till sig, hade helt andra vuer, än , som stod Werlin emot. Efter Wallqvists död fann st att draga sig undan. "Emellertid inträffade 1800 sdag och på tillställning af Biskop W. som var min Grefvens vän, fick Hr Grefven tillsägelse från Stats-Rosenblad att besörja det jag blefve vald till riks-n." W. fick enhällig kallelse, sedan han låtit Gref-vertala sig att bifalla förslaget. Wallqvist skaffade erlin förordnande att förestå Tiohärads lagsaga under ockenberg satt i Konungens Högsta Domstol. "Bi-, som under riksdagen spelte en betydlig rôle, hade höge embetsmännen på sina fingrar och kunde uträtta an ville. Han underlät icke att till Grefvens harm a kände och okände förkunna min skicklighet." Då en dött, skref Mörner till Borgmäst. Nettelblad (W.

såg originalet), att det var väl Biskopen dog innan h
om hela länet, och att han bland annat gjort We
Lagm. Stockenbergs Vicarius och Lagm. Kugelberg
trädare. Klinteberg hade väl survivance efter Ku
(Häradshöfd. i Albo, Kinnev. och Norrv.) förut, m
han nu fått domsaga, gratulerade han Werlin, hvil
senblad gaf försäkran att löftet om survivancen in
Conseljens protokoll och att Konungen höll sina löf
att han ej behöfde annan säkerhet. Under riksdagen
tade W. Borgarståndets enskilda besvär, vann Ko
nåd och Ståndets förtroende. Ännu i tre år prolo
förordnandet att förestå Stockenbergs Lagsaga, se
varit tre år förut vic. Lagman, men när Kugelberg
grade Klinteberg. Rosenblad mindes nu ingenting frå
Men Riksdrotsen mindes det och släppte ej, förrän
Klintebergs efterträdare som Häradshöfding i Lane
rader i Bohuslän 1805. Här i Bohuslän hade W.
enda mulen dag. Han fick Lagmans n. h. och v.
Juni 1809. De kunglige bodde ofta hos honom på
resor. Han företrädde Landshöfdingars personer i f
tiga ärenden, förordnades 1810 att jemte Öfverste
sköld förrätta Besigtnings- och Cassations-mönstrin
1811 biträda vid Roteringsförrättningar, att 1814
undersökningar och verkställa arrende-auctioner å g
godsen Sundby och Åby säterier samt att under
vistelse i Uddevalla bestrida Landshöfdingens göro
städes, ledsaga Konungen på sin resa samt Drottni
Trollhättan o. d. Lysande presenter lemnades till
mälen af Majestäternas belåtenhet. H. Exc. Gr. L..
ström omfattade härunder W. med synnerligt förtro
meddelade honom Konungens kallelse till Bondestån
kreterade 1815, dervid flera gånger upprepades, att
egentligen Gr. Rosenblad han borde tacka för sitt
syntes nu ihågkomma både 1800 och 1805, men
W. ej skulle deraf bibehålla något oangenämt intryck
då inbördes förtrolighet behöfdes.

Vid denna riksdag var Bondeståndets styrande
och angenäm sak. "Blott en lymmel från Alfvestad"
bergs län var ostyrig; men W. "lät honom gå sin eg
sedan han genom Talmannen dugtigt skrapat honom,
Bondeståndets protokoll sid. 527 utvisar." Denne
Petter Johansson, sist offentligen nämnd, då Lieut
Tegnér "skrapat" honom, mottog de kunglige mer än
i sitt vackra hemman med tre byggningar vid vägen

men var ej vän af "Aristokrater och Hierarcher." Han börjat söka oroa Biskoparne genom de ihärdigt vidhållna gen att göra Stiftsstyrelser till tidsfördrif på lediga ar för Stiftstadspastorer, som väl sällan ha lediga stunder de rätt sköta sitt kall.

Den lycklige och skicklige Bondestånds-sekreterare dedes till Landshöfding antingen i Venersborg eller Öremen underrättade H. Exc. Gr. v. Engeström att han låten med sin Domsaga och ville ej lemna den för ärans ga vindspel, dervid han visst ej uppenbarade sitt minörstånd. Kronprinsen yttrade sin förundran, "van att gt omgifvas af egennyttiga menniskor." W. hade gett sin hustrus sednare arf och förståndig hushållning fvat en ganska vacker förmögenhet, som underlättade sjelfständighetskänsla. "Då jag refuserade allt annat, jag 1815 utnämnd till R. N. O. och af Konungen sjelf ad." Han invaldes 1816 till Led. af K. Vet. och Vitt. k. i Götheborg. 1816 följde Cancelli-Råds namn h. o. dan påminnelser gjorts att föreslå hvad han yttermera ade. Det doldes ej, att dessa utmärkelser, åtminstone sista, afsåg hans skicklighet att så ställa, att genom eståndet fråga väcktes om skälig tillökning i Konungens anslagna årliga underhåll, i anseende till uppstegrade riser. Konungen tackade honom derföre vid en cour.

År 1817 kallades W. åter till Bondeståndets Sekretegenom bref från Utrikes Ministern Gr. v. E. Han reste, i Fittja mötte honom några bönder, som underrättade Hyckert skulle blifva Talman och att Jon Jonsson i rje, hvilken Werlin illa bedömde, uppvaktat i deputaalla regeringsledamöterne, förordande Trägård. Som W. le, att v. Engeström ansåg Tr. för hvad han var: "en änksam lyckssökare med förstörda finanser, odugtig i vigvärf, hvilka fordrade stadga och ihärdighet", fortsatte sin resa. Han fann frågan om Tr. utan betydelse, men mansvalet var uppskjutet, på Lagerbrings förslag, i Statsdet, tills Sekreteraren anlände, "som finge härom säga tankar, efter han hade mest med Talmannen att skaffa." K. H. Kronprinsen hade yttrat sig till förmån för Hyckert det skäl, att, om Lars Olsson jemt bibehölls, det skulle t som dugde ingen mer, hvilket vore orätt. Men W. ade på frågan, att Lars Olsson vore den bäste just för eskicklighet att kunna tänka och handla annorlunda än i renstämmelse med Sekreteraren, att H. ej var pålitlig i tänkesätt vid förra riksdagen, utan mot contant betal-

ning, dessutom journalier, den ena dagen rojalist, and dra republikan, alltefter humöret. Detta vittnesbörd mades, och L. Olsson blef åter Talman." Men Hycke W:ns ovän och så fostrades oppositionen i ståndet. visade H. ej sitt sinnelag, "i förmodan att han genom åtgärd skulle, liksom förra riksdagen, få ett hederligt rium, om han höll sig stilla; men det slog honom Penningkällorna voro tillstoppade och runno ej så som vid förra riksdagen." "Vid mötet i Fittja infa äfven Bancofullm. Anders Danielsson, en slug och skarpsinnig man, som mot contant var mitt pålitlig vid 1815 års riksdag. Han började sin conversation begäran att en hans gode vän Häradsh. Th. som fö honom i processen mot Hjerta, då Landsh. i Elfsborg rörande olagliga sammanskott af allmogen, måtte blifva dets Ord. Cancellist. Jag kände icke Th., men ville förbinda mig A. Dan:son." Just.-Statsministern ville ha "den odugliga" Georgii till V. Sekreterare. A. och Th. blefvo emellertid Werlins fiender.

"I början af riksdagen framgaf A. D:son alla de sitioner jag, efter instruction från högre ort, hade att lemna; men snart visade han sitt vresiga lynne, i fö med Longberg och Jon Jonsson. En plan uppgjordes skulle neka till en proposition om pensioner åt f. d. gens hoffolk till nästa riksdag, så att då några dessfö dogo, Konungen deraf hade vinst, men lofva att ja Trägård, som af Jon Jonsson efterskrifvits, finge dero Ståndet uppgöra. W. förklarade, då detta sades att han lemnade sin befattning om han skulle dela de Vagabonder och banquerott-spelare och gick till Gr. begärande sitt entledigande. Trägård fick en lexa o qväste "Insurgenterne." Tr. sades blott vara eftersä hjelpa Amir. Cederström i försvaret inför Riksrätten. Insurgenternes minoritet satte sig mot allt hvad rege önskade, ehuru pluraliteten biföll hvad W. föreslog. A. D:son och Longberg röstat tvertemot W:ns tills för Riksrätt mot Amir. Cederström och Gen. Björns fick W. tillsägelse af v. Engeström, att ej taga des moträfvige in i allmänna conferenser eller vid bjud på slottet samt att hindra deras återinsättande i B men en afton kommo de obudne på slottet till souper. marskalken meddelade dock W. att Konungen ville skulle hållas god mine med dem, hvad bjudningen v Konungen inträdde också ibland de närvarande bönder

dem alla vara sina lika kära barn. Likväl skulle W. ...ta att utesluta A. D:son och L—g ur Banken, hvartill Exc. v. E. lofvat verksamt bidraga genom alla Landshöf...arne, hvilka skulle vidtala bönderna hvar från sitt län. ... tillsatte hufvudmän för hvar division och gaf dem lof hålla sammankomster på min bekostnad och utlofva allt ...d som erfordrades till ändamålets vinnande. Jag gjorde ...enser, som aldrig ersattes."

Valdagen inträffade och allt misslyckades på följande ... Inom "Wessingska divisionen" hade knep, emot varning Werlin och Talmannen, användts, så att flera voterings...llar nedlaggts af samma hand. Hyckert proponerade att ...na sedlarne, och deras antal befanns vida större än de ...terandes. Buller uppstod. Några vittnade att Wessing ... en hans länskamrat inlaggt en hel hög med sedlar. Valet ...llades, harm väcktes med skäl, och nu erhöllo A. D:son ... L—g stor pluralitet, då Talmannen deremot höll på att ... utvoterad. Så slöto de menlösa tiderna. Så föddes 1823 ...s opposition i Bondeståndet. Werlin yttrar: "Så slöt denna Excc. Engeström och Wetterstedt planerade sak. Något ...råde af Landshöfdingarne afhördes icke. Den så runde...n utlofvade kostnaden till kalaser och premier uteblef." ...stället fingo alla, som förut hade guldmedaljer, krönings...edaljer af guld, utom Wessing, som visst uppförde sig illa, ...n trodde sig dermed göra sin Herre till viljes.

Werlin reste hem med den föresats att aldrig mer ut...yta den lugna sjelfständiga domarens plats mot verkställare...pdrag åt de höge i verlden. Han var i början af riks...gen destinerad till Led. i allmänna Beredningen, undanbad ... detta, men nämnde att om man ville visa honom en god...t behöfde det ej ske mot hans person; deremot förordade ...n en vän, sin hustrus slägting, som länge varit hans em...etsbiträde, till en liten domsaga. Nu glömdes det. Man ...d i stället vid riksdagens slut adelskap. W. svarade vre...t, att han aldrig ansett sig sämre än en adelsman för det ... var ofrälse och att adeln i Bohuslän hörde visst ej till ... anseddaste folket. Sedan var hans räkning uppgjord med ... herrar, han tjenat. Han betalte kalaserna och Trägård ...tt följande riksdagen som monitör i Ståndet. Engång, då ...rf. af denna biographi förts af en vän dit upp, satt Se...reteraren i bara skjortärmarne och afgjorde mål. Det var efter middagen för de afresande Norrmännen, som lyck...nskat till förmälningen. Den vän, som förde mig med sig ...pp, försökte två gånger resa sig upp och tala, men Tr. ...ade: Sätt dig — Sandsten! Så syntes det rundtomkring.

Mycket har förändrats sedan dessa tider. Men hi bör äfven här följa händelserna från sina källsprång. V slutar: "Efter min död må denna lefvernesbeskrifning till ... som, i händelse han öfverlefver mig må dera hvad bruk han för godt finner. Emellertid beseglar ja den heligaste ed att hvart ord jag skrifvit är sanning." ginalet är för närvarande uti Garnisons-pastor A. V Ohlsons hand, en systerdotters son af Cancelli-Rådet

Werlin dog på Åtorp nära Qvistrum i Bohuslän Aug. 1826, barnlös. Enkan *Brita Judith*, f. *Möller* änna. Tal hölls vid begrafningen af Häradshöfding I icke tryckt.

(Källor: Autobiographien och talet vid grafven.)

WEISER, CASPER JAKOBSSON.

Om denne äfventyrares härkomst, födelseort och man numera ingenting. År 1645 Student i Köpenhamn, Philos. Mag., befordrades han 1655 till Rector Sc Christianstad, transporterades 1660 i enahanda best till Lund, der han äfven erhöll "ett canonicat om 21 capitulares." Med vilkor att få behålla både rector canonicat mottog han 1669 K. fullmakt att vara Phys vid det nyligen stiftade Carolinska universitetet, en hvartill han dock synes varit mindre beqväm än buga mannen dock ansågs såsom en god eröfring åt Akad slutar man likväl deraf, att han utom ofvannämnde menter äfven fick behålla Fjelie socken såsom præben

Huru han som lärare uppfattat sin vetenskap, k hemtas dels af en terminus repertoire för hans föreläs som finnes i Stenbockska manuscript-samlingen, dels "dissertatio physica de corporis naturalis caussis pe dens, *Fortuna* scilicet et *Casu;* item de *Monstris*", so tilerades 1670, och är tillegnad Generalgouv. Frih. Banér och de K. General-Commissarier, Riksråderne Johan Gyllenstjerna och Claes Rålamb, försedd med gratulations-carmina. Disputationen innehåller 5 ar är en ypperlig tidsbild från vår hederliga Carolinas dagar. Vi tillåta oss att i korthet redovisa för inn af detta lärda arbete. Redan dedicationen har sitt särskildt såsom typisk figur. Den förebildar en myck nare tids akademiska rökoffer åt höga personer, som hedra Lunds universitet med nådiga besök. Dedic förlikmar de K. General-Commissariernas, Riksråden

rnas och Claes Rålambs påhelsning i Lund vid det de gamle Æthioper, enligt Homeri berättelse, engång af Jupiter och andra gudar som lemnat den glada O- för att fägna de dödligas blickar med tolf dagars ro. Carolinska Akademiens glädje vid de höge Gen.-missariers ankomst skall vida hafva öfverträffat de Israe- tacksamhetskänsla, då de fingo intaga det fruktbara t Gosen. Anspelande på disputationens titel, ser för-ren i sagde besök mindre en tillfällig lyckans tillskyn- än en högre gudomlig skickelse. Det vore icke den fortuna, utan försynen man hade att tillskrifva besök, hvilket äfven kunde förliknas vid Obed-Edoms liga påhelsning af förbundsens ark, som icke utan stor t och mycket jubilerande blef nedsatt i Obed-Edoms hus för en tid af trenne månader. Och likasom de englarne, hvilka gästade Abraham och Loth, kommo till tröst och välsignelse, men de vanartige Sodomiter förskräckelse och straff, så darrade nu alla ogudaktige, ntare, latebukar och alla andra *monstra* bland mensk-ten, då deremot alla gudfruktige, sannskyldige och öfver-lydaktige menniskor voro fattade af en outgrundelig vid DD. Exc:rs annalkande m. m.

Sjelfva afhandlingen är mera linguistisk än physikalisk; rbigå de afdelningar, som på ett scholastiskt systemati-de sätt visa skillnaden mellan *fortuna* och *casus*, och be- oss till den tredje, mera uppbyggliga, "*de Monstris.*" monstra räknar förf. allt sådant i naturen, som väcker d och förundran, t. ex. järtecken, skrockmärken, faseliga eorer, cometer, aërolither, vädersolar, missfoster, till sistnämnde förf. räknar mulåsnan, leoparden, varulf- m. fl. djurslag, som han anser tillkomna genom en "o-rlig commixtio animalium." Till vidundren hänför han jättar, pygmæer, hvalfiskar, slägtet Leviathan, eld-tande drakar, centaurer och "den egyptiska Sphinx." ken till alla dessa naturens aberrationer igenfinner förf. e onda andarnes inflytelse på verldsalltet, hvilket allt- Lucifers fall fått en viss benägenhet att lyda satans derfliga anvisningar. Särdeles i stjernverlden skall Demi- drifva sitt spel; dernäst har han mest att skaffa i E-ten och i allmänhet uti Afrika, hvadan ordspråket: Quid vi ex Africa? I sin theori om abortiva alster är förf. nog fvande och här våge vi knapt följa honom längre, ne dantur verecundiæ leges. Conceptionens hemlighet tyc- isynnerhet hafva lockat hans håg. Om den productiva

inbillningskraftens verksamhet under graviditets-tiden har han djerfva föreställningar. Vis naturæ formatri plastica är honom den bästa förklaringsgrund till sådana underliga gestalter som — Bucephalus, Hermaphr. Bovigenia, d. ä. "kreatur som äro till hälften oxe, till menniska" m. fl. mythiska jordinvånare, hvilka den god nen betraktar såsom rent historiska. Angående änd med alla dessa monstra kan förf. ej göra ett med Augu som antager att de äro danade "propter pulchritudin versi." Prof. W:s mening är att vidunder tillskicl ofvanefter 1. ut peccata nostra arguant, 2. ut futur quam poenam denuncient. Afhandlingen afbrytes på med dessa ord: "Sed manum de tabula! Det är n fara värdt, att om vi dröjde ännu längre vid målni vidunder, sjelfva vår disputation skulle komma at vidunderlig." Biographen hoppas dock det bästa lärarens omdöme beträffar rörande denna afhandling är emellertid ett äkta barn af vår Carolina från de s tiderna. Med syster Gustaviana stod det ej mycket lunda till vid samma tidskifte; vi hafva åtminstone se än en physico-philosophisk och — theologisk disputat gifven i Upsala kring 1670-talet, som ej gifver W: hvarken i obekantskap med samtida utrikes physikali sigter, ej heller i ostörd dogmatism. Som bekant ä det först med Prof. Bilberg, som den philosophiska k slog upp ögonen i Upsala. I Lund vaknade den med Papke, som med Cartesianska blickar reviderade båd piriska och metaphysiska kunskapsfält. Sedan inslumra åter, ända tills Andreas Rydelius framstod som full kämpe mot scholasticismens förmöglade doctriner, derefter aldrig låtit förspörja sig i Lund. Ty ma om Lars Laurell, Mattheus Fremling och hans närmaste trädare hvad man vill; icke hafva de varit förvillade tologiska quidditeter, qualitates occultæ, vädersolar, taurer, varulfvar, leoparder, hvalfiskar, cometer och "faseliga meteorer." Det är åtminstone ej under såda stalter som den lärda vidskepelsen gäckat Lunds profe i en sednare tid.

Efter Prof. Weiser hafva vi i behåll ännu ett m märke af hans akademiska method. Det är en reperto physiska disputations-collegier, hållna höstterminen år hvilken han insändt jemte sitt diarium till Cancelle betet och som finnes i Stenbockska manuscript-saml *Derur* må följande utdrag lemnas:

Disputatio XIX, habita in collegio Prof. Weiseri 19 Nov. 1670.

Quæstio 1. An tres sint Hominis partes essentiales, quarum prima corpus, secunda anima, tertia spiritus sit? Negatur.

Qu. 2. An in homine præter animam rationalem etiam detur anima sensitiva nec non vegetativa? Negatur.

Qu. 3. Anne omnes animæ rationales ejusdem sint perfectionis? Affirmatur. etc.

Disputatio XX, habita 26 Nov. 1670.

1. Anne ossa vivant et nutriantur? Affirmatur.
2. Anne quædam ossa sentiant? Affirm.
3. Anne plures costas fœminæ habeant quam viri? Neg.
4. Anne os Hyoides sit os peculiare? Affirm. etc.

I nära 170 år stod nemligen denna lärostol, väl icke alldeles ointagen vid denna högskola, men dock beklädd af lärdomsidkare, som måste fördela sina offentliga föreläsningar på flera vetenskapsämnen. Så hörde physiken en lång tid till en af medicinska professionerna, blef sedan sammanslagen med den s. k. Philosophia naturalis, fördelades derefter mellan Mathem. och andre Medic. Professorn, hvilka borde vexelvis med sina resp. vetenskaper hvartannat år föreläsa Physik; sammanslogs längre fram med Historia naturalis, hvilken ända till år 1812 omfattade Botanik, Zoologi, Mineralogi, Ekonomi, Chemi och Physik. Då först blefvo de tvenne sistnämnda disciplinerna utbrutna ur denna allomfattande profession, som And. Joh. Retzius i 25 års tid ensam förrättat, och skulle bilda ett gemensamt läroämne för Jonas Albin Engeström. Denne måste dock året derpå eller 1813 låta physiken fara för att så mycket mer kunna fördjupa sig i chemien. Jonas Brag, Astron. Observator, måste då öfvertaga physiken tillsammans med stjernkunskapen, hvilken sednare alltintill denna tid tillhört den mathematiska professionen, hvars innehafvare var på engång "Cosmographus eller Ptolemaicus" och "Euclidæus." Ändtligen bevärdigades physiken år 1839 med en egen Professor, densamme som ännu i dag, understödd af sin custos och suppleant, den utmärkte vetenskapsmannen och Phys. Adj. Samuel Munck af Rosenschöld, upprätthåller vetenskapens anseende vid Carolinska universitetet. Alla dessa vidtberömda physici från en sednare tid kunna väl icke sägas vara i någon närmare bildningsskuld hos sin förste företrädare, men i ett afseende äro de dock af Casp. Weiserus betingade och han försvarar således väl sin plats i den akademiska *culturhistorien.* Föröfrigt är språnget mellan Casper

Weiser och Gustaf Harmens, utnämnd Professor i Ex[illegible] mental-physiken vid samma universitet under första [illegible] af 18:de årh. icke större än mellan Harmens och And. [illegible] han Retzius och Carl Fredr. Fallén m. fl. Prof. af [illegible] skola. Ty enär Harmens kunde på 1750 talet förfäkta [illegible] J. R. Virginska försöket och ville förklara detta [illegible] men, som skulle bevisa vexternas fröförvandling, t. ex. [illegible] fröets metamorphos till råg, enligt samma naturlag som [illegible] mår att insektlarfven öfvergår till puppa och puppa till [illegible] och då Harmens på fullt allvar trodde att, om man [illegible] terade en apricoskärna, deraf genom en helt naturlig [illegible] cess kunde framkomma ett morellträd, är hans bildni[illegible] i den organiska chemien ej särdeles upphöjd öfver vår W[illegible] Och huru långt hade väl den Carolinska universitetsbild[illegible] ningen hunnit framom Harmens ståndpunkt uti en Retzii [illegible] Falléns föreläsningar och candidatexamina, då dessa [illegible] män ännu efter år 1810, ja den sednare ända mot slutet [illegible] 1820-talet, voro i stånd att nitälska för läran om natur[illegible] fyra elementer och förkasta såsom en obehörig innovation [illegible] Berzelii Theori om metallernas och andra odecomponera[illegible] kroppars oxidation? Var icke t. ex. Prof. Fallén i sin [illegible] om enkla naturkroppar nog naiv att då han af en Phil. Can- didat vid ett offentligt examenstillfälle på begäran om upp- gift på något exempel af enkel kropp fått sig presenteradt ett stycke svafvel, Professorn blef helt misslynt och svara- de Candidaten: "hur kan han vara så enfaldig? svafvel är ju gult och gifver lukt ifrån sig — icke kan det vara en enkel kropp? Nej låt oss bli vid det gamla systemet och ej fråga efter Berzelii galenskaper." Öfvergången från Physices Prof. Retzius till den nuv. representanten af tidehvarfvets högsta bildningsgrad vid Carol. Akad. inom samma vetenskap, är dock naturligen förmedlad genom Phys. Prof. Jonas Brag, med hvilken besagde disciplin verkligen ryckte fram i 19:de århundradets plan, på hvilken rörelsen ännu fortsättes af dess efterträdare som således i sina lectioner meddelar hvarje nytt physikaliskt rön, ända till verkningarne af den dia- magnetiska kraften, hvilken för närvarande så mycket ven- tileras i Europas tidskrifter.

Men — återvändom till vår Casper. Vid de höge gene- ral-commissionernas besök, hvarom ofvan nämndt är, blef han af dem befunnen så litet oumbärlig för Akademiens heder och förkofran, att de satte honom på "reductionsstaten." Deras förslag godkändes af regeringen och han blef således afsatt från Physiska professionen. Innan frågan var fullt af-

…d, besvärade han sig i ett bref till Cancelleren Gr. G. …enböck af d. 31 Julii 1670, och i ett sednare bref af …8 Nov. s. å., sedan hans reduction förmodligen redan …beslutad, begär han af Cancelleren att blifva "promo…d till Log. et. Metaphys. Prof. efter Canutus Hahn." Denna profession fick han väl ej, ty dermed skulle en …grundlig philosophant, E. O. Historiarum et Eloquentiæ …. Nicol. Wolff accommoderas för den exquisita skicklig…och nit, hvarmed han "informerat unga grefven" d. ä. … Otto Stenbock, en son till Akad.-Cancelleren; men i …det utnämndes Weiser på våren 1671 till Poëseos Prof. … Lunds universitet efter den "reducerade" Cassius som nu …t sin själ i sina hand och gått in vid arméen. Förgäfves …onstrerade Pufendorf deremot såsom Prorector inför …cellersembetet. "Att anställa en egen professor i poësien", …fver han i ett betänkande af den 1 Aug. 1670, "det …är näppeligen mödan, helst när man vill menagera och …cera och alltså mindst bör införa onödiga professioner … att accommodera sådana personer som Weiserum, utan …erliga meriter. Bäst kunde väl poesis vara appendix … en, eller annan profession, isynnerhet som versmakeriet …om en fri konst alltid varit räknadt bland de brödlösa …dier." En annan auctoritet, Prof. och sedermera Akad. …ratorn Dr Christian Foss skrifver till samme G. O. Stenbock, …tt slags officielt utlåtande: "Mag. Casper Weiserus hafver …rken ingenium eller judicium och är nihil minus quam …ta. Kan derföre ingen frukt skaffa hvarken vid skolan …er akademien, men begår stundom sådane actioner som … akademien och honom sjelf till stor despect. Eljest är … flitig och laboriosus nog och skall, så vidt han förstår …h kan eftertänka, icke lätteligen göra orätt. Vore att …ska det Kongl. Maj:t nådigt ville förunna honom Förlöf …h Ströö och i hans ställe betro skolan conrectori, den …ge Prof. Baggero (den samme som några år derefter blef … 29 års ålder utnämnd till biskop öfver Seelands Stift, …rtill likväl förhulpen af sin svåger, den mäktige Storcan…lleren Gr. Griffenfelt), som är en flitig och qvick ung man …h lärer med år och tid blifva en god och nyttig acade…cus, fastän han ännu hafver blott confusam scientiam" m. m.

Detta allt oaktadt blef Exprofessorn Weiser, som sagdt …, Poëseos Professor och utgaf kort derefter ett latinskt …men in folio, "Laurea Apollinis et Musarum Londinen…m" kalladt, som naturligtvis skulle bevisa att han hade …tisk kallelse. Det är af en ledig versification, men för-

öfrigt icke en gång prosodiskt rigtigt. Innehållet är di smicker, mindre åt Phœbus Apollo än åt DD. HH. l gudamakter och andra Carol. universitetets jordiska d patroner. Uti sin "Eris Scandica" anspelar Pufende städes på det oändligt löjliga i denna Cancellersförgu hvilken han förmenar här hafva brutit halsen af sig atore förf. hade väl minst föreställt sig att en slik s dyrkan skulle kunnat utan himlens näpst fortsättas vi lärosäte ända in emot sednare hälften af nittonde århun

Vid K. Carl XI:s höga kröning uppvaktade Poësi W. med ett rökelsekärl, "Tripudium Musarum in Carol coronationem", som spridde lika ljuflig lukt omkri Hade H. Maj:t gittat läsa denna sin apotheos, sku troligen funnit sig förnärmad deraf såsom af ett allt fö drifvet gyckel med sin höga personlighet. Men lyc hade hans moder, Riks-enkedrottningen i förening m Figrelius-Gripenkjelm och Johan Gyllenstjerna m. f stått att genom en god uppfostringsmethod förekom unge Konungens frestelser att göra bekantskap med s dane det lärda kryperiets försök att skämma bort en s smak i hans oförderfvade själ.

Att W. ej varit utan en viss talent i romerska s behandling, särdeles då han endast var bunden af detta yttre techniska lagar, visade han vid mer än ett ti särdeles i sina s. k. carmina gratulatoria, mot hvill egentligen blott kan anmärka, att de äro väl myck perade och desultoriska samt något öfverflödande på ljudfall, ordlekar, antitheser och alliterationer. Såso på hans "versmakeri" välja vi ett lofqväde till C Bagger (densamme hos hvilken Akad. Curatorn Dr Foss "blott confusam scientiam", men som det oaktadt inn blef biskop), då denne responderade pro gradu phil en dissertatio de Ostracismo." Början deraf lyder så

Virtutis sidus splendescit; surgite quæso
Quos Amaryllis habet:
Linquite delicias tenerisque Cupidinis arva
Spernite, Phoebus adest
Eous, vetulas extendens lumine rimas,
Surgite, surgite Io!
Surgite, Pieridum chorus intrat limina vestra,
Conglomerate pedes.

Oss tillkommer nu att betrakta W. från en mera p sida, nemligen såsom Consistorialis. I Lunds Akademi böcker spelar han ock en rôle, nemligen den af missb och förtrykt. Hans charakter lärer varit ganska mac

fleste af hans colleger hafva gjort "supercilier" mot men sjelf yttrar han sig ganska beskedligt till proto- hvilket tyckes förråda en viss moralisk svaghet hos andra tillfällen så skrytsam man. Tre gånger blef Consistorium vid Rectorsvalen förbigången, när den bordt tillkomma honom, nemligen i Maj 1675, Nov. s. å., nästföljande vårtermin, och skulle blifvit det flere gån- om ej Akademien kort derefter blifvit upplöst i följd af karnes infall.

Genom sin politik har Prof. Weiser vunnit en sorglig ryktbarhet. Då danska konungen, Christian V., år 1676 sina till en början segrande vapen mot Sverige och des Lund, blef han i Aug. månad af den beställsamme emottagen med ett hyllningsqväde, författadt både på a och latin. Skalden önskar inkräktaren lycka till Skånes ing, kallar honom "Spes jacentis terræ" och har bland följande uttryck:

> Perge Triumphator reliquas submittere terras!
> Sic redit ad Dominum, quod fuit ante, suum.

a stroph, oaktadt i det danska exemplaret öfversatt med:

> "Saa kommer Eiermanden til sitt igen"

te dubbel förargelse hos alla redliga Caroliner, emedan tog det ordet *suum* för genitivus pluralis och påstod versmakaren dymedelst "hade förliknat de svenske vid vinabjord." För detta högförräderi blef poeten instämd den Kongl. General-commissionen i Malmö, hvars ord- ide, Generalgouvern., Frih. Sperling, dömde vår Casper att halshuggas, ett straff som han redan låtit öfvergå idaren, Frih. Krabbe och hvilket han äfven tillernat den n öfverlöpare anklagade Prof. Josua Schwartz. An- nde på de begge Lunds-professorernas namn, hade den ige hämnaren Sperling haft det bekanta uttrycket: "Er e etlicher Blut sehen, sie möchten Schwartz oder Weiss en." Den blodiga domen kom dock ej att på någon- af dem gå i verkställighet, ty Schwartz kom lyckligen n genom flykt till Köpenhamn mot slutet af år 1677, W. fick på sin hustrus förbön nåd af Carl XI som för- lade dödsstraffet till ständig landsflykt och ålade W. genom offentlig afbön återkalla den brottsliga skrifvelsen blef bränd af bödeln på stortorget i Malmö den 16 1677. En handskrifven copia af Weisers afbön finnes unds Akad. bibliothek och må här början deraf intagas: "Jag undertecknad, Casper Weiserus, f. d. Poëseos essor i Lund, Rector Scholæ dersammanstädes samt Pa-

öfrigt icke en gång prosodiskt rigtigt. Innehållet är all smicker, mindre åt Phœbus Apollo än åt DD. HH. I gudamakter och andra Carol. universitetets jordiska sk patroner. Uti sin "Eris Scandica" anspelar Pufendo städes på det oändligt löjliga i denna Cancellersförgud hvilken han förmenar här hafva brutit halsen af sig. store förf. hade väl minst föreställt sig att en slik af dyrkan skulle kunnat utan himlens näpst fortsättas vid lärosäte ända in emot sednare hälften af nittonde århund

Vid K. Carl XI:s höga kröning uppvaktade Poëses W. med ett rökelsekärl, "Tripudium Musarum in Caroli coronationem", som spridde lika ljuflig lukt omkring Hade H. Maj:t gittat läsa denna sin apotheos, skull troligen funnit sig förnärmad deraf såsom af ett allt för drifvet gyckel med sin höga personlighet. Men lyck hade hans moder, Riks-enkedrottningen i förening me Figrelius-Gripenhjelm och Johan Gyllenstjerna m. fl stått att genom en god uppfostringsmethod förekomm unge Konungens frestelser att göra bekantskap med al dane det lärda kryperiets försök att skämma bort en su smak i hans oförderfvade själ.

Att W. ej varit utan en viss talent i romerska sp behandling, särdeles då han endast var bunden af detta yttre techniska lagar, visade han vid mer än ett til särdeles i sina s. k. carmina gratulatoria, mot hvilk egentligen blott kan anmärka, att de äro väl mycket perade och desultoriska samt något öfverflödande på ljudfall, ordlekar, antitheser och alliterationer. Såsom på hans "versmakeri" välja vi ett lofqväde till Ca Bagger (densamme hos hvilken Akad. Curatorn Dr Foss "blott confusam scientiam", men som det oaktadt innan blef biskop), då denne responderade pro gradu philo en dissertatio de Ostracismo." Början deraf lyder sål

Virtutis sidus splendescit; surgite quæso
    Quos Amaryllis habet:
Linquite delicias tenerisque Cupidinis arva
    Spernite, Phoebus adest
Eous, vetulas extendens lumine rimas,
    Surgite, surgite Io!
Surgite, Pieridum chorus intrat limina vestra,
    Conglomerate pedes.

Oss tillkommer nu att betrakta W. från en mera pr sida, nemligen såsom Consistorialis. I Lunds Akademie böcker spelar han ock en rôle, nemligen den af missha och förtrykt. Hans charakter lärer varit ganska mäcu

a flesta af hans colleger hafva gjort "supercilier" mot men sjelf yttrar han sig ganska beskedligt till proto- hvilket tyckes förråda en viss moralisk svaghet hos d. andra tillfällen så skrytsam man. Tre gånger blef af Consistorium vid Rectorsvalen förbigången, när den bordt tillkomma honom, nemligen i Maj 1675, Nov. s. å., näst följande vårtermin, och skulle blifvit det flere gån- om ej Akademien kort derefter blifvit upplöst i följd af karnes infall.

Genom sin politik har Prof. Weiser vunnit en sorglig värdighet. Då danska konungen, Christian V., år 1676 sina till en början segrande vapen mot Sverige och ades Lund, blef han i Aug. månad af den beställsamme emottagen med ett hyllningsqväde, författadt både på ka och latin. Skalden önskar inkräktaren lycka till Skånes ring, kallar honom "Spes jacentis terræ" och har bland a följande uttryck:

Perge Triumphator reliquas submittere terras!
Sic redit ad Dominum, quod fuit ante, suum.

na stroph, oaktadt i det danska exemplaret öfversatt med:

"Saa kommer Eiermanden til sitt igen"

te dubbel förargelse hos alla redliga Caroliner, emedan tog det ordet *suum* för genitivus pluralis och påstod versmakaren dymedelst "hade förliknat de svenske vid svinahjord." För detta högförräderi blef poeten instämd den Kongl. General-commissionen i Malmö, hvars ord- ande, Generalgouvern., Frih. Sperling, dömde vår Casper att halshuggas, ett straff som han redan låtit öfvergå rädaren, Frih. Krabbe och hvilket han äfven tillernat den om öfverlöpare anklagade Prof. Josua Schwartz. An- lande på de begge Lunds-professorernas namn, hade den nge hämnaren Sperling haft det bekanta uttrycket: "Er lle etlicher Blut sehen, sie möchten Schwartz oder Weiss sen." Den blodiga domen kom dock ej att på någon- af dem gå i verkställighet, ty Schwartz kom lyckligen dan genom flykt till Köpenhamn mot slutet af år 1677, h W. fick på sin hustrus förbön nåd af Carl XI som för- dlade dödsstraffet till ständig landsflykt och ålade W. genom offentlig afbön återkalla den brottsliga skrifvelsen blef bränd af bödeln på stortorget i Malmö den 16 1677. En handskrifven copia af Weisers afbön finnes Lunds Akad. bibliothek och må här början deraf intagas:

"Jag undertecknad, Casper Weiserus, f. d. Poëseos fessor i Lund, Rector Scholæ dersammanstädes samt Pa-

stor i Fjelie, bekänner härmed offentligen för hela w
allom igemen och enhvar isynnerhet, så närvarand
frånvarande, så födde som ofödde; att jag mera af lätt
ostadighet rörd än af skälig orsak dertill drifven, haft
förlidne år 1676 den 16 Aug. helt obetänksamt någ
mina på latinska och danska tungomålen af mig sjelf
manskrifne, af trycket låtit utgå och dermed icke al
visat den särdeles förnöjelse och glädje som jag öfver
riges rikes och dess undersåters betryck och unde
samma tid hade fattat, utan ock den ringa vördnad oc
förkolnade kärlek, jag mot min allern. Konung och
draga månde, alldeles upptäckt och tillkännagifvit, i d
med samma förargeliga skrift 1. gratulerar och lyck
Konungen i Danemark och dess vapen, som han doc
ingen annan hade fört än mot min allern. Konung oc
Herre, Sveriges Krona och dess underliggande provincier"

På detta sätt landsförvist från Sverige, begaf si
till Köpenhamn, der han vistades under loppet af år
i stort armod och betryck. Den första uppmuntran
danska regeringen erhöll för sitt välförhållande, beste
anslag af 20 daler från det s. k. legatum Hopner
Kort derefter utnämndes han till Theol. Lector vid G
siet i Christiania, der han i denna egenskap afled år
Hans olyckliga hustru, märkvärdig derigenom att henn
bön räddade mannens lif, hette *Lisbeth Rhumann*, d
den bekante Prof. i Köpenhamn, Wolfgang Rhumann

Skrifter: Se ofvan.

(Källor: Stenbockska mscriptsamlingen på Lunds universitets bibliothek.
om Lunds Prof. — Skånska Skolverkets Hist. af I. E. Rietz. — Co
protocoll.) P.

WERTMÜLLER, ADOLF ULRIK.

Född 1751 i Stockholm, Porträtt- och Historie
Elev af K. Målare-Akademien erhöll han ett litet rese
dium, och begaf sig på 1770-talet till Paris, der ha
förvärfvade sig mycket anseende, och bland annat
Drottningen Marie Antoinette med sina barn promene
parken vid Trianon, i naturlig storlek, hvilken tafla
varas på Gripsholm. Madame Campan, i sina memoi
ver ofvannämnda Drottning, yttrar, att detta var de
träffande porträtt af Drottningen. — I vårt Statsminis
finnes äfven en Ariadne af Wertmüller, hvaraf en rep
finnes på Drottningholm. Bland denne konstnärs in
derneslandet förvarade taflor ger man priset åt denna f

...s. — W. vistades några och 20 år utomlands, återkom ... af 1790-talet till fäderneslandet; reste åter 1800 ...s, och derifrån till Philadelphia, hvarest han gifte ... der han äfven dog 1811. — Onekligen hörer Wert... till de utmärktaste svenske Målare; hans teckning är ..., coloriten behaglig, och handläggningen omsorgsfull.

(...lor: Boyes Målare-Lex. — Sv. Konv.-Lex.) P.

WERWING, JONAS.

...dd i Häggestad by, Boldnäs socken, i Helsingland. ...året är obekant. Föräldrarne voro Bonden och Läns... Peder Jonsson och *Catharina Brunnera*, dotter af ...runnius, hvars barn kallade sig *Brunnerus*. Peder ...ns barn togo sig ock ett tillnamn, benämnande sig ...*ing* efter den närbelägna sjön Werpen eller Werwen. ...edan Jonas W. i Upsala slutat sina studier, under in... af sin lärde morbror, Professorn och Theol. Doctorn ... Brunnerus, stamfader för den adliga ätten von Brun... företog han en utrikes resa, och blef efter hemkomsten ... Cancellist i K. Cancelli-Collegium, 1666 Landssekre... i Uplands län, 1669 Referendarie och 1674 Sekre... i Reductions-Collegium. Adlades 1677. Slutligen ... Assessor i Antiquitets-Collegium. Inkomsten lär varit ... ty embetsmän blefvo ej "feta" i Carl XI:s tid: denne ...ng gaf heldre adelsbref än penningar.

Det var på Konungens befallning, som W. företog sig ...sammanskrifva sin för svenska häfdeforskningen under ... tidehvarf så oumbärliga Historia öfver Sigismunds och ... IX:s regeringar. Den fullbordade handskriften lemna...d. 28 Juni 1694 till genomseende åt dåvar. Rikshistorio...ben, K. Sekret. och Censor Librorum Cl. Örnhjelm, som ...de arbetet, efter att hafva gjort några rättelser och ...g: Men denna granskning ansågs ej tillfyllestgörande: ...en ny uppdrogs åt dåvar. Sekreteraren i Riks-Archivum, ...mera Landshöfd. Sven Lejonmarck, och derefter, eme...dan sistnämnde ingen tid egde att egna åt denna befatt..., åt den beläste Elias Palmskjöld, såsom Sekreterare i ...Archivet, 1704. W. hade förbigått eller blott lösligen ...rt orsakerna till söndringen mellan K. Sigismund och ...farbroder, hvilket ännu i Carl XI:s tid synes varit ett ...gt ämne. Palmskjöld gjorde några anmärkningar, men ... hufvudsakliga åtgärd bestod uti vidlöftiga tillägg rö...de *det förbigångna ämnet ur Messenii Historia*. Seder-

mera hvilade verket i Riks-Archivet, tills dess dåv. Sekreterare A. v. Stjernman 1744 sökte och erhöll K. privilegium att få utgifva så väl berörde handskrift som Girs' Historia öfver Johan III, hvarefter det Werwingska arbetet utkom 1746, nära femtio år efter författarens död.

Kännaren Warmholtz' omdöme öfver arbetet, dess författare samt utgifvare lyder sålunda:

"W:s arbete kan väl icke anses för något annat än en krönika, men som det, för sin trovärdighet, förtjenar aktning, ty har Utgifv. gjort allmänheten den tjenst, att han det till trycket befordrat. Anmärkningarne, som han tillägger, äro icke alla af lika värde, dock till större delen icke öfverflödige, ej heller Bilagorne." Sjelf uppgifver utg. sig hafva upptagit "allt det så tryckt, som otryckt, hvad strönings-vis kunnat öfverkomma och förment höra till Sigismunds och Carl den IX:s Historiers fullkomliga upplysning".

I förbigående må anmärkas, att man nyligen i Tyskland utgifvit Kejsar Ferdinand II:s biographi, hvaruti finnas bref från Prinsessan Anna, Johan III:s dotter, hvilken lefde vid pålska hofvet men 1693 åtföljde sin broder, K. Sigismund och hans gemål till Sverige. Deruti nämnes, att hon jemte hennes broder redan då fullkomligen genomskådade Hertig Carls stämplingar för att tillvälla sig farbroderns krona.

Sedan W. slutat sin vidlöftiga Historia öfver de båda Konungarne Sigismund och Carl, fick han i Nov. 1691 befallning att granska den ifrån trycket indragna 1:a delen af Widikindi Historia öfver Gustaf Adolf, "för åtskilliga anstötliga utlåtelser samt obehagliga sanningar" (Warmholtz), förutom det att boken var skrifven "med en tung och ohyfsad penna samt dessutom vårdslöst tryckt." Enahanda uppdrag gafs ock åt de tre ofvanför nämnde forskare, som skulle genomse W:s eget arbete. Sedan den sistnämnde fullgjort denna befallning, afled han d. 25 Maj 1697.

Han hade sedan 1675 till hustru *Sara Brodina*, dotter af Biskopen i Vesterås, Dr. Joh. Brodinus, och med henne flera barn, af hvilka blott tvenne söner öfverlefde fadren, nemligen *Peter*, Capitaine vid Östgötha reg:te, sotdog 17.. i Ukrän, samt *Johan Gabriel*, dog som Ambassad-Sekreterare i Paris 1715, den siste af ätten.

Skrifter: K. Sigismunds och K. Carl IX:s Historier. Del. I. o. II. Utgifne af And. Ant. v. Stjernman. Sthm 1746. 4:o.

(Källor: Stjernmans Företal till ofvannämnde Historia, samt dess Adel. Matrikel. — Gezelii Biogr. Lex.) P.

WESTÉN, ARON.

Den som så rikligen skattat till andras minnestecknin- detta Lexicon, bör tvifvelsutan skattas värdig att få gen här införd. Om ock föga mer än som en tack- tsgärd åt minnet af en eljest icke "namnkunnig" per- ghet, kräfver den sitt rum.

Aron Westén föddes i Arboga d. 23 Nov. 1737. Fa- var Rådmannen och Brukspatronen *Erik W.* och mo- *Margar. Borg*. Äldste kände stamfadren var Härads- ren Erik Eriksson i V. Bår, Lindesbergs socken. In- ren vid Upsala Akademi 1748, hade han så derefter förut privat undervisning. År 1751, således vid 14 ålder, höll han i Arboga på kröningsdagen en oration vensk vers. Promoverad Mag. 1761. Prestvigdes året i Vesterås, såsom redan kallad till E. O. Bataljons- kant vid Vestmanlands reg:te. Tjenstgjorde som hus- kant hos sin Chef sommaren 1764. Ordin. Bat.-pred. 5. Pastor vid samma reg:te i April 1766, och i Dec. E. O. Hofpredikant hos Kronprinsen, samt erhöll Kgl. kt 1767. Ord. Hofpred., med säte och stämma i Hof- istorium, Mars 1774. Led. af Samf. pro Fide et Chri- . 1778. Kyrkoh. i Ramsberg Apr. 1779. Hon.-Prost E. Prestmötspred. 1787. Fullmäktig för Vesterås stift riksdagarne 1792 och 1800. Erhöll d. 12 Febr. 1801 ga pastorat, det han tillträdde i Juni s. å. äfven såsom ractsprost. Jubelmagister i Upsala 1812, närvarande. d. 2 Maj 1814, och begrofs i stadskyrkan, "då Biskop ay jordfäste och Adj. Almgren höll talet."

Enligt Muncktells vitsord, var Westén "arbetsam och , ordentlig, särdeles i vissa delar", och om han vid äl- år "ej kunde utmärka sig för synnerlig drift i embetet", nvände han destomer "möda och kostnad på sin samling Kongl. Hofclereciet." Den del, som deraf utkommit, nar ock om en ovanlig samlareflit, och berättigar, som t är, hans minne till anspråk på vår tacksamhet. Detta r isynnerhet med afseende på biographierna öfver de e tidernas hofpredikanter, vid hvilka han framdragit och n glömska räddat många documenter af sannt historiskt e. Härigenom blifver den mångordighet, hvarmed han st ofta uppehåller sig vid obetydliga saker, i någon måtto sonad. Omdömena, särdeles der han skildrar samtidiga betsbröder, äro stundom ensidiga, nästan alltid beröm- nde och saligprisande, och fordra således en särskild

kritik' af den som begagnar hans arbete såsom källa. Län
har det ett obestridligt företräde för den Wenströmska
sättningen af Hofclereciets historia, som ur mer än en
punkt bidrager att charakterisera "den nya tiden som f
domens tid." Vi måste således anse det för en skada,
icke Westéns egen fortsättning, som förvaras i Vest
Gymnasii-bibliothek, blifvit tillgänglig.

W. blef 1790 gift med *Anna Maria Hasselström*,
efter Brukspatron A. Sandell. Med henne († 1805) fick
två stjufsöner, som hufvudsakligen medtogo hans tillgå
Han ville ock ingå annat gifte med en nära slägting till
aflidna fru, och hade dertill utverkat sig Konungens ti
stånd, men ehuru ihärdig med detta förslag intill sitt sis
gick det ej i fullbordan.

Skrifter: Diss. Grad. De Suspicione. Præs. L. Dahlman. Hol
1771. — Prestmötspredikan tr. i Theol. Sällsk. homil. För
1788. Vol. X. — Sv. Hofclereciets historia, I Delen, i 3 afd
Sthm 1799. Örebro 1801 och 1814. — Åtskilliga handskrift
såsom: Hofcler. hist. 2 delen; Historisk Ecclesiastik, 2:a afd
Arbogia Litterata et ecclesiastica m. fl.

(Källor: Westéns Hofcler. hist. — Muncktells Vesterås St. Herdam. I. 443.)

C. W. S.

WESTIN, FREDRIK.

Vi vilja icke förbigå detta namn, som alltid kom
att intaga ett utmärkt rum i Sveriges Konsthistoria, eh
vi om denne konstnär endast kunna meddela nog torfti
underrättelser.

Fredrik W. är född i Stockholm 1782. Nu Hof-Int
dent, Professor vid Akademien för de fria Konsterna, Ko
Hofmålare och R. W. O. Elev egentligen af Pasch och ti
en del äfven af Masreliez, tillegnade han sig denna skol
konstmanér, förenadt med mycken säkerhet i teckningen; fö
öfrigt uppgifves han grundligt studerat sinnebildsläran,
i sina compositioner ådagalägga både rikhaltighet och för
måga i uppfinningen, jemte en behaglig mjukhet och frisk
het i färgtonen. I yngre dagar utmärkte han sig äfven so
Historiemålare. Hans största och mest värderade arbet
äro altartaflorna i Kungsholms och Jakobs kyrkor. I Rio de
Janeiro finnes af honom en annan altartafla, som ej mindr
berömmes. W. är tillika Porträttmålare: Kon. Carl Joh
och dess Gemål har han afmålat mångfaldiga gånger, i stör
och mindre dimensioner och af enskilda ett snart sagdt o
räkneligt antal. Ett af hans största och mest lyckade sty
ken i denna väg är en familjetafla öfver Gr. Wachtmeist

ohannishus, hvilken bildar en pendant till en dylik tafla
ljefadern med sex söner), målad af Ehrenstrahl. W.
som porträttmålare i Sverige utan medtäflare, till dess
, elev af sir Josua Reynolds, hemkom från England,
d i en ny skola, om hvars företräde ifrigt tvistades:
som gåfvo likheten företräde framför idealet och färg-
en, trädde på Bredas sida, men W. bibehöll sig dock
större allmänhetens gunst, ända till dess Öfv.-Lieut.
rmarck uppträdde, som med snillet förenade de båda
rnas särskilda förtjenster.

Källor: Boyes Målar-Lexicon. — Sv. Konversations-Lex. 50de häft. — Särskilda underrättelser.) P.

WESTENHJELM, TOBIAS.

Assessorn i K. Antiquitets-Collegium, Häradshöfdingen Lagmannen *Tobias Wester*, adlad *Westenhjelm*, föddes stervik den 4 Juli 1649. Fadren *Petter Bengtsson*, och Handelsman i nämnde stad, var g. m. *Maria Mann* mmal skottsk adel. Den unge Tobias tog som stude- e namnet Wester af sin födelsestad. Hans disputation titel Helvidius Priscus s. civilis Ministerii Candidatus Corn. Taciti IV hist. cap. 5, ventilerad i Upsala, tryck- i Stockholm 1673. Tobias W. var redan som gosse ust af Tacitus och kunde hans skrifter snart sagdt utan- ofta yttrande anmärkningar öfver författaren, som vi- att han ej var blott "beatæ memoriæ, exspectans judi- ." Valdes att parentera vid Akademien öfven Bar. Sten kes Fru Br. Rosladin, dotter af Ryska Knesen och Gou- euren Fritz Rosladin; en annan gång höll han en oration Akademien om Kung Rolf. Vann ynnest hos Sten Bjelke hade nåden blifva känd af K. Carl XI, som omfattade med godhet. Som gubbe talade W. gerna om dessa ymnare till deras berömmelse. Sivers anför i Vester- historia p. 339 att W. 1674 blef Antiquitets-Collegii arius, men Gahm, som sett fullmakten, intygar att der Notarius. Reste 1676 till England, der han besökte don och Oxford; derefter begaf han sig till Paris och kom till sin Kung i Skånska lägret, der han blef känd adsköld, hvarpå han 1681 insattes som Assessor i An- Collegium, hvarjemte han blef 1683 Häradshöfding i rgs och Väsby län i Vestmanland. Sedan han, som t i Ant.-Coll. fick vigtiga lärda uppdrag, väl fullgjort *vigtigaste, vardt han* adlad d. 20 Nov. 1689, då han

fick adoptera sin hustrus yngste son i ett föregående Christopher Andersson, hvilken dog ogift vid de vär den i Achen, emedan T. W. då ännu blott hade en och var enkling, sedan hans första maka Råd- och H mannen i Vestervik And. Anderssons enka *Catharina dotter Bauman* dött 1689 d. 9 Maj. Men 1692 W. sig med *Märta Rodde*, Rådm. i Calmar Hans B tens enka, med hvilken han hade sonen *Carl West* som slöt ätten, saknande barn med sin maka Maria hök. Dottren i T. W:ms första gifte *Maria* var gift Assess. Isr. Stickman i Jönköping, 2) Häradshöfding Baumgart.

Men vi återvända från ätten till ättefadren. Hä dingen T. W. blef 1713 Lagman i Vestmanland oc Kopparbergs län samt 1718 Lagman i Vesterås läns Den förra fullmakten är daterad Timurtasch vid Ad d. 24 Aug. 1713.

Först skref W. en *Inledning till Historien om stavianska slägten*, sedan *Gustaf I:s lefvernes- och re historia*. Dessas tryckning befallde K. Carl XII i br men som penningar brusto, afstannade tryckningen. hade blott ett tryckt ark i sina samlingar. Hand förvaras i Riksarchivet, i sju delar, sex renskrif Auctors anmärkningar in marg., den sjunde i concep lärde Småländningen Phil. Mag. Högvälborne Baron Mörner." hade i bref af den 19 Mars 1792 härom rättat Gahm, liksom att i Riksarchivet fanns en le beskrifning af och öfver Westenhjelm sjelf. Han lä 1690 skrifvit så mycket på *K. Erik XIV:s lefver regements-historia*, att i Catalogo librorum qui in antiquitt. sub imperio Caroli XI publicati sunt p. 1 arbete kan lofordas såsom bevisande, att "vi denne l minne icke så ringa akta böre, som många för det sig utan grund inbillat." W. dog den 3 Oct. 1718. upplyser att W. var en mycket gudfruktig man, morgon och afton på sina knän i böner och in i d den ropade *lofver Herran, lofver Herran!* Hans Bi bestod, ehuru skingradt till största delen, ännu 178 fol., 83 qu., 138 oct., 84 duod. Landshöfd. Dani omtalade W:s enorma peruk, då Gahm insamlade up gar om denne — Celsii vägberedare.

O. Celsius fil. yttrar om sin föregångare: "Ibla som gjort sig mest förtjente af den store Konungens I:s) minne bör jag så myeket mindre förgäta Lagma

Westenhjelm, som hans vidlöftiga handskrefna historia omer, verit mig till oförliknelig nytta och hjelp. blad af den 2:a Tomens början har jag ibland Palm- samlingar funnit tryckta, men vet ej orsaken, som it fortgången deraf. Den 1:sta Delen, hvilken innehål- ledningen till verket, gjorde mig god nytta vid de som förlopo ifrån Konungens födelse till den tid han började deltaga i regementet; och då jag till Westen- fogade hvad Widikindi anför i en kort och tryckt be- se, med hvilken han söker uppfylla den brist, som är i slutet af Johan Magni och begynnelsen af Tegels ier, fant jag mest allt hvad mig var af nöden."

itt dylikt yttrande af en historiker med den betydelse Celsius måste ge Westenhjelm ett stort anseende hos som rätt förstå det myckna, som ligger uti detta er- nde af den oförlikneliga nytta han haft af föregån- Man skulle nästan kunna påminna om versen..."tu- er honores."

ter: Inledning till historien om K. Gustavianska Slägten. I. — Gustaf I:s lefvernes- och regements-historia. 5 Tomer. Auto- raphien synes vara den 7:e Tomen. Allt handskrifter. — K. XIV:s lefvernes- och regements-historia, förkommen (?). — idius Priscus 1673.

llor: Adelsmatriklen 2 D. N:o 1201 af von Stiernman. — Densammes Företal I K. Erik XIV:s hist. — Celsii Gustaf I:s hist. — Sivers, Vesterviks Historia mt Densammes "Märkvärdiga" stycke af K. Gustaf I:s hist. — Catalogus libror. 90. — B. Ollmans Sectio liter. ex Ostro-Gothica illustrata mscpt. — Benzeliska efvexlingen. — Sveriges Sköna Litteratur, 3 Del.) —N.

WESTMAN, JOHAN.

in på sin tid utmärkt Läkare. Föddes 1714 i Vesterås, ans fader *Jacob W.* var bokbindare. Modren *Anna Höjer*, dotter af en Lector dersammastädes. Genom- Vesterås gymnasium, och blef Student i Upsala 1733, ar der en flitig lärjunge af v. Linné och v. Rosenstein. Doctor 1743. V. Prov.-Medicus i Vestmanland 1745. litetsmedicus i Stockholm 1749. Assessor i Collegium um 1750. Igenom tjenstbyte med Dr. W. Wolff ord. Med. i Vestmanland med bibehållande af sin lön vid litetet s. å. Stadsphysicus i Götheborg 1754. Gymn.- ct i Vesterås 1764. Mathem. Lector ibid. 1766. Rector . 1767. Permitterad 1774 att med vicarius svara för en. År 1780 tjenstfri. Död 1785.

Det vill af de anförda lefnadsdata synas som Doctor W. mit rätt trefnad utom fädernestaden. Det stora för-

troende han röate på andra ställen och de utsigter, hv
de till en mera lysande lefnadsbana, förmådde ej öfve
den starka hemlängtan, hvaraf han nästan kunde säga
Att han kallades till Stadsphysicus i Götheborg, "en b
ning af mycken vigt och betydelse", härleder minnes
Fant derifrån, att denna beställning "länge tyckts va
som en Vestmanlands och Dahla stifts afkommandes
ende-syssla." Landsmännen Boëthius och Zimmerma
innehaft den före honom, och han efterträddes af Dr.
som varit v. Lector i Vesterås. Då en smittosam sj
"som förorsakat mycken bestörtning på högre ort",
sig hos manskapet på den till Götheborg ankomna
1756, uppdrogs åt W. tillsynen öfver de sjuka. At
tan hindrades att sprida sig, tillskrefs i synnerlig måt
läkareskicklighet. Han erhöll ock såsom ett veder
Konungens höga välbehag deröfver 500 Daler s:mt a
medlen. Doctor W. var från början mycket obemed
att han måst under sina studiiår på den vanliga co
vägen bereda sig tillgångar till studiernas fortsättand
i Götheborg grundlade han en ej obetydlig förmöge
att han år 1762 kunde anslå ett capital af 20,00
k:mt till Vesterås gymnasium. Räntan skulle för e
tider tillfalla Gymnasii-Adjuncten såsom löneförbättri
det förbehåll, att han sjelf antogs till Adjunct vi
ledighet. Året derpå utföll K. M:ts resolution, som
bifall till denna donation med dess förbehåll. W:s
fanns i intet afseende obillig, minst å insigternas vägn
säges till och med haft skicklighet att bestrida hvilken
som helst. Har det djupare grund hvad mer än en
förmäler, att han var "kunnig både philosoph och t
så var han äfven i detta afseende en ovanlig läkare.
sin lection skötte han äfven enskild medicinsk prakti
var ålderdomskrämpor — han led äfven af hypoch
som förmådde honom att begära tjenstledighet. H
af princip ha varit frikostig. Då han år 1779 blef
af K. Patriotiska Sällskapet, öfverlemnade han det
Daler k:mt, med villkor att för sin lifstid få upph
tan, och år 1782 ökade han denna gåfva med tes
risk hänvisning på allt hvad i fordringar och conta
hans frånfälle i boet kunde finnas; hvartill ytterme
"någon åker" samt en betydande boksamling, hvil
försåldt uppskattades till ungefär samma penning
som det år 1779 förärade. Äfven till Gymnasii-bib
i Vesterås testamenterade han åtskilliga böcker.

fves dessutom såsom varande af ett "qvickt genie och t begrepp", mångkunnig, munter och behaglig umgänan, exemplarisk i sin lefnad, och behöll gerna i det ta de gamles smak i prydnader, husgeråd och kläder var sålunda i allt "en värdig ledamot i Patriotiska Sället." Särdeles var han den studerande ungdomen till, som han ock ibland annat nitfullt visade, då han m Rector hade att afgöra en kinkig affär mellan gymnane och stadens skeppare, "dem han icke kunde förmå gifva högre namn än skutförare." Han studerade flitigt ålderdomen, och lär ha efterlemnat manuscripter i flera skapsgrenar, att efter hans förordnande förvaras. Patiska Sällskapet lät uppresa en grafvård öfver honom i terås med inscription.

Till sitt yttre tecknas han sålunda af Fant: "af manlig , något lång, ej fetlagd, ett ansigte som utmärkte något eles, lång näsa och skarpsynta ögon samt eget mörkt , o. s. v. Blef 1748 gift med *Maria Christ. Fabritius*, a efter en Rådman Beurling i Vesterås. Hon dog 1778, år gammal. Hade inga barn.

rifter: Disp. De Hydrope. P. I. Præs. N. Rosén. Ups. 1739. — iss. Grad. De Hydr. P. II. Præs. eod. Ups. 1742. — Beskrifning å tvenne märkvärdiga sjukdomar, ingifven till Coll. Med. och tr. Vet. Akad:s Handl. 1744. — Embetsberättelse från Götheborg 1761, tryckt i Coll. Med. Riksdags-Relation för s. å. — Oväldiga nkar om Presttionden af Frälseståndet. Anon. Sthm 1768. — Tal om jordens tillvext, hållet på latin i Upsala vid en promotionset 17.. Sthm 1776.

(Källor: J. M. Fants Likpred. med Personalier. Vesterås 1786. — Sacklén Läkarehistoria. — Munektell, Vesterås Stifts Herdaminne.) C. W. S.

WESTRING, JOHAN PETER.

Född d. 24 Nov. 1753 i Linköping, der fadren var komakare, blef han 1772 student i Upsala, utmärkte sig mom flit, forskning och sundt omdöme bland Linnés lärngar, promoverades 1780 till Med. Doctor, hvarefter han satte sig i Norrköping, der han tillbragte hela sin öfriga fnad. Redan 1781 anställde han nya prof på Himmelstands helsovatten, blef brunnens Intendent, men det var icke ns fel, utan vattnets, att denna helsokälla aldrig vann nåt särdeles tillopp och ej begagnades af stort flera än stadser. Deremot kom han, i följd af några lyckliga curer, rdeles för frossan, i stort rop som läkare och var en lång ljd af år ortens medicinska orakel, till dess yngre med-

täflare började med honom dela allmänhetens förtr
Fick 1794 n. h. o. v. af K. Lifmedicus, 1809 af Fö
Lifmedicus, 1822 adlad. Ledamot af K. Vet.-Akad.
sedan han året förut af detta Samfund erhållit en
dalj, vidare af Phys. Sällsk. i Lund och Sällsk. fö
medborg. kunskaper i Stockholm s. å., Nordiska S
London 1796, Soc. medicale i Paris och Kejserl. Ac
Curios. 1799, K. Patr. Sällsk. i Stockholm 1801,
Societ. i Upsala 1804, Hedersled. af Sundhets-Coll
Led. af Sv. Läk.-Sällsk. 1813, Corresp. Led. af K. L
Akad. 1815, Led. af Linneiska Samf. i Stockholm 18
af Östergöthlands och Södermanlands Hushålln.-Sällsk

Archiater W. inskränkte icke sin verksamhet
praktiska Läkarekonsten, utan gjorde sig ock flitigt
med dess theoretiska framsteg och sökte i sin mån
bidraga, men var kanhända än mer ifrig för Naturall
och den på densamma grundade Ekonomien, hvaruti
ställde flitiga rön, samlande naturalster, äfven myn
egde ett ganska godt bibliothek. Örtslägtet *Westring*
har 8 arter) samt lafarten *Lichen Westringii* äro e
nom namngifna. Han stod i brefvexling med flera ut
lärde, samt meddelade dem sina rön. Dermed rikt
föröfrigt isynnerhet K. Vet.-Akad:s och Patr. Säl
handlingar (se vidare: Skrifter).

Hans förnämsta arbete är *Svenska Lafvarnas*
storia med plancher, — som visst icke lärer sakna
ster, ehuru, som vi tro, sjelfva det patriotiska änd
nemligen de offentliga färgeriernas och den husliga f
stens tillgodogörande af hittills dertill ej begagnade
lafarter, blott i ringa mån ernåddes. Sjelfva de p
cherna meddelade färgprofven, med få undantag fu
icke särdeles uppmuntrande. Var detta lafvarnas e
eller saknade den lärde mannen tillräcklig bekantsk
den techniska chemien? Möda sparade han visst ick
samlade flitigt lafarter, till och med i Dalarnas högs
bygder, och gjorde under flera år med dem idelig
experimenter. Ehuru verket understöddes, eller åtm
uppmuntrades af regeringen, utkom blott 1 Band i 8
fastän beräknadt på 24 häften i 3 Band.

Andras upptäckter fröjdade honom ej mindre: d
blott kände honom utvertes, kunde knapt förmoda, at
vetenskapliga njutning kunde hos honom stundom ste
enthusiasm; så inträffade det dock och det till och
hänseende till nya läror, hvilkas sanning var gansk

Derom vittnar hans förtjusning för Galls lära, hvarom 1804 skref till fru Lindahl: "Högre upp har Gall be-t sin ära i Ljusets rike: och jag ser i andanom tillkom-de slägter, som med kunskapens styrka rättvisa hans ckter och utropa honom för en menniskoslägtets väl-re. Hvad har då denne så högt vördade man gjort? han har efter tjuge års trägen forskning, underhållen af en kostnad och mödosamt arbete, upptändt ett nytt skapsljus för oss öfver menniskonaturen, som vi saknat t. Hans lära innebär konsten, *att på Menniskans huf-skål finna märken och anvisning till alla dess naturliga ser, förmögenheter och fallenheter.* Efter den forsknings-va jag eger, och den erfarenhet jag kunnat samla i verl-, tror jag på denna lära, såsom på ett Guds verk, till t slägtes förädlande. Hvad kan vara lyckligare för men-kan, än att veta, att hon födes med organisation till dygd last, till konster och kunskaper, eller endast med ar-sförmåga under ett annat vetts styrelse? Uppfostrings-ket får härigenom ett säkert rättesnöre för ungdomens dledande, och organisationsfel kunna med konst troligen spädare åren rättas och hjelpas. Då jag t. ex. ser hos ett rn en hufvudskål, som visar tjuf-organ, torde denna ge-m någon hufvudbonad kunna nedtryckas och ändras: ty vi hos äldre vissa organer försvinna eller sänka sig, såsom dhets- och frikostighets-organ, då snålhetslasten uppkom-r i stället, som merändels är ålderdomens last. Med mo-liska begrepp om lastens fasa och elaka påföljder kan jag nska hjernans eller själens energi i en olyckligare eller tfullare organ. Kärleks-, eller copulations-organen visar os spädare ungdomen både hos menniskor och kreatur sin rift, innan förmögenheterna äro utvecklade för njutningen. r denna visar sig, kunna begreppen om dess frestelser nom förnuftiga föreställningar hindra dess verkningar i för-d: ty ingen med förnuft vill skada sig sjelf." — Han ne-r de anklagelser man redan från början gjorde berörde ra för atheism och materialism, och söker frikänna henne r den dermed sammanhängande beskyllningen, att menni-kan genom ett slikt system vore befriad från ansvar för ina gerningar. Vi anföra hans motbevis, såsom tillika an-ydande den philosophiska ståndpunkt, hvarpå denne veten-kapsman stod.

"Naturmenniskan och Samhällsmenniskan äro två olika arelser i afseende på sina förbindelser. Förståndet hos åda ger dem den inre känslan för godt och ondt; grund-

valen för den naturliga lagen. Vilja uppkommer, och den emellan godt och ondt ger begrepp om dygd ell Hvad J velen andra skola göra eder, det gören J och Förståndet presiderar sålunda för organisations-driften. samhällsmenniskan äro religion, moral och civila lagen vigter för naturdriften från organisation. En förnuftig gion sätter gräns för naturliga begären: den vidskeplig ger hyende under lasten. Menniskonaturens känned det första hufvudsakliga. Den har blifvit försummad. har velat känna Mästaren innan man kände verket som prisa Mästaren. Det materiela tillhörer naturen; m intellectuela är af högre börd, af gudomligt ursprung. paren gaf det materiela vissa egenskaper, lifsegens som qualificeras efter det materiela olika för hvarje i hela sammansättningen. Ingen chemist eller philoso ännu kunnat analytisera dessa egenskaper. Dessa n verk äro alltid olika, efter det materielas förhållande det intellectuela eller själen och det organiska lifvet, verk, äro alltid lika. Organerna, eller de instrum hvarmed hon verkar, äro olika. Märk Skaparens al att kunna gifva materien denna frihet, att qualifice efter sin olika formationsdrift. Men prisom Skapare dom, som gaf förståndet sådana organer, hvarigeno kan göra sig invertes känsla eller begrepp om det rä ler sanna. Ett sådant förstånd blir modell för andr derigenom upplyftes det till höga begrepp om sitt ur och sin bestämmelse. Härifrån utgå Religionsstiftare Moralister och Lagstiftare. Menniskonaturens känned grunden till all möjlig kunskap om Skaparen. Jag att denna natur är perfectibel. Dygderna äro blott skaper, som utgöra striden emellan valet för det go onda. En elak organisation, som drifver till vissa hämmas af kunskaperna: de mota dess verksamhet: d en annan rigtning åt partiklarne. En god organ ka mer förädlas. Religion, moral och lagar verka som fjädrar i det organiska verket. Religion lär mig, högsta Väsendet har gränslös makt. Astronomiska skapen visar oss, att oräkneliga verldssystemer verklig stera, som förnuftet gillar vara bebodda. Dessa äro gen i olika förhållande till lycksalighet. Skaparens lösa makt har här mera förädlade organisationer. Kun om det goda och sanna har förfinat organerne. Sjelf ganerne blifva slutligen blotta dygder, utöfvade kun som omgifva själen. En så lycklig själ, omgifven af

atmosphær, kan ej upphöra: ty dessa dygder äro strålar Gudomsväsendet utgångna: de rigta själens kosa till sin re. Oräkneliga äro systemerna för lefvande varelser: skaperna vittna om sannolikheten häraf. Då materiela kunna stiga den ena öfver den andra, såsom t. ex. inflamabla luften kan jag i en ballon lyftas till en region: månne icke äfven en förfinad organisation, som själen, äfven kan stiga, sedan äfven fängslen äro los- ifrån det grofva materiela; isynnerhet då en af religion st själ ger den sin rigtning? Själens andevarelse kan gripas; men ock icke nekas. Ett af kunskaper och dyg- förädladt förstånd skiljer sig ifrån det materielas vidlå- e: det utgör en varelse, som troligen mötes af intelli- er eller andevarelser, som sällskapa det till ett annat m, hvarifrån de gjort sin utfart. För ädlare och tän- e varelser äro systemerna troligen lika så många, som de mera materiela. Dessa möjligheter äro utgående ifrån eppet om ett fullkomligt Väsende, hvilkets varelse icke med några sannolika skäl nekas. Gall har organ utsatt Atheismen; men deruti felar han. Den Högsta Makten, upprätthåller allt, och den Högsta Visdomen, som gif- det materiela sådana egenskaper, som materien ej kan , och som af dess egen natur ej tillkomma detsamma, som gör det icke underlagdt de physiska lagarne, hvar- om dess bestämmelse är noga afpassad för ändamålen, ej vara en inbillning. Om jag ville kalla detta naturen et Hela, så blefve det, i anseende till dess förmåga och ft, att anse för en Gudomlighet. I det fället måste jag vörda den: ty min lycksalighet beror derpå, huru jag tager mina pligter deremot. Men denne Gud straffar nåd och barmhertighet, och upplöser allt till materia. kan kalla Naturen den materiela Guden: ty Skaparen tilldelat den några egenskaper, som icke tillhöra det eriela. Men den blir utan sjelfständighet: då deremot sjelfständiga osynliga Visdomen, som gifvit lif och ande- varelse tillika åt allt som lefver, i hvilken alla verldars slag inom vårt lilla solsystem tillbedja från pol till pol, under olika idealform, kan endast fattas af Tron, som inner alla dess höga tillhörigheter: ty att tro är detsam- , som att icke begripa; men dock icke neka. Dess före- är öfver förståndet; men icke emot detsamma. Det är na gudakraft, som nedlåtit sig inom organisations-kretsen, bibehåller sitt säte öfver alla andra. Gall har funnit ginations-organ öfverst på hjessan, öfver alla andra, och

sålunda öfver Förnufts- och Snille-organ. Det är denn gan som alstrar begrepp för religion; och alla religiö tare hafva haft denna organ särdeles utmärkt. Der d organ fattas är sålunda sjukdom i mechanismen, som ki engång också kan hjelpas; hvarigenom begreppet om si men får sin rätta dag. Är då religionen en blott illi eller dröm? Då blir ock min känsla derför, min drift till ett Non-ens, som contradicerar sig sjelf. Missk din sällhet, du dygdige, då denna gudakraft, tron, ger försmak af ädlare varelsers lycksaligare njutningar! Nju himmelska freden att vara nöjd med dig sjelf och din pare! Smaka hoppets ädla vällust i dygdens rena fr och din organ, som gjorde dig så säll, skall gifva ving din tro, för att föra din ifrån det materiela lossade sj lycksaligare varelsers hemvist. Visa lagar i en välbe stat qualificera böjelserna för moralen, och moralen g dan en högre hänvisning till religion, der det begä hjertat ser all gudomens nåd och makt i sin fullhet låten. Med dylika tänkesätt finner jag Galls lära me dande till än ifrån religion."

W. åtnjöt äfven personligen mycken aktning i c och hade i sitt skick och sin hållning någonting värdigt sträft, förnämt och aristokratiskt: många tyckte sig i se köld och högmod. Säkert är, att det förlänade skapet gjorde honom glädje. Han ville vid 67 år, e se, huru det gick till på Riddarhuset, och reste derfö Stockholm kort före närmast följande riksdag, för att taga introduction. När han för Riddarhus-sekreteraren visade sin nya vapensköld, ritad och troligen äfven co nerad af honom sjelf, sade honom denne att teckningen de förses med Riksheraldikern, Kammarh. Linnerhjelm lande. Något döf tog den gamle mannen miste om i och vände sig i stället till sin vän Kammarh. Linder Ehuru denne infallsmakare ganska väl insåg misstaget, tog han ritningen och skickade den tillbaka, med pätec af sin approbation in amplissima forma. Men W., som de alla svårigheter dermed undanröjde, blef ej litet i nad, då han derefter hörde Riddarhus-sekreteraren förl att han med all aktning för Kammarh. Linderskölds och heraldiska insigter, dock ej kunde, såsom embet godkänna hans påskrift.

Afled, efter någon själs- och kroppsaftyning, d. 1 1833. Gift 1783 med Assessor Braads dotter *Gertrud garetha*. Af deras barn blef Pehr Christopher, född

Dr. 1817, sedan praktiserande läkare först i Stockholm sednast från 1828 i Götheborg, der han åtnjöt mycken g och förtroende. Död omkring 1844. Anslog sin ej dliga förmögenhet till offentliga stiftelser i Götheborg.

fter: Svenska Lafvarnas Färghistoria, med col. plancher. B. I. 1—8. Sthm 1805—08. — Åminnelsetal öfver Erik Acharius i Vett.-Akad. 1820. — Rön i K. Vet.-Akad:s Handl.; — i Lä- och Naturforskaren; — i K. Patr. Sällsk. Journal; — i K. dtbr.-Akad:s samt i Sv. Läkar-Sällsk:s Handl. Dessutom sär- lda uppsatser i andra in- och utländska tidskrifter och samlingar.

Källor: Adel. Matrikeln. — Sacklén Läkar-Hist. Del. 1 och Suppl. — Biogra- phi med porträtt i Hedins Vet.-Journal för Läkare och Fältskärer. — Gjörwells Brefvexl. Bd. 3 s. 158 o. f. — Sv. Konvers.-Lexicon, h. 50.) P.

WETTERBERG, PETER.

Hvarje preststift eger vanligen vissa slägtnamn, som ge- århundraden varit fästade vid detsamma och då gerna och annat af dem med utmärkelse. Ett sådant är i Gö- borgs stifts Herdaminne namnet Wetterberg.

Peter Wetterberg föddes d. 21 Febr. 1724 på Commi- sterbostället Ekås i Thorups pastorat af S. Halland. Fa- var *Anders W.*, Commin. derstädes, och modren *Eli- beth Kjerrulf*, en sondotter af den Martinus Nicolai Kjerr- hvilken såsom Kyrkoh. i Wessige, för sin trohet mot ung och fädernesland, hvarigenom han bragtes i dansk nskap, utbad sig och erhöll 1677 af Carl XI bestän- arfsrätt för sina afkomlingar, så på qvinno- som mans- , till nämnda lilla pastorat, hvilket sedan 1824 nu inne- fves af Prosten Mag. Martin Kjerrulf.

På 11:e året sändes sonen Peter till Warberg i kop- slagarelära, emedan de ytterst knappa inkomsterna af älta Comministers-befattning icke medgåfvo föräldrarne låta honom studera. Detta var dock hans högska önskan, ken under hammarslagen i kopparsmedjan blef så brin- de att han en dag, föräldrarne ovetande, öfvergifver hå- hammare och verkstad, beger sig till fots hem, för att knä anhålla om föräldrarnes bifall till ett annat vitæ us. Han blir då bönhörd och sändes åter till Warberg i skolan. Der inhemtade han undervisning i fyra års tid, tillvann sig genom sin flit den stränge lärarens synner- ynnest. Derefter flyttade han till Halmstads skola, hvar- från han omedelbart gick till Lunds Akademi 1742, försedd hedrande vittnesbörd. Tvenne år förut (enligt Bexell mma år) hade han förlorat sin fader. Desto svårare blefvo den obemedlade utsigterna till uppehälle vid universitetet.

Lyckan gynnar dock sin man. Vid ett disputations-ti hvarvid han såsom opponens officierade, var Akademien Canceller Henr. Benzelius närvarande. "Denne ypperlig skare och befordrare af snillen" (?) afhörde opponent det nöje att han genast efter actens slut lät kalla hon sig, gjorde sig bekant med hans vilkor och skänkte "en vacker penningsumma" samt förskaffade honom sed ett dubbelt akademiskt stipendium. Kort derefter an nom Domprosten Westring till informator för sina bevisande honom all ynnest. Dessutom delte han med yngre landsmän, hvilka han gaf undervisning i s År 1748 vardt han Magister. Vid försvaret af hans g disputation under Prof. S. Bring visade honom Præ eget slags heder, med att gå bort under acten och sig bland de öfriga åhörarne, öfvertygad om respon förmåga att försvara sig sjelf, hvadan han sedan för sig ha varit Testis Actus, ej dess Præses.

År 1747 lemnade han som candidat Akademien. han fått följa sin och fleres önskan, hade han stan qvar. Men dermed hade han gjort modren en hje Hon önskade framförallt att han skulle bli prest, d många mödrars hufvudönskan, hvarigenom mer än e lefnadsbana fått en annan rigtning än den eljest fåt vissa fall än den bordt få. W. prestvigdes sålede nämnda år i Götheborg (enligt Bexell orätt 1749). i och för prestembetet höll sin profpredikan eller, stone numera, såkallade "predikostump", tilldrogo s embetsgåfvor den uppmärksamhet hos en af Direct vid Ostindiska Compagniet, att denne erbjöd honom lig befattning i Compagniets tjenst. Denna förmånli besvärliga plats afslog han dock, för att tjenstgöra embetsbiträde åt en gammal och sjuklig Prost i Ha Efter åtta års tjenstgöring på detta ställe kallades Comminister i Svenljunga pastorat, till hvilkets Kyrl han enhälligt valdes 1761. År 1773 flyttade han till Wärö och Stråvalla pastorat enligt kunglig fu Men ej förr än 1777 hugnades han med hederstiteln År 1782 blef han verklig Prost öfver Fjäre och Wi raders Contract, sedan han någon tid under Ordinar dom förestått detta embete. Blef en af de år 1800 de Theol. Doctorerne.

Wetterberg var en ibland de prester som stude grundligheten i hans kunskaper var ock blott en tank hans ståndsbröder. Sjelf ådagalade han den såsom

-aens vid 1768 års prestmöte, såsom extra opponent vid
-öfriga prestmöten under hans embetstid, och såsom Præ-
-id prestmötet 1785, då han egde den nog sällsynta
-aden att ibland Domcapitlets ledamöter räkna tvenne
-r, åt hvilka han sjelf gifvit den första handledningen i
-s studier. Han hade en utmärkt talang för latinsk poesi
-afslöt nämnda præsidium med "ett rörande afskedstal
-anden latin." Särskildt hade han vinnlaggt sig om juris-
-entia ecclesiastica, hvari han utgifvit ett allt hittills för
-eborgs stift såsom värderikt ansedt och ofta anlitadt
-e, genom sitt sammandrag af de detta stift rörande K.
-lutioner m. m. Det är föröfrigt anmärkningsvärdt så-
-det första arbete i sitt slag, hvilket tjent till föredöme
-flera dylika i andra stift. Vid 1771 års riksdag var han
-äktig för Elfsborgs, och vid 1778 för Hallands läns
-ion (emedan i det stiftet presternas riksdagsmän väljas
-r divisioner, ett valsätt, som ännu är öfligt, ehuru
-säkerligen ofta varit till -mehn för det gemensamma bä-
-; och derföre ofta blifvit öfverklagadt, särdeles af Bisk.
-Wingård vid 1836 års prestmöte, men äfven då förgäf-
-. Såsom riksdagsman synes W. ha yttrat sig sparsamt.
-gan om förändrad grund för Erkebiskopsval till förmån
-Erkestiftets presterskap talade han för "återgång till det
-la" att alla stiftens alla prester borde välja. I samman-
-g dermed röstade han för Superintendentiernas förvand-
- till biskopsdömen. "Det gällde blott en titel." Någon
-dagsstorhet var han emellertid icke. Desto större an-
-han såsom lärare och embetsman i allmänhet. Beskrif-
- såsom oupphörligt verksam. Ännu i sednare år lär han
-elsatt sig med ynglingars undervisning och förberedelse
- högre studier, och följde dervid en method som ingaf
-ek för den sysselsättningen. Bland de bestraffningssätt
- använde på dem, som gjort sig förtjente af en näpst,
- det att den felande ålades en viss tid pumpa vatten ur
-på gården befintlig brunn. Antingen såsom ett bevis på
-ståndighet eller af väl långt drifven humor plägar an-
-s efter honom, att då sent om afton för Lector Malm
- vägen nära Wärö prestgård vagnen gått sönder och Lec-
-n skickade bud att Wetterberg skulle sända honom sin
-n, W. skall hafva svarat budet: "helsa Lector M. att om
-Lector sig väl förhåller, skall han komma i åtanka till
-orat." I fall anekdoten är grundad, bör märkas att
-n var en sträf och stolt herre och derföre mindre aktad.

In i höga ålderdomen egde W. den sällsynta att han stundom gick emellan pastoratets kyrkor, då han rättade duplications-predikningar. Han höll sin sista kan fjorton dagar före sin död. Denna inträffade d. 9 1803 och säges ej hafva saknat sin uppbygglighet.

Han var sedan 1752 gift med *Martha Sv. Böck* (Bökman?), dotter till en Kyrkoherde i Slättåkra, och rade med henne guldbröllop 1802. Sju söner och tre voro frukten af detta äktenskap. De två sönerna dogo i yngre år och de öfriga voro hvar på sitt vis utmärkte *Abraham*, f. 1753, som varit Poëseos Docens i Lund, Lector 1779. Gr. L. Lector 1785 och sedan Theol. Lec och Doctor, † 1815; *Sven*, f. 1757, som varit Eloqu. cens i Lund, höll ett äreminne öfver Gr. Magnus Stenb hvilket blef prisbelönt; föröfrigt lycklig latinsk skald, El Lector i Götheborg, slutligen fadrens efterträdare i W erhöll Professors-namn 1812, † 1817; *Martin*, Mag. Prost i Snöstorp, † 1840 (?); *Carl*, Poëseos Docens och Eloqu. et Hist. Adj. i Lund 1806, dog såsom Pastor Ljungby 1825; *Jakob*, Rector Scholæ i Laholm. Bland trarna blef *Anna Elisabeth* gift med Prosten Stranze i Brea och *Johanna* gift med Kyrkoh. C. M. Lindberg i Sexdräga.

Skrifter: Läroembetet såsom en dyrbar skatt uti svaga kärill, vid Kyrkoherdevalet uti Kongsbacka Stads Moderkyrka 1784. Synodaldisp. De extremo Judicio. Gothob. 1785. — Oratio, Actum disp. de extremo Judicio ... ad finem perduxit etc. (I terna till detta, till hälften på prosa, till hälften på vers skri Sluttal lemnas korta upplysningar om i Bohuslän födda *lärda* berömda män). — Sammandrag af Kongl. Förordningar, Res tioner och Stadgar, samt Högre och Lägre Rätters Domar Utslag, Synodal-Acter, Consistorielle Bref, som isynnerhet Ecclesiast.-Staten i Götheborgs Stift, till dess pligter m. m. Götheb. 1790. — Dessutom flera tillfällighetsstycken på lati vers m. fl.

(**Källor:** Lefvernesbeskrifning öfver Theol. Doctorn m. m. P. Wetterberg af Magnus Roempke, Prost i K. i Örgryte m m. Götheb. 1808, sedermera omtr. 18 utan författarens namn på titelbladet. — Personalier öfver Prof. m. m. Sv. Wetterberg, af E E.(dberg) vidfogade M. Ullmans Likpredikan tr. i Götheb. 1817.— Bexells Herdaminne och Riksdagshandl. — Lüdcke, Gelehrs. Archiv. — underrättelser meddelade af Dr. P. W:s sonson, Pastors-Adj. Mag. D. O. Wetterberg.)

C. W. S.

WETTERBERGH, CARL ANTON, (*Onkel Adam*).

Föddes i Jönköping d. 6 Juni 1804. Föräldrarne voro dåvarande HofRätts-Fiskalen, sedermera HofRätts-Rådet Johan *Wetterbergh* och *Anna* Christina Lyckman.

Fadern, som i ett par föregående biographier (Borg-
, Schultz) blifvit omnämnd, var född 1769 i byn Ask
ne, genomgick Helsingborgs skola och tog i Lund Ju-
examen 1796. Han var en för sin tid och sin ställ-
ovanligt boksynt man, som egde ett temligen stort och
en del dyrbart bibliothek. Han har i de tvenne förut
de biographierne blifvit ganska flygtigt tecknad och fram-
i en dager, som man lånat honom, men, som icke
är den, i hvilken han borde synas. Detta beror tro-
derpå, att begge bibehållit intrycket af hans person-
t och hans idéer från den tiden då ingendera var i stånd
uppfatta honom sådan han var. J. W. hade bildat sig
— allt hvad han visste hade han sjelf lärt sig, sjelf
tänkt och sjelf satt i system. Han var således på intet
någon blind beundrare af vissa namn eller vissa läror,
moderna och hänryckande de än kunde synas de unge,
samlade sig omkring honom, och alldraminst förmådde
att förvilla hans klara uppfattning genom att kläda
tankar i nya former. Han lefde helst med sina böcker
sina egna tankar, och om han kastade en blick utåt
det mycket som hans förstånd ej gillade eller som såra-
hans bättre känslor. Detta gjorde att han ibland samtals-
strängt nog bedömde missbruk och orättvisor, som i
allmänna lifvet då — och till en del ännu — anses för
vändiga eller oskyldiga. I detta bestod det så kallade
niskohatet", som berodde derpå att de verkligen finnas,
sörja öfver, att menniskorna sällan äro så goda, att
kan älska dem så varmt och så verksamt som man
. Detta var fallet med J. W., som dock aldrig trött-
att hjelpa då han kunde, eller att med ord och hand-
söka hindra olag och förtryck i hvilka former det än
ställde sig. Han led derför många motgångar, men ned-
ycktes aldrig.

På sin tid utmärkte han sig som litteratör; han var
der Gustaf IV Adolfs tid en bland de få, som utgaf några
rifter om tryckfriheten, och var en tid Redacteur af Jön-
pings Tidning, som anklagades och dömdes af underdom-
len till böter för en från Raynal öfversatt bit. Proces-
afsomnade i högsta domstolen, och således blef W.
från ansvar. Han erhöll år 1814 Sv. Akad:s andra pris
en öfversättning af Popes Essay on Man och har för-
tat en mängd skaldestycken, alla i den allvarliga genren.
dan han blifvit pensionsmässig, tog han afsked och afled
140 *på sin gård Domneberg* i Habo socken, Skaraborgs län.

Sonen *C. A. Wetterbergh* uppfostrades af sin fa hans grundsatser, det vill säga mest genom mundtlig u visning och hade föröfrigt en fullkomlig frihet att läs han ville. Fadern trodde ej att menniskoförståndet k bildas efter en förut gifven ordning och att det egen finnes annat än en konstgjord rangordning mellan de skilta läroämnen, som förekomma. Han lät således g fritt sysselsätta sig med boksamlingen och det är kla denne der fann många böcker, hvilka, som det heter, öfver hans år. Faderns mundtliga förklaringar utje likväl många svårigheter i detta fall. Med ett ord: fostran var, om man så vill, besynnerlig, om icke den liga, som nedtrycker all sjelftanka, vore ännu besynnerlig Emellertid förutsade man med temlig enstämmighet att g aldrig skulle kunna lära sig något, och detta syntes vilj in då hans första enskilte lärare efter några månaders lasning uppriktigt och välment sade fadern, att han hverken hade förmåga eller lust att läsa. Den fria fostran hade också haft den följd, att gossen ingenting f fruktade än utanlexor och röjde en särdeles oförmåga lära dem ordagrant. Studierna gingo dock småningom b nvouerbet sedan han kommit under den lärde Boetius den snillrike Etzanders handledning.

W. blef Student i Lund d. 3 Mars 1822.

För att i möjligaste måtto skona faderns klena ka och ej uttömmma de små tillgångar som funnos för de dre syskonens uppfostran, beslöt W. att blifva Jurist; han hade fritt val af ämne. Det dröjde dock icke mera ett par terminer, förrän fadern genom oförutsedda förlu blef urståndsatt att hjelpa sonen, såsom han önskat. E bref som W. i detta afseende erhöll från fadern ska honom djupt och i första uppbrusningen svarade han o bad honom ej sörja för honom; ty Gud skulle nog hjelp

Detta var en förflugen ungdomstanke, en af dessa vack men omöjliga ideer, som så ofta strömma igenom ett u hjerta. Och dock — Gud hjelpte, ty från denna stund be gärde ej sonen mera underståd af sin fader, som efter e par års tvifvel, slutligen blef öfvertygad om att man ka lefva på nästan ingenting — och Guds hjelp. W. fann si nu fri från det förra tvånget att bli Jurist och beslöt att bli läkare. Fadern visste ej ett ord om denna förändring, förr än sonen tagit Medicophilosophiska examen. Emeller tid var hela denna tid en skola af försakelser och motgångar, alla uppspringande från fattigdomen; ty det enda understöd

begärdes, var hjelp till kläder, allt annat gick och må- på skuld, ända till dess W. erhållit några höga be- ett visst rykte som skicklig experimentalkemist. då lärjungar, som betalde väl och blefvo temligen Allt detta hade dock ej hulpit, om ej en ädel lä- dåv. Prosectoren, numera Professoren Joh. Bernh. Pram- tagit honom om hand. Denne välgörare hade då sjelf små inkomster, men försträckte ändå W. penningar annan säkerhet än ett tacksamt hjerta — och en an- i almanachan. Då och då gaf han W. ett vänligt en upplysning, en ledning eller ett hopp — och allt

Under dylika omständigheter fortsattes W:s studier. voro i allmänhet ganska goda, i vissa läroämnen W. tog, sedan han flere år varit använd som Stipen- i Läkare-corpsen och ett år Bataljons Läkare, Med. Li- examen 1834; blef 1835 Chir. Mag., och undergick Embetsprof. Såsom tjensteman har han blifvit utnämnd kallad till Bataljons-Läkare vid Smålands Grenadier-ba- 1832, Bruks-Läkare på Finspongs Styckebruk 1835, ments-Läkare vid K. Jemtlands reg:te 1837, vald till förande vid Östersunds Stads Municipal-styrelse 1843, ordnad till biträdande Läkare vid K. Fångstyrelsen 1845, ments-Läkare vid K. första Lif-Grenadier-reg:tet 1847. var 1846 och 1848 bosatt i Stockholm, och flyttade sednare året till sin gård Getå i Östergöthland, ett ställe för sin naturskönhet. Som Läkare i Fångstyrelsen han sommaren 1846 General-Directeur E. v. Troil dennes inspectionsresa till rikets fängelser och arbetsin- ningar; Fungerade som tillförordnad Fält-Läkare för Armé- delningen i Skåne 1848 och var som Regiments-Läkare görande i Slesvig 1849, 1850.

Orsaken, hvarför W. här fått sin plats, är hans upp- ande som författare. Då han 1832 vistades i Stockholm han att för ro skull skrifva en recension öfver en bok namnet "Härolden H." Recensionen var satirisk, som föll sig svårt, emedan "Häroldens" hufvudförtjenst ligger att i hela boken ej enda ord finnes, som ej börjar bokstafven H.

W. som ej trodde att en dylik vitter utgjutelse kunde betalning komma in i en Tidning (och i Stockholms måste den, emedan denna Tidning lästes af några som bedt W. skrifva), hade ej råd att betala med ningar, utan skref ihop ett par Skizzer och sände allt

till den honom då okände Kapten Lindeberg. Följd att W. och L. blefvo bekanta och sedan fyllde W. spalter i Stockholms posten med "Filosofen på Norrbro" andra små bitar, betecknade med signaturen C—gh, hv de i detta Lexicon blifvit påförda Cederborgh (Fredrik) visserligen ej skulle funnit sig smickrad af dessa bitte

Sedan W. lemnat Stockholm, upphörde detta tillfäl skriftställeri. Först 1840, då han var bosatt i Jemtl satte åter en tillfällighet pennan i hans hand. Den ti stod litteraturen i Jemtland ej synnerligen högt. Öster saknade både Boktryckeri och Bokhandel och transport från kuststäderna och Stockholm voro både långsamma osäkra. Detta gjorde att W. var inskränkt till sitt med bokförråd och ofta saknade läsning.

1840 var ett för W. svårt år: han mistade inom månader sitt "sommarbarn", en liten flicka, sin älskade f och svärfar. Detta nedtryckte ej allenast hans utan o en annans sinne — och hvar finna sysselsättning, som k förjaga de långa svåra aftnarne? Då satte sig W. en ned och skref en liten Skizz och läste opp den om aft för de sina. Han fick uppmuntran och fortsatte.

På detta sätt tillkom en hop hvad man kallar "m scripter", som till en del förstördes och kommo bort, af hvilka några sändes till en vän i Stockholm, som lemnade dem till Aftonbladet, der de trycktes.

Ett bref från Hr L. J. Hjerta gjorde att Afton-B sedan erhöll de stycken, som tid efter annan författ Andra förläggare hafva sedan begärt och fått bidrag.

På detta sätt har W. kommit in i den långa rad Svenska Romanförfattare. Hans skrifter äro, som man står, tendens-noveller. Detta kan, om man antar det förut gifvet, sägas om alla noveller som äro eller skola skrifna; men om så är, ligger det ej så mycket i W:s att uttala sina tendenser, som icke mera i hans sätt at uppfatta och behandla sina ämnen. Det är möjligt att arten af hans uppfostran är orsaken dertill.

Han har sjelf i ett arbete om detta sagt följande, kan vara nog att visa hans egen åsigt: "Då man", säger "uppreser en sädesstack, sätter man en stång i midten bygger sedan omkring; det händer ibland att stången s ett stycke öfver stacken sedan den är färdig, och inge hindra folk att tro att stacken är ditsatt för stångens fastän meningen egentligen var tvärtom. Så är det, d sätter en idée i midten och bygger en berättelse deromk

Hans porträtt, men misslyckadt, finnes i Nordstjernan för år 1844. Gift 1837 med *Hedda Fredrika Brydolf*, dotter af Prosten och Kyrkoherden i Hellestad E. G. Brydolf och P. Norberg, dotter af Hofpred. sedan Kyrkoh. i Söderköping, Norberg och S. Kolmodin.

Barn: *Göthilda* f. 1838 d. 20 Juni, död 1840. *Oscar Brydolf* f. 1841, d. 1842 och *Carl Bernhard*, som ännu lefver, f. 1840 d. 29 Mars.

Skrifter: de flesta utgifna under signaturen Onkel Adam, äro: Genremålningar af Onkel Adam, Sthm 1842. — De fyra Signaturerna, Lund 1843. — Gouvernanten, Norrköp. 1843. Pastors Adjuncten, Sthm 1845. — (Dessa hafva stått i Aftonbladet eller andra Tidningar och ha sedan blifvit omtryckta i bokform). — Får gå! Norrköp. 1844. — Ett Namn, Ib. 1845. — Paralleler, Götheb. 1846. — Penningar och Arbete, Norrköp. 1847. — Altartaflan, Ib. 1848. — Tännforssen, Sthm 1848. — Hat och Kärlek, Ib. 1849. — Olga, Ib. 1850. — Träskeden, Ib. 1850. — I Theateralmanachan 1849, Pröfningen, en en-acts-pjece, som uppfördes vid nya Theaterns öppnande; — Bidrag till Kalendern Svea för 1847 till och med 1852; — Nyckeln, en skizz i Nordstjernan för 1844, förutom åtskillige andra uppsatser i Tidskrifter och Tidningar. De flesta af dessa arbeten ha blifvit öfversatta på tyska och utgifna i Stuttgard, Leipzig och Oldenburg, samt på danska tryckta i Köpenhamn. En är öfversatt på franska och några på engelska och tryckta i New York.

Wetterberg, *Julius Alexis*, den förres halfbroder (modern *A. Ch. v. Strokirk*) är en utmärkt och originell porträttmålare, som att döma af hans förmåga och de anlag han röjt, skulle ock kunna med framgång uppträda i genrestycken och historiemålningar. Han är född 1816 d. 4 Maj och lefver f. n. i Stockholm endast för konsten.

(Källor: Enskilta meddelanden. — Kalendern Svea, 1847.)

WETTERSTEDT, ERIK af. — GUSTAF och NILS JOACHIM af.

1. WETTERSTEDT, ERIK af.

Frih. *Erik af Wetterstedt*, son af en Borgmästare i Örebro *Joach. W.* och *Emerentia Sjöberg*, hvilken var dotter af Erik Sjöberg, Rådman i Fahlun; föddes d. 12 Aug. 1736, blef inskrifven vid Landtmäteri-Contoret 1757, Commissions-Landtmätare i Nerike s. å., Premier-Ingenieur vid Landtmäteri-Contoret 1766, Direkteur öfver Landtmäteriet i Finland 1771, Adlad d. 7 Oct. 1772, Öfver-Direkteur vid Landtmäteri-Contoret 1777, hvilket embete han till sin död

bibehöll. I Sept. 1790 utnämnde Konungen på Her[...] och Schröderheims begäran Öfver-Direct. vid Landt[...] Erik af Wetterstedt till Kammarråd — "en man, [...] Ehrensvärd, af mycken skicklighet, arbetsamhet och [...] gifte rik. Han bibehåller dock sin Öfverdirecteurs-[...] RiksR. C. Scheffer var häröfver förtörnad, påstående [...] W. med all sin merit kunnat vänta, för två år sedan [...] adlad och gjord till ÖfverDirecteur, ännu något på sj[...] fordran." Så öfverflödande uppmuntringar upphöra, [...] han, att uppmuntra: de blott bilda högfärd och pretent[...] Så blir en Kung hvart ögonblick öfverlupen med im[...] tioner. Orsaken till Schröderheims vänskap ansåg Eh[...] att ponderera; men han fann W:s beteende oansti[...] Schr. ville ha till vande embetsmän utmärkta och a[...] personer. Det medgafs dock, att Konungen fått ett d[...] Kammarråd, om ock en efterlåten Öfver-Directeur. De[...] blef Er. W. Vice Landshöfding i Upsala län 1790. V[...] denna tid också Led. af Allm. Ärendernas beredning. I[...] höfd. i Upsala län 1794. R. N. O. s. å. C. N. O. [...] Friherre tillika med sin äldste son *Gustaf* 1806. Ståtl[...] på Upsala Slott d. 29 Juni 1809. Fick på begäran [...] från Landsh.- och Ståth.-embena 1812. Led. af K. Vet.-[...] 1815. Erhöll Presidents n. h. o. v. 1817. Död d. 1[...] 1822. Gift med *Anna Christ. Bladh*, dotter af Mich. I[...] Handelsman i Wasa och Cath. Töblberg. Egde flera [...] bland hvilka här upptagas: *Gustaf*, se № 2; *Nils Jo*[...] se № 3; *Carl*, Baron, f. d. Consul, lefver i England; [...] Assessor, f. d. Syssloman vid Hospitalet i Upsala; [...] *Erik*, General-Adjutant, Secund-Chef för Lifreg:tets [...] dierer, C. S. O.; *N. N.*, gift med Major Linderskjöld; [...] gift med f. d. Landsh. Hampus Mörner i Hernösand.

Frih. E. af W. var en af de personer, som be[...] för alla Styrelser, en ej blott duglig utan dugtig e[...] man, som derföre uppsökes, då svåra arbeten måste [...] ställas, hvarvid man knappt hinner fråga efter hvad [...] enskildt tänker om vigtiga eller ovigtiga ting. Han å[...] utom embetet i åtskilliga maktpåliggande varf. Så v[...] Kronofullmäktig i Allm. Brandförsäkringsverket 178[...] och från 1812, Revisor i Trollhätte-canals- och Sluss[...] Direction 1794—1802 o. s. v. I Landtbr.-Akad. var [...] flitig medlem, äfven genom uppsatser, inlemnade till A[...] miens Annaler. Han var ganska nitisk för landets upp[...] och verkade i det hänseende efter all sannolikhet ej r[...]

er: Om lämpligaste utvägarne att befordra Ödemarkernas
ling och indelning till nya boständer samt huru deras skatt-
ing bör inrättas, att billighet och jemnlikhet må vinnas. Præ-
al i Vet.-Akad. 1827. — Om Finlands belägenhet, länför-
g, folknummer, nya städer m. m., som till landets statistiska
dom hörer. (Nya Allm. Tidn. 1787, N:o 110, 111). — Upp-
r i Landtbruks-Akademiens Annaler.

lor: Adelsmatriklarne 1781 s. 182, 1794 s. 227, 1807 s. 383, 1817 s. 90.
Låstboms Höfdingaminne. — Tal vid jordfästningen af J. J. Hedrén. — Amin-
netal i Vet.-Akad. hållet af Matth. Rosenblad. — Vet.-Akad:s Handl. 1828 s.
l. — Aftonbladet 1837 N:o 110.) —N.

2. WETTERSTEDT, GUSTAF AF.

refve *Gustaf af Wetterstedt* är en bland de få sven-
inistrar, som vunnit en europeisk ryktbarhet,
Sverige efter slaget vid Pultava upphört att vara en
ig medlem i de Förenta Staternas i Europa General-
ss (en sådans tillvaro kunde minst förnekas, då W.
of-Canceller); och denna ryktbarhet kan ingen bestrida
, äfven om man föregifver att den ej gäller en stats-
f högsta ordningen. Vi böra minnas att W. har fästat
mn vid freden i Kiel, visst ej blott som namntecknare,
fred, hvarigenom Sverige förente med sig det Norge,
: det förgäfves sökt att, med naturen som medlare,
från Danmark och sluta intill sig, allt sedan Sverige
g från unionen med Danmark. Ej heller böra vi för-
tt W. under svåra förhållanden undertecknat conven-
i Moss, hvarigenom Norge fritt biföll hvad Danmark
t gjort. Och vi böra känna, att samme W. aftvingat
Talleyrand ett bifall till denna Carl Johans älsklings-
genom en energi värdig Oxenstiernas tidehvarf. Och
ır ansetts såsom like bland Europas främste Statsmän,
desse herrar af pennan, hvilka framträdde att stor-
arfvet efter Napoleon. Det vore ett förräderi mot
es ära, att ej söka rädda för svenska biographien den
liga ära, som ännu kan finnas för en svensk, klämd
sköldarne af utländskt högmod och inländsk afund.
fastän vi vilja taga vara på Wetterstedts historiska
lse, erna vi dock icke hålla ett loftal, utan teckna en
iographi. Dem, som öfver sjelfva den tid, inom hvil-
ın verkade, önska läsa rika och vältaliga betraktelser,
a vi till Strinnholms inträdestal i Sv. Akademien; dem
nska läsa det blomsterrikaste loftal öfver den lofvärde
rren, hänvisa vi till Pontins minnestal i K. Vetenskaps-
mien.

Gustaf af Wetterstedt föddes d. 20 Dec. 1776 i \
Finland, der fadren (se № 1) då bodde såsom Di
öfver Landtmäteriet i Finland. Redan i sitt 6:e år
nades gossen med fullmakt som Cornett vid K. Lif
reg:tet. Liksom Akademiernas Rectores Magnifici då
de lägga studentbref på Biskopssönernas bröst vid
så bundo sig i samma tid välvilliga Öfverstar eller K
sjelf föräldrar genom officersfullmakter till piltar, som
käpp och skrällde med trumpeter." W. ansåg i början
fullmakt som en lifstidsstädja på krigisk verksamhet o
vid 18 år Fänrik vid Nylands K. Infanteri-reg:te, sa
i tanka att som infanterist ej behöfva så mycken l
styrka, som der kräfdes af cavalleristen, hvilken skall
"omkasta hästens hela kropp med ett betsel." Men
dra profvet slog ej bättre ut än det första. Hans l
kallelse sträckte sig högre än både till sabeln och mus

Äfven som subaltern hade W. varit flitig vid s
Fadren hade hög aktning för den classiska bildning
ville ha den väl grundlaggd hos sin rikt begåfvade so
lärde latin på det gammalmodiga sättet, som ej tillät
lärda glömdes. När fadren blifvit Landshöfding i l
blef sonen en af högskolans flitigaste studenter. Å
tog den 20-årige Cancelli-examen och var då redan
pelarne i Höijer-Silverstolpeska Juntan, om ock denn
sednare fick sitt namn. Det ligger i sjelfva ungdom
en benägenhet att fatta eld vid ord, som låga upp m
bestående, för hvars brister de gamle måste uppbär
den. Särskildt var det unga blodet eldfängdt i den
Få af Europas bildade ynglingar hörde med likgiltigh
fleste med högsta enthusiasm, den franska Marseljäsens
i tankens så väl som handlingens regioner, och vanlige
enthusiasmen i mån af själsutrustningen. Hvem und
om män, så rikt af naturen begåfvade som Wetter
Hans Hjerta, Hans Gabr. Wachtmeister och Gust. W
Hamilton räknades bland Jakobiner? Men i kraft af d
anlagen genomträngde deras blick skenet och då d
verkligheten lade sig exaltationen, som deremot kunde i
hjernor bli svärmeri. Ännu d. 15 Aug. 1796 kunde
ligen W. försvara Benj. Höijer inför "Söta far", Landsh
gen, då en medsökande till en adjunctur framställt
sophen såsom Jakobin, och då densamme tillika förs
att han vid disputations-acten vederlaggt Höijer, kunde I
höfdingen svarat delatorn, att det onda således red
afhulpet; men när ynglingarne allt högljuddare, än me

ndareregeringen, som låtit dyrt betala sig för att er- den republik, Gustaf III velat förekomma, samt ned- sin makt, och när med den myndige Kon. Gustaf IV uppträdde ett hof, som fruktade och hatade den till- gt både fruktans- och hatvärda republiken i Frank- så måste de unge Jakobinernas fäder, med omsorg för söners framtid, tänka på snabbt verkande medel för ngarnes förande ur idealernas till realiteternas verld. I hänseende kunde ej bättre medel uttänkas än det Landsh. först använde på sin son. Det var att låta honom med ögon se "det nya Eden." Den 22 Juli 1797 kunde han London skrifva till sin vän Höijer om Rojalism å ena vild Jakobinism å andra sidan dagligen i det tjuf- t Paris. "50 Jakobiner-klubbar äro der redan för- e. Döm häraf hvad följden skall blifva." Dock harma- W. ännu på Jakobinerne derföre att de gjorde re- liken förhatlig, ett uppdrag, som de då, lika visst i vår tid, skyndade att åtaga sig. Han tillade derföre mma bref: "Det vore väl det fasligaste, som kunde hända den, om franska revolutionen ginge öfver ända. Dock, bör ej förmoda det. En så stor nation." ... Men re- d. 16 Mars 1798 skref W. au Citoyen B. Ch. H. Höijer tre des Arts, Upsale, en afhandling på 22 sidor, der första frågan är: Om nu någon frihet gafs i Frank- e? "Alla författningar utgifvas efter guldvigt. Man må- köpa sig rättvisa. Jag är försäkrad att Directeurerne fve ej blygas underskrifva riktiga contracter, hvaruti mu- ne äro noga specificerade. ... Den nuvarande bajonett- geringen! Publika espriten är alldeles död. Det är nästan mode att vara aristokrat, åtminstone är det rådande to- i societeterna. En svärm s. k. Republikaner omgifva lais Luxenbourg för att tigga tjenster och skrika om de få några." Den unge Jakobinen från Upsala såg sig mätt republik i Paris. Han förundrar sig att det folk, som r hufvudet af Lavoiser, derföre att det ej behöfde che- ster under revolutionen, icke bränner National-bibliotheket. ygd fann han ingenstädes, i hvilken mening man än tog det, och således, om Montesquieu skulle tros, ej heller publik, som blott kunde bestå, "der dygden regerade", som han med Leopold ej fann, att dygdens allmänna gimente kunde börja "här på jorden", så återkom han, tirepublikan för lifstiden. I en anteckning har jag sit: "Wetterstedt har haft samma öde med den, som var ustitie-Canceller, då han var Hof-Canceller, att de begge

utsändes som ynglingar att afnöta demokratiska ... likasom den förre ej var en så utsväfvande Jakobin ... Fänrik Wetterstedt, så kom han icke heller hem så ... rojalist som han." Från England och Frankrike ... W. till Schweitz och Italien samt öfver Tyskland, åter... mande till fäderneslandet 1799.

Efter återkomsten från den goda politiska skola... publikernas eget sköte, bivistade W. såsom god ... riksdagen i Norrköping 1800 och var allsicke bland ... Frih. Hans Hjerta, blifven Medborgaren Hans Järta, ... efter riksmötets slut försvara. Utnämndes s. å. d. 24 ... till Härold vid K. Nordstjerne-Orden och erhöll d. 27 ... på ansökan afsked ur krigstjensten. Vid denna lär ha... blifvit Kammarjunkare. Då han d. 1 Juni 1801 utnä... till Andre Sekreterare i Kabinettet för utrikes brefvexli... kom han på sin rätta bana. Han skref en utmärkt ... handstil och kunde, då der dikterades på svenska, ned... det dikterade på en correct, ja prydlig fransyska och tv... Han kunde sjelf diktera för flera på samma gång en ... text, utan att förvilla sig. Han "possederade phrasen" ... gre mått, än någon före honom i kabinettet och kunde ... mening eller dölja den i lika artiga, lika smakfulla ord ... ock hela meningen stundom led af någon svulstighet, ... tiden adlad genom Sv. Akademiens föredöme. Grundt... hans diction var visst vek och obestämd, men han k... der det kräfdes, ge språket värdighet och styrka. Och ... detta var hans språk uttryck af hans charakter. En ... person kunde ej länge användas som renskrifvare. De... Apr. 1803 sände Cancelli-Presid. v. Ehrenheim honom ... Ambassad-Sekreterare till Sv. Ambassadeuren i St. Peters... H. Exc. Gr. v. Stedingk. Och vid den tiden behöfde... en utmärkt Sekreterare vid Svenska Missionen derst... Återkommen efter något öfver två år, utnämndes ha... Kabinetts-Sekreterare d. 1 Maj 1805 och redan i Aug. ... förde den 29-årige W. jemte den grånade statsmannen ... underhandlingarne med engelska Ministern Pierrepont. ... sådana prof blef han befalld att följa Konungen under ... —06 årens fälttåg, för att deltaga i rådplägningarne ... Konungen nedlät sig att höra andras tankar. Och W. ... snart i förtroendet i jemnbredd med dem som stodo ... Jak. De la Gardie, Landtmarskalken vid Landtdagen i G... wald 1806, skref till sin hustru d. 20 Maj s. å.: "K. ... har visat mig sin brefvexling med Konungen i Preuss... en stor nåd, helst säkert ingen svensk utom Gr. Ferse...

terstedt lära sett den." Den 28 Juni skref D., att Ko-
talat med honom om de tilltänkta reformerne i Pom-
"dittills hade blott Tibell och *Wetterstedt* talat med
i dessa politiska frågor." Och att W. ej blott hör-
bifölls, ser man af följande: "I dag har K. Maj:t haft
nversation om Pommerska ärenderna med Tibell, *Wet-
dt*, Gr. Gyllenborg och mig (De la Gardie), dervid häf-
disputer föreföllo. . . . K. Maj:t begärte nu Wollinska
Usedomska landet, som ännu är en hemlighet för alla,
Tibell, Wetterstedt och mig." Vid dessa conseljer
T., W. och D. var Konungen stundom vid elakt lynne,
tt intet var honom i lag. De kunde omöjligen förmå
gen att erkänna *Bonaparte* för *Napoleon*, oaktadt N.
t att Sverige för det erkännandet kunde få Norge.
r denna tid i Greifswald kom W. ännu ihåg sin "Jako-
e" vän, den obefordrade philosophen i Upsala. Han
till Benj. Höijer d. 17 Juni 1806: "Om det framfarna
vi ej numera tala, med undantag af den förbindelse,
den vänskap, du visat mig i Upsala, alltid bör ålägga
. . . Jag har skrifvit rörande din befordran till Grefve
en, med hvilken jag redan och långt innan innan jag
llit ditt bref, talat om dig." Dessutom lofvade han att
r Konungen anmäla H:s önskan och hopp. — Lärjungen
anhängaren 1796 är mæcenaten men apostaten 1806,
vid förvandlingen har intet blifvit stötande för Höijer
r den dömmande efterverlden.

Då Marskalk Brune afleddes från att taga svenska Ko-
gen tillfånga, hade Toll godt biträde af Wetterstedts
liga mod. Enligt berättelsen i Tolls biographi (XVII.
5) ville Konungen ej underskrifva fullmakten för Toll
med Brune uppgöra. Enligt traditionen kastade Konun-
papperet, då namnet begärdes, på golfvet, nästan ur-
ig. Skrif, sade T. till W., att Konungen befullmäktigat
g men sjuknat så att han ej förmår underteckna. Och W.
f straxt hvad Toll dikterat. Toll tog papperet och gick
t. När Konungen det såg föll han i en vanmakt, så
han knapt talte, förrän vid ankomsten till Carlskrona.
insåg förtjensten af både Tolls och W:s djerfhet, tac-
e dem väl ej, men utnämnde snart W. jemte sin far till
herre (d. 11 Oct. 1806), hvarjemte G. af W. blef Under-
tant och Archivarie vid K. Maj:ts Orden.

Efter regiments-förändringen 1809, i hvilken W. hade
en del, blef W. ej straxt påtänkt af den nya regeringen,
ra L. v. Engeström, hvilken Carl XIII kunde anses ha

lemnat uppdraget att bilda ministèren, dervid, enligt hvad han till mig yttrat, leddes af grundsatsen att, så vidt möjligt var, välja män, som ej deltagit i revolutionen. D[...] sade han, böra ej ske, när de ej äro så nödvändiga a[...] göras af fäderneslandskärlek utan all beräkning på egen [...]komst. Men då Gr. Claes Fleming — "lyckligtvis" [...] en utmärkt man — nekade att emottaga det erbjudna Cancellers-embetet, vände man sig till W. som [...] detta vigtiga kall. Äfven de, som önskat "mindre [...] i hans tal, mindre högttrafvande phraser i hans skri[...] mera ordentlighet i hans embetsförvaltning", medgåfva [...] att han till ovanligt mått fyllde de billiga krafven. [...] kan dock ej nekas, att sjelfva talen på Riddarhuset, d[...] vanligtvis föreställde regeringen, väl mycket erinra om domschrior, liksom det ej kan påstås, att han egde punktlighet och ordning i det han ansåg af underordnad [...] som i det han ansåg vigtigt i högre grad. "Minima n[...] rat prætor", är dock en regel, som ej får sträckas för[...] af en Chef, der documenter i constitutionella stater förvaras. Den 9 Juni 1809 blef W. Stats-Sekreteraren förordnande att förestå Hof-Cancellers-embetet. Ho[f-Can]cellers-fullmakten är af d. 29 Juni 1809, hvarpå Nor[dstjer]nan d. 3 Juli s. å. tilldelades. 1810 blef W. Chef fö[r Co]lonial- och dåv. Pommerska Departementet samt C. N.

Nu glömde ej vittra, lärda och patriotiska Säll[skap] att tillegna sig den till makt hunne vännen och delt[agare] i deras yrken. 1809 blef W. ledamot af Italienska [...] i Pisa, 1810 Hederled. af K. Vitt. Hist. och Ant.-Akad[...] K. Patr. Sällsk. 1811 en af de Aderton i Sv. Akad. af K. Landtbr.-Akad. 1813 af K. Musikaliska Akad. i Samf. för utg. af Handl. i Skandin. Hist. 1816 af Societeten i Upsala, Vet.-Akad. i Marseille, Samf. pro [...] et Christian. i Stockholm samt de Nödlidandes Vänner [...]städes. 1817 af K. Vet.-Akad. 1818 af det Norrska Sällsk. 1821 af American Philosophical Society i Phi[ladel]phia. 1823 i Polymnia och i Physiogr. Sällsk. i Lund. i K. Sällsk. Pro Patria och Sällsk. för Vexelundervis[ningens] främjande. 1831 af L'Academie de l'industrie agric. et [manu]facturiere. 1832 af Konstföreningen och Linneiska Sa[mfun]det, 1834 led. i Sällsk. för nyttiga kunskapers sprid[ande] s. å, led. af Oldskrift-Sällsk. i Köpenhamn, att ej [...] Sveriges Bibelsällskaper, Hushållssällskaper, Knutgillen [...] hvaraf man finner, att om W., liksom vissa professore[r] tryckt under sitt namn alla dylika kallelsers titlar, [...] egen kunnat täfla i längd med sjelfva Thunbergs.

En medlem i Stats-Rådet vid denna tid har anmärkt, W. först talte mycket, liksom de fleste i den nya Se-, om nödvändigheten att med kraft fortsätta kriget, syntes af Järta, som uppmätte krafterna med en säkrare så småningom omstämmas och omstämma andra. Det de nu heta: "Då Kejs. Napoleon går att föra sina se- örnar i hjertat af Sveriges arffiende, då är det tid ripa till vapen och åter eröfra det vi förlorat." Nog o örnarne, anmärker härvid referenten, men resultatet ett annat. Då krig eller fred skulle väljas i Stats-t, inlemnade W. ett votum på 8 ark, der den tanken: krigets fortsättande är omöjligt måste vi göra fred", på hundra sätt, alla vackra. Då proposition på Rid-huset gjordes om anslag till försvarsverket, utropade Mi-rn: "Om några ytterligare anmaningar behöfdes, för att tigare tala till deras hjertan, som jag nu har den äran hafva till åhörare; så åkallar jag eder, J heliga vålna- af fallna svenska krigare, J som följden Gustaf Eriks- fana, som ... som ... som ... Sikajocki, Lappo, Re- och Idensalmi — kommen, förenen eder alla, gjuten edra söner den anda, som lifvade edert mod"... och mycket poesi, så mycket hjerta fanns den tiden hos folk-buden, att detta Ciceros språk ännu hade på dem en ma- verkan. Vi kalla dessa tider de menlösa. "De he- vålnaderne" ha ej mera någon makt att lösa penningen folkets pung. Godt om den klaraste sifferbevisning om vändigheten förmår det.

Varm för Sveriges politiska frihet med hänseende till ra makter, det urgamla begreppet om folkfrihet, var han en svärmare för folkets frihet att regera sin regering. dan 1809 hörde en trovärdig person honom yttra till en sägare af regeringens propositioner: "Herrarne göra väl begagna sig af den tid de hafva qvar; rätt snart kom- r vår tid." Detta tyddes som ville han säga: 1789 föl- 1772.

Han gifte sig d. 17 Nov. 1811 med Statsfrun hos H. Drottningen Friherrinnan *Charl. Aurora De Geer*, som ljts från Grefve N. Gyldenstolpe. Då Strinnholm kunnat ra, att dessa makar Wetterstedt "voro för hvarandra hvad ilens englar äro för de andäktiga", må vi här se en för-ring på Göthes själsfrändskapslära. Genom denna maka f societetslifvet i W:s hus rikets mest glänsande och in-ande, och utländningar gåfvo det priset, jemnfördt med ga vidtberyktade. W. var här som värd alldeles ojemn

förlig. All politik var bannlyst, konst och vitterhet
sin blomsterspira. Man trodde sig höra en Æsthetices
fessor, om ej sjelfva frånvaron af allt "damm från folk
vittnat deremot. Man förvånades öfver hans minne
Än upplästes glanställen ur Roms, än ur Frankrikes
der. Detta väntades och var ej i de dagar ovanligt h
förnäma. Ovanligare var att höra episoder ur tysk
engelska och han förgat ej de inhemska. Franzén och
nér torde ej ur minnet kunnat anföra mer af sina sk
än han. Grefvinnan ansåg nöjenas vigt stor i politi
spåkte ofta oppositionens lejon; åtminstone talade m
litet, om han ock röstade med oppositionen, för att ej
mas vid bjudningen af denna hänförande värdinna. I
man att den hemliga voteringen af så många "patriote
fäktades? Hon gick stundom framom opinionen i ansti
gar af tidsfördrif. År 1815 annonserades den första
queraden efter 1792 och rika inbjudningar utgingo från
Cancellerens hus; men då Öfverståthållaren anmält at
ej kunde svara för lugnet, om detta infandum renova
lorem vågades, contramanderades bjudningen med upp
skäl. Då tog opinionen en annan vändning och masque
sedan fritt visat sig i den goda hufvudstaden.

Vid Carl Augusts död var W. utan tvifvel ver
mare för det nya valets beredande, än han velat synas.
går och gäller den meningen att Hof-Cancellerens svåger
unge obetydande Fänriken Baron Otto Mörner var h
hufvudperson. En viss liga har i sjelfva det hazard
denna åsigt förutsätter, velat söka skäl att nedsätta
handlingen. Den afton underrättelsen kom till Stoc
om Kronprinsens död, var ett ej fåtaligt sällskap hos Ö
ståthållaren, der denne talte för Eugène Beauharnais
värdens vän Baron Funck för Bernadotte, om hvilken
ligen alla förente sig. Om morgonen skulle Minister
utrikes ärenderna sända en kurir till Napoleon med n
om Prinsens död. Då steg Hof-Cancelleren fram och
de om ej bäst vore att skicka två på skiljda vägar, f
vara desto vissare att depechen skulle hinna fram,
slående sin unga svåger Baron Otto M. Statsministern
ej anade att härunder låg annat än en önskan att lå
svåger se Paris, biföll; men den som tviflar att M.
lade efter instruction af W. känner hvarken M. elle
Hvarken Konungen eller v. Engeström synas dervid
att deras Hof-Canceller så slog deras candidat ur b
Att W. här såg längre än de, är nu uppenbart.

Vid riksdagen i Örebro begick W. en af de synder, de liberala aldrig förläto honom. Sedan Carl Johan rat dynastiförändringen omöjlig att uppehålla, om ej n lades på tidningspressen, tydligen åsyftande omöjten att gå med Ryssen mot Napoleon, om alla natiosympathier och antipathier kunnat jemt eggas af hvarje alla tidningsskrifvare, utan att till slut en Kronprins le äskas, som ville gå efter nationens känsla; så omde W. frågan med värma, säkert redan vunnen för idéen föredraga halföns förening i stället för att jemt hålla förödande ryska krig om Finland. Han lofvade visser- att den verkligen föga värda indragningsmakten, som tt kringgicks, skulle återskänkas, sedan faran var förbi. ets verkställighet uppsköts dock i W:s lifstid. Carl n hade lofvat återskänka den fulla pressfriheten, "då var förbi." Klart är att han ansåg ej faran förbi, så e han sjelf regerade. Man ropade deröfver så länge, Kon. Oscar redan 1844 uppfyllde löftet. Nu synes nan snart vara mätt på den lyckan, att, då uti enskilda t det första, råhets-stadium nästan allmänt öfverhunnits, lifvets hyfsning enväldigt regerar i en mängd tidningar, a att någon vill upptaga tiden med processer och ge terhetens byrackor" — Thorilds ord, "förlåt jag blott er" — tillfälle till mångfaldigare ihärdiga prof på en domlig suada. Att någon verklig sanning genom W:s åga att genomdrifva indragningsmakten i de 32 åren erhölls för det svenska publicum, i hvars sken vi nu a sola oss, torde vara svårt att ådagalägga. Således mer säkert efterverlden blidare om W:s eftergift i detta eende, än hans samtid, om nemligen den klämmande får fortfarande klämma publikens liktornar. Ty sättes åter på publicisterne, så inge de snart publiken en att tanka mot den som nu bildar sig. Det enda sätt bota tryckfrihetens lyten, synes vara, att lemna den full t. Då först klandras den af folket, annars prisas lytena skönhetsfläckar. Kanske kostar försöket blod, men blod ock då man ville tygla pressen.

Den 18 Juli 1812 undertecknade Ministern för utrikes derna och Hof-Cancelleren fredsfördraget med England. ugusti följde derpå W. Carl Johan till Åbo, der ryska aren gaf W. St. Annæ-Orden. Höfligheten gick der län- å ryska sidan än i början i Fredrikshamn. Der måste öldebrand, som lemnades i yttre rummet bland Adjutanter dd gå in och sätta sig i soffan jemte H. Exc. Gr. Ste-

dingk och, då ingen pipa böds Öfversten, sjelf taga
dylik. Men 1812 steg Riks-Cancelleren Gr. Romanz
från sin stol och böd den åt Wetterstedts Sekr
Lagerheim.

W. var utan tvifvel af själ och hjerta tillgifve
års politik. Vi ha på en god auctoritet annorstädes
att denna politik ej var född i Carl Johans hufvud,
den då ännu ifrigt liberale Hans Järtas, som härvid
den Adlersparreska idéen. Begge sågo i Norge ett f
ifrigt folk utan adel, men i Finland en häfstång för l
i dess adel, använd sedan 1741. Sedan den svenska
sitionen blef Norskhetsifrare och insåg att Finlands
eröfring af Svenskarne skulle väckt Ryssarnes lust t
eröfring från deras sida, hvarigenom Sverige nödgat
sin välfärd på arméens underhåll, så tystnade alltmer
dret mot W. för hans eftergift för Carl Johans val af
och bundsförvandt. Statsministern v. E. ändrade derem
drig sin bekännelse af Rysshat. Emellertid fick han h
sköta couranta mål och den "inre politiken"; då W.
Kronprinsen under fälttågen i Tyskland, Holstein och N
Från 1812 till sin död kan W. betraktas såsom den
liga Ministern för utrikes ärenderna.

Den 3 Mars 1813 undertecknade W. jemte v. E.
ningsförbundet med England samt d. 4 April fredstral
med Preussen. Samma år i Nov. blef han Ridd. af P
Röda Örns Ordens första class. Vid mötet i Trache
1813, mellan ryska Kejsaren och svenska Kronprinsen
W. vid den sednares sida.

Den 14 Jan. 1814 afslöt och undertecknade W.
fördraget med Danmark i Kiel. Det var ett drag af ej
mod, då han under uppgörandet af denna fred behöl
för Kronprinsen dolde en engelsk depeche, deri sträng
kades på Svenskarnes uppbrott från Holstein. W. fru
att kunskapen om detsamma kunnat föranlåta Kronpr
att eftergifva för mycket för att blott vinna fred och N
så fort möjligt var. W. måste då på 48 timmar upp
denna vigtiga fredstractat under de svåraste omständigl
Brytning med de allierade, om vi ej genast marscherat
Holstein, var väl en oro, som ännu låg i bröstfickan,
der var tillräcklig oro i bröstet. Kronprinsen var y
orolig och häftig, skickande Adjutanter med påminnel
hvarje timma. Och likväl behöll W. både lugn och vä
het. Ej en bokstaf misskrefs, ej ett ord missades.
belöntes med Blåa bandet ett år derefter och Gr. T

..eister hörde personer, som ansett i sin ordning att ..utmärkelse nyss förut lemnats Fab. Fersen och Gen. ..lt, nu utandas mycken afund öfver att en "37-årig" ..nceller, som slutat vår ärorikaste fred sedan 1648, ..s med detta kungl. bifallstecken. W. fick i Paris ..ödor för "föreningen." Talleyrand, som gerna ville ..tt snille i jemna småstrider, hade uttagit ur freds..eatet vissa phraser. Men Stedingk och Wetterstedt ..ade formellement, att de ej underskrefvo en freds.. vid detta tillfälle annorlunda styliserad, än den ..ike redan afslutat med England, Ryssland, Preussen ..sterrike. "Franska regeringen, skref Jak. De la Gardie ..ort derefter ankom till Paris, hade redan glömt den ..ga del Sverige haft i Tyrannens störtande. Talleyrand ..ill och med yttrat att Frankrike hade intet att frukta ..rige och att det var af föga vigt för Frankrike, an.. Sverige fann sig vid fredsvilkoren eller icke. Ville .. kriget, elle n'avoit qu' à la faire. W. hade då .. att Frankrike visserligen ej kunde frukta Sverige en.. liksom Prins Talleyrand kunde vara fullt öfvertygad, ..verige ej heller fruktade Frankrike allena, hvilket Sve..visat under f. d. Kejsaren, då Frankrike var vida större ..ruktansvärdare i hvarje hänseende än nu, då det blif..ingadt att återlemna alla de eröfringar, Kejsaren gjort; .. Frankrike ville kriget, Sverige också skulle veta att ..det. Kunde det ock derpå förlora något af sin jord, ..de detta mindre än äran, för hvilken, liksom för Frank..bästa, Sverige redan utgjutit sitt blod. Han tog nu sin ..för att gå, då Prins T. bad honom stanna och in..åter de uttagna uttrycken i freds-instrumentet, under..ande freden sådan den af svenska Plenipotentiairerne .. var lemnad och underskrifven. Det var den 30 Maj .. som W. jemte H. Exc. Gr. Stedingk undertecknade ..ördraget med Frankrike i Paris. Det sista penndraget .. värf, som af verldshistorien aldrig kan förbises, teck.. W. under conventionen i Moss, efter underhandling .. en af de svenska Commissarierne med norska Stor..t d. 4 Nov. 1814. Den som utfört äfven det minsta ..e och erfarit, hvilka ansträngningar dervid ofta kräf..som varit alldeles oförutsedda, genom alla sig korsande ..ningar, alla i rörelse bragta passioner, alla tillfälliga, ..ödvändiga hinder, bör kunna sluta till hvad arbete ..unde kräfvas af W. såsom Minister vid Carl Johans ..*innan äfven en sådan förening*, som vanns, kunde vin-

nas. Och vi som sett henne bestå i mer än en N menniskoålder, måste dömma annorledes om denna oppositionen 1814—15. Vi hänvisa till det som u synpunkt anförts härofvan i Skjöldebrands biographi samtal mellan Gen. Ridderstolpe och dåv. Just.-Can Den 7 Dec. 1814 blef W. Comm. med Storkorset Österrikiska Leopolds-Orden. Den 7 Jan. 1815 R. af K. M. O. med valspråk: *Utili præponere rectum*, vande der det ideal för statsmän, som de väl sällan realisera på jorden. Visst få vi förlåta om Danskarn mera gagnligt för Sverige än rätt, att de skulle Sveriges möda att återupplyfta Bourbonnerne på Na thron. Män, invigda uti historiens philosophi, ter skymta — att tala med Hegelianerne — "den dialekti går genom verldshistorien." Danmark hade hulpit R att förstora sig på Sveriges bekostnad. Nu lät F Danmark, men ej Ryssland ersätta Sverige sina förlu

Vid riksdagen 1815, då W. väntat enhälligt erl de af de frukter, 1812 års politik burit, måste han höra Staël von Holsteins jemna försök att bli en F W. såsom en Pitt. W. försökte qväfva ormarne i vaggan. Han sade till Eb. Munck af Rosenschöld, se gerade sig på Staël von Holsteins sida, då denne l handsken åt Mörner och Wirsén: "Ständerne kunna s göra bruk af sin frihet, att de till slut förlora den St. v. H. förmått adeln att besluta till deltagande i medstånden, att i en enskild deputation anhålla det r gen ville hädanefter bättre vårda rikets inre angelägе (om ock formen var mildare), höll W. ett tal på " teten", deri han yttrade för unge män, att han förrs dö, än tillåta adeln afsända deputationen, hvartill H. uppmanat adeln, äfven om medstånden ej följde. tänkte på en med våld sänd deputation 1800 och hör tal om med våld hindrade deputationer. Dylika licentiа toriæ må kännas, ty utan dylika småsakers kännedom tänker historikern ofta, att stora orsaker måste be framträdande motstånd. Den år 1818 framstående o tionen, som sedan brottades med W. i nära 20 år kunde visst drifvas af patriotism, men möjligen hade ej så hastigt framträdt i den formen, om Carl Johan W. ej varit så lätt försatte i oratoriskt pathos. Att Schwerin sedan trädde i spetsen för Staël v. Holsteins oöfvade trupp, torde haft sin främsta orsak i en vitter i hvilken W. mindre lyckligt inveckla sig. Histori

hans Iliada ab ovo. W. som 1812—14 fulländat sin från 1797—99, ansåg ytterst vigtigt att förebygga den ... frihetens "missbruk", under det bruket skulle bäg- Höpken insåg att Tryckfrihet ej rimmade sig med 1772 ...eringsform, men W. insåg icke att Tal- och Tryck- ...s missbruk voro oskiljaktiga från 1809—10 årens ...agar och måste tålas för alla brukets fördelar. Han ...te sin omsorg ända till de vittra striderna, så att han, ...de Aderton, såsom Hof-Canceller blandade sig i Lit- ...tidningens vittra kamp mot Allm. Journalen. Men ... anföllos ej blott Magister Atterbom och Boktryckaren Palmblad. W. hade i ett svar på A:ms förklaring, ... bland annat, hvad gagn hittills vunnits af den Schel- ...a philosophiens öfverflyttande till Sverige, äfven inbe- ...dt *Särskilda Utskottets betänkande vid sista riksdagen.* ..., som läste W:s bref före afsändningen, tillstyrkte, att ...sidohugg till Prosten i Sala uteslöts; men W. lät det Verkan uteblef icke. Schwerin ankom till följande ...gen 1818 vred som ett i sin kula retadt lejon, kän- ... sig i börd öfverlägsen, än mer i kunskaper den vida Hof-Cancelleren, som visst ej haft den tid som Schw. ...nna ända till vetenskaplighet med sin bildning. Då var W:s litterära curs hufvudsakligen fransk vitterhet ...å skolstudierna, då deremot Schwerin var ej blott ...ant med Tysklands vitterhet, utan till ej ringa del med dess philosophi och flera dess vetenskaper. Han ...te sin handske på Riddarhuset mot W. och "Nya ..." vann fördelen af att ha offensiven inom representa- ..., då den gamla nästan väckte löje såsom krupen bakom Cancellerns sköld. Carl Johan, som var fullt neutral i ...rins och W:s vittra strid, försökte att bilägga den, ... blott erinrande att Nestor i denna fridsstiftning var ...an stridens både Agamemnon och Achilles. Schwerin ...le: Hvad ålder vidkommer, är jag lika gammal som H. och 20 år äldre än W. som kan ha mycket att ...af mig. Jag har blott gått försvarsvis till väga, men ...känner att jag handlat på ett så eftertryckligt vis för ...ponera på Baron W., så att jag hoppas få vara i fred, ...g tror äfven, att om jag ej burit den rock, jag bär, ...de Baron W. tänkt två gånger, innan han vågat an- ...mig. Har något lagstridigt funnits i hvad jag fram-..., så är min skyldighet att ansvara efter lag; men an-...känner jag mina medborgliga rättigheter så väl som ...ligheter. *Kronprinsen* teg och sedan teg och Hof-Can-

celleren, hvad Sv. Litteraturtidning än derefter yt
Sv. Akademien. I M. G. Trolle-Wachtmeisters I
härofvan (XVII. 3) ha vi belyst denna stridsfråga i
seende till opinionen bland de opartiska.

I en än svårare ställning kom W. längre fr
samma riksdag, då Carl Johan blifvit Konung, nä
derström skulle frias af Riksrätten. Carl Johans
Genius öfverväldigade den mindre starke hos W.,
sökte jemnka, mildra, men väl sällan tala ett ord
vändighet för Ministern att resignera, i händelse
betänkligt beslut, äfven der obekantskap med sv
garne bestämt hjelten att vilja något som ej bo
och der det varit honom gagnligare att justera sin
än tillåta justeringsråder framträda. Då dylika
ändrade mången sin mening om W., som dittills
nom högt. Vi nämna exempelvis den gamle H. H.
som, bättre understödd af W., hoppats på ett l
sultat af egna ansträngningar.

Sedan W. förlikt sig med tanken, att opposi
fritt samhällsskick var skuggan vid trädet, som
borttagas utan gemensamt med trädet sjelft, så
uppträdande som Kronans Minister fullt värdigt
tid och vårt land. I Werlins biographi härofvan l
huru han upptäckte onyttan af att gå längre i tra
med riksdagsmän, än gemensamma tänkesätt och s
medföljde. Och äfven inom detta område lär i
åren svalnat, utan att det allmänna bästa synes ha l

W. blef en af Rikets Herrar d. 11 Maj 181
följde Konungen till kröningen i Throndhiem, son
des d. 7 Sept. Grefve (№ 136) d. 11 Maj 1819.
1817 i en Committé för beredande af Finans-är
1820 i den Kongl. Finans-Commitén; 1818 Led
tionen för Döfstumma och Blinda.

Då Kronprinsen Oscar 1822 reste för att sök
derunder ett så förträffligt val gjordes, var W.
gare, Konungen honom utsett och anhöll som i
norsk Ambassadeur om Prinsessan Josephines af
burg hand s. å. Statsminister för utrikes ärende
för K. Maj:ts Cancelli och i Cancellirätten d. 8 J
S. d. Ordf. i Tabell-Commissionen. Ordens-Cance
Nov. 1830.

Som Minister afslöt och undertecknade han
land Conventionen om Slafhandelns upphörande o
tionen deraf s. å., d. 1 Apr. 1826 underteckna

tionen af Handels- och Sjöfarts-tractaten med England; d. 27 Maj ratificationen af gränsereglerings-conventionen Ryssland. S. å. d. 2 Nov. Handels- och Sjöfarts-trac- med Danmark, samt ratificationen derå d. 20. Nov. 14 Mars 1827 Handels- och Sjöfarts-tractaten med ssen samt ratificationen deraf d. 14 Apr. S. å. d. 4 Vänskaps- och Handels-tractat med Norra Amerikanska terna jemte ratificationen d. 11 Juli. Den 27 Mars 1828 ficationen af Handels- och Vänskaps-tractaten med Ryss-; d. 12 Juli 1834 likaledes. Den 21 Maj 1836 trac- med Frankrike om Slafhandelns upphörande samt rati-tionen derå d. 9 Juli. Den 28 Apr. 1837 ratificationen Handelstractaten med Hannover.

Under W:s styrelse af de utrikes ärenderna vidgade sig riges handel alltmer och dess flagga vann ökadt anseende hafven; freden, blott en gång hotad, bibehölls orubbad alla makter och blott en röst fanns om hans skicklig-t som Minister regius. Utländningar beundrade allmänt de humanismen och humaniteten i det svenska Minister-telet och Svenskarne voro stolte öfver sin representant i tta hänseende inför Europa.

En gång allena, som sagdt är, hotades freden. Det r ett ögonblick der *utile* syntes ha betydt mer än *rectum*. minnas den s. k. Skeppshandelsfrågan. Hade W. der haft r stål i sin egg, så hade, enligt competentes dom, den fläcken i Carl Johans regering uteblifvit. Vi ha förut nt, huru W. beherrskades af en väldigare genius. Och gge bedrogos der af en bådadera vida underlägsen person. nd Committéer, hvari W. var ledamot, må den för gransk-gen af Rikets allmänna Uppfostringsverk, som tillsattes d. Dec. 1825, särskildt nämnas, ehuru en Statsminister rim-tvis ej medhann att deri taga någon utmärkt del. W:s etsförmåga var stor och anlitades mycket, men krafterna des synbarligen allt mer.

W:s bräckta helsa ansågs kunna bättras genom en tids telse under en varmare sol. Konungen af England, som rt den tilltänkta resan, erböd honom ett engelskt ång-tyg för att lättare komma till målet än genom en landt-a. Anbudet blef öfverflödigt, emedan W:s egen Konung rde ett dylikt. Den gamle diplomatens resa liknade mer furstes än en undersåtes. I Windsor och Tuillerierne erlemnade regenterne sjelfve åt honom, på förra stället rkorset af K. Hannoverska Guelpher-Orden, på sednare rkorset af K. Franska Hederslegionens Orden. Englands

monarch proponerade sjelf W:s skål såsom *a true fri* *Old-England.* Gamla vänner från 1813—14 framsk äfven att uttala sin aktning och sina välönskningar.

Utom redan nämnda Ordnar bar han äfven som Ri Kejs. Ryska St. Andreæ och St. Alexander-Newskys fö class från d. 5 Jan. 1826, samt Storkorset af K. Greki Frälsarens Orden från 1836. Han dog d. 15 Maj 1837, år efter sin makas död.

W:s loftalare nämna intet om hans förhållande till religionen åtminstone som christendom, utom att "Erkebiskopen" (J. O. Wallin), som vid jordfästningen i St. Jakobs kyrka, talade öfver Hab. 2: 19: *si det är öfverdraget med guld och silfver, och der är ingen ande uti*, jemte menniskokärlek. *fosterlandskärlek* och *konungatrohet* tillade *varm* och *klar religiositet* såsom fjerdedelen i *hjertats ljusa fyrsidiga helgedom*, i *tankens fasta fyrdubbla stödjepunkt*, i *önskningarnas samlade fyrstråliga brännpunkt* *). Vid sköldkrossningen omtalade sedan Jakob De la Gardie, huru W. 36 timmar före sin död declamerade flera verser af Byron, med en ynglings hela liflighet och med en känsla, ett välljud, som fördubblade deras värde, samt att få dagar före döden hela sidor af Tasso och Svetonius upprepades, utan att W. stappla de på ett enda ord. Det stöter litet på "Cultus des Genius." Den der declamationen af vers ur minnet hade blifvit en sedvänja. Möjligen sökte han i ett kraftigare ord, än Svetonii och Byrons, ljus och styrka vid lifvets gräns, men i det fördolda, om han ock som Höijers och Silverstolpes lärjunge i sin ungdom trodde på deras tro eller otro. Sannolikt hade han af lifvet lärt ej blott republikens omöjlighet der ingen dygd är, utan äfven dygdens omöjlighet der ingen religion är.

W. slöt som barnlös sin grefliga ätt. Hans namnteckning ses i De la Gard. Arch. XX.

Hans porträtt ses bland porträtter öfver namnkunnigi Svenska Män och Fruntimmer, 12:e häftet, äfven särskild in folio utgifvet.

Skrifter: Inträdestal i Sv. Akad. d. 16 Dec. 1811; i Sv. Akad: Handl. 6:e D. från 1796. En mängd tal och anföranden i Adels protokoller från riksdagarne 1800, 1809—10, 1810, 1812, 1815 1817—18, 1823, 1828—30 och 1834: Några Ord vid Stats Rådet Gr. Wirséns likkista 1827; Tal som Ordens-Canceller vi Seraphimer-dubbningar; Bref införda i Adlersparres hist. Handl

*) Orden stå verkligen hos "vår störste andelige Talare" och ej noterna till Kellgrens poem Man eger ej etc.

...dels-tractaterne, nämnda härofvan, finnas i vårt årstryck i kyr-... och embetsverk.

(Källor: Rothliebs Adelsmatr. af 1818 s. 90—93; af 1823 s. 88. — Sveriges Statstidning 1837, N:o 114 och 118. — A. M. Strinnholms Inträdestal i Sv. Akad. — W:s Minne i Vet.-Akad. Handl. — Vid G. af Wetterstedts jordfästning af Erkebiskopen. — Tal då G. af W:s grefliga sköldemärke krossades af J. De la Gardie. — De vid detta tillfälle till Löberöd nedlånade handlingar, deribland W:s bref till Benj. Höijer, Anteckningar i J. De la Gardies och H. G. Trolle-Wachtmeisters Journaler, Uppgifter af L. v. Engeström, A. F. Skjöldebrand m. fl. — Låstboms Rådslängd.)

3. WETTERSTEDT, NILS JOACHIM AF.

Nils Joachim af Wetterstedt, född d. 25 Sept. 1780, ...såsom litteratör inträdt bland Sveriges namnkunnige Män. ...fostrad efter samma grundsatser som brodern Gustaf, lade ... en god grund i den antika litteraturens studium, sådan ...a litteratur framstod i sin sista formation, den historiska, ... han gick öfver till den moderna, der den fransyska i ... ungdom och första mannaålder ansågs som den högsta ...ationen. Tidigt Kammarjunkare vid hofvet, stannade ... på detta första steg på ärans trappa, oaktadt brodern, ... från samma steg upphunnit det högsta näst thronen, ... kunnat hjelpa honom högre upp, om detta varit ett mål ... den annars väl anskrifne mannens sträfvan. Är dess-... Cancelli-Råd, Riks-Heraldicus och R. N. O., f. d. Härold ...K. N. O., Led. af K. Musikaliska Akademien m. m. Länge ...ksam som poet, dervid han än författat originalstycken, ...imiterat och öfversatt från fransyskan, som romanför-...tare, med tendens att motverka det osedliga, och som ...blicist, i hvilken egenskap han i långa tider varit le-...e eller en af ledarne utaf den press, som ansetts för re-...ingens organ. Stundom strängt, stundom moderat con-...vatif, har han visat, att här ännu finnas "philosopher", ...s kunna ha dörrarne för sig öppna för att komma in i ...ngseln bland lyckans barn, men ändå stanna, nöjda med ...tliga hedersposter, heldre lefvande bland folket, som står ...bundet på ett bibliotheks hyllor, än det som fritt slåss ... brödet i lifvets "besvärsbacke."

...rifter: Conversations-Ordboken, den mindre, på prosa och vers ...822. — Stockholm, philosophisk, satirisk och poetisk målning. ...823—28. — Floris och Bianca Fiore, Saga på vers, imitation. ...826. — Hvita Frun på Avenel, Opera comique i 3 akter, öfvers. ...827. — Mutanders ungdomshändelser, 1832. — Smärre poemer, ...uppräknade i Hammarskölds Sv. Vitt. Hist. — Biographier i K. ...et.-Akad:s Handl. öfver Gr. L. v. Engeström 1826, Cancelli-...Rådet M. Norberg, Commerce-Rådet C. O. Arfwedsson, Medicinal-...Rådet C. B. Rutström, Capitaine P. B. Berndes, Commerce-Rådet

C. Lenngren 1827, Öfver-Directeur E. Hagström, Stats-R... N. Schwan 1829, Hof-Intend. C. F. Sundvall 1831. — ... af Post- och Inrikes-Tidn. 1831—32.

(Källa: Sv. Vitterh. af Hammarsköld.) —i.

WETTERLING, ALEXANDER CLEMENS.

Född på Sveaborg 1796. Capitaine vid Svea Artill... Lärare vid Marieberg, R. S. O. Genom naturlig fallen... ett ifrigt studium af naturen och anatomien, samt flera å... vistande i Frankrike och Italien, har han utbildat sig t... en ganska skicklig Målare, och i hans arbeten utvecklar ... dagligen större framsteg i konstens olika grenar. Han är ... utmärkt stark och säker tecknare, och hans compositi... ega mycken rikhaltighet och omvexling. Ehuru egentlig... historiemålare, har han dock med framgång försökt sig ... andra konstens grenar. Bland hans större stycken till... kännes ett utmärkt värde åt taflan öfver Slaget vid Ral...

(Källa: Boyes Målare-Lexicon.) P.

WICKENBERG, PEHR.

Född i Malmö d. 1 Oct. 1812, död i Pau d. 19 Dec. 1846, är W. namnet på en af de yppersta målare, som sy... ste tider frambragt. Allt sedan Sergels tid har ingen sven... konstnär i utlandet blifvit så berömd. Son till en Fanj... kare i torftiga vilkor, var han under de sju första lefnads-åren som oftast sjuklig och sluten inom sig sjelf, fick efter denna tid bättre helsa och krafter, och erhöll sin första undervisning vid Malmö Apologistskola, der han tidigt visade mycken håg för läsning och skrifning, men framförallt för ritning, så att han alltid genast ville afteckna hvarje gammalt kopparstick han öfverkom. Man unnade honom och att häruti följa sin böjelse, så att han, jemte den allmänna skolundervisningen, fick taga särskilta lectioner för en rit-lärare i Malmö. Genom flit och träget arbete lyckades det honom att redan i sin födelsestad göra några besparingar medelst ritade och försålda taflor, så att han 1831 omsider kunde följa sin önskan att genom en resa till hufvudstaden vidare utbilda och förkofra sina anlag för målarekonsten. Anländ till Stockholm, hade han äfven der i början ingen annan försörjningsutväg än sin ännu obemärkta talang, hvarföre han ofta kämpade med ytterlig brist och alldagliga bekymmer, hvilka väl understundom sporrade hans ifver, men

ock troligen bidrogo att tidigt undergräfva hans af naturen starka physik. Han måste vid denna tid anlita stadens bildståndsfruar, att för några riksdaler afyttra sina anspråkslösa konstproducter, till dess han omsider blef bemärkt inom den i Stockholm vid denna tid stiftade konstföreningen och till följd af Prof. Sandbergs förord upptagen i den Anckarsvärdska familjen, samt sålunda på en gång räddad från näringsomsorgernas tryckande börda. Nu först framstår han också som en verklig konstnär af djup poetisk inspiration, hvarom taflor, sådana som *Herdescenen*, der en yngling blåser flöjt för en gubbe och en flicka; *Evas sorg vid Abels död; Den blinde Oedipe och Antigone* m. fl. bära tillräckligt vittne. År 1836 träffad af en svår ögonsjukdom, företog han samma år, understödd af deltagande vänner, en badresa till Töplitz, der han också lyckades att blifva återställd. Genom några vackra prof af sin talang, hade han emellertid tillvunnit sig uppmärksamhet äfven i Tyskland, till följd hvaraf han snart såg sig i tillfälle att företaga en resa till Paris, hvarest han snart blef emottagen, icke blott med bifall, utan ock med beundran och förtjusning, så att han der i flera år qvarstannade och omsider afled på fransyskt område. Bland de taflor han i Tyskland målade, och som vunno en allmännare uppmärksamhet, torde främst böra nämnas: *En Dalkarl i vall med får och getter*, samt *En läsande gumma*, hvilken sednare inköptes af directionen vid Leipziger-museum och af främmande konstnärer åtskilliga gånger blifvit copierad. Han qvardröjde ett år i Berlin och förföljdes sedan efter sin afresa till Frankrike, af de tyska konsthandlarne med täta beställningar på sina arbeten. De taflor af W., som på konstexpositionen i Paris särdeles väckte Fransmännens uppmärksamhet och beundran, voro: *Ett nordiskt vinterlandskap*, som förskaffade konstnären en medalj om 20 ducaters vigt; *Vinterfisket*, en större tafla af lysande och fulländad composition, som inköptes af en enskild bankir för 2,000 francs, och förskaffade sin upphofsman den stora guldmedaljen och hederslegionsstjernan; *L'effet d'Hiver*, som inköptes af Ludvig Philip och fått sitt rum i Luxemburgska galleriet, der den flitigt copieras af unga konstnärer; *Vue de Hollande*, *Cabane de pêcheur*, m. fl. Äfven af Kon. Carl Johan blef han nu ihågkommen med en ordensstjerna. Från Sverige hade man också nu åt honom anslagit ett stipendium af 2000 Rdr Rgs; men då hans utmärkta arbeten, hvilka han i Paris flitigt fortsatte, gjorde detta understöd för honom mindre nödigt, begärde och utverkade han sjelf att detsamma blef

honom fråntaget, och öfverflyttadt på en annan artist. Hans hjelpsamhet mot många behöfvande och det understöd han årligen lemnade sin åldrige fader och sin mindre bemedlade slägt, voro också talande bevis på hans fromma och ädla sinnelag. Men ett ihärdigt arbete, oförsigtighet och slutligen äfven sorg öfver en af honom innerligt älskad spansk sjuttonårig flickas af adlig familj plötsliga död, skulle snart förkrossa hans känsliga hjerta och sluta hans konstnärsbana förr, än han sjelf och hans vänner hade förmodat. Ett inre lidande tärde under de sista åren alltmera på hans lifskrafter, hvilka äfven det södra Frankrikes varmare climat, dit han på läkarnes inrådan tagit sin tillflykt, icke mer förmådde återställa, så att han i Dec. månad 1846 slutligen afled i Pau. Till sitt yttre var Wickenberg af medelmåttig och spenslig gestalt, med ljusblå, glänsande ögon och castanje-brunt, något lockigt hår.

(Källor: Sv. Convers.-Lex. 50 häft. — Modejournalen, Dec. 1850.)

WEXIONIUS, OLOF D. Ä. — OLOF D. Y.

1. WEXIONIUS, OLOF D. Ä.

I Pjeteryd, en församling i Sunnerbo af Vexiö stift och län, lefde i början af 17:de seklet en Kyrkoherde Olaus Olai Angermannus, bondson från Ångermanland, frände till stiftets Biskop Petrus Jonæ Angermannus och gift med en Gunilla, dotter af företrädaren i pastorsembetet i Pjeteryd Erlandus Petri "nobilis." Der var i katholska tiden ej sällan en socken-adelsman, som egde patronatsrätt till en om än af ätten ej byggd doterad kyrka, hvilken någongång tillsatte yngre söner som blifvit prester vid pastoratet. Till och med i Kärda — i en trakt af Småland, der Erica vulgaris och Scirpus cæspitosus täcka alla öppna torra och våta ställen, der ängarne knapt ha ett annat gräs än Aira flexuosa, för öfrigt täckte af Lichenes och Empetrum nigrum, beskuggade blott af barrträn, — var en Oxenstierna pastor 1333 och då Bisk. Carl (Båt) i Linköping der nämnde år var gäst, såg man der ock Pastorn i Agunnaryd nära Pjeteryd, Hr Erland, som då gaf en sin gård med inventarium sina efterträdare till evärdelig besittning. Och några år derefter 1344, då Bisk. Petrus i Linköping visiterade i Sunnerbo, som då ännu låg uti Linköpings stift, gaf Pastorn i Pjeteryd Petrus Duda en sin gård med inventarium till prestgård i Pjeteryd. Sannolikt blef slägten föredragen vid utnämningar, så att Erlan-

Petri nobilis, som måste vid domstol försvara donatio-
mot dåv. socken-adelsmannen, väl hade kamp med en
de genom nedstammande från Petrus Duda. Ovissare
om denne *Duda*, hvaraf ett minne synes qvarvara i *Dote-
len* här i grannskapet, var en ättling af den slägt som
f sig *Dote* och *Dotta*, och hvaraf *Nils* stupade 1154 i
'eden vid Sven Grathes anfall enligt Knytl.-sagan.

Vi ha ej velat förbise dessa minnen, emedan de ej tor-
varit utan inflytande på Olai Angermanni barns framtid.

Sonen Olaus Wexionius föddes i Pjeteryd 1626, såle-
en yngre broder till Michael Wexionius, adlad Gyldén-
pe, hvars son Nils blef Grefve. O. W. begaf sig från
iö, hvaraf han tog sig namn, till Åbo 1644, der bro-
ı Michael då redan var Professor; blef Magister 1650,
efter utländska lärosäten och länder besöktes. 1652
O. W. Polit. et Hist. Prof. i Dorpt, gift med Catharina,
lotter af Biskop Æsch. Petræus i Åbo; hon födde sonen
ıs W. 1656, då Ryssarne gjorde ett häftigt infall i Lif-
, hvarvid O. W. flydde till Åbo. Men han flydde här
ıskan i elden, ty en vådeld utbröt i Åbo midsommars-
n, då svärfadern Petræus stod på predikstolen, samt
m i kyrkan. Härvid lades både brodern Michaels och
æi hus i aska. Och Ryssen nalkades. Dessa mulna ti-
klarnade. 1658 blef O. W. Juris Prof. i Åbo, då bro-
Michael insattes som Assessor i Hofrätten. Den nye
essorn lade Justinianus för sig i cathedern, och läste öf-
densamma lagboken. Blifven enkling gifte han sig med
röken *Wallenstjerna*. Han dog 1671. Prof. Miltopæus
parentation, och tio grafskrifter trycktes, deribland en
newald Svenonius, hvari ett nog eget beröm yttras om
V. som talare:

En lepidos mores, en verba *papavere* sparsa.

tiden ansågs snillrikt att i en vers kunna införa alla
ngar af ett ord:

Mors mortis morti mortem, mors! morte redemit.

rald förklarar att W. varit honom kär framför alla an-
ränner:

Non sic Tyndaridem Corydon ardebat Alexin,
Candida quam nobis flamma duobus erat.

fter: De fidejussionibus 1659. — De restitutionibus in inte-
m 1660. — Hade som respondens under J. E. Terserus jun.
ıfvit Breviarium Rhetoricæ 1647 och under sin bror Michael
ıecundo juris objecto rebus et earumdem acquisitione per colla-

tionem Juris Civ. Sveco-Romani 1648 samt de Coronatione s. in-auguratione regia ejusque antecedentibus et consequentibus 1651.

(Källor: Miltopæi parentation 1671. — Stiernmanni Aboa literata. — Scondi Hist. R. Acad. Gustavo-Carolinæ s. Dorpato-Pernaviensis och samlingen till det under tryckningen afbrutna arbetet bland Lunds Univ. mscpter. — Ny Smålands Beskr. 2 D. s. 924. — Gahms Archiv. Smol. i Upsala.) —E.

2. WEXIONIUS, OLOF D. Y.

Olof Wexionius d. y. var son af Jur. Prof. *O. W.*; den fjerde Olof utan afbrott i sin ätt. Född 1656 uppväxte han i Åbo under sin faders ledning, disputerade under Sam. Gyldenstålpe 1680 de Summo bono quatenus illud in corrupto vitæ hujus statu humana industria obtineri potest, blef Gouvernements-Sekreterare i Götheborgs och Bohuslän, och utgaf 1684 s. a. et l. en verssamling under namn af *Sinne-afvel*, tillegnad Kronprinsen Carl. Första upplagan 100 ex. utgick och först auctor, sedan hans enka Margaretha Sepelin träffade öfverenskommelse om en ny upplaga med en Laur. van der Heyde, men som verkställigheten uteblef, räknas Sinneafvel till sällsynta böcker. O. W. anmodades 1689 om ett ingångspoem till L. Lucidors Helicons blomster, hvilka tillegnades Frih. N. Gyllenstolpe, men synes ej långt derefter ha dött i sina bästa år, efterlemnande ett ej ringa namn som skald bland sina samtida. Hammarsköld erkänner att han i detta hänseende ställdes ofvan Leijoncrona. Som epigrammist försökte han sig mycket och hade goda studier. Han hade studerat Opitz, Gryphius, Ronsard, Cats och Guarini med ifver. Äfven af sin närmaste eftertid blef han högt skattad. Sjelfva kritikern S. Triewald satte W. i rang näst intill Stjernhjelm, jemte hvilken han lofordas af J. Göstafsson Hallman. Gezelius fann honom på qvickhetens, fast ej alltid på granskningens sida öfver medelmåttan och anför flera stycken för att ge begrepp om poetens lyckliga skaldeåder. Blom motsade först loforden. Man hade funnit W:ii skildring af en storm Virgilisk, dervid Blom anmärker: "det är också sannt, att Virgilius målat en storm." Hammarsköld är obilligt hård i sina omdömen, som bekant är, om våra äldre poeter i allmänhet och O. W. är der visst ej ett undantag.

Vi anföra som prof hans dikt

Öfver Sjöfartens farligheter:

Den som oss aldraförst med båtar lärde vandra,
Han måtte mera mod och hjerta haft än andra;
Att han för hafvets djup alätt ingen fara bar,
Men med ett bräckligt trä den stolta böljan skar.

Han hade rättlig då af rädsla kunnat bäfva,
När de förbistra haf sin vattenbölja häfva
Och vräka, liksom berg, utur dess djupa vrå
Sin sönderspridda våg till högsta himlens blå.
Hvad får en sjöman dock för häpnad, skräck och fasa,
När som å hvarje kant de stumma böljor rasa
Och skölja på hans skepp med tummel, knall och gny,
Nu ser han grundlöst djup, nu himmel, stjernor, sky.

Få skalder i 17:de seklet skulle blygas öfver att ha dylik ... i sina diktsamlingar. Men Hammarsköld fann W:ii ...ndrin öfver allt "högst usel, ojemn och tung." Vi ... dock visst ej motsäga H—d i allt och med hänseende ...llt, W. efterlemnat. Lénström finner "den schlesiska ... natur särdeles i W:ii annars ej opoetiska, men af ... och oskickliga liknelser fulla, "*den klagande Dina.*"

...ifter: Sinneafvel s. l. et a., men lär tryckts i Götheb. 1684. — Handskrifter bland Palmsköldiana: Den klagande Dina m. fl. — I Sahlstedts samling af Svenska Verser äro fyra stycken upp...: *En Sjömans olägenhet, Dröm, Melancholi och Dikt om Ve... och Cupido.*

(Källor: Lidéns Historiola liter. Poetar. Sveeanorum P. 4. p. 43 följ. — Abcs literata p. 109. — Hammarskölds Sv. Vitterh. s. 139. — Sveriges Sköna Litt. III. s. 456. — Lénströms Sv. Poesiens Hist. s. 638.) —N.

WEXIONENSIS, JONAS MAGNI.

Föddes d. 11 Mars 1583. Rhyzelius låter honom orätt ... *Wexionius*, ty han kallar sig sjelf så som öfverskriften ...ar. Fadren var *Magnus* (icke Petri, utan) *Christopheri*, ... hvad Ny Smålands beskrifning på, såsom det synes, ... skäl uppgifver. Ovisst är om denne Magnus var son ... Christopherus Magni, som var Comminister i Vexiö, se... Kyrkoherde i Elghult, en frände till den Christopher, ...ken, adlad *Gyllengrip*, halshöggs såsom Sigismunds an...gare. Magnus Christopheri var först Pastor i Lekaryd, ...n i Wirestad. Hans maka, Ingrid Jönsdotter, var från ...leds socken. De hade tillsamman 11 barn: sex söner, ...ka alla blefvo prester, två af dem magistrar *), och fem ...trar. Sonen *Jonas* mottog först undervisning i Vexiö ...la; sändes sedermera 1597 med två sina bröder till Lin...pings, der han studerade till 1602. Reste då till Upsala, ...rest han förblef ett år, "till dess hans fader blef död i ...ra pestilentien, som då gick öfver Sverige."

*) De kallade sig Wiræus af Wirestad. Prof. Wiræus i ... ...s ha *varit Skara-biskopens* brorson.

År 1603 gjorde han en utländsk resa och fortsatt studier i Tyskland "af sitt patrimonio och egen bekostn År 1607 erhöll han ett kungligt stipendium och blef ster i Wittenberg 1610. Derpå höll han in Academiis maniæ Collegia Disputatoria uti två år. Hemreste derpå han "bekom af Professoribus i Ubsala en kallelse kunglig Confirmation till Academien att varda *Professor* et politicæ ibid. 1614." Var en verksam skriftställare kade med Strengnäs-biskopen Laur. Paulinus "uti en vid träto om Ethica Christiana och Aristotelica, hvilken se han manligen försvarade med tvenne lärda skrifter." dock hvad som anföres ofvan i detta Lexicon XI. Tvenne gånger var han Akademiens Rector. Jemväl gånger Promotor, nemligen 1617 och 1622. Deru hade han många kallelser till åtskilliga höga embeten ket. År 1624 förordnades han till *Theol. Professor* hvilken profession han lät utgå disputationes öfver all cos Theologicos." År 1640 blef han till Theol. Docto moverad af sin fordne motkämpe, numera Erkeb. L. Pa Blef samma år vid riksdagen i Nyköping utvald till l i Skara och invigd d. 13 Jan. 1641 i Stockholm. d. 4 Mars måste han begifva sig på resan åt Skara den kongl. regeringens stränga befallning." Hela stift siterades sommaren derpå. I Augusti begaf han sig åt Stockholm med hufvudsakligt ändamål att i Skara " fullkomligt gymnasium inrättadt." Detta sitt ärende tade han ock med framgång, så att gymnasiet försåg nödiga lärare och tillräckligt underhåll, och gymnasi uppbygdes följande år. Redan en månad efter upp sedan han jemväl hållit sin oratio valedictoria i Upsala han tillbaka till Skara. Men han var knapt hemko förrän han i Oct. fick åter "herredagsbref" att instäl i Stockholm, "det han ock i Jan. 1642 göra måste." vid 1643, 44, 47, 49 och 1650 års riksmöten var ha varande. Vid riksdagen 1647 erhöll han 59 röster till biskopsstolen och var närmast Prof. Lenæus, som utnän i röstantal. År 1650 hade han nöjet att se två sina af Cons. Scar. valda till riksdagsmän. Då var han en hufvudmännen i den ofrälse-oppositionen, som yrkade p duction och säges hafva författat den protestatio trium dinum, som vid sistnämnde riksdag efter mångas försl en dylik framlemnades; åtminstone "seges af honom conciperet *De restituendis* bonis regni et coronæ (på ska" (De la Gard. Arch. IV. 243). Den är tryckt i Loe

..l. till Kon. Carl XI:s historia X. 70 f. skrifven med
..en styrka. Vid öfverläggningen i ärendet den 23 Aug.
..apitlet yttrade Dr. Jonas Scarensis sig den tionde i ord-
..en, framställande sin censuram härom och framdragandes
..sarias causas motivas till godsens igenkallelse; tala-
..ervid ock om modo procedendi ganska prudenter och
..en.

Då Jonas Magni utgaf sin Synopsis Hist. Univers. 1622
.. han der införa gratulationer på hebreisk, samt gre-
.. och latinsk vers af L. Wallius, Sv. Jonæ, Ol. Laure-
.. And. Prytz, J. L. Stalenus m. fl. Förf. har här vid-
..Sveriges historia på det förståndiga sätt för 8—11
..rna, som försvann efter kännedomen af de isländska
..minnena, tills den allvarligare kritiken började använda
på dessa källor. För honom är Ansgarii konung Olof
..mme som Olof Trätilja Ingelli (Illrådas) son, Ragnar
..roks måg. Erik Väderhatt är Olofs sonson. Han klan-
Saxo m. fl. som infört Iwar Witsärk bland Sveonernas
..ngar, anseende honom vara en Russernas furste i Öfver-
..derna. Förolyckadt är deremot hans sista capitel, der
fjerde monarchiens historia jemnföres med Uppenbarelse-
..ns 15:e cap. om basunastötarne.

J. M. dog d. 3 April 1651 och vardt begrafven i Skara
..kyrkochor. Inskriften på minnesstenen ses hos Rhyzelius.
..redikan hölls af Superintend. i Götheborg E. Brunnius,
..är tryckt i Götheborg af Am. N:son Grefve, utan tr.år.

Biskop J. M. W. ingick 1614 äktenskap med Sigrid
..d:r Bubb och hade med henne åtta barn, två döttrar
..sex söner. De fem sönerne öfverlefde honom och kal-
..nig *Salanus* efter Upsala enligt Muncktell (I. 331). De
.. *Petrus*, som blef Assessor i Svea Hofrätt *); *Magnus*
Jonas, Lectorer i Skara **); *Johannes*, Borgmästare i
..a, och *Nicolaus*, som blef Mag. i Upsala 1646, Philos.
1648; Gr. L. Lector i Stockholm 1650 och Th. Lect.
.. med Solna till præbende; Pastor i Köping 1663 och

*) Dennes son Magnus adlades Bjelkenstierna, gift m. Lucia Kål,
.. såsom hans enka blef General Zöge v. Manteufels maka.

**) Begge räknas bland våra grekiska skalder. Genealogia Salana,
..cpt, som von Stiernman kände, upptager J. M. W:s hela af-
.. Nicol. Jonæ höll sin introduction såsom Lector med ett tal
..stantia, utilitate et suavitate linguæ græcæ. Skand. Handl. 21.
Magnus Jonæ förtäljde att en hög herre sagt nödigt vara ut-
..a ohyrorne (presterskapet förståendes) och låta svärdet gå öfver
let på dem. Anf. st. s. 159.

Contr.-Prost; Riksdagsfullm. 1668. Död 1671. Utgi skrifter, de mesta på latin, och efterlemnade flera hvilka sonen *Pehr*, Adjunct vid Upsala Akad., var e antiqvarius.

Skrifter: IV Dispp. Philos:æ Moralis 1614—16. — Defe ecessaria, causam Ethicæ contra rigidam quorundam gravem illius proscriptionem disceptans. Ups. 1615. — Def Nec:æ Problemati de explodenda Ethica Aristotel. opposita gitima Vindicatio (contra Laur. Paulinum) 1616. — Epos nationem Gust. Ad. 1617. — Synopsis hist. Univers. 16 Oratio panegyr. de Regnorum Sueciæ et Gothiæ per extern bernatores oppressione etc. — 15 dispp. Polit. Lips. (?) 16 Elogium Gust. Ad. post victoriam Lips. in quo continet comparatio rerum a Gothis veteribus et recentibus gestarum *Tuba angelica* seu Demonstratio indubitatæ veritatis de A sto, dedic. Reginæ Christinæ. Ups. 1657. — (Flere di räknas i Schefferi Suecia Lit. och Lidéns Cat. Dispp.)

(Källor: Personalierna till ofvannämnda Liikpredijkan af E. Brunnie. — Episcop — Wiese'gren, Sv. Sk. Litt. III och Ny Smål. Beskr. sid. 7 Ahlqvist, cet. Riksd. hist. — Hammarsköld, Philos. Historia. (

WIDEKINDI, JOHANNES.

Skref sig förut stundom *Widichinni*, stundom chindi. Hans förfäder, så långt tillbaka kändt är, v Kyrkoherdar. Farfaderns farfar, *Laurentius*, och son *Widechinnus*, voro efter hvarandra Kyrkoherdar i torp; om den förre uppgifves, att han var "den förs söng Luthersk messa i Munketorps kyrka, äfvensom ste som hade laglig hustru"; men detta synes vara vexling med företrädaren, som ock hette Laurentius 1525 var denna församlings förste evangeliskt-luther stor. Farfadern, *Laurentius*, och fadern, *Widich* el *dichinnus*, voro Kyrkoherdar i Bro, också i Vester Den förre underskref Upsala mötes beslut och dog den sednare, förut Pædiarcha eller Skolmästare i gift med *Sara*, företrädarns dotter, och syster till römde Johan Stjernhöök, afled 1642. Sönerne *Lars* Lector i Vesterås, och *Pehr*, Kongl. Bibliothekarie, namnet Pontelius, men den tredje bibehöll fädernens

Denne, *Johannes W.*, blef student i Upsala 164 var præceptor i Gyllenstiernska huset. Då Christin sig Kronan, höll han 1654 i Upsala en oration, hvar sjelf var närvarande. 1655 Eloqu. Lector vid Sto Gymnasium, "efter (som det heter i fullmakten) ha de qvaliteter att kunna med nytta brukas i denna

...hamn höll han 1657 på K. Carl X:s befallning en ...on öfver en General Wanoser. 1665 Historiographus ...; fick 1668 Riddarhusets instruction, "att förfärdiga matrikel öfver de adeliga svenska Familiers uppkomst, och det mera"; huruvida han med allvar ställde sig till efterrättelse, är ej bekant. Det kan mycket be..., emedan han de närmast följande åren, utom åtskil...annat, utgaf ej allenast sitt *Lumen chronographicum*, och utarbetade en historia öfver Ryska kriget under de la Gardies anförande. Under dess tryckning, som ...vill synas, gafs honom befallning att utarbeta Gustavi... Konungahusets historia; och 1673 var detta arbete ...n så färdigt, att Konungen befallte dess censurerande. Ett par år derefter vederfors honom en vedervärdighet, ...en så berättas: "Konungen kröntes 1675 i Upsala, och ...ena Ständer voro då der församlade. En skrift presen...des då Konungen, hvaruti Riksens Råd, efter Konungens ...a, begärde för sig och Adeln alltför vidsträckta privi...ier. Riks-Cancelleren Gr. Magn. Gabr. de la Gardie hade ...net att vara denna skriftens författare, och som Widi...di var väl liden hos Riks-Cancelleren, så ville man af ...om utleta vissheten om denna gissning. Då Widikindi ...gång satt på källaren i Upsala, och hade tagit väl till ..., var Stallmästaren M. Reutercrantz med några andre, ...före källarrummet, så att desse väl kunde höra hvad i yttre stugan talades. Widikindi blef af någon till...rd, *hvad han tyckte om den presenterade skriften?* och ... svar, att *allt vore rätt och billigt deruti*, hade den på...d, att Widikindi dagen efter sattes i fängelse. Hans ar... lärer dock icke hafva varat länge. När han sedermera ... frågad af dåv. Professoren Erik Benzelius senior, *huru ... hans fängelse aflupit?* svarade han: *Inauditum captiva...t, inauditum demiserunt.* Efter denna dagen lärer Wi...di icke befattat sig med politiska saker."

Af den Gustavianska historien hann W. blott utarbeta ...taf Adolfs Historia, hvarmed han gjorde början; dess ...kning påbegyntes 1676 och fullbordades 1680. Meller...hade Förf. redan 1678 aflidit, och när boken skulle ut...vas, väckte Rysslands och Danmarks sändebud, som för...ligen på förhand förskaffat sig ett exemplar, så starka ...tester emot der förekommande uppgifter och uttryck, att ...en 1691 blef indragen, och Konungen måste till Bok...kar Wankijfs enka, som åtagit sig förlaget, betala en ...ttning af 1200 dlr smt. Werwing fick befallning

rätta arbetet samt Örnhjelm, Lejonmark och Pering... att deröfver göra anmärkningar; Lejonmarks finnas, ... satta på tyska, i Nettelbladts Schwed. Bibl. V. St. sid. o. f., men angå hufvudsakligen blott skrif- och tryckfel... sjelfva verket är boken vårdslöst tryckt, samt dessutom ... enligt Warmholtz omdöme — "skrifven med en tung ... ohyfsad penna"; dess egentliga värde består i aftryck... handlingar och Konungens offentliga tal. Denna första ... — numera ganska sällsynt — går endast till 1617; att F... vid sin död haft en fortsättning färdig i handskrift, ... Warmholtz för otvifvelaktigt, ehuru han ej kunde förs... sig kunskap om, huruvida den sträckte sig ända till Ko... gens död; men i alla fall har densamma gått förlorad, ... som man trodde att Puffendorff fört den ur riket, anmod... Cancelli-Collegium dåv. E. O. Envoyén vid K. Preuss... hofvet Gr. Rudenschöld att efterspana berörde handskr... men utan framgång. Också anser Warmholtz misstank... mot Puffendorff för ogrundad.

W. synes af sin samtid blifvit högre uppskattad i ... förhållande till det värde efterverlden tillägger hans förn... sta arbete. Carl X Gustaf plägade kalla honom "sin phi... soph", och hans Moskowitiska Krigshistoria, utgifven ... på latin och svenska, lärer varit både läst och värderad. ... öfrigt säges han varit lärd och egt ett godt bibliothek, ... var känd som orator och latinsk skald. Sina lediga stund... tillbragte han på sin gård Menhammar i nejden af Stockho... Hans äktenskap med *Anna Bergström* var barnlöst.

Skrifter: Orationer till Dr. Christinas ära 1644 och 1650; ... Johan Rudbeckii död 1646; vid Ax. Oxenstjernas död 1655; ... Erik Oxenstjernas död 1658; vid K. Carl XI:s anträde till rege-ringen 1672, jemte många andra, uppräknade i Scheffers Su... litter., till en stor del otryckta. — Lumen chronographicum, ... fortsättn. deraf och en särskildt tryckt inledning. Sthm 1664, 16... — Axiomata quædam Juris selectiora. Sthm 1671. — Thet sven-ska i Ryssland Tijo åhrs Krijgz Historie i 10 Böcker. Sthm 16... — På latin. Sthm 1672. — Epicteti Encheiridion, scholiis ill... stratum. Sthm 1676. — Vita D:ni Johannis Stiernhöök, scrip... carmine prolixo. Holm. 1676. — Vita Joh. Elai Terseri, Epis... Lincop. carmine prolixo. Lincop. 1678, sedan omtr. i Stockhol... — K. Gustaf Adolfs Historia. Delen 1 i 7 Böcker. Sthm 169... in folio.

(**Källor:** Gezelii Biogr. Lex. efter Gahm. — Warmholtz Bibl. Svio-Goth. Del. ... Om förfäderne: Muncktell Vesterås Herdaminne, Del. 1.) P.

WIDÉN, JOHAN.

Född d. 1 Aug. 1738 (1739, enligt Wallqvist) i Sk... præbende pastorat, nära Linköping. Fadren, Anders, ...

...hamn höll han 1657 på K. Carl X:s befallning en ...n öfver en General Wanoser. 1665 Historiographus ...; fick 1668 Riddarhusets instruction, "att förfärdiga ...matrikel öfver de adeliga svenska Familiers uppkomst, ... och det mera"; huruvida han med allvar ställde sig ... till efterrättelse, är ej bekant. Det kan mycket be..., emedan han de närmast följande åren, utom åtskil...annat, utgaf ej allenast sitt *Lumen chronographicum*, ...ock utarbetade en historia öfver Ryska kriget under ... de la Gardies anförande. Under dess tryckning, som ...vill synas, gafs honom befallning att utarbeta Gustavi... Konungahusets historia; och 1673 var detta arbete ...n så färdigt, att Konungen befallte dess censurerande. ...Ett par år derefter vederfors honom en vedervärdighet, ...en så berättas: "Konungen kröntes 1675 i Upsala, och ...sens Ständer voro då der församlade. En skrift presen...des då Konungen, hvaruti Riksens Råd, efter Konungens ...a, begärde för sig och Adeln alltför vidsträckta privi...ier. Riks-Cancelleren Gr. Magn. Gabr. de la Gardie hade ...met att vara denna skriftens författare, och som Widi...di var väl liden hos Riks-Cancelleren, så ville man af ...om utleta vissheten om denna gissning. Då Widikindi ...gång satt på källaren i Upsala, och hade tagit väl till ... var Stallmästaren M. Reutercrantz med några andre, ...före källarrummet, så att desse väl kunde höra hvad ... i yttre stugan talades. Widikindi blef af någon till...rd, *hvad han tyckte om den presenterade skriften?* och ...s svar, att *allt vore rätt och billigt deruti*, hade den på...d, att Widikindi dagen efter sattes i fängelse. Hans ar... lärer dock icke hafva varat länge. När han sedermera ... frågad af dåv. Professoren Erik Benzelius senior, *huru ... hans fängelse aflupit?* svarade han: *Inauditum captiva...t, inauditum demiserunt.* Efter denna dagen lärer Wi...ndi icke befattat sig med politiska saker."

Af den Gustavianska historien hann W. blott utarbeta ...taf Adolfs Historia, hvarmed han gjorde början; dess ...ckning påbegyntes 1676 och fullbordades 1680. Meller... hade Förf. redan 1678 aflidit, och när boken skulle ut...fvas, väckte Rysslands och Danmarks sändebud, som för...lligen på förhand förskaffat sig ett exemplar, så starka ...tester emot der förekommande uppgifter och uttryck, att ...ken 1691 blef indragen, och Konungen måste till Bok...yckar Wankijfs enka, som åtagit sig förlaget, betala en ...sättning af 1200 dlr smt. Werwing fick befallning att

rätta arbetet samt Örnhjelm, Lejonmark och Periags att deröfver göra anmärkningar; Lejonmarks finnas, satta på tyska, i Nettelbladts Schwed. Bibl. V. St. sid. o. f., men angå hufvudsakligen blott skrif- och tryckfel sjelfva verket är boken vårdslöst tryckt, samt dessutom enligt Warmholtz omdöme — "skrifven med en tung ohyfsad penna"; dess egentliga värde består i aftryck handlingar och Konungens offentliga tal. Denna första — numera ganska sällsynt — går endast till 1617; att F vid sin död haft en fortsättning färdig i handskrift, Warmholtz för otvifvelaktigt, ehuru han ej kunde förs sig kunskap om, huruvida den sträckte sig ända till Ko gens död; men i alla fall har densamma gått förlorad, som man trodde att Puffendorff fört den ur riket, anmo Cancelli-Collegium dåv. E. O. Envoyén vid K. Preuss hofvet Gr. Rudenschöld att efterspana berörde handsk men utan framgång. Också anser Warmholtz misstan mot Puffendorff för ogrundad.

W. synes af sin samtid blifvit högre uppskattad i förhållande till det värde efterverlden tillägger hans för sta arbete. Carl X Gustaf plägade kalla honom "sin p soph", och hans Moskowitiska Krigshistoria, utgifven på latin och svenska, lärer varit både läst och värdera öfrigt säges han varit lärd och egt ett godt bibliothek, var känd som orator och latinsk skald. Sina lediga stu tillbragte han på sin gård Menhammar i nejden af Stockh Hans äktenskap med *Anna Bergström* var barnlöst.

Skrifter: Orationer till Dr. Christinas ära 1644 och 1650; Johan Rudbeckii död 1646; vid Ax. Oxenstjernas död 1655 Erik Oxenstjernas död 1658; vid K. Carl XI:s anträde till ringen 1672, jemte många andra, uppräknade i Scheffers litter., till en stor del otryckta. — Lumen chronographicum, fortsättn. deraf och en särskildt tryckt inledning. Sthm 1664, — Axiomata quædam Juris selectiora. Sthm 1671. — Thet ska i Ryssland Tijo åhrs Krijgz Historie i 10 Böcker. Sthm — På latin. Sthm 1672. — Epicteti Encheiridion, scholiis stratum. Sthm 1676. — Vita D:ni Johannis Stiernhöök, se carmine prolixo. Holm. 1676. — Vita Joh. Elai Terseri, E Lincop. carmine prolixo. Lincop. 1678, sedan omtr. i Stock — K. Gustaf Adolfs Historia. Delen 1 i 7 Böcker. Sthm in folio.

(Källor: Gezelii Biogr. Lex. efter Gahm. — Warmholtz Bibl. Svio-Goth. Om förfäderne: Muncktell Vesterås Herdaminne, Del. 1.)

WIDÉN, JOHAN.

Född d. 1 Aug. 1738 (1739, enligt Wallqvist) i S præbende pastorat, nära Linköping. Fadren, Anders

-d. *Elis. Olin*, var då der Comminister, sedan Kyrkoherde -ruckeby. Efter att hafva genomgått stiftets gymnasium, sonen 1757 student i Upsala, och promoverades 1764 Phil. Mag. Prestvigdes följande år, på kallelse af Hof-mästar Tigerhjelm, hos hvilken han tjenstgjorde som hus-dikant tills 1767, då han försatte sig i mera verksam -terlig tjenstgöring, som S. M. Adjunct i Östra Skrucke-. Nådårspredikant och Vice Pastor. 1771 Comminister i -rköping. 1780 Kyrkoherde i Vesterlösa, responderade -römligen" på prestmötet 1784; Prost 1789. Inlemnade -0 till Biskop Wallqvist ett förslag, hvaruti yrkades att ledigheter i Regala pastorater intet val borde hållas, i de Consistoriella utnämningen afgöras genom lottning -lan de föreslagne.

Oförmodadt förspordes bland allmänheten 1792, att den - sitt stift föga kände Östgötha-prosten var inför K. Svea -rätt anklagad för ett "lastligt och förgripligt", till H. K. -het Hertigen-Regenten inlemnadt, namnlöst bref. Af -rätten dömdes han till ingenting mindre än lifvets för-t, men domen mildrades af Konungen till afsättning från -betet och ständig landsflykt. Denna händelse väckte desto -re uppmärksamhet, som brefvets innehåll hvarken allmän-rdes, eller någonting af rättegångshandlingarne genom tryck -ddelades. Allt hvad allmänheten om saken förnam var -underrättelse i Dagligt Allehanda, att f. d. Prosten Wi- genom Stockholms Stads Consistorium blifvit från em-bet skiljd, hvilket föröfrigt genom ett K. Bref af d. 31 -. 1793 tillkännagafs för Consistorium i Linköping. En-t ovissa rykten kringflögo och stegrade nyfikenheten: det -nda majestätsbrottets beskaffenhet förblef en hemlighet.

Det är först i våra dagar som denna blifvit framdragen -gsljuset. Ridderstad har meddelat corpus delicti i bi-orna till sin roman Drabanten, förmenande att "brefvet -t aldrig i tryck blifvit utgifvet." Men detta har dock -tt redan nio år förut genom Crusenstolpe, i 4:de delen Morianen sid. 284. Det lyder sålunda:

"Min nådige herre!

"Det slutas aldrig väl, om J fortfaren, som J börjat. -g konungen beviste Eder all möjlig ära och det yppersta -troende; men J svaren deremot med de största infamier hans stoft: J upphäfven och lasten hans visa inrättningar: -lämpen och fördrifven hans trognaste folk; men befrien -h upphöjen hans fiender och försmädare. Kunnen J så förblinda Eder, att icke se sådant uppförande vara o-

regering, och landet snart fu…
bat. Emellertid är påtagligt, …
utfara uti kungörelser, huru …
om alla, som varit salig ko…
kanaljer, den vanliga titeln …
"Min nådige herre! T…
vägande. De äro skrifna … … hä…
annat påsyftat, än Eder … … san
förakten J dem, så … … göra det
skolen snart seg til… … Wiesel är
uppriktighet. Jag … …ord till K…
högsta måtto föra… …fadern
svaghet att låta … …t past…
nungens försmå… …a Konung nä… …om
dern och tack… …ent, derföre att
Huru up… …dern i 18 år" inom
dagades, sa… …nå vi först anföra några
berättar Cr… …kas meriter han fick ärfva.
jande: "P… …araldus Simonis Almosius, som vid
ninge pe… … tillägga *indignus* *), föddes i Kon.
stergötl… … (ej Almesås, såsom Ödmann skrifver),
sjelfva … …e *Almåsius* (d. ä. från Almås), som latinet
dare … *Almosius*, hvilket således ej var, såsom Ödman…
nat … sammandraget af Almesåsius. Fadren Simon
stå… …bonde. Harald blef Kyrkoherde i Wieslanda med
…nu Blädinge (Bländas kyrka) 1617 och dog som …
…0 (ej 1662). Han mottog socknarne förhärjade och …
under danska ofriden, men såg under sin långa tjenst…
…mågan sprida sig bland folket. Prestgården uppbygg…
till en prydnad bland dylika. Blädinge kyrkas konstarbet…
predikstol vittnar ännu med sina upphöjda bokstäfver, att
förskrifver sig från Hr Haralds dagar. Han var mån att hugf…
gamla minnen och samlade "offgamle" män att till protok…
berätta hvad de visste om Wieslanda kyrkas uppbyggande
prestgårds gifvande af en jungfru Wissla. Hans kyrko…
är ännu qvar med dylika anteckningar. 1650 höll Bis…
Z. Lundebergius visitation i Wieslanda, då han gaf Com…
nistern på stället sonen *Samuel Wiselius* (d. ä. från W…

*) I stället för det gamla *indignus* (ovärdig) hade många i me… tiden börjat skrifva *cum Dei gratia*, hvilket konungarne ännu b… hålla, der många tänka att orden betyda: *genom Guds och ej ge… folkets val.* Så få många ord i en ny tid ny förklaring. De va… för att uttrycka *ödmjukhet inför Gud.*

om att vara kunnige, kloke och Eder tillgifne; ty dum- och overksamma frågar adeln ej efter; de äro dem ej något hinder. Hören sedan, min prins! begge parterne, J veta sanningen, och derigenom kunnen J blidka de uppretade sinnen samt bibehålla lugn och ro i landet. ej längre blifva en förtjenst till befordran att hafva en salig konungens föremådare, och visad tillgifvenhet honom ett brott. Upphäfven icke de af honom gjorda ningar. J ären ju ej visare än han, hvars vishet hela pa beundrar. Låten derföre presterne behålla sin ex- on och hafva en sin ledamot till föredragande. Om uraliteten af dem nekat att löna expeditionen, så veten: de dertill blifvit af adeln, dels lockade, dels hotade, äro af fruktan öfver indragningen högst missnöjde. Vil- J icke taga någon biskop till föredragande, så tagen ej n Stockholmsbo. Der är ingen redlig, som eger capa- . Murray är salig konungens oförskämdaste belackare, före adeln tycker om honom — utan en capabel prost landet, hvarpå J kunnen infordra uppgift af biskoparne. det någon som adeln lastar, så kan man vara säker på han duger. Den pretexten, att en biskop eller prost ej tagas till föredragande, på det att embetsvården ej må är för svag; ty hvilken vård betyder mera: antingen om alla rikets religionsmål och ett helt stånds rättig- och interessen, eller den om ett enda pastorat, som väl af en vikarie kan förestås. Låten ståndet få be- sin expedition. Jag talar ej nu som prest; i det af- det är det mig likgiltigt, men jag är ofrälse, och ser ets förlust, då en ofrälseman blir skiljd från tillträde thronen; det är det som adeln vill. De vilja hafva pre- nader sig och hand om alla prestsysslor, dels för att tta honom, dels att af förbindelse imponera på honom al och flera tillfällen. Låter nu E. K. H. adeln få sitt fram med denna expeditions upphäfvande, har E. K. H. gat preteståndet en svår stöt; men har ock skadat sig och de andra ofrälsestånden. Gören ej värre, än J n hafva ihågkommet framdeles. Besinnen: att adeln ej allt, att de andra stånden ej äro för adelns skull, att den tiden nu icke mera är, som man fördrager de- r eller aristokrater."

"Härjemte sändes hosföljande kungörelse. Dess infamier lig konungen äro en följd af edra egna. Om denna akriften får passera utan laga tilltal och straff, så blir ggering icke en dygde-, utan en smäde- och förföljelse-

WIESEL, ELIAS och SAMUEL.

1. WIESEL, ELIAS.

Då Ödmanns "Hågkomster", som lära blifvit öfver[illegible] på tyska, gifvit de förut blott inom Småland namnk[illegible] Prostarne Wiesel ett vidsträcktare rykte, så torde de [illegible] utan skäl kunna intagas i ett arbete, som icke velat v[illegible] ett Pantheon, en Plutarch eller dylikt, utan ett Lexi[illegible] med biographier, skildrande alla tidskiften och samhällsst[illegible]ningar i vår nyare historia, sedda i personer från samhäll[illegible]dälder så väl som från dess höjder, för att göra det h[illegible] åskådligt för en efterverld. Och Prostarne Wiesel äro [illegible] tidsbilder af ej ringa betydenhet.

Som El. Wiesel blef af sin Konung nämnd till Kyrk[illegible]herde, då han ännu var student, derföre att "farfadern h[illegible] varit prest i 42 och fadern i 18 år" inom det paste[illegible] som gafs studenten, må vi först anföra några ord om d[illegible] hans förfäder, hvilkas meriter han fick ärfva.

Farfadern *Haraldus Simonis Almosius*, som vid sitt [illegible] ej glömde att tillägga *indignus* *). föddes i Kon. Johan [illegible] tid i Almås (ej Almesås, såsom Ödmann skrifver), kalland[illegible] sig derföre *Almåsius* (d. ä. från Almås), som latinet till [illegible] skrefs *Almosius*, hvilket således ej var, såsom Ödmann upp-gifver, sammandraget af Almesåsius. Fadren Simon va[illegible] skattebonde. Harald blef Kyrkoherde i Wieslanda med an-nex nu Blädinge (Bläudas kyrka) 1617 och dog som såda[illegible] 1660 (ej 1662). Han mottog socknarne förhärjade och brä[illegible]de under danska ofriden, men såg under sin länga tjenstetid välmågan sprida sig bland folket. Prestgården uppbyggdes till en prydnad bland dylika. Blädinge kyrkas konstarbetade predikstol vittnar ännu med sina upphöjda bokstäfver, att den förskrifver sig från Hr Haralds dagar. Han var mån att hugfästa gamla minnen och samlade "offgamle" män att till protokolls berätta hvad de visste om Wieslanda kyrkas uppbyggande och prestgårds gifvande af en jungfru Wissla. Hans kyrkobok är ännu qvar med dylika anteckningar. 1650 höll Biskop Z. Lundebergius visitation i Wieslanda, då han gaf Commi-nistern på stället sonen *Samuel Wiselius* (d. ä. från Wies-

*) I stället för det gamla *indignus* (ovärdig) hade många i medel-tiden börjat skrifva *cum Dei gratia*, hvilket konungarne ännu bibe-hålla, der många tänka att orden betyda: *genom Guds och ej genom folkets val.* Så få många ord i en ny tid ny förklaring. De valdes för att uttrycka ödmjukhet inför Gud.

[illegible]) assecuration på pastoratet. 1659 kallas denne der- [illegible] i en dedication *designatus pastor*, men dog samma år, [illegible]nade sina söner *Elias* och *Jonas* i svaga vilkor. Af [illegible] blef den äldste sedermera Kyrkoherde och den yngste [illegible]minister i Wieslanda pastorat*). En yngre son af Hr [illegible]ld Almosius responderade 1668 i Wittenberg, skrifvan- [illegible]ig *Magnus Haraldi Wiesel Smol. Svecus*, under M. Magn. [illegible]ener Nordkopiagia-Svecus, om pseudopoliticorum dolosa [illegible]; kom sedan från Rostock till Upsala, der han skref [illegible]ålands nations matrikel: Magnus Haraldi Wiesel in Acad. [illegible]rum Athenæum Upsaliense invisit. Blef Phil. Candidat [illegible]5 och efter promotionen Eloqu. Lector i Vexiö 1676, [illegible]tor i Urshult 1683, Prost i Kinnevalds contract, död [illegible]. Han hemförde från Tyskland namnets tyska stafsätt, [illegible] slutligen följdes äfven der socknens namn skrefs (Wies- [illegible]da). Hans son *Harald Wiesel* studerade juridik, blef [illegible]adshöfding i Wista samt N. och S. Wedbo, titulerad [illegible]sessor, g. m. B. Chr. Bergenadler. Flitig forskare i sam- [illegible]d med den lärde Prosten M. Oxelgren (se detta Lexicon [illegible], O.) och S. L. Gahm, uppbevarade han många af de an- [illegible] lätt försvinnande folkminnena. Död 1749 på Grims- [illegible]. En "Monsieur Wiesel", hvilken nämnes i ett fransyskt [illegible] från L. v. Engeström, Ministern i Berlin, till Jakob [illegible]a Gardie, Ministern i Wien 1800, såsom den der i Sv. [illegible]inettets tjenst redan borde ha ankommit till Wien (De [illegible]Gard. Arch. XV. 69), lär varit Assessor W:s son och [illegible]t denna Wieselska gren, obekant när och i hvilken lef- [illegible]ställning.

[illegible] Harald Almosius hade en dotter Ingrid, hvilken i J. [illegible]llenbergs geneal. tabell öfver Carl von Linnés förfäder [illegible]as *Ingrid från Wieslanda;* hon blef g. m. Commin. i [illegible]ieslanda och Blädinge Nils Torgeri, hvilken sedan blef [illegible]rkoherde i Stenbrohult, der slägten innehade pastoratet [illegible] Sam. Linnæi död 1797.

Elias Wiesel föddes 1651 i Färanäs i Blädinge socken, [illegible] fadren der var Comminister. Efter fadrens död 1659 och [illegible]faderns 1660 stöddes huset af en moster Gunilla gift med Joh. Laur. Humerus, Kyrkoherde i Lekaryd, hvars bror Humerus var Hist. Prof. i Upsala, svåger med O. Rud-

*) En dotter blef gift med en förmögen bonde Pehr i Ugnabygg- [illegible], som lefde ännu 1717. De hade en dotter Märta, som blef [illegible]der åt Domprosten L. N. O. Theol. Jur. Utr. och Philos. Doct. [illegible]. Cronander, född 1719, och en son Ingemar, bonde i Spån- [illegible]lt, hvarifrån Jonas Wieselgren, död som Prost i Lenhofda, utgått.

beck och C. Lundius; 2. Carl Tiliander, också Kyrk
i Lekaryd, och detta stöd lemnades oaktadt mostern
sjelf tolf barn (deribland Domprosten i Lund Bonk
merus (se här ofvan Litt. H.), vid hvars begrafning
Linnæus först ankom som en fattig till honom adre
frände till Lund och derföre i all sin tid led af att
klockringning). Elias Wiesels mor Elisabeth Boneàn
fått god uppfostran. Hennes mor var fostrad af en ut
fader P. Glandius, Kyrkoherde i Jönköping, i hvars a
nu kommet till Lund, Kon. Gustaf Adolf som prins
skref: Vita religione constat och Axel Oxenstierna sed
liksom den förre, sitt lifs grundtanke: Cautis quam a
bus consiliis potentia tutior est, jemte det flera fu
personer, rikets flesta Biskopar och andra lärde och
dande män der inskrifvit minnes-sententier, vittnand
högaktning och tillgifvenhet för Glandius. (Se De la
Arch. X. 221—235). En god styfmoder hade fullb
den uppfostran modren börjat, Enkebiskopinnan Cecilia S
dotter (Biskop Petri Jonæ Angermanni enka). Den u
derlöse E. W. bevarade sin förträffliga moders lärdom
vann snart tillgifvenhet af ädla menniskor, då han utk
i verlden. 1675 ankom han från Vexiö gymnasium till l
Akademi, der han ännu 1676 fortsatte studierna. När d
kriget utbrast och fäderneslandet behöfde hans arm, la
bort boken och grep svärdet. Detta fördes med sådan
het, att ynglingen föll i fångenskap *). Snart "rançon
blef han föreställd sin Kung, som böd honom en officers
men han erkände sin högsta önskan vara att blifva
och lär Konungen då lofvat att på den banan söka bef
honom. Kanske för att kunna bättre bevaka sin fra
angelägenhet, begaf han sig till Upsala, der han inskr
13 Febr. 1679. När 1681 Wieslanda pastorat blifvit
genom dess Kyrkoherdes Nils Ringii död, uppstod e
sättnings-casus, som är af interesse för den som vill
våra befordringslagars historia.

Studenten — nu redan 30 år gammal — begaf si
Kungsör, dit Konungen anländt d. 26 Maj om aftone
redan d. 27 Maj hade E. W. med större framgång pr

*) Sannolikt blef E. W. fången just vid Christianstads öfv
1676, då Landssekreteraren derstädes Hans Billing, sedan
Billingsköld, hos hvilken E. W. var privatlärare, föll i Dans
händer. E. W. läste då för Billingsköldsstyfson Arvid Juring,
förre Borgmästaren i Christianstad A. Juring; denne styfso
adlad under samma namn och nummer som styffadern.

inför Konungen, än hans Lector Strethowius från Vexiö tid derefter profpredikade 1685 *), och fått Kongl. torial i handen, ställdt till Vexiö Domcapitel. I proialet var det K. Maj:t yttrade sin önskan, att studenten W. måtte få fullmakt på Wieslanda (consistoriella) pat, helst farfadern varit der prest i 42 och fadern i 18 hvartill kom, att de förnämste ledamöterne i församlinhonom begärde; dock, tillade Konungen, "så vida Conium ej hade något särdeles deremot." Med klappande skyndar E. W. till Vexiö, der en broder satt bland elmännen och der man alltid var mån om ärftlighetens ande in serie pastorum. Men dylika promotorialer voro genäma för Capitlen. Consistorium hade helst sett, att fått sina förmän att tacka för sin befordran och ville, ligen af goda skäl, strö törnen på promotorial-vägen. hade "något särdeles" mot Konungens önskan och svaatt Domcapitlet redan 1676, "då det gjorde sin dision med pastoratet" (som då nb. icke var ledigt), t det åt Comminister loci P. Hemmingius, "en äldre olig man", som sjelf skref sig "Guds ords enfaldige tje-" Domcapitlet yttrade vidare, att studenten W. hade ken kunskaper eller meriter, att komma till berörde pat, påminte K. Maj:t, att det var consistorielt och be ingenting mindre än "Kongl. Maj:ts, nåd. förklaring." Maj:t yttrade nu i bref d. 1 Aug. 1681, att han lät vid istorii disposition bero, förmodandes att församlingarne hade något mot Hr Hemmingius att invända, i hvilken else — en annan skickligare man kunde förordnas. härmed läto ej församlingarne bero. "De förnämste i mlingen", som förut hos Konungen bedt att få E. W. Pastor, voro Hr P. Rosenbjelke till Lästad, Major Alex. ergren till Oby och fru Brita Rosenbjelke till Hästhaga. e fingo nu allmogen som en man med sig och klagade K. Maj:t öfver Consistorii disposition, begärande E. W. Pastor. K. Maj:t remitterade denna supplik till Domitlet, som nu fick "förklara" sig; hvarpå K. Maj:t re-

*) "Han sökte ett regalt gäll och ankom 1685 till Strömsholm för predika prof inför Konungen; men höll en så barnslig predikan, Konungen skref till Biskopen, att mannen ej måtte befordras till orat. Lectorn insände sedan en afbön till Konungen, deri han gaf att han öfversatt sin predikan ur en tysk Theol. Doctors po-. Nu beslöt Domcapitlet att Lectorerne skulle årligen öfva sig redikande *i Domkyrkan* och Biskop Humble uteslöt en, som ej *rkastade sig detta, från ett förslag.* Wallqvists Handb. s. 30.

solverade d. 3 Febr. 1682, att det ej borde göra stu E. W. ovärdig, att han ej ännu vore så gammal och tjensten meriterad, hvarföre, om han eljest vore ouls borde han, som egde församlingarnas enhälliga kall introduceras. Då begrepo Consistoriales meningen nyss inkomna fransyska ordet souverainetet och allt gick skyndsamt till. Den 3 Febr. s. å. blef E. W. prestvi d. 19 Mars s. å. invigd som Kyrkoherde.

Då K. Carl än så huldt omfattade, än så helt i den tappre studenten, synes som om denne haft e gynnare nära Konungens person, hvilken dock ej all tillstädes. Vi erinra derföre att Hr Harald Almosin sitt gifte från Pjeteryds prestgård och att Nils Gylden som nu betydde så mycket (Grefve, Kongl. Råd, Akad celler) var son af Mich. Wexionius, adlad Gylden hvars far och morfar varit Kyrkoherdar i Pjeteryd, N. G. sannolikt såg i studenten W. ej blott en lan utan en frände *).

Nu gällde för E. W. att försona sig med sin B den för Gahms småländska ögon så obehaglige å Domes väggen in effigie hängande "rödskäggige Vestgöten Sem Och häri lyckades han lika fullkomligt. Han sökte si ligen en brud bland Vestergöthlands döttrar och fan Biskopens egen systerdotter *Christina Dimberg*. Nu b i Harald Almosii tid byggda prestgården i Wieslanda de mest lysande i stiftet. Svärfadern Andreas Dimb Kyrkoherde i Synnersberg, som så ofta jagat med den Öfversten och skalden från 30-årakrigets tider Chris Ekeblad (De la Gard. Arch VIII. 174) och som läng en aktad själasörjare så för honom som för den gamle drotsen Gr. M. G. De la Gardie, gaf en bosdel och le sedan ett arf ej blott af dyrbara presenter, utan auctions-eröfringar, då creditorerne läto Gr. De la (egendom gå under klubban. Ej utan skäl kunde sål Ödmann yttra, att Grefve Pehr ej kunde ha ett och ypperligare på Brahehus, än det som fanns i Wieslanda hus. Här var ofta lystert. En frejdad gästvän var s Sven Dimberg, först Professor och Bibliothekarie i derpå i Dorpt, sedan Assessor i Lifländska Hofrätten efter Lagman i Vestergöthland och sist Lagman i Ång land, Vesterbotten och en del af Lappmarken, med sil mer på svenska Riddarhuset, och då 1700 Lunds sti

*) Se här ofvan Wexionius, Olof d. ä.

och Pro-Canceller, sedan Erkebiskopen Dr. Matth. Steu-
d, fann nödigt att fly för fiendevapen i Skåne, blef han
längre tid hyresgäst hos Pastorn i Wieslanda. Han bod-
den sedan s. k. Biskopskammaren, som först 1805 ned-
och uppbyggdes till ett torp i skogen — till försam-
nas stora harm. Under denna tid var Wieslanda kyrka
provisorisk Domkyrka för både Vexiö och Lunds stift,
y att der ej var någon Biskop i Vexiö från O. Cavallii
d 1708 till D. Lunds tillträde 1711, utan förrättade Lunds
kop prestvigningar i nämnde kyrka både då det ena stiftet
h det andra hade Candidater att få invigda, hvarvid Bi-
psvärden E. W. var assistent. Det var visst en besvärlig
för Skåne, då det hade sin Konung i Bender och sin Bi-
p och Pro-Canceller i Wieslanda, men emellertid sakna-
E. W. ej gäster, som besökte den gamle Prelaten. Prost-
an var nu död och två döttrar utgifta, men trenne döttrar
gjorde styrelsen i huset, den ena förlofvad med husets förra
rmator, Græc. Lingu. Lectorn, Odelin (se ofvanf. Litt. O.),
m så fermt talte grekiska med sin Landshöfding, förre Bi-
othekarien i Upsala, Baron J. Brauner, på Landscancelliet,
de talande ej ville af de öfrige förstås. Biskopskammaren
skrifves i Ödmanns Hågkomster, der ej sjelfva nyckeln
ömmes, som var så konstarbetad, att der ej i hela stiftet
nde finnas en konstmessigare sakristienyckel. Anna Ter-
rus, Biskop Terseri dotter, fick med sin man intaga den
af de tre sängarne, under det barnen inhystes i de två
dra. Ödmann skildrar husets matsal, som var vida pryd-
are än gästrummen, dess speglar och försilfrade kors m. m.
t abyssiniska hornet, som valdes till Wieselska ättlingars
reningspunkt, hänger numera i Prosten J. Engstrands hus
Lenhofda, ärfdt af hans svärfar Prosten J. Engstrand, som
ft det af sin svärfar Prosten J. Wieselgren, hvilken ärft
t af sin svärfar S. Wiesel, som ärfde det af sin fader
. Wiesel.

I 49 år satt E. W. här en högt aktad Pastor, fostran-
e två söner, *Anders W.*, som dog såsom Pr. et P. i Skate-
f, ståndsombud vid riksdagar och V. Præses å prestmöte*),
mt *S. Wiesel*, se nedanför, jemte fem döttrar, hvilka dogo
m presthustrur i stiftet, *Ingeborg*, g. m. 1. I. Alander,

*) Han hade blott en son, Conrector *A. W.* med två söner *And.*
egud W, Pr. et P. i Slätthög, och *El. W.* Comm. i Dörarp, hvars
n *And. Segud*, hvilken 1812 gick i Vexiö skola, lär sist burit
mnet *Wiesel*. Troligen död barnlös.

2. N. Paludius, begge Comministrar, *Märta*, g. m. E.
der, Commin., *Helena*, g. m. Sv. Malmerus, Rector S
sist Contractsprost, *Margareta*, g. m. L. Odelin, L
sedan Prost och Kyrkoh., samt *Anna Catharina*, g. m
Lundeen, Krigsprest, sedan Kyrkoh. År 1726 fick Pr
E. W. lemna pastoratet till sin son Samuel och dog 17
80 år gammal. Hans porträtt förvaras, liksom hans
i Wieslanda prestgård.

2. WIESEL, SAMUEL,

var född 1699. Informatorn L. Odelin, sträng ej blott det gällde att sammanfästa skjortärmarne i skinnet, utan när det gällde undervisning, hade så drifvit discipelns dier, att han 1716 kunde hålla sin abiturient-oration på kiska inför Biskop och allmänhet. I Lund ådrog honom resliga vext samma anbud som gjorts fadren. Carl XII ynglingen och erböd honom en officersfullmakt. Då fa derom underrättats, sände han i djup incognito sin klockare till Lund, att helt oförmärkt återhemta yngling och Domcapitlet var nog medgörligt att rädda honom pliten genom att, tvertemot Kyrkolagen, d. 3 Dec. 17 ordinera på fadrens caution den 18-årige studenten till pred. sändande honom till sin fader såsom medhjelpare i embetet.

Den länge och raske klockaren må här i förbigående nämnas. Han hade en son, *Magnus Wieslander*, hvilken Prosten S. Wiesel uppmuntrade att studera, och som 1820, 93 år gammal såsom Pr. och P. i Odensjö i Småland. Han var gift med en dotter af Kyrkoh. Montelius i Odensjö, hvars hustru var dotter af Greken L. Odelin och Margar. Eliasdotter Wiesel. Hans barn voro således af den gamla Wieselska slägten. Af hans söner blef först *Pehr Niklas* och sedan *Nils* fadrens efterträdare i Odensjö; en son *Lars* dog som hans Commiuister i Lidhult, annex till Odensjö, en son *Johannes* dog som Theol. Doct. Pr. och P. i Wetkelsång, under det han som stiftsombud var i Stockholm 1840 (Erkebiskop af Wingård höll åminnelsetal vid grafven som tryckts), och en son *Magnus* lefver än som Provincialmedicus i Engelholms district, Med. Dr. Chir. Mag. (biographien ses i Sackléns Läkarehistoria s. 737). En dotter af Pehr Niklas Wieslander är Prof. och Ridd. af N. O. Elias Fries' maka; en son *Magnus W.*, tillf. Bataljons-Läkare i Helsingborg. Den gamle klockaren efterträddes i sitt kall af son, sonson och sonsonssöner, af hvilka den yngste num leder sången i Wieslanda kyrka.

Vi ha redan anfört att pastoratet lemnades 1726 genom ...llationsbref" till den 26-årige S. Wiesel, som vid fa-...död 1731 qvarblef i embetet utan något annat val, ... församlingarne intet val begärde. Ordentligt pastors-...lls emellertid ej i Wieslanda från 1606 till 1774. ... I sitt 23:e eller 24:e år blef S. W. gift med *Marg.* ..., Kyrkoherdens i Ljunga Bengt Littorins dotter. De ...ngen son men nio döttrar, hvaraf sju lefde till mogen ... och dogo som prostinnor i stiftet: 1. *Anna Dorothea*, g. m. Is. Heurlin, närmaste efterträdaren i Wieslanda, son Theol. Prof. L. N. O. Sam. Heurlin upphann 91 ...der. Hans son är nuvar. Biskopen och f. d. Stats-Rå-... m. Dr. Christopher Heurlin. 2. *Christina*, 1746 g. ... Bergenholtz, Kyrkoh. i Nottebäck. 3. *Margaretha*, ... 1727, 1747 g. m. Is. Widebäck, Kyrkoh. i Lenhofda, ... son Is. Widebäck har sonen I. S. Widebäck, Dom-... i Strengnäs. 4. *Catharina*, född 1729, 1748 g. m. ... Ödman, Kyrkoh. i Hjelmseryd, Sam. Ödmanns fader ... S. Ödmans farfader, samt skalden G. G. Ingelmans ...der. 5. *Helena*, tvilling med Catharina, g. m. 1. J. ...qvist, Comm. i Härlunda, 2. N. Lundeberg i Hofman-... sjelf tvilling med G. Lundeberg, Kyrkoh. i Jerstorp. ...*phia*, född 1732, 1764 g. m. J. Wieselgren Pr. et Lenhofda, samt 7. *Ulrika*, född 1735, 1764 g. m. N. ...elqvist, Is. Heurlins efterträdare i Wieslanda, hvars ...Dr. Sam. W. dog som Pr. och P. i Linneryd, lemnande ... Carl Gust. W., Med. Dr. Chir. Mag. och Prov.-Med. ...mö samt Sam. W. Pr. och P. i Gylle. Se vidare Biogr. ...non III. 2. s. 300.

... W. bibehöll allt sitt hus såsom han det emottagit, ...före Ödmann kallar det ett öfverjordiskt Herculanum. ... var, enligt sin dotterssons teckning, hvad som var mer ... lärd, han var en sann själasörjare och en dugtig Kyrko-... Han läste sin Bibel, Lutheri skrifter och Synodal-...stationerne. På hans bord låg ständigt Fritschs Böne-... Hans predikningar voro uppbygglige, bibliske, ren-... och klare. Han uppträdde som en fader bland en stor ...skara. Han sjelf liksom fru och döttrar sågos alltid till ...vid insocknes resor. Hans döttrar voro uppfödde till ...böner. Sjelf kunde han sin Bibel utantill och fordrade ...af hvarje prest. Att riksdagar höllos, kände han blott ...iksdagsval och contingent. Hvad der beslöts, läste han ...ig. Dock märktes att han älskade Ständerregering. Han ... uppfödd under enväldet och hade sett det föra riket på

branten. Då hans gäster började politisera, ropade ha snippskålarne, som gåfvo diversion. . . . Hattar och försvunno. Så vanns Prostens önskan. I hans hus fa drig någon avisa. I hans öga och tal lästes redlighe vänlighet. Det var honom en pläga att fälla ett enda ord, om det icke utkräfdes af sedernas ohelgd. Ha ock otroligt älskad af sina åhörare. I hans socken fa hemman som löste tionden efter kronovärdet. Pastu var ringa. Sin lilla öfverloppsspanmål sålde han endast socknens fattige. Hans barn spisade i hvardagslag med träskedar af päronträd. Det var icke hushållning, var sed. Caffé fanns aldrig i hans hus. Thé hölls blott fruntimmersfrämmande. ¼ skålpund räckte i fyra år. enda som kunde läggas honom till last, var det beslut ingen skulle lemna hans hus oknäckt; det var husets synd. För egen del var han i öfrigt en i högsta måtte deutlig man. På egen hand såg man honom nästan a nyttja annan dryck än husets svagdricka. På främm ställen kunde han aldrig förmås att dricka utöfver den sta nödtorft. . . . Dotterssonen S. Ödmann, som uppfö Wieslanda, såsom Prostens egen son, har lemnat denna ning af sin mor- och fosterfader. Tegnér sjunger de i "Kronbruden":

Spejande sutto vi der, som de gamle på Ilions murar.
Vid var den utsigt kring. I öster glittrade Salens
Silfverskifva med öar och skär. I vester bak bergen
Öfver Wieslanda träd, der Samuel Ödmann har uppväxt
Stupade Solen i blod, men klar var himmelen ofvan,
Och inunder vår fot sof döden i grönskande vaggan! —
Hänryckt Biskopen satt och talde flygande orden:
"Klassiskt är stället, J män! — — — — —

Samuel Wiesel dog 1773. Hans och fruns porträtte nas i Wieslanda prestgård hos Häradsprosten Mag. Cavallius, en måg hos Prosten E. P. Hyltenius, Proste Heurlins måg, som var måg hos S. W. Man ser at går till i Värends prestgårdar, såsom Elias Fries uppga han stridde för Värends arfslag såsom föreslagen rik att det tillgick i dess bondgårdar, att nemligen sö gåfvo sig ut i verlden och döttrarna stannade hemma vårda mödrarnas ålderdom.

Det är ju redan en märkvärdighet, att 15 män af W selska slägten varit verksamma att förkunna Guds ord i W landa och Blädinge i sammanlagda 430 år *), af hvilka

*) Harald Almosius i 42 och Sam. Wiselius i 48 år, Haralds ger Gabr. Nicolai Sporsinus i 8 år, Haralds måg Nic. Torgni

varit Kyrkoherdar i oafbruten följd af 168 år, och af 6 de 2 Elias och Sam. Wiesel i sammanlagda 105 år, innesvärdare är det, att på ingenderas minne en fläck och att de, som ha ett minne, ihågkommas för sina sters skull af en tacksam eftertid. Äfven vid sådana af en mindre storlek kunna vi ju med välbehag dröja.

—N.

WIESELGREN, PETER.

Ur tvenne skäl torde jag böra hörsamma Red:s begäran ana en biographi öfver min ringa person.

Det ena gäller sjelfva Red:s närvarande arbete. Då detta Lexicon bedömt hundradetals personer, behöfa känna hans stånd- och synpunkter i åtskilligt, för sina egna vuer kunna bedöma betydelsen af hans om-. Så pröfvar chemisten med den bekanta naturkrop- obekant, aktgifvande på deras verkan och återverkan. dra skälet ligger i den polemiska ställning, jag nöd- ga till så mycket i min samtid. "Hvad vill han?" är a af den som vill bedöma denna tidens tecken eller känt sig besvärad, hvilken det blifver lättast att under en slags bikt, som tager biographiens gestalt. las dessa confessioner, der så kan ske, förvandlade i telser om händelser af en tydlig inre nödvändighet ur er än femtioårigt lif, medan ännu många lefva, som dem vitsorda eller som, i fall de dertill känna sig nade, vilja dem förneka, så kan säkrare sannings- at dermed framkallas, än om någon efter min och an- mina samtidas död gör sig besvär med att bedöma mig min verksamhet. Eller lärde oss ej Tegnér, att fast en" var ringa, kunde den "depeche" han förde med sig, vigtig. Det som nu varit blott en begynnelse och så- dant obetydligt, kan ju under fortgången af sin ut- g i tiden få större betydelse, då "leviora primordia" få ett interesse, hvilket de nu rimligtvis sakna.

Således — en sjelfbiographi af —N!

---

nnes son Matth. Nicolai i 7, El. Wiesel i 49 och Sam. Wie- 3, Is. Heurlin i 45, N. Wieselqvist i 31, E. P. Hyltenius i . F. Cavallius i 36, Jonas Wiesel i 10, El. Wiesels mågar nder och N. Paludius i 41, N. Wieselqvists måg J. Malmberg år, der dennes adjunctår inberäknas, som ej vid de äldre kun- ltid beräknas. Vi *erinra* åter att alla kallelserna gått ut från *med undantag af adjunct-missiverne.*

I Tegnérs *Kronbrud* heter det, då Harald [...]
hög i Värend skildras:

> "Spejande suto vi der, som de gamle på Iliens murar,
> Vid var den utsigt kring. I öster glittrade Salens
> Silfverskifva med öar och skär. I vester, bak bergen,
> Öfver *Wieslanda* träd, der Samuel Ödmann har uppv[...]
> Stupade solen i blod."

I denna socken invid Finvedens gräns, 3½ mil [...]
Vexiö, ligger en gård, som enligt folksägen kallades [...]
hult, derför att af ekarne i dess *hult spån* höggs, [...]
Wessla på en enda natt framdrog till kyrkplanen, [...]
sta sockenkyrkan efter Bländas seger skulle byggas [...]
Wesslan fick kyrkan namn." Gården hade tillhört [...]
ders slägt så långt tillbaka minne och anteckningar [...]
Den Kyrkoherde i Wieslanda, hvars dotter såsom [...]
herdefru i Stenbrohult blef en stammoder till Carl v. [...]
hade en son, sin fars Comminister, hvars dotter [...]
med en förmögen bonde inom pastoratet. Till dess[...]
hörde sedan en Domprost, två Prostar och en Phil[...]
didat, som från denna ort utgått till studier, så at[...]
slägten fick sin förlust ersatt med ränta.

Jag föddes d. 1 Oct. 1800. Intill den dag[...]
Spånhults Bländasdöttrar burit den Värendska fält[...]
Men min far, "Dannemannen" *Jonas Jönsson*, hvilke[...]
två års arbete på Vexiö biskopshus hört Wallqvist [...]
tala i den nya tidens anda, var nog "upplyst" att [...]
unga hustrus "Danneqvinnan" *Elin Ingemarsdotters* [...]
utstyrsel. Den 5 Oct. svepte hon derföre sin and[...]
sköldmökjorteln, blifven en mantel, omlindad med [...]
och guldstickade skärpet, blifvet en bindel, och [...]
honom till dop. Dervid hände, att oaktadt gudmo[...]
gaf namnet *Pehr*, efter tvenne hedersmän i slägten, [...]
Ugnabyggden och Pehr i Hörnetorp, sade presten, [...]
felhört, *Peter*, som han ock skref i dopboken. F[...]
lades jag och kallade mig efter döparens utsago, [...]
jag läsit Carl XII:s historia och der fann Czar Pe[...]
hjelten Carls onde genius, började jag, som hörde [...]
gen *Johan* kalla sig *Jan*, mest nyttja den familjera[...]
tionen af namnet — Pehr, som ej lät "ryskt" ut[...]
svenskt" i mitt öra. "Af förekommen anledning" [...]
obetydlighet anmärkas.

Min morfar var en på allvar gudfruktig man. [...]
fått intryck af Elfvings märkligt anderika prediknin[...]

* Se Sveriges Sköna Litt. 1:a D. 2:a uppl. s. 400.

ter hemmanets afträde valt "Marias del." Och när
t och läste sin bibel eller sjöng sin psalm, hade han
rna på sitt knä. I hans kammare hängde året om
den uppe, föreställande scener ur bibliska historien,
n tidigt för mig förklarade. Han dog då jag var 5
 4 månader och detta ögonblick rörde mig djupt.
ömde under sorgetiden att jag uppgick till himlen på
ge, lik den Jakob sett vid Bethel. Då jag inkom i
 nalkades mig en ande; jag såg intet, hörde intet,
nde dock i mitt hjerta, att den älskade morfadren
amför mig och det tröstade mig. Det visar att o-
etsbegreppet ej var så sinnligt, som man skulle väntat
barn vid de åren.

ter den gamles död fortsatte mina föräldrar min christ-
fostran. Vid min moders morgonpsalmer väcktes jag
. Äfven far sjöng efter St. Bernhards regel sin mor-
, då han utgick till sitt arbete och jag följde ho-
 derunder i soluppgången. Då ännu voro andakts-
 ej så urmodiga, att något vedernamn gafs mina för-
för deras dagliga bönhållande, deras flitiga bibelläs-
h psalmsång. Först efter 1809 års bränvinsfrihet
 en brytning till det sämre visa sig i allmogens sam-
nna ort. Helst satt jag dock hemma med Bibeln
 mig och hade vid 8 års ålder första gången genom-
. Vid 10 års ålder hade jag skrifvit ett litet häfte
lmer och en predikan, på min mors begäran. Men
 ej blott kunskapslust, som fattat mig. Jag hade
 slå dörren till om mig och bedja. Och grannar och
 sade att jag borde studera till prest.

 torde dock stannat dervid, om ej Joseph patriar-
storia i kopparstick med tyska underskrifter prydt
rden E. P. Hyltenii sal. I slutet af Oct. 1810, då
niskor blott talte om den nykomne Kronprinsen och
 sett honom, beskref hans lockiga hår och blixtran-
 för de närvarande, ställde jag mig blygt på afstånd
 på väggtaflorna. Den gode Kyrkoherden ville dock
 mig och, då han nalkats mig, som såg på ett stycke,
amin föreställdes bland bröderne som en ung gosse,
han: hvad tycker du om den taflan? Jag svarade:
n är för ung. Straxt derpå hade han ju sju söner
 till Egypten." Kyrkoherden teg och lemnade mig.
han följande söndag träffade min far, sade han: du
kicka din *andra son* i skolan. Låt honom komma

till mig om tisdag. Hvad der blef en lång mån
tisdagen vaknade jag och ville stiga upp redan kl

Församlingens Commin. Malmberg (död som Pr
Kyrkoh. i Igelösa nära Lund) hade en son, som
börja lära läsa. Han ville hellre lära mig latin, än
svenska. Jag kom dit i början af Mars 1810 och
condition." Från den tiden har jag varit barnlärare.

I Sept. 1811 följde mig Malmberg till Vexiö sk
Rector Lundelius (nuv. Professorn, L. N. O.) gaf m
net Wieselgren, då han af min far hörde att jag v
förra W—narnes slägt.

Der fick jag snart höra otrons, ja religionsbeg
tungomål af både en far och dess son. Den sonen
för sista gången i Lunds fängelse öfverhöljd af ob
han varit gymnasist och handelsbokhållare. Men tid
värmdes mitt hjerta genom andras christendomskärl
en lärare vid skolan dött, blef min dåv. lärare Lars
(död som Häradsprost i Sunnerbo) djupt rörd och
sina lärjungar med en brinnande anda. Och det väc
slumrande minnen af min barndomsandakt. När
Sellergren 1814 blifvit "en ropandes röst" i den V
öcknen och Collega Scholæ J. Sandell deraf tagit
tryck, uppsökte jag denne sjelfmant och ville värma
hans milda eld. Och snart blef der inom mig en lå
som oaktadt alla Sandells visa råd ej kunde dölj
var en egen tidsstämning i dessa dagar, efter Napole
ända ner i skolrummen. Den ena kamraten efter d
kom till mig och talade litet, men kände mycket.
hela samtalet utfördt med några stilla tårar. Fler
läste vår Bibel tillsammans, men — för att ej an
mot Conventikelplacatet, helst i Novum græcum.
som då kände djupa andeliga behof och sökte dem
ställa gemensamt med mig, må nämnas sådana föräl
undervisning, som ha både barn och andaktsskräck
der bibelläsande i Vexiö från 1819 blifvit aktade n
sammans. Jag må nämna: *Chr. Rodhe*, Prost och I
Lunds stift, *A. Yman*, Mag. ultimus i Upsala, död i
under en resa på Kon. Oscars bekostnad: desse be
ena efter den andra, på mitt förord lärare för nu
Landshöfd. i Linköping, Gr. Henning Hamilton, hvill
så stort förtroende vid DD. KK. HH. Kronprinsens
furstarnes uppfostran, *O. F. Tullberg*, LL. OO. Pr
sala, *N. Lindgren*, Th. Prof. L. N. O., Prost i Ve

örkman, Kyrkoh. i samma stift och *G. Alander*, Mag., som en aktad och älskad prest.
Vid 17 års ålder började jag predika och vid 19 års blefvo två extemporationer för mig nödvändiga, ena derföre att conceptet blifvit qvarliggande i psalm- 1½ mil från den kyrka, der glömskan först upp-, då predikstolsversen upptagits; den andra gången, genom att ett svårt tandvärksanfall annars skulle vållat dessfall. Prostarne S. J. Collin och C. F. Cavallius, tyckte vida mer om mina mundtliga föredrag än de, uppmanade mig då att icke skrifva. Vid en Pro- Malmbergs krämpa, då Prosten H. Schartau 1821 eller höll visitation hos honom, nödgade man mig att efter utkast predika. Den allvarlige, sjelf efter utkast sed- en predikande Häradsprosten talade derefter milda upp- ringsord till mig. Snart blef det mundtliga föredraget , och jag märkte sjelf större välsignelse deraf på mitt , än då jag uppläste hvad som skrifvits förut. Jag ades då att åhörarne hade en liknande erfarenhet. Se bikt af "läsarepresten." Här är ju en "genetisk" för- ng, som ej visar hän tll en läsare "från i går."
Undrar någon, att när jag med dessa antecedentia, min själs "premiers amours" utkom i den "bildade en", och fann henne så ofta utan både cult på allvar sedliga krafter vid svårare frestelser och således — den frid och fröjd, jag hade sett bosatte i föräldra- med sina andaktsöfningar, — undrar någon, att jag ville underrätta den olycklige fritänkaren, den samvets- le brottslingen, den till förlorade sonens elände fort- lande lättsinnige kamraten, att de ej behöfde bli olyck- att i den hånade andakten, i den gammalmodiga Bibeln, enkla försakelseläran låg ett värn mot allt det onda, f han djupast led? I de dagar var otron nymodig och lätt- gheten modern. Genierna voro ofta rumlare och dum- den ville "stora bli med stora männers brister." Jag engång (Dec. 1815) tvenne prester under ymnigt su- tala värre hädelser, än jag sedan läsit hos de fräc- religionsfiender, hvari jag någongång bläddrat och det conversation med den mest föraktade prostituerade i orten — i närvaro af husets fru och barn, af stu- de ynglingar och bönder. Jag såg 30 kamrater från i Vexiö sedan förfalla enligt verldens allmänna dom. det ett brott, att jag som vän sökte varna och rädda er, som med *förtroende* och gerna hörde "svärmarens"

till mig om tisdag. Hvad der blef en lång
tisdagen vaknade jag och ville stiga upp redan

Församlingens Commin. Malmberg (död som
Kyrkoh. i Igelösa nära Lund) hade en son,
börja lära läsa. Han ville hellre lära mig latin,
svenska. Jag kom dit i början af Mars 1810 (
condition." Från den tiden har jag varit barnl

I Sept. 1811 följde mig Malmberg till Vex
Rector Lundelius (nuv. Professorn. L. N. O.)
net Wieselgren, då han af min far hörde att
forra W—narnes slägt.

Der fick jag snart höra otrons, ja religio-
tungomål af både en far och dess son. Den
for sista gången i Lunds fängelse öfverhöljd
han varit gymnasist och handelsbokhållare. Å
värmdes mitt hjerta genom andras christend-
en lärare vid skolan dött, blef min dåv. lära
(död som Häradsprost i Sunnerbo) djupt rö
sina lärjungar med en brinnande anda. Och
slumrande minnen af min barndomsandak
Sellergren 1814 blifvit "en ropandes röst"
öcknen och Collega Scholæ J. Sandell der
tryck. uppsökte jag denne sjelfmant och v
hans milda eld. Och snart blef der inom
som oaktadt alla Sandells visa råd ej k
var en egen tidsstämning i dessa dagar, ef
... ner i skolrummen. Den ena kamrat
kom ... mig och talade litet, men kände
hela samtalet utfördt med några stilla
läste vår Bibel tillsammans, men — för
mot Conventikelplacatet, helst i Novem
som då kände djupa andeliga behof och
stilla gemensamt med mig, må nämnas
... ha både barn och an

Kyrkoh. i samma ...
en aktad och alskad ...
ålder borjade ...
två extemporationer ...
att concepter ...
från sin kyrka ...
upptagit ...
varkonstall ...

...d
...a
...ot
...af
...så
...ad
...u-
...så
...ll-
...em
...at,

...dar
...ant-
...dra-
...gfal-
...pupp-
...er från
...ppgift af
...och ytterli-
..., som simmar
...aren på 106,000

... till en Prost E. C. V., ...
... blef ... ruinerad ...

tal, att jag på prestens anmodan från mitt 1?
tills jag i 33:e året prestvigdes såsom lekman flera
gånger predikade i omkring 50 kyrkor i Småland,
Stockholm och Upland, redan i mitt 19:e år vid ett
de messfall eftersänd af Theol. Prim. Lectorn Dr. P.
stedt, för att följa honom ut till sitt præbende att
då han gjorde altartjensten, följande söndagen med
storialers minne sänd att förekomma ett messfall i en
kyrka i grannskåpet? Då min vän Adolf Schrevelius
som student) 1817 rest till Lund, brefvexlade den 1
15-årige om de högsta frågor, Tegnér vidrört i Jub
Den yngstes qvarvarande bref, uppgifvande grunde
hans christliga tro, äro värdige en gammal man.
Ljungstedt (död som Med. Dr. och Provincial-läkare)
1816—19 brefvexlade som ämnesvenner i botanik, fö
på beskrifningarna om verkliga eller förmenta noviti
Svec. en dust mellan de gamla och nya theologisk
tygelserna i tidehvarfvet. Jag trängde mig, såsom
turen blyg, på ingen, erböd ej heller min predikotje
jag 1825 i Enkhuskyrkan, vid ett Ipsons högst be
förfallsskäl, uppläste en Luthers predikan och i till
gen bad församlingen pröfva om vår tid förstod si
stendom så som han, bade tanken på detta väckelses
af ledsnaden att så ofta och så envist bli ombedd
träda, under det de många embetsbröderna utan tjens
för söndagen afvisat budet.

Att i den tiden mycket var qvar af "forntidsall
om der Vitalis allenast träffade denna relik — ne
ätande och drickande, bör ej nekas, men säkert är
alltför allmänt såg ut, som P. Siljeström skildrar d
giösa tillståndet i sina *bref i blandade ämnen*, utg.
hvaraf utdrag finnes i Sveriges Sköna Litt. V D. s. 3
hvilket här alltmer blef likt den religiösa ställningen
Matter framställer den i de af Ignell 1844 öfversa
sista århundradens politiska och religiösa läror. Bor
ej under så hotande tidstecken sluta sig till sanninge
par om också som "den ringaste, den sämste?" Min
de väl skäl hemtas till tystnad och stillhet deraf,
lätt kunde förutses, att om resultater uppstodo af v
beten, dessa kunde i den af Siljeström och Matter sl
tidsåldern stämplas såsom svärmeri, pietism o. d. T
man ej i vår tid ha utropat sjelfva Gustaf II Adolf
sare", om han nu lefvat, sjungande sin trosbekännel
jande knä på hafsstranden, predikande på stridsfält

riteten i hvarje tid och i hvarje hänseende måste kunna på en dylik — förföljelse. I min polèmik mot tidens la har jag blott velat taga till föresyn Christi stridssätt t Phariseer så väl som mot Sadduceer, Pauli mot Stoiker väl som mot Epikureer, Jeremiæ mot hyperpatrioter så som fäderneslandets fiender, Luthers mot kyrkans hierarr så väl som mot hennes rabulister. Consideration är i ik strid omöjlig, der antipathierna och sympathierna visst äro fördelta mellan olika stånd och yrken. Der måste aren blott bereda sig under varma böner till sanningens le och sedan tala *som sågc han Gud framför sig och ut- konom — ingen;* för öfrigt tänka blott på följderna i ertats osynliga rike, blott på domen i domens stund.

Der så sker, huru förer Gud ej allt till en god utgång, ra mildt helar han ej blödande Malchi-öron! Ännu har ett hår fallit af mitt hufvud, fastän jag nästan jemt vållat nners oro och ängslan, att jag "skulle bli olycklig för min mening", oeb fienderne jemt hoppats — det värsta. Men ssa "fiender" äro under dylika strider ett underligt slägte. g känner ingen sådan person. Jag känner ingen med tt och blod, som ej mottager med vänlighet min vänliga lsning och när jag kärleksvarmt talar och handlar mot rsonen, under det jag "fanatiskt" anfaller den skorpion af lfarelse, jag finner hafva inbitit sig i samma person, så nes han stundom något besvärad, stundom helt obesvärad öta mig på neutrala områden utan minsta brott mot hu- anitetens lefnadsreglor och kan skorpionen bortryckas, så pstår af personen en vän, som påstår att han var till- ifven äfven under stridstiden. Detta må vara anfördt dem ll uppmuntran, som frukta att sända den "tvedrägt" ut, m bereder friden väg.

Striden blifver således "en strid mot de onda andar der himmelen", deribland tidsandar, cotteriandar, delirant- dar o. fl. Det är de, som, om Prof. L. säger att jag dra- t tappen ur svenska bränvinstunnan, hopsätta en mångfal- gt varierad historia om ett bokstafligen förstådt tappupp- agande, de som föra detta thema med sina variationer från stad till Öfver-Calix*); de som, i händelse en uppgift af rof. R. om smör-export till Hull missförståtts och ytterli- are missförstås, göra deraf en tidningsanka, som simmar ån vester- till östervågor; de, som resa hären på 106,000

*) Prosten C. E. i Ö. C. skref verkligen till en Prost E. C. E. i kåne, frågande *om jag för den öfverilningen blef ekonomiskt ruinerad?*

svenska bränvinsbrännares och oräkneliga bränvinsupare hufvuden öfver "den oerhörda immoraliteten" att i förhållande de villfara några dragonhustrurs begäran om betyg, — sannt, då dragonerne supa, ett sannt om de upphöra att supa, — lemnade med föreskrift att ej behandlas som dubbla utan för att sätta corporalen i tillfälle att just kunna fram lemna sanna betyg (hvem känner ej "ölsinnets" och det nyktra sinnets åtskillnad?); det är de som inspirerat till en Riisisk vältalighet en förut föga bemärkt fotgängare i vår litteratur; det är de, som när jag talar om *atheister*, *horkarlar* och *lurendrejare*, sätta vissa personer "af hän-da tänkesätt" i den lifligaste rörelse, för att rädda skol-barn från äfven den lindrigaste aga, under det allmän-heten knapt gitter fråga hvad som står på; det är de, som besvära Just.-Cancelleren med anklagelser derför att jag lemnar åt den tysta sotdöden följden i theologia ascetica af en stor blodförlust hos en enfaldig mjölkdeja, under det allmänheten tänkande och välvillig, kastar nya theorier om bord och hellre håller sig till svenska kyrkan, än att se henne upplösas, derigenom att hustrurna löpa att höra bibel-förklaringar af personer, som knapt kunna Lillkatechesen och karlarne samla sig kring en lärjunge af en tysk pan-theist eller fransysk atheist, att höra huru ingen personlig Gud finnes, för att sedan strida derom inbördes, då de, som haft delirium tremens, bli trons försvarare, emedan de sett Gud som en man i mantel i sin kakelugnsvrå. Men under allt detta andarnes buller är striden dock utan blod, om än ej utan trycksvärta och förtalets svärta mellan men-niskobarnen på jorden och den, som i går var fiende, kan i morgon vara tillgifven vän. Således — ingen klagan. Må man blott alltid i striderna skilja saker och personer, så kan striden få vara ganska skarp mot de villfarelser, som förderfva det arma slägtet! Vi lefva nu för öfrigt i tider, då publicisternas bannlysningar kännas ungefärligen lika som Påfvarnes åskviggar kändes, när Sten Sture märkte den minsta olägenhet af sin bannlysning: nemligen när ej ett brott finnes, utan blott ett straff. All makt, som ej kan moderera sig, förlorar till slut sjelfva bruket för sina missbruks skull: se alkoholens öde i N. Amerika och tryckfrihetens och den parlamentariska styrelsens öde för närvarande i Frankrike!

Men äfven under sådana förhållanden, väntar jag ej den vapenhvila, som kan komma stridsmän på andra banor eller *på* samma bana, under annat förhållande, till godo, och jag

önskar visserligen ej att tryckfrihetens missbruk må här kunna medföra samma hat till sjelfva dess bruk, som skett i frihetens Eldorado, den stora europeiska — republiken.

Min första större skrift: *Hvilken är Sveriges Religion?* af 1827 afslöts med Axel Oxenstiernas ord om ett sitt bref till Drottn. Christina: *Jag kan fuller hafva skrifvit något för mycket och något för litet, så att det till äfventyrs ingen behagar, men så hafver jag hvarken mer eller mindre kunnat göra;* och med samma motto får jag utan tvifvel sluta både min litterära och min embetsverksamhet. Jag har således ömsom anfallits och ömsom försvarats från sinsemellan stridande partier. Då "nykterhetsfanatismen" gjorde mig illaluktande för Sv. Minerva "af känd anledning", försvarades jag af Aftonbladet; då Ministern p. t. för kyrka och undervisning i A.B. utgöt vredesskålar öfver mig, såsom den der förklarat att så mycket ej "gick an", som dylika opinionens ledare velat upphöja till lofligt, så fick jag en försvarare i Morgonbladet, hvilket medan A.B. lemnade "fair play", angaf att jag försvarat kungamördarne af 1649, derför att, vid en jemförelse mellan "Rundskallarne och Kavaljererne, Horace Smiths synpunkt föredrogs W. Scotts." En "läsare" är dessutom naturligtvis lika förhatad af högkyrklighetens män, hvilka vilja att det skall anses, att "hela svenska folket lefver i Guds sons tro", så att allt vattenbärande till den längesedan släckta eldsvådan, hvilken Encyklopedisterne vållade, blott är ett onödigt buller, som han är afskydd af de moderne religionsfienderne, hvilka hotat, att "om man vill åter söka sätta lif i den antiquerade christendomen, de skola vara karlar, att deraf intet resultat skall uppkomma", anseende för ett så godt ändamål alla medel lofliga, således äfven det att med en årlig "lögnkalenders" fria fantasier förfölja till och med ens barn. Sällan äro de, som sitta vid publicitetens gjallarhorn enigare i något, än att hålla vakt mot de der eldgnistorne från Sunnan, nutidens Muspelssöner, som hota nutidens polytheism med en ragnarok, hoppandes på ett mer eller mindre idealiseradt christligt tusenårsrike derefter: desse hornblåsande Heimdalsättlingarne, söner af de nio möma, det förstås, må föröfrigt vara så conservativa att de ej vilja ha en prick ändrad i statens eller kyrkans lagar, eller så stockconservativa, att de vilja ha — allmänna val i det politiska och frikyrklighet i det religiösa*). Liberala talar jag ej om.

*) Nu må jag ega rätt att få dömma om radikalismen i stat som kyrka, när *jag i ett arbete*, som var fulltryckt d. 10 Febr. 1849,

Det slägtet synes liksom de gamle jättarne, numera dött. De som lefva, torde ej böra nämnas här.

Är det tillåtet upptaga en stunds uppmärksamhet genom att här uttyda detta så ofta använda, men ännu ej förklarade namn? Att de Norrländningar, som ej hade "andeliga bekymmer", icke besvärade sig, då lagen ännu ej kräfde innanläsningskonst, att inhemta densamma och derföre kallade den läsare, som funno det besväret löna sig, var visst ganska begripligt; men att folket i Sverige så småningom antog denna benämning i stället för det hädiska användandet af Guds epithet helige, var språklogikens förtjenst. Ty enligt språkets lagar betyda ord på *are* sångare, talare, dri(n)ckare, supare, älskare, svärjare, spelare, ej en som sjunger, talar, dricker, super, älskar, svärjer, spelar — någongång utan inflytande deraf på sin hela charakter och väsende, utan att någon gör det ifrågavarande till den grad, att det utöfvar inflytande på personens väsende, så att denne derigenom blifver något annat, än han skulle vara utan det görandet. Då måste väl också läsare betyda den som läser så, att läsandet betingar hans charakter. Men så måste väl en hvar protestantisk christen söka att läsa Guds ord, sedan Luther gaf det en hvar i hand.

Talare kallas den, som med ordets makt kan förmå gatfolket att uppkasta barrikader; talare kallas ock den, som med ordets makt förmår folket att stenlägga gatan igen med de rifna barrikaderna. Läsaren kan ha läsit sina religiösa skrifter så att han blir katholik, Mormon, Baptist m. m., men också så, att han blir en christlig man inom sin statskyrka. Läsare äro således alla i Sverige, som svara emot hvad Fransosen kallar religieux: alla, som tillfredsställa sina andeliga behof genom en andaktsfull läsning, genom flitig nattvardsgång o. d. om de ock så väsendtligt skilja sig i bekännelser eller sympathier för olika former och författare, att kyrkor i N. Amerika ej alltid så bestämdt skilja sig från hvarandra. Men de som ej ha verkliga behof af bibelläsning, gudstjenst, nattvard m. m. om de ock af sedvänja då och då iakttago dylika andaktsmedel, äro icke läsare, om än läsande.

Ur denna synpunkt måste ju en prest söka väcka det lif hos alla, som gör dem till läsare d. ä. till flitiga skolbarn för himlens högskola.

---

dristat förklara att *om jag vore stock-conservatif och hade förstånd, som ett senapskorn*, skulle jag förorda allmänna valen *eller maktens öfverlåtande till* sockenstämmo-pluraliteterna. Sv. Skön Litt. S. D. *sidd.* 293, 294.

Med denna åsigt om läsare står hvarken den tillsamman, som förklarar namnet liktydigt med okyrklig eller secterisk, och svärmare eller vetvilling — ej heller den åsigten, som i deri finna ett synonymon med de bibliska uttrycken: Guds barn, de omvände, de helgade: tvenne förklaringar, som äro lika tanklösa.

Irritationen hos tidsandan har dock ännu en känd anledning, nemligen i mitt "nykterhetssvärmeri", hvilket härofvan också antyddes. Äfven detta "svärmeri" skjuter roten djupt ner och må kännas ab ovo. År 1808 hade min fader, som var fjerdingsman det året, hört af kronfogdens försäkringar att bränvin värmde, och skaffat sig dylikt, sedan kriget vållade att han ofta måste vara ute i skjutsningen. Om julaften tog han en "julsup", men gaf ingen annan deraf. En dräng, som var med mig hemma under juldagens gudstjenst, ville smaka hvad den rariteten kunde vara, men som han höll flaskan för munnen, kom jag in rummet. För att genom delaktighet hoppas vinna min tystnad om hans tillgrepp, ville han först locka mig att ock smaka, men när jag nekade, satte han flaskan för munnen och böjde hufvudet bakut, hvarvid en god dosis af "alkoholgiftet" flöt in i den späda kroppen. Jag sjuknade. I detsamma hördes kyrkfolket hemkomma. Drängen bar mig då i förskräckelsen ned på en stor sten bakom stallet, der snödrifvan var högre än stegen på alla kanter och lade mig der, medan han mottog hästen och drog in slädan. Då han kom åter, hade jag återfått medvetandet och såg gula hål i snön. Jag hade nu genomgått Schreiberska curen och fick en vedervilja för spirituosa, som under namn af nykterhetsfanatism sedermera stört mångas tanklöshet bland mina samtida.

Denna vedervilja för spritförtäring gick öfver till leda äfven mot att gifva andra denna nektar, under det Carl Johan 1812 sökte utrota det svenska bränvinet.

En bonde hade burit 3 mil ett klädknyte och ville ingen betalning mottaga, men begärde en sup. Husvärden mente att jag ej kunde neka och visade mig till ett värdshus, der jag under vissa försigtighetsmått kunde tillfredsställa bondens önskan. Det skedde. Bonden tackade, sägande att han på tolf år ej haft tillfälle att tillfredsställa sin smak för denna dryck. Jag fick sedan veta, att ett lagbrott var begånget, ty der var förbud mot all bränvinshandel; och vid hvarje "slutförhör" i lång tid, när Rector satte sig och sade: *här äro ännu flera* anklagade, "dängde hjertat i mitt

bröst", att tala Vadstena-nunnans språk, och min nykte[illegible] fanatism hade sträckt sig till drycken i sin helhet, [illegible] blotta namn hördes med en stor ängslan.

Emellertid skrefs i en öfverenskommelse, mellan [illegible] gymnasister i Vexiö, hvilken 1819 omnämndes i Tid. [illegible] Evangelii framgång: "Äfven vilja vi uppmuntra hvar[illegible] och oss sjelfva, att stå faste i trone och tillvexa i Herr[illegible] kunskap, påminna oss egna och med broderlig vänl[illegible] hvarandras fel och dem afbedja hos den förbarmande. [illegible] *ven afsäga vi oss, ehuru hvar för sig, utan att betunga [illegible] gon annans samvete, allt bruk af spirituösa drycker, som [illegible] gagna helsan, och som kunna genom vanan bli förderflig[illegible]* Originalet med sex namn under är ännu i förvar. Då [illegible] lilla abstinensföreningen stiftades i April sistnämnda år, fanns sannolikt ingen förening på dylik grund i verlden fast [illegible] sekel derefter millioner menniskor slutit sig kring en lik[illegible] nande förbindelse i alla verldsdelar. Sjelfva uttrycken i [illegible] förbindelse äro ju moderata och oemotsägliga? Det var således ej apningslust af främmande seder, som dref mig "fram i gapet" och att "stånda i stridene", utan med all skäl upptogs väl den egna ungdomsidéen, när tiden sjelf började inse dess vigt. Då hade visserligen det goda Medicinalrådet Rooth förordnat appetitsupen för matsmältning, men få gånger, då han ej sjelf var närvarande, följde jag regimen och vid första gnyet af nykterhetsläran, öfvergaf jag att medicinera. Att jag tog uti denna reformfråga med sådan ifver, hade en förklaring, som synes tillräcklig, deruti, att jag emottagit ett pastorat, der superiet hunnit sin böjd, och att bränvinets aflägsnande från individer, ja familjer, kunde anses möjligt, men visst ej dess reglerande och måttande, då det var qvar såsom ett erkändt godt, nemligen under en viss alldeles obestämbar linea. Jag hade redan 1826 i en utförlig recension i Uriel af Just.-Rådet M. Toréns "Orsaker till brottmålen" infört läkaren Ruth's lära om "alkoholgiftet" och samlade nu nya omdömen af Linné, Hufeland, P. Afzelius, Florman m. fl., men dristade ej föreslå en förening, med den ringa tanke jag hade om folkets ordhållighet i en så svår sak, der man ytterst sällan fann att mans ord längre var mans ära, samt fruktan för vrånga tillämpningar af äldre stadgar. Kronprins Oscars fråga 1836 på Löberöd, om der var en Nykterhetsförening, gjorde att flera började göra förslag att försöka hvad denformen kunde förmå och slutligen insåg jag att det ej kunde blifva värre genom ett misslyckadt försök, än det då

när allt syntes hopplöst, och omfattade den form, som ensamt förmådde väcka, ja låt vara reta nationen till uppmärksamhet på denna vitalfråga. Hvad jag dervid tillade var egentligen att sätta i omlopp en doctrin för den nödvändig erkända reformen. Denna doctrin var: låt väsendet vara godt eller ondt för dig — försaka det derför att det kan vara ondt för andra. Så fick en bekant lära blott sträcka sig ut till ett nytt föremål. På lekens, ej trons grund blef frågan ställd, ehuru kärlekens försakelsekraf rättfärdigades ur trons synpunkt genom bevis, Tysklands alkoholgiftfienderne godkänt, kallande det bibliska eller theologiska beviset: en af triderne jemte det medicinska och juridiska.

Jag ansåg för min kallelse allenast att skaffa siffrans kalkylens och deductionens män en publik. Sådane män kunna påräknas öfver allt. Om de likväl sällan funnes, är det på denna bana först vi erfarit denna brist? Och de framträda, kunna de behålla svenska publikens öron? går det med sjelfva liberalismen utan agitation af passionerna? utan ett äggelseämne för dessa? utan att känslan är med?

Ur en synpunkt kan der ligga en tröst i sjelfva det nu förklagade nykterhetsföreningarnas fall. Det var sannerligen ej vältalighet, som stiftade dylika öfver allt, under det hundratal straxt begärde att få intsäda. Det var blödande i de flesta familjerna. Fadren ingick för att få med sig sonen, ynglingen för att få med sig en bror eller far. Man ej önska en tid åter, då dylika segrar kunna så lätt vinnas. Nöden kan vara stor ännu, men mest hos de fattige, som äro vane vid all slags nöd. Då behöfves ej bevisa det onda. Bevisen blödde i hundratals åhörares hjertan. Der behöfdes en högre rörelse som gaf kraft, att bryta den seda, man länge ansett omöjlig att afkasta, ehuru den förnekades.

Jag dimitterades från Vexiö med 7 laudatur och 5 cum laude. Student blef jag i Lund s. å., ingick på Seminarium och önskade en adjunct-kallelse af Pastor i Wieslanda, — så snart jag kunde bli prest. Men den utsigten stängdes genom en faders önskan att i detta vördnadsvärda hus få sätta en son, ung prest, som behöfde en så ädel omgifning. Då togo de historiska studierna öfverhand hos mig, som kommit i stor gunst hos Hist. Prof. Lindfors, hvilken föresummit att jag kunde räknas till Enneska skolan på Näsholm, *från hvilken han* förut fått men åter förlorat Lilje-

gren. Jag hade bott både inom Värend, Finveden och Sudung och hade redan kommit i bekantskap med Wallner; hade redan litet otro på Isländarne och samlade "en fornsägusedda." Kom så en begäran från H. Exc. Gr. J. De la Gardie om ett biträde vid ordnandet af en hop handskrifter, som ärfts efter dess moders död. Jag tvingades dit af L., som ej kunde skaffa någon annan, då hvarje timma var mig, som läste för graden till nästa promotion, ytterst dyrbar. Jag fick nu förtroende att tillika ordna alla Grefvens egna papper, med rätt att läsa hvarje journal-anteckning, ja hvarje bref, sannolikt för att kunna vittna under "Bryggerska anklagelsen", huru oskyldig Grefvens correspondence varit. Emellertid fick jag se på innersidan mycket i vår nyare historia. Grefven hade under 1815—16 års märkliga händelser i Europa varit i beröring med många af dem, som då "gjorde" historien, och flitigt antecknat och samlat. Lusten att bevara handskrifter grep mig och jag förmådde Grefven, som egentligen blott utvalt "autographer" ur samlingarne på Sjöö, nedförda i en lår, att sedan låta nedföra tolf dylika lårar och begge hänfördes vi af den rikes lust att varda rikare och gåfvor kommo i rikt mått från många, hvilka insett att smärre spridda samlingar vanligtvis äro för historien förlorade. I April 1848 kunde jag såsom gifvarnes ombud med 28 hästar sända denna manuscriptsamling till Lunds bibliothek, sedan Löberöd ej mera var fideicommiss.

Magister blef jag 1823 med 27 betyg (då inberäknades gradualskrifningens betyg med dubbel valör) och fick en akademisk condition i Ystad genom Tegnér, som ville fästa mig vid universitetet. Men Gr. De la Gardie inböd mig till Stockholm att följa upp på ångfartyget Carl Johan, hvari han hade actier, för att se det furstliga bilägret och jag fick permission dertill af Hr Controllör Lundström. Ångfartyget fanns borradt, då vi skulle gå ut, men jag for med en skeppare och anlände nog tidigt för att se Bilägers-högtidligheterna. Här böds mig snart en condition af Stats-Rådet och Generalen Gr. A. F. Skjöldebrand, som jag mottog för att i hufvudstaden kunna begagna rikare historiska källor, än som stodo mig öppna i Lund. Tills conditionen tillträddes, vistades jag i Upsala, der Bibliotheket blef för mig öppet under sommarferierna på förord af Cancelli-Rådet Tannström.

Då jag i detta Lexicon behandlat så många nya biographier utan att i böcker kunna anvisa källor, behöfver jag efterverlden ådagalägga, huru "Minnessångaren ur Väre

komma i tillfälle att samla dessa här använda insig-
Förhållandet till De la Gardie och hans samlingar är
gifvet. Han förde mig till Statsministern Gr. L. v.
röm, som straxt inböd mig att alla Onsdagar kl. 10,
om möjligt, var i sitt Bibliothek, der infinna mig.
skulle han lemna sitt höga embete och hade af C. F.
anfall på Riddarhuset kommit i en anklagads ställ-
representationen. I mig såg han sannolikt en blif-
bokskrifvare. Nog af. Han började snart ej blott att
ganska öppenhjertigt både hemma och i Bibliotheket
tidens händelser och personer, utan befallte ock sina
ekarier, mina landsmän Liljegren och Håkansson, att
nyckeln till sjelfva brefskåpet, der en mängd till
skrifna bref voro inbundne. Och Skjöldebrand, hvil-
förmådde att skrifva sina memoirer, biträdde mig
iskt behandla den massa materiel, mig lemnats, att
andra ej obetydliga tillfällen att studera det nya
fvet i lefvande böcker, der jag dock må anföra till-
Leopoldska aftoncirklarne under flera år och kär-
förtroende af sådane män som Sam. Ödmann, hvil-
Upsala ofta besöktes (prof af hans bréf till mig ses
Gard. Arch. XIII D.), F. M. Franzén och Presid.
Josua Sylvander, och i sednare tider f. d. Just.-Stats-
Gr. H. G. Trolle-Wachtmeister, till hvars samlin-
journaler på Årup tillgång mig lemnats. Engång
ig f. Landtmarskalken Gr. M. Anckarsvärd till genom-
en ej ringa journal- och brefsamling. Händelserna
mig i en flitig brefvexling med en mängd märkliga
r, ofta i historiska ämnen.

blef Docens i Lund i Litterärhistorien d. 12 Febr.
kallad på min gradual-disputation af Lindfors utan
afund, så vidt jag förnam. Men då jag s. å. d. 29
Adjunct i Esthetiken väcktes en dylik, som blef
högljudd och ej var obillig, om ock mina *Minnes-*
ur Värend, som enligt ett Jakob Adlerbeths bref
Tegnérs bifall, mina *Starkodds-Sånger* o. d. ungdoms-
något kunde försvara denna befordran. Orsaken må
såsom sista bladet i L. v. Engeströms Cancellariats-

d.-Cancelleren L. v. Engeström hade velat skaffa
Universitet en i Orienten bildad efterträdare till den
bildade Norberg, som anmält sin önskan att så-
eritus draga sig till sitt Norrland, och Gr. v. E.
mnde afsigt understödt Berggren under dennes vi-

stelse i Constantinopel och resor i Orienten. R.
1824 och Cancelleren, som nu stod färdig att l
Statsminister-embetet och Cancellariatet ville lem
Universitetet så fullständigt försedt med lärare, so
såg möjligt att åstadkomma. Kjellin, kanske me
Hill måtte kunna få mathematiska professionen, s
qvartus Theologus, Berggren LL. OO. Professor.
få sin vilja igenom, retades den gamle då motstå
Kjellin, som kommit sjelf upp till Stockholm, vi
Theol. Professor, utan få pastorat, visande hän till
Theol. Adjuncterne. Cancelleren svarade med e
omdöme om dessa. Men djupare sårades han af hi
Berggrens utnämning. Tegnér, som kommit upp, I
Bolmeer och talade uddigt om följderna, i fall Be
nämndes utom specimen och förslag, kanske ej mi
om utgången, i fall specimensvägen valdes. Ber
erkänt sig ej vara så stark i latin och cathederta
ej Bolmeer der kunde öfverflygla honom. Liljeg
torde närvärit i conclaven, kunde vitsorda Bolme
varande styrka, hvilken lär föranledt L. att drag
akademiska banan. När Cancelleren nu såg sin s
för Carolinas bästa så motstridd, förklarade han
Cancellers-Secreteraren, att Bolmeer i alla fall ej
Norbergs efterträdare, då en hvar kunde begrip
vid hans år ej blir Orientalist med utmärkelse, c
redan är det, och som han nu erinrade sig min
son, af hvilken han sett en hop latinska verser,
att jag stod högt hos Lindfors, hvilket han ansåg
om jag ej kunnat nog latin för cathederduster, fö
mig att resa till Orienten, med rätt — Canceller
des på Konungens löfte — att få sjelf bestämma,
fessoratet efter Norberg skulle förklaras ledigt,
jag trodde mig starkare i LL. OO. än andre mots
ranter. När nu äfven denna utväg blef omöjlig g
böner att slippa komma i denna ställning till e
parti vid universitetet, genom framställningen om
nighet särskildt i LL. OO. och än mer genom K
böner ända till ymniga tårar att ej blottställa n
nom dylika resor, som kostat Berggren så myck
kraft, så lemnade Cancelleren Orientalprofessione
knorrande öfver mitt oförstånd. Då han sedan g
sista utnämningar, yttrade han, lugnad i hänseen
Jag vill göra något för W. fast han ingenting vil
att gå mina önskningar i möte. Är der någon

nar.? Cancellers-Sekreteraren letar och finner att Æ-
..ces adjuncturen stått ledig i 8 år, men att den var
..öntour tills den kunde åter med V. Bibliothekariatet
... "Skrif en fullmakt." Och der skrefs en d. 29 Maj
.., som väckte, då den räcktes mig, ej ringa förundran.
..tillsades att gå att tacka, men när jag kom till Blasie-
..storget var f. d. Statsministern redan vid Carl XIII:s
.. — på vägen till Pålen. Jag gick till Hörbergska tryc-
..t, der titelbladet nu trycktes till Starkodds Sånger och
.. stante pede en tillegnan, som kunde hinna den gamle
..naten i Lund till någon ersättning för alla de mulna
..ten jag förstod att han der skulle möta för denna sin
.. utnämning. Den ende, som med fullt skäl kunnat
..ycka denna improvisation, nemligen Professorn i Esthe-
.., mottog mig deremot väl och sökte skaffa denna ad-
..ar-lön åter genom att införa mig bland Bibliothekets
..temän. Jag blef E. O. v. Bibliothekarie d. 26 Mars 1828.
Denna befordran var lika litet som den förra upptänkt
.. eget hufvud. Att jag ej längtade till Lund, torde
.. bevisas af ett ännu förvaradt bref från Lindfors, rö-
.. historiska adjuncturen i Lund af d. 12 Febr. 1826:
.. är verkligen ingen som duger. En sådan måste sökas
.. Akademien, om Tit. aflägsnar sig. Tänk på Akade-
..s dyrbara myntcabinett och antiquitets-samlingar. Lemna
..detta i händerna på hvem som helst? Det är beklagligt.
.. nya fatalier till adjuncturen, sök den ordentligen, res
Upsala och speciminera eller emottag förordnandet, som
..des. Detta sednare bäst och begge delarne i förening
..bäst. Här finnes ingen, ingen. Professionen bör tills
..e stå ledig, att någon må hinna bilda sig, eller i af-
.. på Tit., documentera sig." Cancelli-Rådet Tannström
.. till och med vred, då jag undskyllade mig. Slutligen
..rmade sig Philos. Prof. Bring öfver historien genom att
.. transport. — Äfven härvid ville jag undvika Bolmeer,
..en ansågs hellre vilja bli en utmärkt Historiarum Pro-
..r, än en Prof. LL. OO. af en mindre storlek, ehuru
.. förnekade denna tanke.
. Lidbecks förord till E. och V. Bibliothekariatet föran-
..es äfven af ett tillfälligt behof. Han ville bli riksdags-
.. och Schütz kunde ej förestå Bibliothekariatet. Ingen
..anuenserne hade derför heller lust. Det svenska års-
..et, till stor del undanlaggdt under ett sekel, blef nu
..ngligt på Bibliotheket. Och manuscriptsamlingen för-
..es *ansenligt, dels* genom att jag bland årstryckssamlin-

gen uppsökte en stor mängd gåfvor, som undanlag aldrig catalogiserats, dels genom att jag sjelf gaf e fade som gåfvor andra. Då jag köpte f. d. Sv. Lagerbri fann jag der i ett Domprosten Chr. Wåhlins hönsh varit L:gs sommararbetsrum i trädgården, allt so manuscriptsamlingen heter Collectiones Lagerbringia plomataria Lundense, Lagerbringianum, Langebekia och förenade det allt med Bibliothekets handskrifter

Då esthetiska professionen af mig förestods, s jag verkligen att gagna ungdomen, mer än att tänk gon ny "construction" af de tyska philosophemerna ö sköna, för att få pris som vetenskapsman. Tegnér l samma plats gifvit detta goda exempel. Sjelf hänför läror jag förkunnade, lyckades jag törhända stund föra ungdomen, som fyllde auditorierne och ofta sk yngling min hand med ett varmt uttryck, huru jag för dess själ nya rymder och gjort honom bekant gre fröjder. Men till Cancelli-Rådet Tannström skr jag hade inga studenter till åhörare, utan lockade som sålt fetalier på torget, att gå in, för att ej l rum, då jag höll bön med dem. T. skref derom ti fors, som harmades omätligt. En deputation skulle ning af ryktet gått upp till Cancelleren, för att fö nödvändigheten att välja en annan föreläsare. Jag mig då den lönlösa äran till förmån för aspiranten, Lindfors ville samla bevis med hundratals namn u osanningen af tillmälena. Dylikt hörde till vanliga f ser i den tiden. Der är ett bevis på gagnet af att l högskola 60 mil från dess styrelse!

Först med d. 22 Jan. 1830 fick jag som V. Bi karie min första lön af staten. Den var 60 t:r korn. akademisk condition hos Amiral af Wirséns barn och patron Hartman hade det dittills varit mig möjligt a för stor skuldsättning vistas vid universitetet. Unde besteg jag som præses cathedern 42 gånger och fic jag begärde betyg, alltid det högsta. Derom är doc att säga, om ej att *de Claustris*, pastoral-examens-d tionen, hufvudsakligen utarbetades efter handskrifter (2

Prestvigd d. 27 Febr. 1833 såsom af H. Exc. De la Gardie kallad till Kyrkoherde i Westerstad och by, tillträdde jag d. 1 Maj s. å. ehuru som Nådårspre 1834 som Pastor. Prost s. å. Theol. Doctor 1845. porterad till Helsingborgs stads- garnisons- och lands Wällufs och Raus annex-församlingar genom Kgl. fu

Febr. 1847. Inspector Scholæ Trivial. i Helsingborg
Uppförd på förslag till Theol. Past. professionen i
1834, till Kalsen. professionen ibid. 1836, Theol.
Prof. i Lund 1846. Innehade 2:a rummet på Biskops-
iget i Vexiö 1847. Led. af K. N. O. 1848. Corresp.
af K. Samf. i Stockholm för utg. af handskr. rör. Skand.
1831, Ord. Led. i det K. Nord. Oldskr. Selsk. i Kö-
mn 1833, Ord. Medlem i det K. Danska Selsk. för
landets Historie og Sprog i Köpenhamn 1836, Den
a hist. Forenings Medlem 1838, Medlem af Sv. Forn-
-Sällsk. i Stockholm 1844, Medlem i Selsk. f. Dansk
hist. 1849, Ständig Led. i Sällsk., för Vexelundervis-
ns befrämjande i Stockholm 1838, Hedersled. af Sv.
rbets-Sällsk. 1838, Corresp. Led. af Sällsk. för utg.
ånes hist. och beskrifn. 1845, Medlem i Directionen
lissions-Institutet i Lund från stiftelsen 1846 till 1850,
af Samf. pro Fide et Christian. 1850, Led. af Bild-
irkeln i Stockholm s. å., Led. af Sällsk. för spridande
ttiga kunskaper ibland folket i Stockholm s. å., Led. af
. Sällsk. i Stockholm 1824, Led. af Sv. Bibelsällsk.
s. å., Riks-Antiquariens Ombud under resor med lika
heter och skyldigheter som Riks-Antiquarien 1828.
or för Smål. Samhället i Lund. Arbetande Ledamot i
5hus läns Hushålln.-Sällsk. 1834. Kallad till Principal
lsingborgs Sparbank 1849. Principal af Färs härads
ank 183.. Kallad att aflägga predikoprof af Stor-
församl. i Stockholm vid Past. Primar. ledighet 1841.
d af Lunds stifts Nykterhetsförening vid Södra Sveri-
ykterhetsföreningars årsmöte 1838 i Madesjö, 1839 i
r, 1840 i Jönköping, 1841 i Skara, 1842 i Vexiö,
i Linköping, vid Norra Sveriges Nykterhetsföreningars
te i Hudiksvall 1840, och Medlersta Sveriges N. F:s
te i Stockholm s. å., vid Skandin. Nykterhetssällska-
s Generalförsamling i Stockholm 1846, Svenska Nykter-
sällskapets ombud vid Skand. Nykterhets-sällskapernas
alförsaml. i Köpenhamn 1847. Kallad af Föreningen
en inre Missionen i Stockholm att genom lämpliga före-
hållande m. m. bidraga till ifrågavarande inre Missions
nde och befrämjande för framtiden 1850.

Hvad dessa sista 20 årens verksamhet beträffar, må här
anföras, att den har haft sina tre fulla perioder i We-
ad, der jag var pastor i 15 år, att den hunnit in i sin
period i Helsingborg och hann in i sin andra i Stock-
redan på två månader 1850, men på andra ställen,

der jag på kortare tid uppträdt, har den rimlig
kunnit in i sin första. Kanske behöfva somlig
på detta phenomen. I ett högt aktadt Litteratur
jag en af djup ledsnad genomandad anmärkning öfver
utgång i Stockholm 1850, deraf man kunde sluta att
son, som höll på att bli föremål, snart sagdt, för
des Genius, nästan i en blink kommit i fara att i
af Mænader, hvilket kändes upprörande. Förklaring
således behöflig.

Finge denna vanliga skickelse i "Guds rike", de
månne erfarenhet i sanningens krigshistoria på jord
tydligas genom en liknelse, som af kännare skulle
kallas bibliskt värdig (Jer. 1 c. Hes. 11 c. 24 c.) och
riskt enkel, så ville jag påminna om eldens förhållan
grytan. I första perioden, då lågan uppflammar, för
grytan i sitt majestätiska lugn. Ej den minsta bubbla
ännu vattenspegeln, som deremot finner sig förskönad
uppstigande eldsflammorna, hvilka spegeln med för
qvarhåller och "det är som om" grytan i spisstade
med stolthet ned på grytorna å kökshyllan, hvilka ej
sådan eldkrans omkring sig.

Men — glädjen är flyktig på jorden. Snart ha
genomvärmt grytan. Hon qvarstår väl till utseendet
ma lugna värdighet, men vattnet — är i rent uppror
spegel är i kras. Der blir vågor, såsom i en sjö. D
sig upp. De kasta sig stundom ut i elden, för att h
för att släcka. Nu är förtjusningen öfver lågornas p
glans slut. Ingen afund väckes längre hos hyllans
öfver flammans förmåga att stiga så högt och slå en s
sande krans omkring den kokande grytan.

Men äfven olyckan har sin öfvergång. Snart up
ej lågan så högt och vattnet reser sig ej heller. Me
förvandladt! Det är ej mer vatten, med köttstycken
i djupet. Det är — köttsoppa, som snart något af
kan sättas på Konungens och dagakarlens bord och
med stilla fröjd, med glad tacksamhet.

Behöfves en förklaring "för dem som utantill äro
Ha icke äfven desse läsit, huru när de andelige
nes Ende Mästare först predikade på berget, funno
att han talade väldeliga och icke som de skriftlärde.
sedan vid löfhyddohögtiden somliga ännu sade (Jo
aldrig har någon menniska så talat som denne mannen
andra påstodo, att det var blott det sämre folket, ej
starne, som så tyckte (då kommo Öfverstarne blott

honom), hvarpå både Öfverstar och folk korsfäste
ång allmänt beundrade och prisade läraren, som dock
ek en stor församling, der allt var en anda och en
a de ej läsit, huru gerna man hörde Stephanus, då
de — i allmänhet, men huru man "bet samman tän-
då han på de närvarande tillämpade de allmänna san-
, hvarför den som då torde bitit sig hårdast i läppen,
än en ny Stephanus med hans erfarenhet och såg för-
n uppstå från Jerusalem till Illyricum. Skulle nu
hologiska naturlagarne vara ändrade? Kan ej under
ns" fröjd öfver den Guds ords kraft, som utström-
Guds "förekommande" nåd i åhörarnes hjertan, ska-
inna något högtidligt, och falla till i hopp, att ha
t en art concerter, som fås gratis, blottställande lif
mar i trängseln? Men när allt flera börja få en er-
, som går längre än den tonerna verkat, när "väc-
uppstått, då en Felix varder förskräckt af talet om
ghet, kyskhet och den tillkommande domen, är det
att vänta, det alla inneha den romerska höfdingens
et? Råare naturer pläga i detta stadium, om de ej
segras såsom arge Judar bita tänderne samman. For-
go de hämdgirige till sin svalka markens stenar, nu
nor eller theaterbiljetter i hand. Vi äro "civilisera-
arer." Men visdomenom varder rätt gifven af all sin
Slutligen får sanningen seger i många. Och hopen
tolerant. Men dertill kräfves en längre tid. Har
mle bekante" förstått denna — "politik?" Då har
stått den "inre missionens" för honom så besvärliga
— en nöt, på hvilken han synes sönderknäcka sina
ıder, lemnad deri utan medhjelpare, sedan han ej
träffa L. Almqvist hos v. Scheven.

; blef gift 1833 med *Mathilda Catharina Rosenqvist*,
er af Inspectoren M. Rosenqvist och H. M. Gullander.
Harald Ossian, f. 1835, *Pehr Sigfrid* (tvilling) 1843,
Hedvig Elina, f. 1839, *Emma Hildegard* 1841, *Lin-
thilda*, f. 1843 (tvilling), *Ida Sulamith*, f. 1846 och
Catharina, f. 1848.

r: Minnes-Sånger ur Wärend. Sthm 1824. — Starkodds
. Ib. s. å. — Homers Iliad, en Jonisk Folksång öfvers. till
nsk, 1:a Sången. Ib. s. å. — Vägen, Sanningen och Lifvet,
införda i en sv. öfvers. af Dr. Valentis skrift om prote-
ska kyrkans förfall. Ib. 1825. — Bibel-Historien författad
er efter Grundtvig. 1:a h. Lund 1845. — Minnes-Sånger
s. Hyltenius 1821, Louise Collin 1822, C. J. af Wirsén
J. J. Dorph 1827, L. v. Engeström vid Minnesfesten i

Lund 1820, P. Rees 1832 m. fl. — Deliciæ Bibliothec
Gardianæ. (Diss. pro Grad.). Lund. 1823. — Om Talarekon
några idéer i Kallitechnik. Ib. 1828. — Historiam R. Gu
Monumenta quæ respiciunt. P. I—VIII, cum Thesibus Ac
1829. — Lusiones Prosodicæ. P. I—VIII. Ib. 1828—2
Völe-spa, h. e. Carmen Veledæ, Islandice et Latine Comm
lis strictim illustratum. Lund. 1829, särskildt utgafs. —
thropinismo nondum succubuisse Universitates exteras indic
nulla. P. I—IV. Ib. 1831. — Catalogus Manuscript. Bibl. L
P. I—IV. Ib. 1830. — De Claustris Svio-Gothicis, Di
Historico-Eccles. cum Thesibus-Theol. (spec. Pastor.). P.
Ib. 1832—33. — De la Gardieska Archivet, häft. 1. Lund
De la Gardieska Archivet Del. 1. Sthm 1831 (deri ny uppl
häftet ingått). Delarne 2—20. Lund 1832—43. Bihang (
Ett Poem i D. 13 öfversatt på Holländska af Ludvig De
Haag, tryckt i Kersmis 1842. — De la Gardieska Archivet
beröd och Gyllenstjernska Archivet på Krapperup, katalog
i 17:e Del. af Handl. rör. Skand. Hist. Sthm 1832. — A
becks lefnadsteckning, företal till Anmärkn. ang. ämnen
chologien, Esthetiken etc. af A. Lidbeck, utg. af P. Wi
Lund 1830. — Öfver 200 biographier som medarbetare
Lexicon, utg. i Upsala 1836 följ. (60:e häftet är under tr
signaturen —x. — Nils Månsson i Skumparp, Minnest
Lund 1837. — J. J. Raab, Lefvernesbeskrifning i denne
i Medborgerliga ämnen. Ib. 1838. — Ord vid H. M. Ro
jordfästning. Ib. 1838. — Minne af A. H. Florman, hållet
Nykterh.-Sällskap. Ib. 1840. — Förord till Fröken Flore
Oberweimar Berättelse, efter Luthers text öfversatt af Ju
Holmbergsson med teckningar af J. Holmbergsson, som
1842. — Minne af A. O. Lindfors, hållet på Smålands l
Lund begäran då Minnesstoden aftäcktes. Lund 1843. —
till P. L. Sellergrens personalier af J. P. Hultbring. Ve
— Jöran Jacob Thomæus, Nekrolog, införd i Minnesbl
Prester af J. J. Thomæus, utg. efter författarens död. C
stad 1843. — Bidrag till Lunds Stifts Herdaminne, i
med Dr. H. M. Melin m. fl., häft. 1. Lund 1846. — Ä
ord om Katastrophen vid Fredrikshall 1718 (i anledning
delanden ur Franska Heml. Riks-Archivet). Lund 1841.
Carl XIV Johans Historia i korthet berättad. Ib. 1844
s. å. — Virdaland. Vexiö 1844, utgörande en del af Ny
Beskrifning, hvaraf 1:a och 2:a Del. utkommo i Vexiö 1
3:e Del. i Lund 1843. — Bihang till Ny Smålands B
Jönköp. 1847. (Med J. Pontén, W. Rappe m. fl. som me
— Syd-Skandinaviens Förstfödslorätt, ett bidrag till
Skandinaviens urhäfder. Sthm och Ups. 1843. — Sveri
Litteratur, ett öfverblick vid Akademiska Föreläsningar
Svenska Kyrkans sköna Litteratur. Lund 1833. Ny u
häften. Sthm och Ups. 1846—47. 2:a Delen, Statens
teratur. Medeltidens. Lund 1834. 3:e Delen 1520—1
1835. 4:e Del. 1:a häft. 1718—1772. 2:a häft. 17
Sthm och Ups. 1847—48. 5:e Del. 1809—1844. Ib.
Den nya Svenska Psalmbokens bekante författare i en l
upplaga, utg. i Malmö 1831. — Hvad skall man säg
nykterhetsväsen, i fall man annars tror Guds ord? L
Öfversatt med titel: Die Enthaltung von starken Getränk

ædeutsamkeit für Christen. Aus dem Schwedischen von J. D. ange. Hamb. 1844. 1:a Suppl. Christi exempel. Lund 1837. Ny ppl. Ib. 1846. 2:a Suppl. Öppet Bref till alla som supa utan t bränna. Fahlun & Helsingborg etc. 6:e uppl. 1838. 3:e Suppl. ppet Bref till alla som bränna. Lund 1839. Fahlun s. å. 4:e ppl. Bidrag till Svenska Hufvudnäringens Historia under nära O år. Lund 1838. 5:e Suppl. Ytterligare Bidrag etc. Ib. s. å. : Suppl. Öppet Bref till alla med inflytelse på svenska bränvinsgan såsom ett lagstiftningsärende, till allas tjenst, som vid hiriens ljus vilja fatta ett sjelfständigt omdöme rörande en af hufl frågorna, både för Dagen och Seklet. Ib. 1839. 7:e Suppl. rslagsmeningar rörande en ny nationel Bränvinsförordning. Ib. I. — Åter ett öppet bref till dem som bränna. Helsingb. 1840. Hvem var visast, Hr Sven eller Fru Svea? Christianst. 1837. uppl. — Är absolut afhållsamhet från starka drycker så grunl i de lärdomar, erfarenheten lemnat, att den kan eller bör yrsom en pligt för svenska medborgare under den svenska Bränslagstiftningens närvarande skick? En af dagens frågor i kortbesvarad. Lund 1839. (Motskrift mot en skrift af Dr. M. E. Iman). — Historik öfver Svenska Bränvinslagstiftningen under O år. Ib. 1840. — Bihang: Förklaring i anledn. af Dr. Reuterıls Anmärkningar i Theol. Qvartalskrift 1838, 3:e häft. Om kterhet och Nykterhetssällskaper. — Hvad skole vi nu göra, vi a ville höra Riksdagsbeslutet förrän vi togo något Nykterhetslut? Ib. 1841. Skara s. å. — Tal hållet i Sv. Nykterhets-Sällpets 1:a Filial-Förenings vanliga local i Stockholm d. 16 Aug. 40, på anmodan af dess Förvaltnings-Utskott. Sthm s. å. — l hållet vid Sv. Nykterhets-Sällskapets 1:a Filial-Förenings artal-sammankomst å Stora Börssalen i Stockholm d. 17 Aug. 40, på anmodan af dess Förvaltnings-Utskott. Ib. s. å. — Tal let i Gefle Stadskyrka efter gudstjenstens slut d. 30 Aug. 1840. 1841. — Satser, som komma att offentligen försvaras på Cons. les. Sessionssal i Lund 1840. — Satser, som etc. på Frimuesalen i Jönköping. Ib. 1840. — Satser, försvarade i Stockms Prestsällskap 1840. Ib. s. å. — Tale i Maadeholdsmödet i benhavn d. 16 Juli 1847. Udgiven paa Dansk af Maadeholdseningen i Kjöbenhavn. Ib. 1847. — Hvilken är Sveriges Reliın? Med bihang af Sv. Kyrkans ännu gällande Symboler. Sthm 27. — Försvar mot anmärkn. af J. M. Almqvist, infördt i Keten (utg. af C. Dahlgren) 1827 N:o 57—60, och motanmärkgar af J. Tybeck, infördt i Journalen (utg. af P. A. Wallmark) • 118—147, detta sednare kalladt: Swedenborgaren och Luthesen, Novell ur Stockholmska Andeverlden. — J. Bothwidi prekan öfver Kon. Gustaf II Adolf jemte en framställning af den riga Prediko-Litteraturen vid Konungens död, utgifven vid Jubelsten 1832. Sthm s. å. — Christlig predikan vid Skånska Presterskapets första sammanträde. Lund 1838. — Predikan på Andag Påsk, hållen i Skeppsholms-kyrkan i Stockholm 1826, yckt i G. H. Mellins *Den Christlige Predikaren* 1:a häft. — Predikan öfver Michaelisdagens Högm.-text, hållen i Vexiö Domkyrka 842 vid S. Sveriges Nykterhets-Sällskapers årsmöte; tr. i G. H. ellins *Den Christlige Predikaren*, årg. 1841. Särskildt aftryck. thm s. å. Öfversatt på tyska med titel: Von Verläugnen der Ærrnisse, Predigt über Matth. 18: v. 7—9, Aus dem Schwedischen ersetzt *und dem verehrlichen* Enthaltsamkeits- und Mässigkeits-

Vereinen gewidmet von I. D. Runge. Hamb. 1843. — Ottesång-predikan på 1:a Bönedagen och Aftonsångspredikan på 3:e Böne-dagen 1841 i Bönedagspred. för 1841, utg. af L. Fenk och [illegible] N. Hasselqvist. Christianst. 1841. — Medarbetare (vanligen [illegible] signaturen —n) i: Tidningar om Evangelii framgång. Sthm 18[illegible] —24. (Recens. af F. M. Franzéns Skaldestycken m. m.); i [illegible] eller Nytt ur Guds rike. Ib. 1825—26. (Recens. af Just.-[illegible] M. Toréns skrift om orsaken till de ökade brottmålen m. fl.); i Eccles. Tidskrift. Ups. 1827—28. (Förslag till ingen Evangeli-bok. Recens. af Dr. Bergqvists Förnuft och Uppenb. m. fl.); i Theol. Qvartalskrift. Lund 1828—31. (Förslag till en Jubelfest 1830; Pietismens tidehvarf m. m.); i Sv. Litteratur-Föreningens Tidning, utg. i Upsala 1833—38. (Recens. af Anckarsvärds Petitionslista, Skrifter af E. S. Bring, Cronholm, Ahlqvist, [illegible] och Lignell, A. Lindeblad, C. Rodhe, P. Sparre, M. L. Ståhl m. fl.); i Skandia, Tidskrift för Vetenskap och Konst. Ups. 1836—37. (Bildningsanstalterna i Sverige i 3:e och 5:e Band. m. m.); i Fr. Boijes Konst- och Nyhets-Magasin (Om Kongl. Målningsgalleriet i Köpenhamn). Sthm 1829; uti J. J. Thomæi Kyrkopost. Christianst. 1838—40. (A. G. Rudelbach och dess skrifter. Om Klockarnes helgonskyld i Skåne, motion ingifven af Färs härads Ombud vid Riksdagen 1840, i fråga om Folkskolor m. m.); uti Läsning i Blandade ämnen (ny serie) utgifven af C. A. Adlersparre. Carlstad 1839. (Öfver Geijers Frihetstid, Geijer och Litteraturbladet); i Brage og Idun. Kjöbenh. 1840. (Om Nordens Vetenskapliga Förening i anledning af Grundtvigs artikel i samma ämne); uti Janus, Jahrbücher Deutscher Gesinnung, Bildung und That, herausgegeb. von V. A. Huber. Berlin 1845. (Ein Janusblick auf Schweden); uti Palmblads Läsning för Bildning och Nöje. Ups. 1847—48. (Tal öfver Es. Tegnér, hållet på Studerande ungdomens i Lund begäran d. 10 Jan. 1847; Friherrinnan Staël von Holstein; Förklar. i anledning af Paludan-Müllers skrift om Carl XII:s död m. m.); uti Hermoder. Sthm 1847. (Jon Bengtsson, småländsk Riksdagsman); uti Skånska Correspondenten 1832, 35, 1840, 47; uti Nykterhetsvännernas Tidn. 10 årgångar (ansvarig redaktör i flera år). Lund 1837—47; uti Fosterlandsvännen. Sthm 1837—38; uti Missions-Tidningen, utgifven i Lund 1846—47. (Till högra sidan och venstra, särskildt aftryckt försvar mot Missionssakens motståndare). — Anföranden, intagne i Sv. Nykterhets-Föreningars utgifna Handlingar vid årsmöten i Sverige 1838 följ. samt i Förhandlingar vid de Nordiska Nykterhets-Föreningarnes allmänna årsmöte i Stockholm d. 15—17 Juni 1846. Ib. 1847. — Om några missförstånd, som förhindra Skandinavismens idé att mera allmänt göra sig gällande i Skandinavien. Ett föredrag i Skandin. Sällskapet i Köpenhamn d. 20 Nov. 1847. Ib. 1847. — Predikningar och Föredrag hållna i Stockholm 1850, 1:a häftet. Ib. s. å. — Medarbetare i den Svenska Psalmboken af år 1819: öfversedd af J. H. Thomander, P. Wieselgren m. fl. Malmö 1849. — Helsingborgs Historia af El. Follin, öfversedd och tillökt af P. Wieselgren. Ups. 1851. — Assar Lindeblads lefverne i Nya Vittra Skrifter af A. L. Efter förf:s död utgifne. Malmö 1851. — Bidrag till Pehr Thomassons biographier öfver Svenska Bönder 1851. — Som handskrift må anföras: Bidrag till en svensk vapentolkning och ättlära för äldre tider (till 1625) till hjelpreda vid källstudium och fornforskning. (30 häften med handritade afritningar). —

i uppsats om bästa sättet att utrota Slafhandeln vid afrikanska sten (genom Missionsanläggningar) lemnad H. W. Forster och · John Marsh 1849. — En uppsats om bästa sättet att utrota afveriet i N. Amerika (efter föresyn af Slafveriets utrotande i :andinavien under de första christna seklerna), på begäran af issionspastorn L. P. Esbjörn i Illinois, af Dr. Blanchard införd i The Independent.

WILCKE, JOHAN CARL.

Hvarje vetenskap är en af en ljus tanke ordnad samling öregående rön och upptäckter, — en omätlig kunskaps-tt, hvarpå tusende äldre och yngre forskare lagt sitt lilla i, — dyrbara arf från de gråaste årbundraden tillbaka. Dessa och upptäckter hafva frejdat hvar sin upphofsman en tare eller längre tid allt efter deras särskilda vigt, men an andra fullständigare och vigtigare tillkommit, utplånas ıset af de föregående, ehuru i de flesta fall grundvalar de nyare, och slutligen qvarstår för mängdens öga allet vetenskapernas sednaste nyskapare, åtföljde af några få deras mest berömde företrädare. Men i historien intaga ıa de spridda och enstaka rönen deras rum, och det med a, ty med undantag af några få snilleblixtar, omedelbart ingna från den individuella inspirationen, är den ena uppten föranledd af den andra, den stora af den lilla: den hopas till den andra en tid bortåt, till dess den rätta men med den ljusa tanken kommer, bemäktigar sig det lade förrådet, och gifver deråt gestalt, sammanhang och :r tingens lagar och betydelser.

Bland de namn, som blänkt och bleknat, är ock det vi ınföre tecknat. *Johan Carl Wilcke* föddes den 6 Sept. ›2 i Wissmar, der fadren *Sam. W.* var Diaconus. Mon hette *Anna Scheele*. Sedan fadren 1730 tillträdt sin :s som andre Pastor vid tyska församlingen i Stockholm, ›ljde han sina föräldrar till Sverige, intogs i tyska skolan blef 1749 student i Upsala.

"Det var här isynnerhet (säger minnestalaren), som hans le fick den rigtning, hvilken det framgent behöll. Intasä väl af det föreställningssätt, hvarmed Professorerne ngenstjerna och Strömer förklarade mathematiska och phyia vetenskaperna, som ock dessa vetenskapers egen be;lighet och tillfredsställande visshet; fattade han här det lut, att välja dem till sitt hufvudyrke. Hos dessa läe, af hvilka han genast blef fördelaktigt känd, såg han sta *gången en mängd* elektriska försök; hvilken del af

Naturkunnigheten, efter Kleistiska eller Muschenbroekska stötens uppfinning, hade väckt ett så allmänt uppseende. Den tillvann sig nu äfven vår unge Wilckes uppmärksamhet, retade dess forskande nyfikenhet, samt dess hug, väl icke endast, dock förnämligast för Physiken; och följderna hafva sedermera visat, att denna kunskapsgren, i och med densamma föll i en lika så klarsynt som offörtruten Naturforskares händer. Efter tvenne års vistande vid detta lärosäte, anträdde han (1751) en utrikes resa, som varade i 6 år. Kort före sin hemresa tog han 1757 philos. graden i Rostock efter en sine præside utgifven disputation: *De Electricitatibus contrariis*, ett arbete, som Priestley kallar en beundransvärd afhandling (*admirable treatise*). Året derefter utgaf han en tysk öfversättning af Franklins bref om Electriciteten, hvarföre den amerikanske forskaren, ehuru först flera år derefter, betygade honom sin tacksamhet, i det han skickade honom sin bild i kopparstick.

Anbud till befordran gjordes den unge physikern från Ryssland, men han stannade qvar i fäderneslandet, der åtminstone lyckans håfvor aldrig nådde honom. Han utnämndes d. 9 Maj 1759 till Thamisk Lector, i följd hvaraf han började hålla föreläsningar på Riddarhuset i Experimental-physiken samt invaldes samtidigt till Led. af K. Vet.-Akad. Som lönen var otillräcklig, måste han taga condition hos Riksrådet Baron Höpken. Efter Wargentins bortgång blef han Vet.-Akademiens ständige Sekreterare, 1784. Föröfrigt var han Led. af K. Vet.-Societ. i Upsala 1774, Physiogr. Sällsk. i Lund 1775, Uppfostrings-Sällsk. 1786 och Samf. pro Fide et Christian. 1787 jemte K. Vet.-Societeterna i Göttingen 1784 och London 1789. Ridd. af K. Nordstj.-Orden 1795. Redan förut hade han 1770 erhållit fullmakt som Professor Thamianus; gifte sig 1777 med *Maria Christ. Zetterberg* och afled d. 18 April 1796.

Den delen af Naturkunnigheten, hvaråt W. med största kärlek egnade sin forskande uppmärksamhet var Elektriciteten, och med hvars hemligheter få samtida voro mera förtrogne. "Han har, bättre än någon annan, ådagalagt begge Elektricitetsarternas motsatta och stridiga lynne, att, såsom jakade och nekade storheter, förenade upphäfva hvarannan: han har noga bestämt skillnaden emellan ursprunglig och meddelad Elektricitet: han har lyckligen användt elektriska atmosphærernas betraktande, och en noggrann skillnad emellan kraftens verkliga öfvergång och blotta fördelning, till förklarande af en mängd invecklade svårigheter; han har

dlagt theorien till alla phænomeners förklarande vid Vol- Elektrophoren, innan ännu sjelfva Instrumentet var ;ifvit: han har verkställt laddning med en stor mängd . oförsökta kroppar, så att äfven till pulver sönderstött har måst åstadkomma elektriska stöten m. m."

"Läran om Magneten häftar ock hos honom uti mycken indelse. Hans magnetiska Inclinations-charta var den tiden fullständigaste samling af ännu gjorda observationer; det var hufvudsakligen efter hans förslag, som Inclina-Compasserna till Ekebergs ostindiska resor voro inrät-. Men isynnerhet hafva hans egna *Rön om Magnetnå-årliga och dagliga ändringar i Stockholm* öppnat den raste utsigt till häfvande af en stridighet, som mycket t de naturkunnige. Celsii och Hjorters rön, att Norr-verkar dallringar eller språng hos en magnetisk afviks-nål, hafva blifvit mötte med det inkast, att några anförsök, t. ex. den namnkunnige Hells under hans vide i Wardhus, icke intygat dylika irringar. Genom W:s kunna begge händelserna ega rum. Norrskenens verkan r nemligen på deras läge och rigtning. Äro de starkast nande i vester, ledes nålen åt samma led; stråla de åter ast i öster, så afviker ock nålen åt den trakten. Men ägre den så kallade Norrskens-byen är; eller också, ju re Norrskensblossen framstryka efter magnetiska kraftens ction (kosa); och ju jemnare de äro öfver allt fördelte: o omärkligare blifva nålens förändringar; så att hon kan as vara stillaståënde, ehuru himmelen vore med fläckle sken och blickningar, långt öfver zenith till söder rdragen. En ganska fin anmärkning, mine herrar, och s värde höjes af Wilckes ypperliga noggrannhet och igtighet vid sina röns anställande: som aldrig åtkom elfrån dam rentorkade glasskifvan, som täckte nålen, utan förut hafva fuktat den igenom andedrägten: på det nem- i icke den allraminsta, genom gnidning uppväckta, elek- a kraft, skulle, genom sin verkan på nålen, rubba henfrivilliga läge, och oförmärkt inblanda sig i naturens verkningar. I sanning en varsamhet, som näppligen sin like."

"Men allramest har han gjort sig vetenskapen förbun-, igenom den vigtiga upptäckten af värmans bindande vid ns smältning, som spridt så mycket ljus öfver många lls outredda physiska och chemiska phænomener. Att Luc i Geneve, äfvensom Dr. Black i Edinburg, påstås, n *omkring år 1755*, hafva äfven insett denna naturens

besynnerliga verkan; af hvilka äfven den sednare skall [illegible] och 1758 föreställt grunddragen af denna theorien i sina föreläsningar: betar icke Wilcke sjelfflyndighetsheder i förevarande ämne. Ty utom det, att icke något af ofvannämnde de författares hithörande rön ännu var genom trycket kungjordt, eller ens genom ryktet kändt här i Sverige; när han i Vet. Akad. Handl. (1772) lät införa utslaget af sina undersökningar *om snöens kyla vid smältningen*: så är tillika förloppet vid dessa hans forskningar stämpladt med så tydliga drag af egen uppfinning, att de icke kunna utplånas af någon efteråt uppkastad fråga om deras yngre eller mognare ålder. Det förtjenar antecknas af hvad liten tillfällighet han hänledde en så betydande följd. Han ville dels igenom smältning i hett vatten blifva af med en mängd snö, som fallit på en liten gårdstomt; dels, (hvilket han muntligen berättade mig) med tillhjelp af ett hett strykjern från sina fönster bortsmälta den is, som betog honom dagen och utsigten: men begge dessa utvägar befunnos i en betydande mån sakna den förmodade verkan. Den obetydliga myckenhet snö eller is, som igenom ett sådant förfarande smälte, fanns aldrig svarande emot den åtgångna mängden af värma. Detta utgjorde hela anledningen af hans forskande snille till de talrika försök, hvarmed han både uppfann och fastställde den vigtiga sats: att, vid snöens smältning åtgår till blotta flytaktighetens erhållande, så stor mängd värma, som eljest skulle kunna höja en lika mängd iskallt vatten till 72 grader, efter vår thermometer; men numera hvarken verkar på detta konstens verktyg, eller känslan. Härigenom sattes han sedermera i stånd att jemnföra kroppars specifika värma; hvilken theori äfven hos honom häftar för största förbindelse: och, i likhet med läran om snösmältningen, samt i anledning deraf, hafva andre naturkunnige undersökt den värma, som åtgår vid flytande ämnens öfvergående i luftform; så att denna upptäckt öppnat oss det vidsträcktaste fält till nya thermometriska undersökningar."

W. var utmärkt flitig, men egnade nästan uteslutande frukterna af sin verksamhet åt den Akademi, hvars Sekreterare han var. Dess handlingar förvara icke mindre än 48 afhandlingar af hans hand.

Skrifter: Oratio, qua Regium Diadema R. Ad. Frederici et R. Lud. Ulricæ gratulatus est. Rost. 1752. — Diss. grad. de Electricitatibus contrariis. Ib. 1757. — Tal om Methoden uti Naturkunnigheten, vid de så kallade Thamiska föreläsningarnas början 1759. — Dito om Naturkunnighetens nytta, behaglighet och uppbyggelse-

le, då dessa föreläsningar å nyo började 1760. — Dito om Magneten, vid præsidii nedläggande i Vet.-Akad. 1764. — Dito om de nyaste förklaringar öfver Norrskenet, vid ett lika tillfälle 1778. — Företal till de af Vet.-Akad. utgifna Skrifter och Svar på Præsidiitalen 1784—96. — Åminnelsetal öfver Herr Jakob Henr. Mörk. 1765.

(Källa: Åminnelsetal i Vet.-Akad. 1797 af Z. Nordmark.) P.

WILDE, JAKOB.

Denne häfdatecknare var 1679 född i den lilla staden Bauske i Kurland, der farfadern varit Borgmästare och fa-dren handlande. Skickades i skola till det då svenska Riga, hvars lärare den tiden stodo i anseende; blef 1695 Student i Königsberg och 1701 Magister i Greifswald, efter att hafva besökt äfven andra tyska universiteter. Straxt derefter, vid 21 år, kallad till Conrector vid Kathedralskolan i Riga, året derefter utnämd till Lärare vid dervarande Gymnasium. År 1703 kallades han till Professor i Historien vid Akademien i Pernau, men af tacksamhet mot staden Riga afslog han anbudet. Honom oåtspordt lät bemälte akademi nästa år uppföra honom på förslaget till professionen i latinska Vältaligheten och Poesien, och till denna syssla utnämdes han af Konungen. Efter att i 5 år hafva förestått detta läroembete, reste han 1709 till baden i Aachen, och under denna tid inföllo Ryssarne i Liffland, intogo 1710 Pernau, vid hvilket tillfälle han förlorade såväl sitt bibliothek som sina historiska samlingar.

Liksom så många andra Liffländska flyktingar begaf sig nu W. till Stockholm och erböd det nya fäderneslandet sin tjenst, men det dröjde till 1713, innan man för honom kunde finna plats: han utnämdes nu till Poës. Professor i Greifswald; men som hela Pommern redan då hotades och snart blef öfversvämmadt af fiender, lönade det ej mödan att flytta dit, utan W. föredrog att blifva handledare åt eller s. k. hofmästare för K. Rådet G. Cronhjelms söner, i hvilkas sällskap han 1714 besökte flera af Europas länder. Efter hemkomsten uppvaktade han K. Carl XII i Lund, som befallte honom att företaga en ny utländsk resa med den unga Holsteinska Grefven van der Nath. Derigenom blef han känd af Hertigen af Holstein, som fattade för honom det förtroendet, att han, efter Carl XII:s död kallade honom till sin Cabinettssekreterare, och, sedan W. förklarat sig mindre skicklig till den sysslan, utnämde honom Hertigen tillika till Juris Naturæ och Polit. Professor i Kiel, och

skickade honom fullmakt å begge sysslorna. W. emott dem endast villkorligt, nemligen såvida Hennes Maj:t Drott i Sverige ej ville behålla honom i sin tjenst. Det bef att Regeringen, som hittills ej kunnat eller velat anv honom, ej släppte honom, utan utnämde honom 1719 t Rikshistoriograph; en syssla, som dock gaf mer ära än i komster. Men, i förening med dem, som han troligen e höll af ett utaf honom anlagdt boktryckeri, voro de dock til räcklige för den lärde mannen under de 35 år, som än återstodo af hans lifstid, under hvilken tid han stod på ä skilliga hederliga förslag, såsom till Juris Rom. Professor i Upsala, till Censor och till Cancelli-Råd. Oaktadt en svag och vacklande helsa, uppnådde han en ålder af öfver 75 å. Han dog den 21 April 1755; hans fru *Anna Mária Holstei* öfverlefde honom.

Charakteren af hans historiska förtjenster angifves så lunda i biographien: "Han egde en utomordentlig beläsenhet i flera vetenskaper, och oaktadt han var en utländning, och kom hit som Professor och öfver 30 år gammal, så förvärfvade han sig dock en insigt uti hela vår svenska historia, som var förträfflig, och hvarom flera hans arbeten, men i synnerhet hans Historia Pragmatica, intyga. Vi hafva haft många och stora män, som arbetat i vår svenska historia, men jag vet ej om någon gjort det med den lycka och den fördel för sanningen, som vår Hr Wilde. Han var den första, som öfvergifvit den tillförne så högälskeliga satsen om Sveriges stora ålder och directa härkomst utur Arken. Före honom var hela vår gamla och medeltids historia uti fullkomlig oreda utan tideräkning, utan sina riktigt afmätta tidehvarf, och i stället försedde med en alldeles oriktig konungalängd. Denna gaf oss nästan dubbelt flera konungar, än vi någonsin haft, och som först kommo till i Erkebiskop Johannis Magni hjerna, hvars historia blifvit följd med en fast obegriplig lydnad af alla sednare skribenter in till vår tid, och det som än mera är, vi hafva ännu en historicus, som trott hedra sig och fäderneslandet dermed, att han den följt och förbättrat. Man bör dock ursäkta dem, som lefvat före år 1700, och innan våra pålitligaste isländska documenter blefvo publicerade. Dessa har vår så tänkande som lärde Hr Wilde aldraförst laggt till grund uti vår svenska historia och jemfört dem sedan med det, som säkra utländska historieskrifvare och andra grundade efterrättelser gifva vid handen. I stöd af dessa monumenter gaf han oss en ny och riktigare konungalängd, indelte hela vår historia uti sina

tidehvarf efter stats- och successions-förändringarne, llade hvar och en regent med dess förnämsta förrätt- vissa årtal. Deras krigståg och hvad de eljest med ska nationer haft att beställa, har han väl ej åsido- tan jemväl derutinnan upplyst många mål, som dels ne varit alldeles obekanta, dels i mycket mörker in- le, men så var dock hans förnämsta göromål, att för- och sätta i sitt tillbörliga ljus de inhemska författnin- , och är han äfven deruti den första, som lemnat oss agmatisk underrättelse om vår aldraäldsta statsförfatt- och alla de förändringar, som den sedermera undergått den sista af 1719. Hade helsan och andra anbefallda on tillåtit honom att fullfölja sin Historia Pragmatica den i första delen uppgifna planen, så hade vi erhållit fullkomligt Jus Publicum, som någon annan nation i a kan uppvisa, hvaraf likväl de angelägnaste stycken finnas upptagna och utredda uti den genom trycket a delen. Hans nya indelning, konungalängd och tide- g hafva blifvit följde af alla, som efter honom skrifvit nska Historien, såsom Herrarne Scarin, Bring, Olof s den yngre, Botin och äfven nu varande Rikshistorio- en Hr Cancelli-Rådet von Dalin. Denne sednare skil- g, hvad tideräkningen angår, endast på något mera än r uti den aldraäldsta historien, som kommer af den von Dalin till grund lagda vattenminskningssatsen, hvilkens riktighet, åtminstone i vår svenska historia, derkastad många svåra tvifvelsmål. Hr Wilde egde en stor styrka i tyska Jure Publico, och i sina yngre ref han vackra latinska versar. Han egde äfven en sär- insigt i philosophien, och var väl i den eclecticus, dt han satte mycket värde på Plato. I sina yngre år han på sin farmoders begäran, och efter hon drog omsorgen för hans uppfostran, studera theologien och ofta predika, hvilket sednare han gjorde med en sär- lätthet. Han förstod äfven i grunden hvad religionen som sedan kom honom väl till måtta uti de påföljande uiska stridigheterna emellan Professorerna Bröms och r, af hvilka den sednare blef förkättrad såsom pietist, han påstod, att man borde litet mera lära vid akade- a om gudsfruktan, och ej låta allt bestå uti ett ren- t hufvud m. m. Vår Wilde tyckte detta ändtligen vara t nog, men hade så när kommit med uti kriget och deraf sin dryga känning, om han ej varit känd för en undlärd som allvarsam man, att hafva att göra med.

Åtminstone påminte sig Doctor Bröms ännu efter' vi des öfverkomst till Sverige deras meningar i Perna Riga som Pernau hade han ett talrikt auditorium, (kärlek bland sina åhörare, och om han ej genom si ställningar lagt sig en gång emellan, så hade de ste denterna lemnat Pernau för vissa Professorers hår besynnerliga förfarande. Han hade en stor talegåft kunde han ännu in på sena åldern tala flera timmar utan att lärda ämnen tröto honom, eller andra ledn höra. Hvar och en som känt honom, vet hvad för nig lärdom och beläsenhet prydde hans tal, och hu man lemnade denne mannen med nya insigter i hvar saker. Han var således egentligen ämnad till en ak lärare. Han tänkte djupt och skref grundligt, hvar hans arbeten vittna, hvilket jemväl gjorde, att hans ej egde all den tydlighet och behaglighet, som flyg sare fordra. Hans minne var makalöst, som nog syn af, att, sedan han blef blind, mindes han icke allen ställen uti böcker, som han läst, utan äfven sidan o let på sidan, hvar de stodo. Denna olyckan hände 1741. Han har dock sedan den tiden utgifvit åtskil beten hvilka han alla dicterat i pennan för sin son (manuensis Hr Anders Wilde, som hela den påföljand gick sin fader tillhanda vid dess arbeten, slog efter tationer, och eljest på allt sätt genom föreläsande oc vande lättade sin faders mindre angenäma ålderdom. Rikshistoriographus hafva varit hans Amanuenser, Cancelli-Rådet Math. Benzelstierna, Hr Canc.-Råde Reinh. Berch, och dess nyssnämde son Hr Andr. V Denne son utgaf mellan 1743 och 1762 skrifter, m versättningar i gudalära, sedolära, lagfarenhet, sam ock vid 1760 års riksdag mot Nordencrantz.

Skrifter: De, hvilka han ända till 1740 utgaf, äro obekan lära egentligen bestått i Disputationer, Orationer och P mata, som han både i Riga och Pernau utgifvit, och a några finnas anförda i Acta Literaria Maris Balthici. På ländska resa med Grefvarne Cronhjelm, utgaf han i Frank i 4:o Diatribe de Jure et Judice Legatorum a Stephano som tjente till att bevisa orättmätigheten af Hr Gr. Gyl arrestering i London och Baron Görtz' i Arnhem. De sedan här i Sverige utgifvit äro följande: Sueciæ Historia l tica, quæ vulgo jus publicum dicitur etc. Holm. 1731, b 102 ark 4:o. — Sveriges beskrifna Lagars grund, art och nelse, samt ålder, omskiftelser och förnyelser. Sthm 1736 står af 19 ark. — Friherrens von Pufendorff Inledning til ska Statens Historia med J. Wildes tillökningar, bevis (märkningar, Första Delen eller Förberedelsen. Sthm 1738

ark 4:o. — Andra Delen af samma arbete. Ib. 1745, består ark 4:o. — Præparatio Hodegetica ad introductionem Pu-li in Suetici status historiam etc. ex versione Andreæ Wil-m actis publicis de novissimo successionis jure, Auctoris iticis et politicis nec non appendice de præjudiciis circa re-Holm. 1741, består af 90 ark 4:o. — Svenska Statsför-fars eller allmänneliga rätts Historia, första Delen, tillökt rklaringar och påminnelser, försvenskad af And. Wilde. 1749, består af 103 ark 4:o. Detta är en öfversättning af rsta Capitlen uti Historia Pragmatica. — K. Carl XI:s så oinskränkta Envälde emot ogrundade rykten försvaradt och ätta ljus framställdt, öfversatt af Mathias Benzel. Sthm 1742, af 36 ark 4:o. Detta är en öfversättning utaf det sista Ca-Historia Pragmatica. Till en öfversättning som Hr Sekre-. And. Wilde gjort af Wesenfelds Försök till Sedolärans ring har han skrifvit ett företal angående samma ämne.

(rs: Herr Jakob Wildes, Kongl. Sekreterares och Historiographi Regni, Lef-, i Sv. Mercurius, Oct. 1757, sid. 450 o. f. och på tyska i N. Gesch. der msamk. in Schweden III St. p. 489 o. f. — Derur är allt hämtadt, hvad som i biographien i Gezelii Biogr. Lex. — Jfr Bachmeisters Nachricht, von d. ars. zu Dörpat u. Pernau uti Samml. Russ. Gesch. Vol. IX. p. 250 eller busch, Livl. Bibl. III. Th. p. 298.) P.

WILLIN, JOHAN.

d. 25 Maj 1732, var son af en torpare under d, ett landtställe nära Götheborg. Hans tidiga bö-e bokliga sysselsättningar var så stor, att föräldrarne, deras fattiga vilkor, måste bifalla hans trägna an-tt få studera. Märkas bör, att detta kanske lättare rstädes i Götheborg låtit sig göra, emedan denna era bemedlade medlemmar varit vane att lemna fat-derande ynglingar s. k. matdagar — en förmån, hvil-e så sällan till och med ej obemedlade ynglingar fått njuta. Somliga hafva haft ända till — fjorton så-agar i veckan dymedelst att de fått mottaga pennin-några ställen, medan de åtnjutit spisning på andra, t under hela den tid de begagnat läroverket. Troli-r Willin fått sitt uppehälle på samma sätt. År 1742 han i Götheborgs trivialskola, och 1748 uppflyttades gymnasium. Afgick med utmärkt vackert testimonium ds universitet 1752, och blef student. Sedan han genom n hos en hederlig köpman i Götheborg förvärfvat sig nderstöd besökte han i sällskap med dess son Greifs-Akademi 1754, och blef der följande året Magister tt ha försvarat en disputation de Corona vitæ. Prest-1756 på kallelse af Prosten P. Arfvidsson i Weddige nstgjorde der i fyra år, undantagande någon tid då r vid Lund med sin discipel från Götheborg. Såsom

färdig i tyska språket antogs han 1760 till Ree[illegible] borgs Tysk-skola, hvilken han genom sitt ly[illegible] satte i stort anseende då den tillförene var i [illegible] tillhjelp af en lärare skötte han 130 barn, af [illegible] kan slutas till det förtroende han förvärfvade [illegible] samma tid tjenstgjorde han såsom huspredikant [illegible] nan S. C. Sparre i Götheborg. Blef 1765 Fatt[illegible] kant, hvarefter fattighuskyrkan snart befanns fö[illegible] att den på hans råd blef utvidgad och "med anst[illegible] inrättad."

Willins namn fortlefver ej blott i den väl[illegible] anstalt, som bär hans namn: det är aktadt hos [illegible] ga för det de sport om hans presterliga verksam[illegible] mänhet. På denna hans verksamhet blef det icke [illegible] flytande att den inföll på en tid, som den s. k. b[illegible] samlingen räknade för sin blomstringsperiod, och p[illegible] der den församlingen inom vårt land fick kanske [illegible] fälle att utveckla sig. I Götheborg, der brödra[illegible] numera lär vara och troligen förblifva högst obety[illegible] antalet, utgjordes den på W:s tid af talrika [illegible] Flera församlingslärare gjorde med brödrafolket [illegible] sak. W. sades tillhöra dessas antal, och den kyr[illegible] han predikade, bevistades af brödrafolket med lika deras egen böne-"sal." Men "att hans predikning afhördes af större menigheter", de der församlade från land och stad, torde, emedan der dock måste [illegible] got att höra, mest härledt sig, såsom ofta sker, [illegible] naden hos andra församlingslärare af det, som tillf[illegible] de menniskoandens vigtigaste behof. Några förnäm[illegible] likväl icke så förnäma att de ansågo under sin vär[illegible] inträda i en "fattighuskyrka", yttrade efter afhöran[illegible] predikan af Willin: "det hörs att den mannen v[illegible] Guds rike." De som alltför strängt uppfatta ofv[illegible] förhållande till brödrafolket skulle måhända vara att låta det omdöme, som uttalas i denna ordlek, bevisa något halft än något helt hos mannen. [illegible] tvifvel är det orätt ttt skärskåda hans "mildhet" Zinzendorfska åsigterna med samma stränghet, som händelserna 1785 (jfr. artt. Kjellberg och Kullber[illegible] verk) i Götheborg fick skäl till. Föröfrigt blef d[illegible] sidiga belåtenheten honom och bröderna emellan i[illegible] farande, äfven om de fortforo att då och då hör[illegible] Det var först längre fram som den Linderothska stor[illegible] ljöd emot dem: "Allvarsamt jag varnar alla För her[illegible]

; Detta folk sig Bröder kalla Men har byggt på
hus." Det är vid brytningsperioder, som stafven
barmhertigast öfver den parten som anses ha för-
Ett yttrande af framl. Prosten Blomdahl många
r, att "Fattighuskyrkan länge ansetts såsom en
", tyckes innebära att äfven efter W:s död brödra-
sympathier inom den lilla kyrkans område. Det
att W:s död sörjdes djupt af många äfven "verk-
er" och hans bortgång betraktades af otaliga åhö-
en särdeles känbar förlust. Han var outtröttelig
hetsutöfning. Han predikade icke allenast hvarje
utan äfven under passionstiden tvenne gånger i
att förtiga de flitiga sjukbesöken, hvartill han af
lta förtroendet synes ha blifvit kallad oftare än nå-
e öfriga stadens prester. "W. förenade med en
en mera sällsynt verksamhet."
mest kända beviset till denna verksamhet är Wil-
tigfriskolan vid Götheborg, mera kanske sådan den
sådan den är. Det är en inrättning, som väl icke
jemförelsen med det Halliska eller Bunzlauiska Wai-
men torde mer än någon dylik i Sverige kunna med
gon mätto förliknas. Inrättningens början gjordes
tt tio vänner sammansköto 80 Rdr till 17 barns
Företaget vann snart ett stort deltagande, som
sig då, sedan W. en dag från predikstolen upp-
l ett sammanskott, alla skyndade att inlägga sina
och många, som ej för tillfället voro försedda med
, offrade guldringar eller andra pretiosa, som de
nlöste med redbart mynt. Från denna obemärkta
r inrättningen vuxit till en sådan vidd att redan
slutet af 1790-talet öfver 300 barn kunde njuta fri
ing, 200 middagsmat och de fattigaste hel försörj-
lan 1817 (under inrättningens dåvarande nitiske
, sedermera Dr. S. Kamp) kunde omkring 5 à 600
delade på tvenne, inrättningen tillhörige, undervis-
i Götheborgs tvenne närmaste förstäder, njuta fri
ing, besörjd af fem lärare och åtta lärarinnor, och
barn ett större antal, likasom förut, hel försörj-
r 1827 infördes Bell-Lancasterska undervisnings-
, och sedan dess hafva så genomgripande förändrin-
gits af skolans rådige eller åtminstone rådande
, att den inrättning, som fortfar att bära Willins
r *ungefär samma likhet* med den ursprungliga enkla
som en gammal psalm med originalet, sedan den

Moralen voro hans käraste studier, och med de grun... insigter, tyckte han sig ändå ingenting veta. Hans... samla böcker var nästan lika stor med hans lärgiri... han hade till slut ett ganska vackert, isynnerhet ... bibliothek. Att uppoffra sin möda åt andra, var h... särdeles nöje. Rikets ungdom undervisade han med... nit och ömhet, derföre var han ock af alla vördad, och hans fordna disciplar, många vår tids bedersmä... ännu om honom med en slags förtjusning, såsom en Gellert. Han egde den gåfvan, att göra sin vetens... haglig, läste med nit, talade med lätthet, föreställ... och öfvertygande. Deraf hände, att han höll sina ... ningar alltid för fullt auditorium, och tilloppet af ... var så stort, att de måste trängas om rum. Jemte ... matisk lärdom, inplantade han äfven hos dem ett ... sinnelag, och detta sista låg honom mest om hjertat. ... skap var han lätt och munter. Hade lång och resli... magert ansigte och något intryckt bröst. Ställnin... hectisk och utseendet hypokondriskt. Han, som ... fruktat Gud, betraktat verlden och känt sig sjelf, ... annat än dö frimodigt och saligt." I denna skildri... manstämmer ock den tyska biographen.

Hans lynne var så eldigt, att han friade, förlo... och lät lysa för sig på samma dag. Detta kan kall... och kan än mer så tyckas, när man får veta att ... dige theologen nu redan hade uppnått 50 år, och ... man var en enka: *Beata Elis. Heyne*, förut gift me... Prof. i Pernau, sist Bibliothekarien i Upsala *A.* ... Äktenskapet, ingånget 1737, blef barnlöst. Då ... våren 1745 höll likpredikan öfver Theol. Prof. Er. M... förkylde han sig, hvilket lade grund till en sjukd... d. 22 Oct. s. å. slutade hans dagar.

Skrifter: 29 Disputt. — Likpred. öfver Er. Melander. ...

(Källor: Acta Historico-ecclesiast. Bd. X. 1746. sid. 688. — Gri... honom af Vestg. Nat. — Salvii Lärda Tidn. 1745, N:o 45. — ... Åminnelsetal öfver Gissler, s. 13 med upplysningar af J. Lindblo... Biogr. Lexicon.)

2. WINBOM, JOHAN.

Föddes i Timmelhed af Ulricehamns landsförs... 9 Oct. 1746. Fadren var Comministern derstäd... *Winbom*, broder till Prof. Anders Winbom. De... fader hade först upptagit namnet efter Winbotorpe...

mmat förtjena sig jemte de ringa bidrog han kunde af moder och vänner, och begaf sig om hösten på försyn till universitetet.
ir återvann han sin helsa, så att han med friskt och t sinne började gripa an sina under ett par år förde studier, churu han måste uppoffra en del af sin conditionerande. Inkomsterna voro dock så svaga, i, efter att redan 1713 hafva utgifvit sin första disn, ej kunde tänka på att utföra sitt uppsåt att taga Likväl gjorde han sig efterhand så känd för uklokatt han 1722 blef Docens i Philos. Facultetens samt erpå Adjunct, föreläsande Moralen under ett stort af åhörare, samt utgaf 1725 en disp. de parallelismo i et Imperii civilis. Men samma år anföll han ånyo förra själssjukdom, då han begaf sig till Stockholm, i uppehöll sig i fulla fem år, under stora sinnesqval, fullkomligen physiskt frisk och vid redigt förstånd. Cancelleren tillät honom att mellertid behålla sysslan pbära lönen. Efter att hafva begagnat Sabbatsberga återvann han för andra gången ej allenast sin helsa, k den lifighet och glättighet, som var honom naturlig. nmen till Upsala 1730, befordrades han följande år ;. et Metaph. Professor, 1735 till Theol. Prof., hvaran 1737 erhöll Gamla Upsala till præbende. Bevistade ch 1743 års riksdagar, användes i flera allmänna värf, killiga gånger på Biskopsförslager, bland annat till sitt tift, dit han tvenne gånger erhöll enhällig kallelse.
dan detta visar, att Anders W. var en på sin tid ktad och värderad lärare, men som författare har e, annorlunda än uti den flyktiga disputations-litteraqvarlemnat något varaktigt minne hos efterverlden. ii Biogr. Lexicon tecknas han sålunda: "Jemte en ig Philosophs rediga insigter, hade Prof. Winbom en ologs tillbörliga hjerta. Af naturen och nåden var ustad med förträffliga egenskaper och rätt christligt . Om hans hetsiga temperament någongång honom le, så var han ej sen att återhemta sig sjelf. Hvad vade var man säker om. Rördes han till ömbet för a, så var han ock en afsagd lastens fiende. Snikenide han af hjertat, och ifrån högfärd var han så långt att han, i ringa tankar om sin person, gjorde sig lf orätt. Derföre ville han ock icke emottaga Bibetet, utan afsade sig verkligen förslaget, när han igen hade *Konungens* löfte härpå. Theologien och

i umgänget, [illegible] i [illegible], mera lätthet i tra-ders [illegible] än i yngre åren. Hans deltagande hjertlande ej länge fördölja den hurtiga ensamheten. Han var lycklig nog att åter för andra gången finna en värdig maka i då varande enkefru *Christina Svanström* *), född Hernberg, som efter 17 års sammanlefnad 68 år gammal med döden bortgick 1824.

"Domprosten W.", säger den biograph, vi här följa, "hade ej den farliga gåfvan af en inbildningskraft, som förvånar genom nya skapelser, men icke sällan svindlar, sväfvande i rymderna; ej det slags genomträngande snille, som, genom upptäckten af förut okända begrepp eller sanningar, förändrar vetenskapers form, skapar nya methoder för forskningen och lemnar sitt minne att förvaras i häfderna. Men han var grundligt underbyggd både i sin hufvudsak, Theologien, och alla dess hjelpvetenskaper. I forntidens studier var han väl bevandrad, egde djupa kunskaper i de lärda språken och kände sin Bibel, den han studerade, icke som ett minnesverk, icke som ett blott föremål för tankens vettgiriga undersökningar, utan som en skatt för både förstånd och hjerta, *en Guds kraft till salighet.* Ett säkert minne, redlig fattningsgåfva, klart framställningssätt utmärkte honom såsom Vetenskapsman och Lärare."

Ibland de för hans lefnadsyrke mera främmande kunskapsarterna hade W. redan i ungdomen fattat synnerlig håg för Naturalhistorien. Vid mognare år företog han resor genom rikets flesta provinser och en del af Danmark, särdeles för att studera Botanik och Entomologi, hvarunder han t. ex. i Lappmarkerna till fots genomtågade mer än 100 mil, stödd vid samma käpp som Linné nyttjat vid sina excursioner. Denna med sin gammaldags krycka blef ett räddningsmedel, då W. en gång vådligen halkat på en klippa, men, hängande öfver ett bråddjup, fasthölls genom kryckan, som tagit fäste i ett träd.

Till 1800 års riksdag kallades W. af Erkestiftets förtroende, och hans förhållande der **) var värdigt en fosterlandsvän, älskare af lag och stadgad samhällsordning. Sådana voro ock de tänkesätt, han under sin embetsutöfning städse ådagalade. För alla nyttiga samhällsinrättningar och stiftelser visade han ett utomordentligt och uppoffrande nit.

*) Enka efter Theol. Adjuncten Mag. Nils Svanström.

**) Han var Ledamot i Bevillnings-Utskottet samt i Ståndets Ecstik-Utskott.

ledamot af flera patriotiska och välgörande föreningar stiftade han sjelf Auxiliair-Bibelsällskaper i Upsala, Waksala fl. st.; inrättade 1814 för handtverkslärlingar i Upsala en Söndagsskola, som följande året vann Kongl. Maj:ts stadfästelse; sökte med outtröttligt nit bereda det sedermera verkställda beslutet om en Sparbanks inrättning i Upsala; var ock synnerligen verksam för upprätthållande och utvidgande af Upsala stads Läse- och Arbets-skola. Till hvart och ett af dessa ändamål bidrog han äfven med frikostiga gåfvor. Dessutom lemnade han betydliga summor till Uplands och Vestgötha Nationers byggnader samt till de fattiga i sin födelseort. Bland hans donationer må föröfrigt nämnas stipendii-stiftelser vid Upsala Cathedralskola och Skara Gymnasium samt för Uplands och Vestgötha Nationer. Dessa båda Nationer, hvilkas Inspector han var under nära tre decennier, visade honom den uppriktigaste vördnad och tillgifvenhet. Hans porträtt, genom Uplands Nations föranstaltande graveradt, förvaras på båda Nationssalarne. Vestgötha Nation har öfver denne sin Inspector låtit prägla en skådepenning, på hvilken läses: Paterna benefacta adfectu, non munere rependens. Vestrogoth. juvent. Ups. MDCCCXVIII.

Under de sista lefnadsåren var Domprosten W:s syn mycket försvagad, hvarföre han hade ledighet från föreläsningar. Föröfrigt bibehöll han mycken vigeur ända till sista året.

Omgifven af dem bland sina närmaste, hvilka den ömma vården af hans sednaste ålderdoms bräcklighet blifvit af ödet förunnad, afsomnade den vördnadsvärde gamle d. 9 Oct. 1826 kl. 1 f. m., i samma stund han fyllt sitt 80:e lefnadsår, sedan han kort tid förut, likt Simeon, besökt templet och stödd af sin son framstapplat till kärlekens altare.

(Källor: Personalier af Erkebiskopen Dr. C. v. Rosenstein, jemte Likpredikan af Dr. C. G. Rogberg. Ups. 1827; — Annotationer af Prof. Kolmodin i Vestgötha Nations Matrikel.) A. F.

3. WINBOM, JONAS ARVID.

Son af Domprosten Dr. *Winbom* och hans första maka, född i Upsala d. 27 Sept. 1791. Uppväxte under fadrens närmaste vård och handleddes dels af honom, dels af enskilde utmärkte lärare, till dess han vid 14 års ålder inskrefs som student. Hans framsteg i studier voro mogna och *grundliga*, såsom under sådana förhållanden var att *vänta. Tidigt* utmärkte han sig för den mest ihärdiga flit

och arbetsförmåga, och då han tillika var begåfvad med ovanligt lätt uppfattningsgåfva, blef hans kunskapsförråd så vidsträckt, att han vid Magisterpromotionen 1815 erhöll första hedersrummet. Utnämndes s. å. till Docens i Allmänna Historien. Utgaf historiska dissertationer samt vann äfven 1818 för en historisk afhandling (Om Arabernas utvandring till Spanien) Svenska Akademiens andra pris i vältaligheten. Likväl fann han sig af öfvervägande böjelse dragen till ett annat studium. Med högsta vitsord aflade han i Juni 1818 Theol. Candidat-examen och blef Docens i Exegetiken. I theologiska ämnen utgaf han åtskilliga skrifter, bestridde i flera terminer de akademiska föreläsningarne i Exegetik och Kyrkohistoria, och undfick 1828 Theol. Professors namn. Oaktadt denna fortgång och de ovanligt utmärkta vitsord han i lärdomsprof erhållit, var dock hans föresats orygglig att icke på den lärda, utan den rent presterliga vägen söka sin framtida verkningskrets. Blygsamt tänkande om sig sjelf såg han blott på hvarest han kunde mest verka och gagna. "Få torde ock så som han hafva varit danade med afgjord kallelse för embetsmannalifvet, och med den kraft, omtanka och ihärdighet, som han ådagalade, torde få på denna bana hafva verkat." Detta visade sig snart af det sätt hvarpå han (från 1823) förvaltade Notariatet vid Upsala Domcapitel, till Erkestiftets synnerliga tacksamhet och erkänsla. Denna mödosamma plats utbytte han 1831 mot den af Pastor i Tierp, af hvilken församling han blifvit med stor enhällighet vald. Exemplarisk var härstädes hans verksamhet för gudsfruktan, sedlighet, ordning, allmänt och enskildt bästa. Med synnerlig omsorg vakade han öfver uppfostran och ungdomens undervisning. Då i denna vidsträckta församling barnaundervisningen förut varit mycket bristfällig, blef socknen nu i enlighet med locala förhållanden indelad uti 23 skoldistrikter med särskilda lärare, flera ock med egna skolhus. Det var bland Prof. W:s käraste sysselsättningar att öfver den sålunda organiserade skolundervisningen hafva trägen tillsyn, meddela förmaningar och råd, samt af egna medel utdela belöningar. Bland det som han med nit och frikostighet här åvägabragte bör äfven nämnas inrättandet (1839) af en särskild Sparbank för Tierps socken, hvars fond han grundlade med en betydligare gåfva. Oaktadt hans välgörenhet i de aldraflesta fall var gömd i det tysta, skall den dock i offentliga stiftelser bibehålla hans minne. Dessa äro en fond af 2000 Rdr b:co till understöd för fattiga enkor och barn efter prester i Erkestiftet, samt mindre dito för tvenne premier vid Upsala Cathedralskola.

"Professor W:s kärleksfulla sinnelag framträder såsom källan och roten till det hos honom rådande handlings- och tänkesättet. Denna kärleksfullhet var ett arf från hans fromme fader och af honom närd och utvecklad i sonens hjerta från dennes tidigaste ungdom. — Han var ock den mest trofaste vän. Egen för honom var den innerliga hjertlighet, med hvilken han öfverlemnade sig åt vänskapens känsla, den oinskränkta hängifvenhet, med hvilken han deltog i vänskapens glädje. Flärdfri, såsom han i alla förhållanden var, och obekymrad om verldens omdömen, följde han häruti endast sin naturliga godlynthet. — I det ynglingasamfund han vid universitetet tillhörde, verkade han bland jemnåriga och yngre landsmän mycket godt, visade alla vänskap och välvilja och blef för mången en faderlig vän, en trofast rådgifvare, en räddare ur nöd och betryck."

Ett sedan flera år tillbaka oftare med tilltagande styrka återkommande sjukdomsanfall gaf anledning att befara ett alltför tidigt slut på denna ädla verksamhet. Detta inträffade ock d. 15 Mars 1841. Han qvarlemnade efter ett 17-årigt äktenskap en huld maka, *Maria Sophia Florin* (dotter af Öfverste-Lieut. J. Florin och dess maka J. S. Lindqvister) och tvenne döttrar, *Johanna Beata Mathilda* och *Sally Maria*.

Skrifter: De recentioribus Numis Arabicis. 1818. — De migratione Arabum in Hispaniam. 1818. — De קראים Judæorum. 1822. — Möllers Kyrkohistoria. 2:a uppl. 1821. — Ecclesiastik Tidskrift till läsning för Prester. Ups. 1825—30. Häft. 1—8, hvilken han utgaf i förening med sin närmaste umgängesvän Dr. C. G. Rogberg. — Upsala Erkestifts Matrikel 1820 och 1830. — Underrättelser om fromma Stiftelser i Upsala Erkestift. Ups. 1825. Första Supplementet dertill. 1828.

(Källa: Likpred. med personalier af Dr. A. E. Knös. Ups. 1841.) A. F.

WINGÅRD, JOHAN. — WINGÅRD, CARL FREDRIK af. — WINGÅRD, JOHAN DIDRIK af.

1. WINGÅRD, JOHAN.

I Bohuslänska skärgården, Qville socken, gården Bräcke föddes d. 19 April 1738 *Johan Wingård*. Föräldrarne, *Didrik Wingård* och *Inga Helena Qvildahl*, voro af bondestånd. Men farfadern hade varit prest (Comminister i Qville), dennes fader bonde, dennes fader åter prest. Äfven modren härstammade från en gammal prestslägt i Qville. Wingårdska slägten är ifrån Danmark inkommen i Bohuslän under den tid då denna provins låg under danska väldet, och lärer

äfven vara utspridd i Tyskland med benämning Weing[illegible]
Johan W., den äldste af de nyssnämndes sju barn, vi[illegible]
redan i sina lekar såsom barn tecken till presterlig kall[illegible]
både stolar och spislar tjenade honom till predikst[illegible]
Ännu visas på hafskusten en jordfast stor sten, från hv[illegible]
den späde predikanten framkallade modrens glädjetårar [illegible]
anhörigas undran. Efter fyllda 12 år insattes han uti Udd[illegible]
valla skola, och omkring 3 år sednare förflyttades han d[illegible]
från till Götheborgs gymnasium. Denna den vettgirige [illegible]
nens uppfostran föranleddes isynnerhet af den ömma [illegible]
drens tidiga önskan, medan den allvarsammare fadren ic[illegible]
lika lifligt deltog i hennes förhoppningar. Det var hon, [illegible]
icke utan uppoffringar först förde denna sin älskling t[illegible]
skolan, och sedan mången gång med honom färdades [illegible]
längre oländig väg från sitt hem till läroverket. Belönad [illegible]
af sjelfva omsorgen spade hon icke den glädje, som gen[illegible]
sonens framtida ära var henne beskärd.

Från Götheborg, hvarest han i Biskop Georg Walli[illegible] funnit en oförgätlig välgörare, begaf sig den unge W. 1758 med de hederligaste vittnesbörd försedd till Upsala Akademi, och inskrefs i Götheborgs nation. Kort derefter fick han ett Kongl. stipendium, hvilket han med årlig tillökning åtnjöt i sju år; lyckades äfven genom akademiska conditioner komma i tillfälle att oafbrutet vistas i Upsala. Till år 1762 informerade han en son till Baron Macklier på Johannisberg i Gottröra socken af Upland; emottog sedan Presidenten v. Höpkens tvenne söner Nils och Gustaf till undervisning. Inom Götheborgs nation utmärkte han sina kunskaper genom præsidium för theser och hållandet af en oration De nexu inter Theologiam et Historiam Naturalem. 1764 promoverades han till Philos. Magister. Påföljande året lemnade han Upsala och stannade i Stockholm fortfarande med informationen i Höpkenska huset, hvarest han åtnjöt stort deltagande och mycken godhet. Samma år kallad af Baron Höpken att blifva dess Huspredikant blef han d. 18 Jan. 1766 ordinerad. På Höpkens underdåniga förord blef han, efter en lyckad profpredikan, genom fullmakt af d. 29 Apr. 1767 förordnad att vara extraordinarie tjenstgörande Hofpredikant hos dåvarande Kronprinsen sedan Kon. Gustaf III. I Juli s. å. blef han, efter företedt pastoral-examens-intyg från Domcapitlet i Upsala, uppförd på prediko-turen. Sedan Consistorium i Götheborg nekat honom tillstånd att i Upsala undergå pastoral-examen, måste han vinna det genom Kongl. Maj:ts tillåtelse. Hofpredikanten W:s sällsynta stora

ıogåfvor vunno snart allmänt bifall, och det bör så-
m särskild förtjenst hos honom anmärkas, att han er-
ıtt lika bifall af personer af ofta skiljaktiga omdömen,
t Gustaf III och Sophia Magdalena och Lovisa Ulrika
le lika att höra honom och förenade sig att kalla ho-
till tjenstgöring, då särskilda tillfällen fordrade ett val.
'ald att vara Hofvet följaktig till riksdagen i Norrkö-
1769 förrättade han der ensam gudstjensten i H. K. H.
ırinsens Hof. Belöningar uteblefvo icke. Den ledig-
ordin. Hofpredikants-sysslan hos Kronprinsen tillföll
enom Konungens fullmakt af d. 14 Dec. 1769, hvarpå
någon tid uppehållen af en competitor, d. 26 Sept.
intog sitt rum som ledamot i K. Hof-Consistorium.
Kon. Adolf Fredriks hastigt inträffade död var W.
'örste som hade nåden att i H. M. Enkedrottningens
da Cabinett predika. Detta skedde 2:a Sönd. i Fastan,
xten var om den Cananeiska Qvinnan, och i anledning
rberedelsespråket Ps. 77: 4 förestäldes: En christens
r till Gud, under sina bedröfvelses stunder. De hug-
ıde tröstegrunder som härmed voro förenade, upptogos
digt, att Hennes Maj:t lät genom Hertig Carl förklara
ıitt nådigaste välbehag deröfver. Detta lade ofelbart
len till den fortfarande nåd, hvarmed han sedermera af
es Maj:t omfattades. Den 6 Mars 1773 utnämndes han
I. M. Enkedrottningens Biktfader och Öfverhofpredikant.
sökte och fick han förslag till Kyrkoherdesysslan i St.
ıs och Johannis församlingar, hvarest han ock blef nära
ınhälligt vald samt erhöll Konungens fullmakt d. 8 Mars
. Introducerades i sysslan då han 9½ år förut i sam-
yrka blifvit vigd till prest. Till råga på denna lycka
ıan två år sednare, på Enkedrottningens begäran, af K.
utnämnd till Kyrkoherde i Lofö, såsom ett särskildt
ınde-pastorat personelt för hans tid. År 1778 kalla-
han af Kyrkoherdarne i Stockholm till Riksdagsfull-
g och valdes af Preståndet att vara en af de nio af
a stånds ledamöter, som skulle vittna vid Kronprinsen
ıf Adolfs dop, och fick till åminnelse deraf, på H. M.
ningens kyrkogångsdag, Kon. Gustaf III:s porträtt, att
guldkedja bäras på bröstet. Var under samma riksdag
ıot i Stats-Deputationen och Ecclesiastik-Utskottet. Då
anledning af Kronprinsens födelse 53 Theol. Doctorer
ındes, undfick W. såsom den andra i ordningen Doc-
att vid promotionen 1779. Sedan, genom Biskop Lam-
död, Götheborgs stift blifvit ledigt, och Dr. W. der-

des till Riddare af densamma. Föröfrigt må nämn han var Ledamot af K. Landtbruks-Akademien, Upps Sällskapet, Vetenskaps- och Vitterhets-Samh. i Göt det Norske Videnskabers Selskab i Trondhiem m. fl.

Inom den krets, i hvilken W. i hufvudstaden verkade. bibehöll han en ostörd aktning, och lade genom sin nedlåtenhet och en den tiden ovanlig vinna sin församlings tillgifvenhet. Huru älskad han visade sig vid skilsmessan, skildrad sålunda: "I öfverhopade honom med nådebevis, och gaf, såsom närvarande minnesprof af ynnest, sin bild formad hand. De högre ansågo sig gå i mistning af en like. Embetsbröder beklagade förlusten af en verl tagare i Hofvets och hufvudstadens andliga vård. gare folket fruktade, att icke alltid ega en lika ti ömsint och förekommande lärare. Armodet begret si ryckta stöd, honom, den gifmilde på rådet, tröste det." De bemödanden och förtjenster, hvilka af e lings lärare äfvensom ett stifts styresman nedläggas, mindre märkbara och derföre svårare att beskrifva, derföre mindre vigtiga eller gagnande. Såsom Bi handlade Dr. W. som en hufvudsak läroverkens vå egen erfarenhet af odlingens fordringar och fattigd hof var han outtröttlig att tillse undervisningens och lemna understöd åt behöfvande ynglingar. Vi rares tillsättning, vare sig i skolan eller församling tog han den noggrannaste pröfning. Han förenade fullkomligaste kännedom om sitt stift en manlig ve som den höga ålderdomen knappast märkbart kund Och få inom stiftet voro honom så aflägsne, att kommo i något förhållande till hans oförgätligt go Genom årliga visitationer verkade han på aflägsna närvarande till ordning, genom lära, råd eller var då slutligen årens tyngd hindrade resor, verkställd nom ombud denna sedvanliga tillsyn, samt underhö flytande genom en vidsträckt brefvexling och samt alla åldrar stodo öppna för den rådsökande.

Ehuru nitisk och värdig styresman af sitt sti Dr. W. hafva varit ännu mera utmärkt såsom relig och talare. "Hans förrättningar i helgedomen, e enskilda huset, voro mönster af värma, allvar och De räknades för lika många högtider hvarhelst s var slutet för det ädla. Bestraffningen var icke men visade deltagande. Rörelsen kom ur hjertat

tat; och perlan, som glänste i predikantens åt himlen
, framkallade tvillingståren i åhörarens. Klar ly-
en genom det rena språket. Ur det manliga bröstet
än den starka stämman, än summo på talets melo-
tröm de ljufva orden. Åtbörden var född med ut-
Hela skicket bevittnade Sändebudet, genom hvilket
manar." Denna teckning är af smyckande sonlig hand,
följande totalbild. "Hans tanka var snabb, men
ktig. Sjelf nekade han sig snille, dock egde han
ifvelaktigt; Talarens uppfinningsgåfva bevittnade dess
se. Omdömet var starkt och säkert, utan längre
öda; ty det träffade det passande i föreställning,
handling. Hjertats rörlighet hindrade det att lika
stämpla personer, som andra föremål; hans väntan
iskor felslog således ofta, och likväl ville godheten
missvisas, än oförrätta. Rikt på ideer var hans för-
och menskligbetens högre angelägenheter voro ledande
för de betraktelser, dem en enkelt stor vältalighet
rade. Känslan lefde friskare, än inbildningskraften,
are kändes och utbröt rörelsen, än skapades och
bilden. För nöjet var han icke tillsluten; men
heten höll glädjen i jemnvigt med högre åligganden.
tssinnet hade utvecklat sig i ett förfinadt umgänge,
som sitt förbund med den sedliga känslan omgaf det
ns varelse, i lugnet eller arbetet, med ett intagande
Detta behag, som uppbars af manlighet i hans skap-
öst och åtbörd, var det utmärkta i hans yttre, lika-
dhet grundtonen i hans själ." "Propria illi erat",
lofttalet hans landsman Thorsander, "vis gratiæ et cari-
generosa quædam clementiæ vel in minimis expressa
ad juveniles utique animos permovendos efficacissima.
te puerum ita cepit juvenemque tenuit et virum in-
illa cum dignitate affabilitas, simplex ille in summa
altioris magnificentia affectûs vere paterni candor, ut
umquam viderim, qui plus mihi injiceret piæ et
undæ admirationis."

1777 sammanvigdes dåvar. Kyrkoherden Hofpred.
äktenskap i Gottröra sockenkyrka med fröken *Fre-*
Darelli, yngsta dottern af Assessorn i K. Collegium
. B. af Darelli och dess fru Johanna Marg. Faggot.
nne hade han sönerne *Johan Didrik* och *Carl Fredrik*,
lka se nedan, samt en dotter, *Johanna Helena*, född
gift med sedermera Öfversten Gr. C. M. Wrangel, hvil-
la barn var Öfverste D. W. Silfverstolpes första fru.

Under ett, genom de oerhörda inkomsterne, stig- ligt välstånd njöt Biskop W. hugnad i en mer än 40-å- ning med en maka, "hvars ära bars på hans dag- att icke öfverlefva henne." "Hon hade dragit sig g- digt utur verlden — som man säger — och gick sä- drig ut ur rummet oftare än i kyrkan; men den vörd- värda gumman saknade aldrig besök af både unga och fruntimmer, hvilka nästan betraktade henne som ett Hennes uppfattning af lifvet — som jag" (här talar den af sönerne) "skulle egentligen med godt samvete kunna pietistisk eller methodistisk, om ej de allvarsammare g- satserne i sednare tider under dessa benämningar blifvit ställda — företedde ingen sjuklig beskaffenhet, ej hell- gon omvändelse-ifver, tvärtom, en glad, fryntlig lefnad- het." Om sin själsstyrka och resignation gaf hon bevis hon vid några och trettio års ålder för kräftan i genomgick den stränga Conii-kuren, hvilken sällan lyckas, emedan tålamodet förmycket pröfvas hos patien- Hon uppnådde sedan 68 års ålder, dog 1829. — De- skopliga huset med sitt religiösa allvar betraktades af domen såsom tillika det gladaste och trefligaste, hvari kunde umgås. Somrarne tillbragtes på pastorsbostället keris i præbendet Tölö nära Kongsbacka. Här emott- anhörigas och vänners krets Biskoparnes senior såsom utmärkelsetecknet den äfven för en åldrig tinning uppfri- de lagern, då han 1815 var Jubel-Magister. Midt all jordisk framgång och välsignelse vände dock dessa med lugn sina tankar bort från lifvets flyktande fröjder närheten af sitt landtliga tjäll hade de sin graf färdig tjuge år förr, än någon af dem i den inrymdes; och de som oftast, då de från Björkeris reste till Tölö k- på sin gemensamma grafsten.

Biskop Wingårds lif företer en bild af lycka och f- gång utan afbrott. Väl gick han miste om förslagsrum Erkebiskop, men han var pastor på en gång öfver fyra gäll, med ej mindre än elfva kyrkosocknar. Hans begär efter jordiska fördelar har varit föremål för klander: med- måste dock, att han var frikostig att meddela af sina Om han ock i mycket gynnades af lyckliga tillfälligheter, likväl många af de förmåner, han ernådde, af den art, de icke utan verkliga förtjenster kunnat vinnas. Vid tid, W. föddes, hade man redan erfarit den nya s. k. hetens missbruk; såsom yngling hade han sett genom väldet landets krafter förlamas och nationen vanhedras;

ändtligen på nära håll varit vittne till de kämpande
mas yra: och han blef konungamakten orubbligt till-
, och i åtnjutande af sin Konungs bevågenhet och för-
le fick han se ordningen återföras och fäderneslandet
från anarki, men äfven från despotism. Med män,
delat hans mödor och åsigter, hade han knutit varak-
vänskapsförbund; sjelf uppnådde han med helsa en hö-
fnadsålder, än de utmärktaste samtida af hans stånd;
kretsen af sina närmaste skonades han från smärtsamma
ter; sina föräldrar fick han såsom de främsta i sitt hus
på deras ålderdom; han var omgifven af barn och barn-
samt gamla pålitliga tjenare; den ena af sina söner fick
se hedrad med Konungens förtroende att vara Styresman
tt län; den andra var honom, uti dagligt umgänge, ett
i embetsgöromålen, skicklig att öfvertaga dem; dottren
han förenat med en i samma stad boende aktningsvärd
tsman, af hög ätt.
Det är att beklaga, att en man af några uppskattad så-
sin tids förnämsta predikant icke i tryck lemnat något
af sina andeliga tal. "Heldre ville han", heter det, "att
kulle förstöras, än blottställas för småsinnets härmning
klander." Han hade till och med tidigt gjort den be-
rliga disposition, att om ingen af hans söner vore prest
ans död, skulle han ligga i kistan på sina predikningss-
ipter. Hans sista presterliga förrättning förändrade detta
dnande; ty dervid prestvigde han sin yngsta son och
trädare i embetet. Denne fick nu se predikningarne med
r att dem dölja. Ett påstående att de voro plagierade,
dde med marginal-erinringar: "här gråtes", måste åtmin-
innebära öfverdrift.
Biskop W. bibehöll en jemn och god helsa, ehuru be-
d med en långsamt afkyld hetsighet i temperamentet.
gare man, med nästan förvånande physiska krafter,
e man sällan se." Han t. ex. anlade icke pels förrän
var öfver femtio år, och till inemot det sjuttionde red
dagligen sin ystra häst. Den enda sjukdom, hvaraf han på
lderdom besvärades, var gikt, som periodiskt hemsökte
m. Han slutade sina dagar d. 12 Jan. 1818, till följe
förkylning, då han en gång borta letade efter sina
cher och, när han icke genast fann dem, sprang hem,
fter podagern slog upp i bröstet. Enligt den aflidnes
mentariska föreskrift blefvo hans jordiska qvarlefvor
allsköns prakt, beledsagade af blott 3 eller 4 de när-
slägtingar, utförda till Tölö och af vice Pastor på
t *jordfästade.*

Skrifter: Diss. De perantiqua et solenni Librorum ... Ups. 1762. — Diss. Grad. De Fertilitate ac ... Sviogothici Naturalibus. Ib. 1763. — Företal till en ... Tit. Heliga Betraktelser för en Nattvardsgäst. Sthm 178.. den andeliga Vältalighetens olika öden, Inträdestal i Sv. ... mien. Sv. Akad:s Handl. 1786 sid. 18.

(Källor: Sv. Hof-Clerecists Historia af Westén. — Inträdestal i Sv. ... Gr. A. G. Mörner; Sv. Akad. Handl. från 1796. 9 del. — ... Biskop J. Wingård hållet i Götheb. Vet. och Vitt.-Samhälle af C. F. ... Götheb. 1819. — Oratio Funebris in memoriam Episcopi etc. Johann... dicta Upsaliæ die 14 Oct. 1818 a Johanne Thorsander. Ups. 1819. — ... Händelser och Förh. under en lång lifstid af Johan af Wingård. Ups. ... — Bexells Herdaminne. — Särskilda meddelanden.)

2. WINGÅRD, JOHAN DIDRIK AF.

Såsom nästan uteslutande hemtad ur de nyligen i tr... utgifna *Minnen af Händelser och Förhållanden under en lång tid* är nedanstående teckning i sjelfva verket att anse som en biographi, såvida det lyckats referenten att uppfatta hufv... menterna af de under olikartade berättelsers och reflexioners ningar kringkastade lefnadsminnena samt att i citater fram... mest charakteristiska af författarens egna enkla och öppenhj... skildringar af sin person och verksamhet.

Fjorton dagar yngre än f. d. Kon. Gustaf Adolf, född d. 14 Nov. 1778, blef den unga *Janne Wingård* med sina föräldrar vistades på Lofön, under det hofve... bragte sommaren på Drottningholm, lekkamrat med prinsen, med hvilken han till och med råkade i handge... då han icke, i likhet med hofdamerna, ville kyssa de... deles förbindligt räckta lilla handen. "Ett häftigt, ... lynne, mera utvecklade kropps- än själskrafter, gjorde ... säger han om sig sjelf, "till en yr öfversittare till ... Jag lyckades icke uti annat under min första uppfostr... uti kroppsöfningar, dans och sång; ty med ett halft ... Instrumenter, på hvilka jag försökte mig, gick det i... bra, och med läsningen nästan sämre, till fars och in... torers stora bekymmer. Jag ämnades visserligen från ... början till prest; men min ringa håg för läsning fö... min far att kasta mig i knekthopen, och min besk... fromma och flitiga bror måste afstå sin dyrköpta Fä... fullmakt till mig, sin äldre bror, Underofficeraren ... husläns Dragoner. — Min far, som förmodligen ins... jag endast kunde hållas i spatsergången med lämpor ... troende, uppgjorde med mig vissa vilkor, som kom... rätt väl till pass för hela lifvet. Bland dessa var, ... skulle få så mycket penningar jag ville hafva, blott j... riktigt uppgaf hvartill de skulle användas; att ja... skulle skrifva någon skuldsedel eller borga för någon

Are få låna eller skänka till kamrater små summor, om -,trodde de behöfde dem, men aldrig mot någon sedel. . vänner fick jag alltid föra i föräldrarnas hus, det tref- .i hela Götheborg; men för inträde deruti fordrades vara sedlig och hyfsad: någon slusk kunde jag icke föra och det hade sitt, af min far ganska väl beräknade, ytande på beskaffenheten af mina liaisoner."

. Vid 14 års ålder hade W. blifvit placerad uti en pen-nsinrättning i Upsala och inskrifven (i Febr. 1795) som stionsstudent uti Götheborgs nation, utan att ändock hafva någon lust för läsning, men så mycket mer för ritning kroppsöfningar. Hemkommen 1795 tjenstgjorde han så- Fändrik vid Kongl. Stedingkska Garnisons-regimentet i heborg. Hans håg vände sig uteslutande till exercis-lementet och det glada sällskapslifvet i garnisonen. Dock iderade han något under de på landet tillbragte mellan-erna. Nu inträffade en ny period af hans lefnad. "Af ihändelse", säger han, "fick jag tag uti Guiberts Oeuvres litaires, och vid genomläsningen af inledningen till dess sai Général de Tactique blef jag alldeles hänförd af kär- till mitt yrke; och mina åsigter deraf, äfvensom i många dra ämnen, blefvo stämplade för lifstiden, samt derjemte got paradoxa. Mitt parti var någon tid derefter taget: begärde tillstånd af min far att ännu en gång få resa Upsala, fick det (1798) och arbetade der, utan dis-ictioner, ganska ifrigt, isynnerhet uti mathematik, algebra h litet physik; men den saknade vetenskapliga bildningen in början gjorde, att jag på det hela icke kom längre, till en temmeligen försvarlig cadettbildning, hvarmed jag lermera utgått i verlden, ofta beklagande mig deröfver, att för tidigt lemnade boken för nöjen och garnisonstjenst-ringen, hvilken man på den tiden aldrig nog snart kunde rja för att få räkna tur." Efter fulländad permission åter-mmen sysselsatte han sig med kartritning och att recogno-ra terrainen omkring Götheborg. Härigenom hade han agit till sig sitt befäls uppmärksamhet och välvilja, och hamnstängningen i afseende på Engelska flottans första sök i Sundet anbefalldes, blef han anställd vid Öfvercom-ndanten Carpelans stab. Stedingkska regimentet blef nå-a tid derefter anslaget till förstärkning af Götha Artilleri, d både befäl och manskap; och ingen af lägsta officers-aden, hvaruti W. befann sig, fick avancera utan att förut fva tagit artilleri-examen. För att vinna hastigare befor-n och komma på stabsvägen fram i graderna, beslöt han

att underkasta sig en strängare examen vid ett främmande regemente. Efter de ifrigaste studier aflade sålunda Lieutenant W. i Stockholm en lysande examen i Maj 1802, och blef efter några dagar utnämnd till Capitaine i Arméen och Stabs-Adjutant. Snart härefter återvänd till Götheborg, för att der under tjenstgöring förvärfva praktisk kännedom af det honom nu kärt blifna yrket, blef han af befälet ofta begagnad vid examina och uppsättandet af scientifika betänkanden. Innan kort fick Capit. W. ett besvärligt, men honom kärkommet uppdrag. Regementets gamle och sjuklige Chef, Baron Silfverskjöld, blef — såsom det tycktes, för att förmås taga afsked — beordrad att "inspektera" det på spridda ställen i Finland förlagda artilleriet. En skicklig Adjutant skulle medtagas, som jemte Inspektören hade att undersöka det yngre befälets kunskaper uti yrket. Gubben, retad af tillställningen, lät icke afskräcka sig; W. utsågs till den medföljande Adjutanten. Det finska compagni, till hvilket de först anlända, hade ännu icke från Chefscancelliet fått nödig underrättelse om tiden för mönstringen. W., hvilken af befälet i Finland i början betraktades som en ung lycksökare, såsom vid några och tjugu års ålder varande Capitaine och Stabs-Adjutant, hvilket isynnerhet inom artilleriet var ovanligt, begagnade hvarje tillfälle att afrita lokalen, då han under resan varseblef något pass eller någon i krig användbar situation. Under den tid Chefen arbetade eller hvilade, medgaf han alltid W. att rida ut för att collationera kartan. Vid dylik undersökning i det bergiga Savolax förirrade han sig en gång vid ryska gränsen till en vild och aflägsen finnbygd, hvarifrån han dock med tillhjelp af ordbok lyckades finna vägvisare och återkom till sin Chef, som varit i stor oro.

Sedan W. genast efter fulländandet af finska resan fått semester, för att (sommaren 1804) hvila ut hos föräldrarne på Björkeris prestgård, blef han, en dag då han rest in till en bal i Götheborg, beordrad att medfölja commenderingen till Pommern. Den sena höstens stormar gjorde öfverresan från Malmö svår och långsam; men garnisonstjenstgöringen i Stralsund första vintern förflöt muntert under spel och dans. Ännu ett godt stycke inpå sommaren 1805 visste de icke hvilken fiende det gällde. Preussen och Ryssland handlade länge för sig sjelfva, och ingen frågade efter Sverige. "Emellertid", säger W., "lekte vi krig inom Pommern, trummade och trummetade inom våra gränsor, som om fienden varit oss in på lifvet, under det ingen låtsade höra oss

a alla marscherade oss förbi, föraktande oss och alla de gande noter och proclamationer, som troligen utgingo r vårt Cabinett och Konungens dåliga lynne."

Då omsider svenska arméen skulle tåga ned mot Elben att tillstöta den allierade ryska, användes W. såsom remosceur och intermediair person mellan svenska generale och ryska befälhafvaren Tolstoy; erhöll sedan Adjuts-beställning hos de vid Elben sammandragna svenska oppernas befälhafvare, Öfverste Morian och efter honom neral G. Wachtmeister. "Jag hade visserligen", säger , "just ingenting att beklaga mig öfver, ty jag hade allt t upp, var väl omfattad af mina generaler, fick se mig och hade goda utsigter för framtiden; men jag ville va något befäl inom mitt vapen, och härmed dröjde som tyckte nog länge, under adjutantsfjeskandet till höger a venster." Efter arméens återinryckande i Pommern fick a ändtligen sin önskan uppfyld, då Cardell tillbjöd honom fälet öfver andra ridande Batteriet, hvilket W. likväl sjelf le att organisera sedan materiel öfverkommit från Sverige h ett tyskt fotartilleri-compagni blifvit härtill anslaget nte arméens trosshästar. Medan W. jemte Chefen för ita batteriet hade sitt exercisfält ute på landet, vid Horst, te de af en disput mellan officerare förleda sig till ett ndre välbetänkt experiment, nemligen huruvida en ridande tilleri-division af tolf pjeser skulle kunna manövrera i irkret och afslå ett supponeradt anfall. Med sin kanonad ot ett pass råkade de att bullra något mycket midt i natten edan arméen befann sig i den sötaste sömn, och de fingo art höra tutas i trumpeter från alla håll och larmtrummor ida nästan hela Pommern igenom. Från Konungens och rdells vrede frälstes de genom Öfverste Mörners ädla ellankomst. Genom sitt lämpliga beteende mot förmän af t mest olika lynne stod eljest Capit. W. i särdeles godt rhållande så väl till den kinkige och våldsamme Cardell, m t. ex. den servilt-rojalistiske Morian och den glädtigt ttsinnige Armfelt. Till denne Generals stab öfvergick han mligen i Sept. 1806, oaktadt Cardell med list och locelse sökte qvarhålla honom vid artilleriet. Af Armfelt, m roade sig att "öfva honom uti repartier", var W. på g att blifva bortskämd, tills han efter en förifring återrdes till besinning. Värre var det då han af Armfelt ottställdes genom den s. k. hemliga journalen, som han r ålagd att föra, och hvarutur utdrag hvarje fjortonde dag versändes till Konungen. Sedan Armfelt var bortrest och

disgracierad, befunnos "gemena tillägg" af honom rörande General-Gouverneuren Essen hafva influtit och utgått under W:s namn. Lyckligtvis kunde W. om rätta förhållandet öfvertyga H. Excellens, som nog kände Armfelt. — Äfven af Armfelt åtnjöt W. stort förtroende och erhöll vid inspections-resor och ordres-utdelningar vidsträckt fullmakt. Bland mera speciella uppdrag kan nämnas det att i artilleri-vetenskapen och svenska språket undervisa sedermera Gen.-Gouverneuren i Finland Furst Menschikow, då han vid franska arméens hastiga marsch på Berlin, hvarest han var attacherad vid ryska Legationen, tagit sin tillflykt till Armfelt. Den unge mannen förärade vid afskedet W. bland andra böcker Lloyds Memoires Militaires, hvaruti han lagt ett märke vid det ställe, der den engelske Generalen, till stöd eller exempel för sina satser rörande operationslinier, visar att Ryssarne skulle taga Finland från Sverige. Då i början af 1807 Armfelt som oftast gjorde små utfall mot den svaga franska armécorps, som med vedetter och smärre fältverk omgaf Stralsund, fick W. vid slika tillfällen merendels sin plats i ett af kyrktornen, för att med en god kikare se och beskrifva, hvad Fransoserne togo sig till, samt nedsläppa med snören sina berättelser att tillställas Armfelt, som med denna af Essen uppfunna försigtighet måste leda operationerna för att ej blifva afskuren gemenskapen med fästningen. Genom onödiga piaferingar, som, oaktadt W:s varning från tornet, ofta företogos, framlockades fienden, hvilket hade den ledsamma följd, att Artilleri-Öfversten Norby blef skjuten. När den trupp aflöstes, som åstadkommit denna olycka, rigtade W., med sin noggranna kännedom af lokalen och en 24-pundig kanons porté, mot densamma ett det förfärligaste skott, hvilket hade en gruflig effekt, och äfven krossade den arm, som fällt Norby. Vid det olyckliga utfallet i början af April 1807 hade W. i Anklam så när blifvit lemnad i sticket af Armfelt, och skattade sig lycklig att efter dennes afresa få återtaga sin tjenstgöring vid artilleriet. Missförhållandet till Exc. Essen ändades emellertid så, att W. hos honom snart blef emplojerad såsom E. O. Fältmätningsofficer, i hvilken egenskap han slutligen äfven tjenstgjorde hos Exc. Toll. Vid landtmätarebrädet ådrog han sig en ögonsjukdom, hvaraf han sedermera tid efter annan lidit. W:s ortkännedom och sorgfälliga aktgifvande på Fransosernas manövreringssätt, kom väl till pass bland annat då den chevalereska Konungen på ett för fienderna exponeradt ställe stod färdig i kraghandskarne att med Carl XII:s högtidligt

laddade pistoler egenhändigt drifva franska arméen tillbaka och jaga en kula i Napoleons panna. På Rügen anförtrodde Toll åt "Weingartens sagacité" ett och annat uppdrag vid Cathcarts armécorps. Vid hemresan, efter tre års vistande i Tyskland, åtföljde W. Exc. Toll till Carlshamn och Beckaskog. "Återkommen till hemmet", säger han, "fann jag mig outsägligen lycklig. Det religiösa allvaret inom föräldrahuset ledde mig, vid granskningen af den förflutna tiden, till betraktelser öfver huru jag under min långa frånvaro lefvat och skött min själs angelägenheter samt öfver mitt hjertas tillstånd för tillfället: en redogörelse, som jag sedermera, hvarje gång jag infann mig inom den kära kretsen, höjdes till att göra mera allvarsamt än under verldsbullret och anbefalda sysselsättningar. Lycklig hvar och en, som har ett sådant hjertats hem att sucka ut uti."

Redan före Konungens sista afresa från Stralsund hade W. emottagit utnämningen till Artilleri-Stabsofficer med tjenstgöringsskyldighet i K. Krigs-Collegii Artilleri-Militärcontor, mot 10 Rdr i månaden utom lönen vid regimentet; en befordran, som han till en början icke visste om han skulle taga som en Kongl. nåd eller icke. Emellertid skulle han tills vidare stanna qvar hos H. Exc. Toll och behålla sitt fälttractamente. Med hopp att i Stockholm kunna "taga sin skada igen" öfvertog W. derstädes sin tjenstbefattning, och hade hans tjenstgöring hos Exc. Toll gifvit hans nya Chef ett stort begrepp om hans skicklighet. Sedermera blifven Chef för Artilleri-staben fann han sig likväl "icke vuxen högre functioner än secundära."

I Januari 1808 fick W. sig ålagdt att öfverfara till England för att beställa 12,000 gevär till det påtänkta landtvärnets armering och medtaga några angelägna documenter till ministern, innehållande en på förhand ratificerad subsidietractat, i afräkning på hvilka penningar gevären skulle tagas. Dessa skulle vara af General-Fälttygmästaren Helwigs nya modell, kortare än de äldre, och refflade till skarpskjutning på stort afstånd, men genom pipans tyngd fordrande ett främmande stöd vid noggrann skjutning — liksom skulle hela landtvärnet komma att bestå af öfvade fågelskyttar! W. råkade i förlägenhet, då en engelsk officer af admiration tillsporde honom om hela svenska arméen vore beväpnad med sådana gevär som det han medförde, men ännu mer då han i det engelska Krigs-Collegium erhöll den förklaring, att om alla Englands gevärsfabrikanter sammankallades, skulle de *icke kunna åtaga* sig en dylik stor leverans af ett så o-

vanligt gevär på mindre än tre år, och priset kunde omöjligen på förhand bestämmas. Departements-Chefen gaf dock välvillig hänvisning att i det stora gevärsförrådet på Towern, för en allierad makts behof, uttaga till och med ett vida större parti och detta utan betalning. Sålunda fick W. afsätta 33,000 gevär för att hållas svenska regeringen tillhanda, i händelse den gjorde afseende på hvad som i rapporten häröfver skulle komma att framställas. Förslaget blef ock omsider på cabinettsväg antaget, och regeringens ombud i London för penninge-affärerne fick bestyret med gevärens uttagning och öfversändning. W. fick till sitt synnerliga nöje qvarstanna i England nära till årets slut, anställd vid Legationen med ett månadtligt appointement af ej mindre än femtio pund sterling. "Tjenstgöringen bestod egentligen uti att äta en god middag hos Baron Adlerberg (Svenska Ministern) klockan fem."

Under vistandet i England fick W. föröfrigt, genom Adlerbergs inflytande bese de stora naval- och militär-etablissementerna, samt blef äfven använd vid underhandlingar om en engelsk armées landsättning i Norge. Någon tid uppehöll han sig på landet hos en dissenter-prest, för att studera språket samt engelska medelclassens lynnen och seder, och fick här göra bekantskap med åtskilliga sekteriska ifrare. Tillfälligtvis kom han också en gång att besöka qväkaren Lancasters skola, då föga bekant i London, och aldrig förr sedd eller känd af någon svensk. Efter hemkomsten angaf han i Stockholms-Posten upptäckten af denna undervisnings-method, vid hvars närmare utveckling Riddarhus-sekreteraren Silfverstolpe var honom behjelplig. Men 1809 hade man i Sverige annat att tänka på.

Genom att vid återkomsten från England prisa detta lands tillgångar och statsförfattning hade W. gjort sig Hans Maj:t mindre bevågen, hvadan han såsom "angliserad och jakobin" ej kunde få befordran, då Öfverste Helwig föreslog honom till Major och Öfveradjutant, utan måste hålla till godo att återgå till sin tjenstgöring i artilleri-militär-contoret, hvarifrån han snart (Jultiden 1808) blef förpassad till en gevärsbesigtning i Norrtelge, der han hade den hjertskakande synen af återvändande värnlösa landtvärnister. Ehuru missnöjdt sinnad och seende statsskeppet drifva för vind och våg, undvek han likväl att deltaga uti revolutionen, hvartill han dock icke saknade vinkar: han förblef sin ärfda rojalism trogen, och hade i annat fall "icke kunnat sanningsenligt explicera sig för sin rojalistiska far, som han

Förutsåg skulle ogilla alltsammans." Göromålen i Krigs-Collegium voro ock ett hinder. I riksdagsförhandlingarne deremot deltog W. lifligt, äfven såsom skriftställare. Hans anonyma brochyr "Militäriska Paradoxer" vann mångas bifall. Likväl blef han snart mätt på politiken och missnöjd med ställningar och förhållanden. Han hade också redan inlemnat sitt afskedsmemorial då han sommaren 1810 reste ner till Götheborg för att gifta sig med *Fredrika Björnberg*, dotter af Commerce-Rådet N. Björnberg och dess aflidna fru Anna Maria Jönssen. Någon befordran kunde ej vara att påräkna under en väntad evig fred, hvarunder man föga hade tillfälle utmärka sig som militär. Då han nu genom giftermålet skulle blifva mycket rik*), var hans plan, att på en större egendom tillgodogöra hvad han lärt i ekonomisk väg under vistandet i England. Till fadren gaf han likväl vid sitt gifte det löfte, att aldrig taga afsked så länge svärfadern lefde, eller intrassla sig uti gårdköp. Härtill kom, att valriksdagen i Örebro öppnade bättre utsigter för militärer under en stor härförares befäl. W. återtog således afskedsansökan, och bosatte sig i Stockholm. Ledamot i Krigsvetenskaps-Akademien sedan 1808, Major i Arméen från d. 10 Juli 1809, blef han nu såsom tillförordnad, och i början af 1813 ordinarie Chef för Artilleristaben tjenstgörande i K. Krigs-Collegium, och såsom en slags förman på stället fick han i godan ro efter behag sysselsätta sig på lediga stunder. "Jag gaf bin politiken", yttrar han, "och egnade hela min uppmärksamhet till mitt yrke. Jag skref och byltade i militärämnen samt fyllde sex terner med anteckningar

*) Björnberg ansågs då för den styfvaste penningkarlen i landet, var den tidens största importör af kolonialvaror, stor bränvinsbrännare och spanmålshandlare. Vid revolutionen, då han händelsevis var i Stockholm, försträckte han Adlercreutz en större penningsumma, för att heldre förekomma än förekommas. Genom statsfordringar (han hade inropat en mängd leveranser till kronan under krigen) samt icke så sällan påkommande penning-försträckningar troddes han ega ett stort inflytande på högre ort. Häraf uppkom en ovilja mot honom, som redan 1799 utbrutit i ett tumult i Götheborg.

W:s giftermål i den rika mannens hus blef emellertid icke i längden rätt lyckligt, hvarken i afseende på sjelfva äktenskapet eller ekonomien. Långt ifrån att få arf efter svärfadern († 1829) fick W. icke blott ensam betala dess skulder, utan äfven köpa dess obetalta grafställe, för det att han icke gjorde sig urarfva efter millionären. Dock säger han härom: "Trots många både välfärden och hjertat skakande händelser har jag varit för det mesta ganska lycklig, äfven genom föreningen med detta hus, hvarifrån jag funnit icke så få goda sidor att uppvända för mina betraktelser."

under läsningen af militära skrifter. Mitt förmodade rika gifte gaf mig en slags frimodighet eller sjelfständighet, som jag ibland missbrukade då jag skref, och jag var fåfäng nog att tro mig icke behöfva tjensten, utan tjensten behöfva mig."

Straxt efter Carl Johans ankomst till Sverige författade W. — "måhända af lycksökeri eller för att af Kronprinsen blifva känd såsom tänkande militär" — ett förslag till svenska kusternas försvar genom torn och retrancherade läger, med idéer hemtade från de engelska s. k. Martello-tornen. Afhandlingen öfversattes på fransyska och framlemnades af en god vän, hvarefter W. ock fick audiens och uppmuntran att vidare arbeta i sin väg, oaktadt nämnde förslag icke öfverensstämde med Kronprinsens eget försvarssystem. Åtskilliga uppdrag blefvo ock en följd häraf. I den tidigt efter Carl Johans ankomst nedsatta brandrakets-comitéen utsågs W. till sekreterare. Vid vårtiden 1812 blef han skickad till Norge, synnerligen Fredrikshall, för att bese och beskrifva lokalen deromkring samt i hvad skick norskarnes försvarsanstalter sig befunno. Han afgick såsom låtsad spekulant på det svärfadren tillhöriga Loviseholms jernbruk nära intill Fredrikshall, under det ej ens sjelfva Björnberg hade någon aning om verkliga orsaken till resan. Med fickorna fulla af recommendationsbref från vänner i Götheborg till en mängd personer, som han kantänka behöfde besöka rörande bruksangelägenheter, samt försedd med vederbörligt pass såsom blifvande egare till Loviseholms bruk, reste Majoren obehindradt fram och tillbaka öfver gränsen. I Fredrikshall gjordes till och med åtskilliga middagsbjudningar för den blifvande grannen, hvarvid han äfven fick göra bekantskap med den gamle Commendanten Ome, som likväl var ytterst jaloux om "Jungfrun i höjden", och då köpman Mammon (sic!) vid sitt bord uppmanade sällskapet att stående dricka första skålen för bemälta eminence, tackade General Ome för den uppmärksamhet, som visades det käraste han egde på jorden. W. märkte oråd, och då de åter satt sig, sade han, så att större delen af sällskapet kunde höra det: Sannerligen jag trodde Generalen vara katolik! Fan är katolik och icke jag — svarade krutgubben något argt — hur så? Jag trodde — blef W:s svar — att vi druckit Jungfru Marias skål, hvilken Generalen som god katolik tackade för.

Under kampanjen i Tyskland tjenstgjorde W. fortfarande hos Artilleribefälhafvaren General Suremain såsom dess förste Adjutant; en befattning som satte honom i tät berö-

ed Cardell och alla öfriga af artilleribefälet, och hade
, såsom ofta annars, tillfällen att litet närmare titta
n. Qvarteret på Sorgenfri, en half mil från Berlin,
r W. särdeles gynnsamt för studerandet af utförliga
öfver den trakt, hvaruppå Svenskarne hade att ma-
a. Begärligt genomgick han ock den genast efter an-
n till Stralsund köpta Jomini, för att i sammanhang
Napoleons krigssätt och anfallsplaner, samt hur det
gå, då han fick annat än beundrare emot sig. Kam-
, som misstyckte W:s ständiga läsning, stundom snä-
ar och föga deltagande i dagens nöjen, benämnde
"spåmannen Fundelius", och hans General förebrådde
ofta, att han alltid umgicks med paradoxiela åsigter.
an åsigt var, att de skulle få en eller två skarpa
framför Berlin, hvilka skulle afgöra både Berlins öde
la krigets rigtning, innan de skulle gå öfver Elben.
anfall vore öfverensstämmande med Napoleons för-
ätt. Med sin omtänksamhet och kännedom af per-
och förhållanden lyckades äfven W. att i Berlin för-
de skönaste handritade situationskartor icke allenast
ande trakten omkring denna stad, utan äfven på sär-
blad landet ända ner till Elbstranden. Ehuru Kron-
s fältherreblick vid manövrerandet på fältet lättare
undvara kartor, ansåg han likväl detta fynd, som
lerne skyndade att meddela honom, vara högst vig-
lå man förut blott egde gamla geographiska kartor.
de kartor, W. vid detta vigtiga tillfälle skänkte till
bästa, hade han likväl i hemlighet qvar en klistrad
en, som innehöll ett nitidt sammandrag af de öfriga,
hvilken han vid hvarje ledig eller oobserverad stund
de den terräng, de för dagen skulle begagna, innan
gaf sig dit och jemförde den med minnet från sin
hvarvid han stundom öfver den trakt, han från nå-
jd kunde öfverskåda, med blyertspenna gjorde små
hvilka till hans stora berömmelse ofta gingo i lån
et närmaste befälet, samt jemväl begagnades af en
nan ryss eller preussare. I striden var naturligtvis
öromål att med ordres fara af och an som en skott-
— han egde de snabbaste springare — under det åt-
franska kanonkulor dansade omkring benen på hans
Natten efter bataljen vid Dennewitz utförde W. det
ga uppdraget att såsom vägvisare för en mecklenbur-
ins i djupaste mörkret uppsöka Kronprinsen, för med-
t af den glada underrättelsen, att Vandamme med

hela sin corps var afskuren och fången i böhmiska bergen. Genast fick han af Kronprinsen befallning att beordra General Boye att med sin s. k. flygande corps skyndsamt stöta till Preussarne, som förföljde Fransoserne öster om Wittenberg. Men att få rätt på dessa framskjutna truppers och deras anförare i det fullkomligaste mörker, var ytterst svårt. Ridande mol ensam inträffade han snart på det af fienden lemnade slagtfältet, och i stället att träffa lefvande varelser, stötte han oupphörligen på döda menniskor och hästar jemte hvarjehanda skräp, under det hans Pålle vidrade och frustade snafvande på de olyckligare kamraterna. Efter någon recreation vid en lyckligtvis påträffad svensk artilleri-division, och sedan han ridit i dagningen hit och åt på det ödelagda, nedblodade fältet, uppnådde han ändtligen i en nästan förstörd by den sökta brigaden, och fann svenska soldaterna djupt sofvande bland döda Fransoser, och Baron Boye vid en kyrkomur med en hästbuk till hufvudgärd. Under denna mödosamma dystra natt, "som vanligt, när jag slet ondt" — säger W. — "och ofta låg på logar eller bara backen i Tyskland, kom det för mig, att jag förhastat mig i löftet till min far, och jag tänkte som skeppspresten: hvad skulle min son på galejan; och jag förflyttade mig under den fredliga förgyllda örn, som höll i sina klor en krans af ekelöf, den civila verksamhetens attributer, hvarigenom mina vackra gröna sidengardiner voro dragna, hvilka betäckte min väl bäddade dubbelsäng af mahogny. Men se allt gick framåt under detta krig, ingengång baklänges; och då är man nöjd och icke ömtålig som knekt, ehuru man har ibland små åkommor och många besvärligheter, hvilka göra sig påminda då gikten slutligen infinner sig, som dock på ett ganska verksamt sätt lindras genom tankan att hafva sett och erfarit något utom stugan."

Numera Öfverste-Lieutenant i Arméen och Riddare af K. Svärdsorden (för bevistandet af slaget vid Leipzig) åtföljde W. äfven vid norska expeditionen General Suremain, som förde befälet öfver trupperna kring Fredrikshall. På detta för W. sedan besöket två år förut välbekanta ställe uppdrog honom hans General att undersöka lokalen för anläggandet af fältverk till stadens och fästningens cernering. Sedan circumvallationslinien blifvit anlagd på sådant afstånd, att man kunde bombardera fästningen utan att skada staden, och skjutningen ifrån Fredrikssten begynt, skickade äfven W. några bullrande visitkort till den gamla aktningsvärda Commendanten, hvilken han nyss såsom parlamentär icke

väldo. Då kanonaden upphört och garnisonen gifvit sig, W. hufvudstupa till högqvarteret Fredriksstad med denna ...liga underrättelse, för hvilken han genast belönades löftet om Landshöfdingeplatsen i Vermland. Oaktadt ...ell ännu en gång motarbetade hans skiljande från ar...iet, blef han, efter General Adlercreutz's recommenda... mot slutet af 1814 tillförordnad, och följande året ...lig Landshöfding. Sin civila befattning beskrifver han ... i förbigående och fragmentariskt, ehuru, såsom hans på ett ställe falla, "jag inom denna epok möjligtvis ...de finna mera näring för skrytet, än inom den militära, ...lken jag endast egde en underlydandes pligter att ob...era"; — och torde efterföljande spridda yttranden här ...å till låns: "Vid min ankomst till Vermland var jag i ... afseenden en mäkta liberal karl och ganska sjelfklok, — mången annan medelålders man, som sett sig något om...g, samt umgicks med en mängd reformförslager, hem... genom läsningen af isynnerhet engelska böcker uti landt...hållningen och statsekonomien, jemte åtskilliga anteck...gar under mina utländska resor — troende att verkstäl...ten af mina välvilliga förslager skulle gå som en dans. ... jag svindlade snart bland massan af åsigter, som jag ... föresatt mig tillgodogöra för ortens väl, och beslöt ... lyckligtvis att på stället orientera mig, innan jag ... vidare — hvarvid jag till min stora förvåning fann en ...gd mötande hinder, samt att icke det var så lätt vara ...rmator, om ej tiden och sansade medmenniskor påräk...es som stöd och hjelp uti äfven de välvilligaste bemö...den." — "Början af min civilbefattning var icke särdeles ...ande" (då han nemligen fick skarpa tillrättavisningar för han, ålagd att förse de från Norge återvändande trup...e med deras behofver under marschen genom länet, an...dt riksgälds-contorets i ränteriet befintliga medel, eme... inga andra voro för handen), "och jag skulle kunna ...gifva en mängd exempel, från de 26 åren jag hade denna ...attning, visande huru ofta en landshöfding är satt i nöd...ndighet att taga sitt parti i trots af alla betänkligheter ... följder för både välfärd och anseende. Hela den delen ...min lefnad var ett ständigt dansande på lina, mellan for... och moraliska förbindelser; under det den hundraåriga ...fvan, kallad landshöfdinge-instruktion, aldrig kunnat efter ...liga plåstringar och tillägg gifva de dock ej sällan for...de attributerne till Landshöfdingen, att vara allvetande ... *allestädes närvarande.*" — "Sträng administrator blef

jag icke, ehuru ej så sällan mera bestämd man, gillade." — "Några af mina åtgärder i Vermland någon uppmärksamhet på min person, äfven i ehuru jag nog sällan infann mig der; men af Berättelser var jag fördelaktigt känd, synnerligen utrymme jag uti dem beredt mig inom det gamla trånga gränsor, att något resonera om ortförhålla flytande på hela rikets förkofran och välstånd. dem ingingo många paradoxer; men det var så och man påstod verkligen, att dessa mina två föreställ telser skulle hafva föranledt formen för de sedermera städes utgifna berättelserna, äfvensom tillkomsten af föreskrifterna i detta afseende." — "Skulle icke min person och mina välvilliga afsigter samt oftast åtgärder qvarvara uti orten; fåfängt blir det då Landshöfding att sjelf göra sig påmind efter sin

I början af Maj 1840 reste Landshöfding af W. till holm, emedan han från dåvarande Landtmarskalken Otto Palmstierna fått bref om att han borde infinna riksdagen, och äfven af Brukspatroner blifvit upp bevaka deras angelägenheter uti Bevillnings-Utskottet. jag vetat hvad som förestod mig", säger han, "skull aldrig rest från orten, der jag befann mig så väl och nit menniskors förtroende. Någon äregirighet fanns min själ, och jag ansåg mig hafva fått utmärkelser samt ville endast gagna med min erfarenhet, der jag mig få stanna tills vår Herre behagade kalla mig." i Nerike mötte han en emissarie, som skulle fortskynd resa. Vid anmälan på slottet mottog honom genast gen med dessa ord: "Ni kommer som från himmelen skall ni blifva Stats-Råd — välkommen min vän!" invändningar hjelpte, svarade W. med ögonen vänd höjden: "Nå! så må det då ske i Guds namn, och ja himmelen till vittne, som Eders Majestät först be nämna, det jag endast emottager detta höga förtroe att samvetsgrannt söka fästa Eders Maj:ts uppmär vid möjligheten för E. Maj:t af att kunna komprome genom sin lifighet och oftast billiga förtrytsamhe beder att mig medgifves vid sådana tillfällen få påm början af detta samtal, då jag tror det behöfvas." blef svaret — "jag tycker om er uppriktighet, oc ju bekanta från gammalt. Ni har både militäriskt c tiskt courage; vi skola åter göra en kampanj tills ni blir konsultativt Statsråd, emedan Palmstierna

-tföljen." Då emellertid H. Exc. De Geer endast med för-
slåll, att Ständerna skulle få blifva tillsammans för att af-
ta hvad de påbörjat, ville öfvertaga landtmarskalksstaf-
, blef W. i den s. k. Ministèren Posse-Stierneld "skuffad
finansportföljen tillsvidare", under det Palmstierna länge
fick behålla sin käpp på Riddarhuset. "Jag hade vis-
ligen icke den lättaste befattningen", säger W., "att in-
Konung Carl Johan besörja de financiella ärendernas an-
rsfulla föredragning under 1840 års riksdag, då oftast
gor förekommo, hvilka skulle väcka Konungen till mot-
nd och dermed förmodadt elakt lynne, med thy åtföljande
rpa svar. Jag bekänner, att jag i de flesta fall var inne
Konungens motstånd, såsom välgrundadt enligt min öfver-
else; men icke så i svaren. — För att komma till upp-
f- med svarets afgifvande, bekänner jag, att jag begag-
le mig af den listen att leda — icke missleda — min Ko-
ng, som oftast hedrade mig med benämningen *frère d'ar-*
s, in på hans tyska kampanjer, der vi ofta kommo i en
financiella målet ganska främmande vidlyftig disput om
ska lokaler, samt byars namn och belägenhet; intill dess
; vågade mig fram, i anseende till de flera mål, som fun-
s på listan, att föreslå ajourneringen, hvilket villigt bi-
lls, äfvensom nästan alla de följande målen; ty elaka lyn-
t var borta, och minnet af förflutna ärorika tider hade
sonat hjelten med den närvarande tidens lumpna gnabb
Påfvens skägg, och dess alla andra tiders öfvervägande
seologi. Sådant gick an på den tiden, då man hade Be-
lningar, hvaruti man kunde nöta kanterna af sig på hvar-
dra utan protokoller." — "Ministèren af d. 16 Maj hade
esatt sig, att, äfven under faran att misshaga, söka i
öjligaste måtto förekomma, att den vördnadsvärde monar-
n skulle i hettan, eller känslan af förolämpningarna, kom-
omettera sig." På ett annat ställe yttrar Statsrådet af W.:
n expression uti sjelfva konstitutions-utskottet vid gransk-
ngen af statsrådsprotokollerna har jag erfarit: nämligen,
t man förundrat sig öfver att jag kunnat hålla tungan så
tt i munnen vid ganska kinkiga financiella frågor — och
arföre månne detta? Icke tillskrifver jag det en min egen
gre skarpsinnighet; nej, det utgick från Brahes råd och
n ädle Konungs egen skarpsinnighet och rätta uppfattning
det tillbörliga, då han fick tänka på saken i lugn och då
t gifna rådet var godt och nyttigt."

Vid fyllda 65 år, och efter att sista året (då Stats-
det Manthe öfvertagit finansportföljen) hafva varit konsul-

tefvit Statsråd, erhöll W. på begäran afsked med pension d. 18 Dec. 1843, då Kon. Carl Johan till Statsrådsprotokollet behagade anföra, "det Kongl. Maj:t varit i tillfälle uppskatta Stats-Rådet af Wingårds redbara tänkesätt och egenskaper, ådagalagde vid utöfningen af de flere särskilda befattningar han, under Hans Maj:ts högsta inseende, innehaft icke allenast på den militära tjenstemannabanan, såsom anstäld vid ett af de i vetenskapligt hänseende mest utbildade vapen, Artilleriet, utan ock sedermera i egenskap af Landshöfding, Stats-Råd och Chef för Finans-departementet samt slutligen såsom Consultativ Ledamot af Statsrådet. Hans Maj:t beviljade derföre Stats-Rådet af W:s nu gjorda anhållan under uttryck af saknad öfver hans bortgång och med erkännande af de förtjenster han ådagalagt mot fädernealandet, hvilket han under ett halft århundrade troget tjenat."

Efter afskedstagandet har Herr Statsrådet ständigt varit boende i Stockholm.

Skrifter: Militäriska Paradoxer. Sthm 1809. (Omtryckta i Minnen af Händelser etc. H. VI). — Uppsats om Artilleriundervisningen i Krigsvet.-Akademiens Handl. för 1816. — Håkan Vestgöthe. Läsning för Menige man. Tillegnad svenska allmogen af en Anförvandt. Götheb. 1828. 2:a uppl. Örebro 1839. 3:e uppl. Ups. 1850. (Tit. Gammaldags Socialistiska Åsigter. H. I). — Minnen af Händelser och Förhållanden under en lång lifstid. H. I—XII. Ups. 1846—1850. — En Pietists Resa till sin graf. Allegorisk imitation. Ups. 1851.

A. F.

3. WINGÅRD, CARL FREDRIK AF.

Innan utnämnde Biskopen *Johan Wingård* hade tillträdt sitt nya embete i Götheborg, föddes i Stockholm den 26 Sept. 1781 sonen *Carl Fredrik*, yngst af de trenne barnen. Redan i sina spädaste år, efter den tidens sed, inköpt till Fändrik vid ett i Götheborg förlagdt regimente, ämnades den yngre sonen åt den militära banan, hvaremot den äldre var bestämd åt studierna. Försynen begagnade likväl här, såsom ofta, en obetydlig händelse för att omintetgöra menskliga planer. Under en lek mellan de båda ännu späda bröderne mötte nemligen den yngre vid inspringandet genom en dörr en af husets tjenare, som bar ett fat kokhet soppa; barnets blottade bröst öfversköljdes deraf, och följden blef en lifsfarlig sjukdom, som betydligt försvagade hans physiska utveckling. Medan den äldre sonen till sin icke ringa glädje fick intaga den yngres lemnade rum i ledet, röja

nne genom en alltmer framträdande håg för studier
a kallelse. Uppfostran i föräldrarnes hus var lika
tt utveckla de intellectuella anlagen, som att bilda
charakter. Med erfarenhet af den offentliga under-
s företräde insatte fadren sin unge son i Götheborgs
ola, hvarest denne på knappa tvenne år genomgick
classerne och blef vid femton års ålder, i Sept.
rån gymnasium dimitterad till Upsala Akademi, så-
enligt afgångsbetyget, "optimæ indolis ac humanis-
ni Adolescens ... castus ac sancte cultus Filius ...
us ac Christianarum virtutum tenax ... *virilem ani-
bilitatem in quacumque vitæ conditione servaturus.*"
efter alla kunskapsarter hade han hufvudsakligen
ig om de gamla språkens studium. Vid universi-
närkte han sig tidigt för sitt goda hufvud, ljusa
och sin synnerliga flit, medelst hvilken han inom
nn en förtrolig bekantskap ej mindre med den gre-
romerska fornålderns, än med den nyare bildningens
alster. Tjugetvå år gammal var han vid Magister-
nen 1803 en af de utmärktaste, så att blott några
ildre kamrater stodo framför honom. Till gradual-
onen *de grata simplicitate Anacreontis*, som han
attat, skref Præses Prof. Dahl Inledningen, för att
ågra den unge författarens vågade esthetiska omdö-
ter promotionen qvarstannade han ännu tvenne läse-
vid universitetet, under hvilken tid han utgaf en
on *de poëtica dictione Platonis*, bevittnande på en
s grundliga lärdom och varma beundran för en af
s och alla tiders snillrikaste tänkare. Med detta
rof sökte han likväl icke någon docentur; ty han
g lika mycket af egen håg, som af sin åldrige fa-
kan, uppmanad att i hembygden egna sina krafter
gens och religionens tjenst. Utnämnd redan 1803
othekarie vid Götheborgs Gymnasii-Bibliothek do-
an der vid läroverket från början af höstterminen
lef Gymnasii-Adjunct d. 19 Febr. 1805, Eloqu. et
Lector d. 15 Maj s. å., med Professorstitel 1810.
n på denna plats i tretton år verkat, är ännu i
vördnadsfull åminnelse hos tacksamma lärjungar,
nom funno icke blott en utmärkt lärare, utan äf-
aderlig vän och rådgifvare. Med sällsynt lyckliga
ingsgåfvor förenade han den varmaste kärlek för
, och en förmåga att genom en blandning af vär-
h godhet vinna och oafbrutet bibehålla lärjungarnes

aktning, kärlek och förtroende." Han egde ock den inom ovanligare förmågan att på lärjungarne inympa sin egen kärlek till vetande och bildning. Såsom ett charakteristiskt exempel på, huru ädelt och kärleksrikt han uppfattat sitt förhållande till ungdomen, anföres följande anekdot. Ända till dess Lector Wingård blef prest (sedermera aldrig) spelade han gerna och väl, särdeles Wira. Landshöfdingen Gr. Rosen, jemte en tredje, utgjorde hans vanliga parti. Det föll honom då in att såsom spelfond aflägga en ej så obetydlig summa. Denna ökades ständigt, och under flera år fick han uppbära sina medspelares stickord för sitt oupphörliga "passande", hvarpå han alltid helt lugnt och leende svarade, att han icke hade rättighet att våga något, emedan det icke var hans egna pengar, utan hans gymnasisters. En dag, då han efter en lection sammanträffade med Gr. Rosen, sade han: "Grefven har ofta förebrått mig mitt försigtiga spelsätt, och grumsat öfver mina gymnasister, hvilkas rätt jag sagt mig förfäkta vid spelbordet; nåväl, det har ej varit så utan all nytta; jag har i dag delat ut mina spelpenninger, och skänkt 1000 Rdr b:co åt de flitigaste och fattigaste af mina gossar." Hans omvårdnad om gymnasii-alumnerne staanade sålunda icke inom lärareverksamhetens egentliga område; utan så långt hans förmåga möjligen medgaf, sökte han afhjelpa de obemedlades behof. Särdeles prisvärd är hans åtgärd rörande de Hvitfeldtska stipendii-godsen i Bohuslän, donerade till understöd för studerande vid Götheborgs gymnasium. W. ingaf till regeringen ett memorial om nödvändigheten att förändra hushållningen med dessa gods, och blef förordnad att med Lagmannen i länet och Häradshöfdingen i orten beresa desamma och göra förslag till förändringen. I anledning af detta befriades åboerne på mera än 150 hemman från arbetsskyldigheten under säterierna, mot en afgift i spanmål. Då förut årliga utdelningssumman till studerande borde blifva 1200 Rdr, blef nu efter Kongl. Maj:ts 1814 och 1815 vidtagna författningar inkomsten för stipendii-cassan mångdubblad*). Genom konglig utnämning blef W. 1814 en af Curatorerne för detta stipendium.

---

*) Till huru betydligt belopp dessa stipendier nu utgå, kan ses af det af A. T. Bruhn 1832 utfärdade Rectorsprogramm, enligt hvilket af Hvitfeldtska donationen under läseåret utdelats till studerande vid Götheborgs Elementarläroverk Rdr B:co 4,835, till studerande af Götheborgs Nation i Upsala 1,203: 16, till dito i Lund 1,165: 16, samt till bokinköp 42 Rdr.

Under en sådan verksamhet såsom Gymnasiilärare, och ledamot af Domcapitlet i embetsförvaltningen biståen- åldrige fader, beredde sig Lector W. att en dag blifva värdige efterträdare. Prestvigd d. 18 Nov. 1817, terade han med theologiska theser för pastoral-examen 5, och undergick samma examen d. 30 Apr. 1818. Vid psvalet i Maj månad s. å. blef han med 157 röster af uppförd i första rummet på förslaget, hvarefter han d. li utnämndes, och fick äfven han behålla extra-præben- Fjärås. Samma år Primus vid Theol. Doctors-promotio- och Ledamot af K. N. O. I sitt trettiondesjunde år in- d. i denna vidsträcktare verkningskrets utvecklade han eundransvärd kraft. "Det är allmänt erkändt, att han, m Styresman af sitt stift och vårdare af dess läroverk, k svenska Biskopar varit upphunnen, af ännu färre, om af någon, öfverträffad. Med den noggrannaste uppmärk- het och sorgfälligaste omvårdnad omfattade han alla de hans embetsförvaltning hörande angelägenheter, det reli- a och sedliga lifvets utveckling, den vetenskapliga bild- ens fortgång vid läroverken, folkundervisningen, fattig- örjningen o. s. v. Alla prester och lärare inom stiftet le han noga, följde deras tjenstgöring med en aldrig tnande uppmärksamhet, umgicks med dem, på ett sätt, förenade förmannens allvar med embetsbroderns vänlig- och hjertlighet, och utvidgade genom ofta upprepade etsresor sin bekantskap med dem och med församlingar tillstånd. Alla stiftets undervisningsanstalter förkofrades er hans styrelse, isynnerhet Gymnasium och Lärdoms- am i Götheborg, åt hvilka han äfven besörjde uppföran- af ett nytt prydligt och ändamålsenligt lärohus, hvilket år 1826 hade den tillfredsställelsen att inviga till dess ämmelse. För lärjungare förblef han hvad han varit så- lärare, en faderlig vän, som uppmuntrade och belönade s flit, gladde sig åt deras framsteg, och afhjelpte deras of genom ofta betydliga understöd, hvilka ej sällan fort- äfven efter deras afgång till universitetet."

Missions-, Bibel- och Nykterhets-Sällskaper stiftades tillväxte i Götheborg under hans vård. Prestmöten han åren 1822, 1831 och 1836. Hans tal och embets- ttelser vid dessa tillfällen äro tryckta, och i förening de acter, han vid talrika kyrkovisitationer i detta stift lemnat, vittna de om en kraftfull verksamhet och nog- n kännedom af stiftets hela tillstånd.

Det anseende, W. vunnit såsom utmärkt lärare och nitisk ephorus föranledde hans kallande (1826) till ledamot af den Comité, som under H. K. H. Kronprinsens ordförande hade att granska behofven af förbättring i Rikets Läroverk. I dessa comité-öfverläggningar tog han verksam del, och påyrkade blott af verkligt behof påkallade och småningom fortgående förbättringar.

Adlad tillika med sina syskon 1799 intog han vid 1800 års riksdag plats på svenska Riddarhuset, såsom fullmäktig för ätten af Darelli (medan äldre brodren uppträdde såsom caput för den Wingårdska), och afgaf ett förslag till förändradt representationssätt. Utnämnd till Biskop tog han sitt inträde i Presteståndet under 1818 års riksdag, och förrättade vid dess kort derefter inträffade slut riksdags-predikan. Vid 1823 års riksdag ledamot af Ekonomi- och Expeditions-Utskotten, ledde han dessutom såsom ordförande de Presteståndets Ecclesiastik-utskotts pastoral-afdelning, hvarest nya evangelii-bokens granskning förebades. Utomordentligt inflytande erhöll han vid de nästföljande riksdagarne 1828—30 samt 1834—35, dels såsom vice Talman, dels såsom ledamot af Constitutions-Utskottet, i hvilken egenskap han vid den sistnämnda riksdagen bekämpade den redan då väckta frågan om riksståndens utväljande genom samfälda val.

Känd såsom en af kyrkans och statens fastaste pel blef W., sedan han vid Erkebiskopsledigheten 1837, jemte Wallin och Franzén, blifvit uppförd i förslagets andra rum efter Wallins död 1839 enhälligt uppförd i första rum på förslaget *), och d. 28 Sept. utnämnd till Erkebisk och Upsala Akad:s Pro-Canceller. Till Upsala ankom h med ett af politiska motståndare förhättradt namn, så många, hvilka låtit tidningsförtal inverka på sina omdöm voro på förhand intagne emot honom. Upphöjd öfver popularitetsjagt var han för stolt och för samvetsgrann någonsin använda smicker och förställning för att omstäm opinionen, oaktadt han i sitt ensamma lif väl kunde h behof af kärlek, och för ingen del var känslolös för den. Med tiden måste likväl den akademiska ungdomen i sin P Canceller upptäcka och värdera en faderlig vän och väl-rare. Af de hos en Svea Rikes Erkebiskop erforderliga m faldiga egenskaper saknade han ingen. Hans vård af såväl Kyrkans som Läroverkens angelägenheter var ej i

*) I Erkestiftet hade likväl Franzén och Rutsch flera röster.

re utmärkt, än förvaltningen af hans förra Biskopsembete. Ännu hade ålderdom och en aftagande helsa föga försvagat hans verksamhet. De årligen i det vidsträckta stiftet företagna embetsresorna, för att taga kännedom på stället af församlingarnas angelägenheter, voro, såsom han sjelf förklarade, de angenämaste af hans åligganden. Sin kännedom af stiftets tillstånd ådagalade han bland annat genom den sammanställning deraf, hvilken han gaf vid det år 1843 hållna Prestmötet. Äfven här upplifvade han Bibelsällskapet och föranstaltade Missionspredikningar och sammanskott för begge dessa ändamål. Genom förord hos Regeringen och Rikets Ständer främjade han Universitetets välgång. Cathedralskolan, som utgjorde hans ögonsten, uppblomstrade under hans auspicier med allt större anseende samt ökadt antal af lärare och lärjungar. Fördragsam mot de nyare undervisnings-methoderna, föredrog han den äldre, med inpassande af sednare förbättringar. Många af de studerande åtnjöto understöd af hans frikostighet, hvilken på samma sätt röjde sig i årligen förnyade gåfvor åt de utmärktare bland dem, som invigdes till prestembetet.

Alltid yttrande en vemodig olust, då riksdagskallelsen förestod, egnade han likväl äfven åt dessa pligter sitt vanliga allvar och nit, af naturen likasom kallad till politisk chef. Redan förut själen inom det parti, han tillhörde, kan han sägas under de fyra riksdagarne, som under hans Erkebiskopstid inträffade, såsom Talman i ordets hela bemärkelse hafva ledt förhandlingarne i Preståndet. Kanske har, under de sednaste trenne decennierna, ingen bland landets lagstiftare på riksdagsärendenas gång utöfvat ett så vidsträckt och långvarigt inflytande, som han. "Hans riksdagsmanna-verksamhet har blifyit ganska olika bedömd: högt berömd af dem, som i politiska åsigter med honom öfverensstämt, har den blifvit bittert tadlad af hans motståndare, hvilka betraktat honom såsom en af de mäktigaste och ihärdigaste försvarare af vårt ännu bestående samhällsskick, och en afgjord fiende till de af dem yrkade stora omskapningar. Obestridligt är det att han älskade en stark, men lagbunden, Konungamakt, och sökte motverka allt, som han trodde leda till dess försvagande; att han, med från barndomen bibehållna minnen af den stora franska statshvälfningens blodiga uppträden, och med ytterligare varningar hemtade af efterföljande tiders i så många länder olycksbringande skakningar, lifligt fruktade alla våldsamma omstörtningar af vårt närvarande samhällstillstånd, och att han trodde dess ofull-

komligheter endast småningom, genom visa och varsam förbättringar, kunna och böra afhjelpas. Huruvida han denna sin fruktan för omstörtningar någon gång förde en alltför långt sträckt försigtighet, och till motstånd äfven mot en eller annan af tidens rätt förstådda kraf påkallad förändring, må här lemnas oafgjordt" (det är personalierna som citeras). "En oväldig, lugnt pröfvande efterverld må döma härom. Men om den ock ej i allt skulle gilla hans åsigter eller den af hans lifliga lynne föranledda polemiska skärpa med hvilken han stundom framställde dem, skall den dock säkerligen göra rättvisa åt den ofta misskända renheten i hans åsigter, åt hans orubbliga trohet mot sin Konung, och hans varma kärlek till sitt fädernesland; äfvensom den skall erkänna, hvad äfven hans motståndare lemnat obestridt, den oafbrutna uppmärksamhet och omfattande sakkännedom med hvilken han följde alla, och deribland äfven de för hans embete mest främmande ärendens gång, den klarhet och styrka, med hvilken han framställde och utvecklade sina tankar, det stora inflytande han derigenom utöfvade inom sitt Stånd, den öfverlägsna skicklighet, med hvilken han, såsom dess Ordförande, ledde öfverläggningarne, och ändtligen den charaktersfasthet, conseqvens och ståndaktighet, med hvilken han försvarade hvad han ansåg för ledande till fäderneslandets välfärd, utan att genom smädelser, hån, hot, eller ens genom det yttre våld, för hvilket han mer än en gång var blottställd, låta förmå sig att en hårsmån afvika ifrån sin öfvertygelse." "Hans mod", säger Palmblad, "sattes på hårda prof: under tvenne riksdagar vid vissa kriser, då tidningarne retat pöbeln mot honom, bestormades mer än en natt hans fönster med stenar, och om dagarna hörde han på gatorna hotelser rigtas mot sin person; men han förändrade icke, i trots af alla böner och föreställningar, hvarken boning eller sofkammare, och fortsatte i allt lugn, stundom åkande, stundom vandrande, sin väg fram. Detta mod väckte till och med fiendernas beundran: den publicistiska smädelsen mildrades efterhand, så att anfallen under sista riksdagen blefvo temligen lindriga och mera sällsynta."

Uti mångsidig bildning och classisk lärdom anses Erkebiskop af W. hafva stått högre än någon af hans företrädare sedan Benzeliernas dagar. Den kärlek, han såsom barn och yngling fattat till vetenskaper, bibehöll han under hela sin lefnad, om ock embetsbefattningar hindrade honom att uteslutande eller företrädesvis öfverlemna sig åt studier. Han läste allt det förnämsta ej blott inom den theologi

en den historiska, statsvetenskapliga och esthetiska ens område; egde en betydlig boksamling, och höll theologiska, isynnerhet engelska, tidskrifter. Med tillfredsställelse följde han christendomens spridning ande verldsdelar och redogjorde så väl för dessa, andra den gudomliga lärans framsteg dels i ett skrifter, dels i journaler, som af andra utgåf- röfrigt utgöras hans skrifter af Embetsberättelser, gar och Tal vid hvarjehanda offentliga tillfällen. stmöteshandlingar väckte allmännelig beundran och städes hafva blifvit tagna till mönster. De inne- and annat revyer öfver den nyare litteraturen, ej theologiska och philosophiska, utan äfven i nästan ;a vetenskaper. Talareförmågan egde han i ovanligt l, ehuru mindre understödd af röstens styrka. I oviserade föredraget var han stor mästare. Hans ;dt oemotståndliga öfvertalningsförmåga gjorde ho- om motståndare fruktansvärd. Hvad han vid riks- ler vid högtidliga tillfällen muntligen anförde, väckte pmärksamhet. Äfven såsom latinsk orator var han Hans vältalighet var dock af en ganska egen och art, föga egnad att blifva populär. En hoppressad stundom tvära antithetiska vändningar och ovan- än ofta fyndiga, ordbildningar, kräfver åtminstone, klart fattas, en spänd eftertanke. På sina ställen ; hans skrifart till och med otydlig och ej alldeles affectation. Öfverhufvud utmärka sig likväl hans Tal ikt förråd af höga tankar och blixtrande idéer, ut- med sinnrikhet och classisk finhet.

d en eld i lynnet, som föga dämpades af ålderdo- 5, sjelf i sina tal lakoniskt energisk, mindre älskare 's än af *things*, var han i comitéer, consistorier och lagar en fiende till ordrika discussioner, långa an- och parlamentariskt ordsvammel, och kunde icke ndertrycka denna otålighet, som var det enda fel ebrådde honom som Ordförande. Hans utmärkta för- h klara uppfattning förnekade sig aldrig, då han så- förande ledde öfverläggningarne. — Ytterst punktlig entlig i allt infann han sig, så på embetsrummet bjudningar, vanligen på klockslaget, ja till och med itminstone förgick en längre tid, innan han kunde g vid den akademiska qvarten, universiteternas pri- "

jag icke, ehuru ej så sällan mera bestämd man, ... gillade." — "Några af mina åtgärder i Vermland ... någon uppmärksamhet på min person äfven i ... ehuru jag nog sällan infann mig der; men af mina Berättelser var jag fördelaktigt känd, synnerligen ... utrymme jag uti dem beredt mig inom det gamla ... trånga gränsor, att något resonera om ortförhålla... flytande på hela rikets förkofran och välstånd. ... dem ingingo många paradoxer; men det var så ... och man påstod verkligen, att dessa mina två förstä... telser skulle hafva föranledt formen för de sederm... städes utgifna berättelserna, äfvensom tillkomsten af ... föreskrifterna i detta afseende." — "Skulle icke ... min person och mina välvilliga afsigter samt oftast ... åtgärder qvarvara uti orten; fåfängt blir det då allti... Landshöfding att sjelf göra sig påmind efter sin afflyt...

I början af Maj 1840 reste Landshöfding af W. till S... holm, emedan han från dåvarande Landtmarskalken ... Otto Palmstierna fått bref om att han borde infinna ... riksdagen, och äfven af Brukspatroner blifvit uppma... bevaka deras angelägenheter uti Bevillnings-Utskottet. ... jag vetat hvad som förestod mig", säger han, "skul... aldrig rest från orten, der jag befann mig så väl och ... nit menniskors förtroende. Någon äregirighet fanns ... min själ, och jag ansåg mig hafva fått utmärkelser ... samt ville endast gagna med min erfarenhet, der jag ... mig få stanna tills vår Herre behagade kalla mig." ... i Nerike mötte han en emissarie, som skulle fortskynd... resa. Vid anmälan på slottet mottog honom genast ... gen med dessa ord: "Ni kommer som från himmele... skall ni blifva Stats-Råd — välkommen min vän!" ... invändningar hjelpte, svarade W. med ögonen vänd... höjden: "Nå! så må det då ske i Guds namn, och ja... himmelen till vittne, som Eders Majestät först b... nämna, det jag endast emottager detta höga förtroe... att samvetsgrannt söka fästa Eders Maj:ts uppmär... vid möjligheten för E. Maj:t af att kunna kompromet... genom sin liflighet och oftast billiga förtrytsambe... beder att mig medgifves vid sådana tillfällen få påm... början af detta samtal, då jag tror det behöfvas." ... blef svaret — "jag tycker om er uppriktighet, och ... ju bekanta från gammalt. Ni har både militäriskt ... tiskt *courage*; vi skola åter göra en kampanj tillsa... ni blir konsultativt Statsråd, emedan Palmstierna få...

■följen." Då emellertid H. Exc. De Geer endast med för-
■ll, att Ständerna skulle få blifva tillsammans för att af-
■ hvad de påbörjat, ville öfvertaga landtmarskalksstaf-
, blef W. i den s. k. Ministèren Posse-Stierneld "skuffad
finansportföljen tillsvidare", under det Palmstierna länge
: fick behålla sin käpp på Riddarhuset. "Jag hade vis-
igen icke den lättaste befattningen", säger W., "att in-
Konung Carl Johan besörja de financiella ärendernas an-
■sfulla föredragning under 1840 års riksdag, då oftast
■gor förekommo, hvilka skulle väcka Konungen till mot-
■nd och dermed förmodadt elakt lynne, med thy åtföljande
■pa svar. Jag bekänner, att jag i de flesta fall var inne
Konungens motstånd, såsom välgrundadt enligt min öfver-
■else; men icke så i svaren. — För att komma till upp-
f· med svarets afgifvande, bekänner jag, att jag begag-
■e mig af den listen att leda — icke missleda — min Ko-
■g, som oftast hedrade mig med benämningen *frère d'ar-*
■, in på hans tyska kampanjer, der vi ofta kommo i en
financiella målet ganska främmande vidlyftig disput om
■a lokaler, samt byars namn och belägenhet; intill dess
vågade mig fram, i anseende till de flera mål, som fun-
■ på listan, att föreslå ajourneringen, hvilket villigt bi-
■s, äfvensom nästan alla de följande målen; ty elaka lyn-
var borta, och minnet af förflutna ärorika tider hade
■onat hjelten med den närvarande tidens lumpna gnabb
Påfvens skägg, och dess alla andra tiders öfvervägande
■eologi. Sådant gick an på den tiden, då man hade Be-
■ningar, hvaruti man kunde nöta kanterna af sig på hvar-
■ra utan protokoller." — "Ministèren af d. 16 Maj hade
■satt sig, att, äfven under faran att misshaga, söka i
■ligaste måtto förekomma, att den vördnadsvärde monar-
■ skulle i hettan, eller känslan af förolämpningarna, kom-
■mettera sig." På ett annat ställe yttrar Statsrådet af W.:
■ expression uti sjelfva konstitutions-utskottet vid gransk-
■gen af statsrådsprotokollerna har jag erfarit: nämligen,
: man förundrat sig öfver att jag kunnat hålla tungan så
■t i munnen vid ganska kinkiga financiella frågor — och
■rföre månne detta? Icke tillskrifver jag det en min egen
■re skarpsinnighet; nej, det utgick från Brahes råd och
■ ädle Konungs egen skarpsinnighet och rätta uppfattning
det tillbörliga, då han fick tänka på saken i lugn och då
: gifna rådet var godt och nyttigt."

Vid fyllda 65 år, och efter att sista året (då Stats-
■et Munthe öfvertagit finansportföljen) hafva varit konsul-

Erkebiskop af W. har förrättat jordfästningen
Carl XIV Johan, krönt DD. MM. Kon. Oscar
Josephina, confirmerat DD. KK. HH. Kronpr
garne af Upland, Östergöthland och Dalarne
san Eugenie, och med vigsel förenat DD. KK.
prinsen Carl och Kronprinsessan Lovisa.

W. blef Ledamot af K. Vet. och Vitt.-Sam
theborg 1805, dess Ordf. 1811 och
kreterare i Götheborgs Stifts Bibelsällsk. 1815; O
Ordf. i Stiftets Vexelunderv.-sällsk. [illegible]; stiftade
med H. Exc. M. Rosenblad Svenska Missions-säll
corresp. Led. af K. Landtbruks-Akad. 1815,
Läns Hushållssällskaper; corresp. Led. af Samf.
Handl. rör. Skand. Hist. 1815; Hedersled. af K.
och Ant.-Akad. 1830, dess President 1834; Led.
Pro Patria, Linnéiska Sällsk. och Trädgårdsfören.
betande Led. af K. Oldskr.-Selsk. a. å.; En af
i Svenska Akad. 1837; Led. af K. Vet.-Akad. 1838;
af K. Norske Vidensk.-Selsk. i Trondhiem s. å.;
af Sv. Nykterhets-Sällsk. s. å.; d:o af K. Vet.-
sala 1839; af Konungen utnämnd till Ledamot i
missionen 1841, äfvensom 1844 till Ordf. i det
hvilket borde granska de Akad. Constitutionerna;
Hist. Theol. Sällsk. i Leipzig 1845.

Commendeur af K. N. O. sedan 1824 utnämnd
1841 till andelig Ledamot af Seraphimer-Orden, vi
ket tillfälle han tog till valspråk *Constans Fiducia*
hvilket, med en anspelning på initialerna till hans
antyder hans fasta förtröstan på det Sannas slutliga
Efter Kon. Oscars kröning, 1844, erhöll W. af H
utmärkelsen af ett ytterst dyrbart Erkebiskops-kors i j

År 1807 ingick dåvarande Lector af W. i äkt
med *Anna Fredrika Åkerman*, en dotter af Landsk
raren F. M. Åkerman och Inga Otterdahl.

Hvad i öfrigt angår W:s enskilda lif och charak
som menniska, må den competente nekrolog-författare
som flerestädes i det föregående, hafva ordet. "V
ärelysten: — hvarför skulle vi icke erkänna det? -
icke ärelysten, på små själars vis, efter titlar och
handklappningar, utan efter de vettiges och godas
och bifall. Utan en sådan slags ärelystnad finnes,
tro, knappt någon stor man. Om han sträfvade efte
sta platsen i kyrkan, så var det mindre för glansens
än derför att den erbjöd det vidsträcktaste fältet

märande verksamhet. Då han med sin politiska bekän- ... nader en sådan partiernas gäsningstid, som den när- ...de, icke på en gång kunde vinna hopens och de upp- ...es beröm, tvekade han intet ögonblick i valet. — — ... person, hvilken såsom offentlig man var så bergfast, ...rnstark, var dock inom sitt husliga område den mest ... och godhjertade. Hans godhet mot betjening och ...efolk lärer, enligt ryktet, gått nära nog till flathet, ...tt husbondens vilja icke lärer varit den sonveräna i ...a huset." Men det är alldeles icke ovanligt att de con- ...ative inom sitt eget hus afvika från den monarchiska ...ipen, liksom å andra sidan de ultra-liberale inom sin ... pläga bannlysa all opposition och sjelfva constituera ...om despoter. Det blef ej Erkebiskop af W. beskärdt, ... äktenskapet finna sällheten: hans öfverseende med den ...rliga makan lärer varit exemplariskt, så länge det var ...igt att behålla henne i huset, och en faders glädje blef ... icke heller förunnad. Hjertats varmaste känslor voro ...les egnade åt brodren, Statsrådet, och åt systern, enke- ...innan Wrangel, hvilken genom sin vistelse hos honom ...ufvade hans sista år och gjorde huset mindre tomt."

"Det följer af sig sjelft, att den frikostige mannen, så- Pastor i sitt præbende, var långt ifrån att vara sträng ...ttigheternas" uttagande: hans eftergifter under de tvenne ... missväxtåren lära sammanräknade uppgått till en icke ...ydlig summa. Hans egna lefnadsomkostnader voro icke ...s enkel, högst måttlig och återhållsam, för egen del ...kterhetsvän", men fördragsam mot svagare, var han i ...dagelifvet ingen vän af ståt, yppighet och öfverflöd; ... när det i Erkebiskopshuset gåfvos fester och represen- ...ons-måltider, tillgick allt rundeligen. — Erkeb. af W:s ...sta njutningar bestodo, jemte utöfvandet af pligter, i ...lier och umgänge med kunskapsrika män: dessa samtal ...ddades å hans sida med skämt och qvicka och glättiga ...ll. Hans fiender upprepade ideligen, att han var "falsk", ...akspinnare." Snarare var det hos honom ett fel att han ...f uppriktigheten nog långt: han yttrade sig ej allenast ...rbehållsamt, utan stötte någongång, ehuru ouppsåtligt, ...med honom samspråkande genom ett infall, en skämtande ...ärkning, hvilket han ej alltid kunde tillbakahålla, utan att ...k vara en vän af satiren, åtminstone icke den förolämp- ...de. Ehuru han icke egde sin broders jovialitet och mi- ...riska rättframhet, egde båda dock i sin charakter åtskil- ... gemensamt: glättigheten, godhjertigheten, lifligheten,

skämtet; men med allt detta hade den presterliga br
i sitt väsende, sin hållning och i sina uttryck, någ
fint, förnämt, hvilket många tyckas hafva ansett för d
matiskt." — "Ehuru han aldrig glömde sin värdighet"
skrifver en annan —, "och man i hans närvaro alltid
erfara hans öfverlägsenhet, kändes detta likväl aldrig p
tryckande sätt. Det låg en så enkel vänlighet, en så ö
förtrolighet, en stundom, om jag så får uttrycka mig,
rande lekfullhet i hans väsen, att man kände sig tvinga
hålla af honom, på samma gång som man hänfördes af
snillrika lifligheten, den spritttande qvickheten i hans
versation. Af naturen gladlynt, skämtade han gerna,
en viss godmodig satir, framkallad af qvickheten, men
mildrad af det goda hjertat, lekte ofta på hans läppar,
detta var vanligen också det enda vapen, han använde
dem, som i det offentliga uppträdde emot honom; —
till och med den mot honom upphetsade pöbelns anfall
hot kunde endast aflocka honom ett muntert skämt.
mänhet mild och öfverseende, var det endast emot råhe
under hvilken drägt eller hvilken form den än visade
som han var oförsonlig. Han gisslade den ständigt,
hela hans offentliga lif företer äfven en oafbruten kamp
densamma."

Alltifrån sin barndom hade W. icke njutit någon
helsa, men ändock länge bibehållit den genom ett allti
taget måttligt lefnadesätt. Under sina sednare år best
mer eller mindre lidande, har han denna plåga med
undransvärd själskraft. Den mäktige anden visade s
grande öfver kroppen. Helsotillståndet syntes än
gifva anledning till någon synnerlig fruktan, då han
till det riksmöte, som för honom skulle blifva det
Under riksdagens fortgång började likväl hans krafte
under vid ansträngningarne, och då han i Juni 1851
kom till Upsala, för att bevista den förestående Ma
promotionen, skönjdes af hans utseende, att han var
ligt försvagad, ehuru han icke mycket låtsade derom
möda kunde han taga del i ungdomsfesten, och kor
densamma nedlades han på sjuksängen. Efter några
förbättrades tillståndet; men i stället för att qvarstan
att återställa sina krafter, trodde han sig åter bör
lugnet åt riksdagsbråket. Förnyade sjukdoms-anstötar
de snart afbrott i hans återbegynta verksamhet, och
icke mer förmådde intaga den talmansstol, han i de
prydt och försvarat, men genom några ord i slutet

get till Cleri Comitialis circulär, som för ståndet upp-
les, tillkännagaf det sjukdomsförfall, som för honom in-
fat, reste sig hans ståndsbröder alla, utan åtskillnad på
litisk färg, afbröto sin plenarsession och begåfvo sig till
a vördade förmannens boning, för att gifva honom sitt
masste farväl. Efter ett djupt rörande afsked från sitt
kade Presteständ, då den halfdöde patriarchen, mera med
ar och åtbörder än med ord, gaf dem alla sitt hjertas
rmaste välsignelse, och efter att äfven från thronen hafva
fvit hugnad med de utmärktaste bevis af ynnest och del-
gande, afreste han d. 9 Aug. till sin nära Upsala belägna
ckra landtegendom Sunnersta, der under sorgfällig läkare-
rd hans tillstånd i början något förbättrades; men snart
erkommo efter en lindrig förkylning de oroande sympto-
rna, och sista veckan anade han sitt nära förestående slut.
älskrafterna voro dock ännu så oförsvagade, att han låg
ande på sin sjukbädd nästan intill det ögonblick, då han
nom en slemqväfning d. 19 Sept. 1851 kl. ½ 11 f. m.
lla hänslumrade till ett högre lif, då blott några dagar
tades i hans sjuttionde år.

Den 16 Jan. 1849 skänkte Erkeb. W. 4000 Rdr b:co,
araf årliga afkastningen fördelas i fyra lika stora stipen-
er för studerande af Erkestiftets trenne nationer och den
theborgska. Genom sitt testamente förärade han till Up-
a Akademi sitt dyrbara Bibliothek, och förordnade äfven,
: penningvärdet af det briljanterade Erkebiskops-kors, hvil-
t han af Konungen erhållit, skall bilda ett capital, hvars
iga ränta skall användas till understöd åt skickliga yng-
gar, som ingå i prest-embetet.

Statsrådet Joh. af Wingård tecknade 1846 i sina Min-
n följande lefnads-öfversigt och jemförelse: "Genom det
: min bror till mig afstod sin Fändriks-fullmakt, kom hvar
h en af oss på sin bestämda väg, som i tidernas längd
de oss båda så långt vägadt var på embetsmannabanorna.
rallela gingo de utan att vi någonsin kunde komma i kon-
kt med hvarandra, blott fägna oss åt hvarandras framgång
sin bestämda bana. Besynnerligt nog inträffade det så,
: då jag här i Stockholm tog min Artilleri-examen, från
ilken jag kan datera en stor del af den lycka jag gjort,
k han Magistergraden med utmärkelse i Upsala. På min
:te födelsedag anlände jag till Carlstad som Landshöfding,
h på sin 36:te födelsedag biskopsvigdes han i Jakobs
rka. Samma år, som han tillträdde Erkebiskops-embetet,
ef jag Statsråd; och följas åt skola vi i döden: ty vid

foten af föräldrarnas graf på Tölö kyrkogård i norra Ell-land ha vi byggt vår gemensamma, hvaruppå dödsdagen endast saknas å den stora stenen."

Skrifter: Disputationer (se ofvanf.), samt Theser vid Gymnasium i Götheborg. — Af Rector till Gymnasii-Ungdomen vid läsetidens början 1811. Götheb. 1812. — Herdabref till Götheborgs Stifts Presterskap 1818, omtr. 1839. — Åminnelsetal i Götheborgs Vet. och Vitt.-Samhälle öfver Biskopen Dr. Johan Wingård. 1818. — Anförande vid Kyrkstämman d. 31 Oct. rör. Nya Psalmbokens antagande vid Domkyrkoförsamlingen. Götheb. 1820. — Andliga Tal H. 1. Ups. 1821. — Predikan vid Riksdagens slut 1824. Sthm 1825. — Tal vid Skolans i Mölndal Invigning 1824 (införd i Jenaische Litt.-Zeitung). — Tal vid Gymnasii- och Skolhusets Invigning i Götheborg 1826. — Tal vid Grundstenens läggande till Carl Johans kyrka och sedan vid denna kyrkas invigning. — Tal vid Altarprydnadernas invigning i Götheborgs Domkyrka. Götheb. 1827. — Predikan på Jubeldagen d. 28 Nov. 1830. Ib. 1831. — Tal vid K. Gustaf II Adolphs Åminnelsefest d. 6 Nov. 1832. — Tal vid den första Missionsbön i Stockholm 1835. — Åminnelsetal öfver Landsh. Gr. A. P. v. Rosen, Grosshandl. Erhard Lederdorff, Med. Dr. P. Dubb, Prosten Åstrand, Theol. Dr. Wieslander, samt i Sv. Akad. öfver H. Exc. Gr. Gustaf Lagerbjelke (Inträdestal 1838). — Tal och Berättelser vid Prestmötena i Götheborg 1822. 1831 och 1836, i Handlingarne. — Latinska och Svenska Tal vid Prestmötet i Upsala 1843. — Predikan på Christi Förklaringsdag, hållen till afsked i Götheborgs Domkyrka 1841. — Tal vid D. K. H. Prinsarnes första Nattvardsgång. — Tal, då Pastor Primarius Dr. Hagberg i Storkyrkan, Kyrkoh. Lect. Lindgren i Solna, Kyrkoh. Holmgren i Haksta inställdes i embetet. — Förmaningsord i Adelsö kyrka d. 3 Aug. 1840. Sthm s. å. — Nyårshelsning till Erkestiftets vördige presterskap. Ups. 1842. — Tal, då Seminarium för Erkestiftets Folkskollärare invigdes d. 6 Maj 1843. — Tal i Upsala Prestsällskap *om Missionerna* d. 24 Jan. 1844, och å samma Sällskaps vägnar på Luthers dödsdag d. 18 Febr. 1846. — Öfversigt af Christna Kyrkans sednare händelser och nuvarande tillstånd. Ups. 1843, öfversatt på Engelska under titel: Review of the latest events and present State of the Church of Christ. London 1845. — Läsning i andliga ämnen. H. 1—3. Ups. 1846—49. Tal i Götheborgs och Upsala Stifts Bibelsällskapers Berättelser. — Afhandlingar, Lefnadsteckningar, Recensioner och Artiklar i flera Tidskrifter och Tidningar.

(Källor: Lefnadsteckning (af Statsrådet Grubbe) tryckt jemte Likpredikan af Dr. Anjou. — Nekrologer i Tidn. Tiden (af Prof. Palmblad, med autobiogr. uppgifter), Post- och Inr.-Tidningar m. fl. — "Norden", Skand. National-Kalender för år 1852. — Matriklar och Herdaminnen.) A. F.

Tillägg.

VASSENIUS, BIRGER.

afvudkällan för denna mans lefvernesbeskrifning, Gothenii paentation, hvilken ej blifvit tryckt, var före biographiens författanförgäfves efterspanad. Hr C. W. S. har nu uti Götheborgs Conorii Archiv funnit ett dylikt manuscript in Fol., som synes vara Gothenii hand, hvarur till de förut meddelade torftiga notiserna läggas följande såsom fyllnad.

Födelsedagen var d. 26 Sept., stället Mankärr. Fadren Drabant och "tjente i skånska ofriden" under Carl XI. en hette *Martha Thorstensdotter*. "Medellöshet höll Venersborgs skola öfver tiden och tillfället", hvarefter uppgifne dag, intogs i 2:a classen af Skara Trivial- . Såsom en ovanligt rask skolepilt flyttades han 1705 76 kamrater från nämnde class directe till den fjerde, fter 1707 öfver 37 andra till Gymnasium. Under hela asiitiden anförtroddes honom en mängd hederliga mäns s undervisning. Biskop Svedberg och Consistorium pröfhonom till och med värdig att läsa uti skolan i stället Collegerna, när desse hade förfall. Biskopen gaf honom utom mer än en gång både penningar och böcker.

Såsom student blef han informator för en i Roslagen de faderlös cousin, med hvilken han under terminerna vistas i Upsala, ehuru med klen penningelön. År 1713 äckte V. genom bref för Astron. Prof. Elvius sin lust tidigare år för kunskapen "om planeternas och stjeras art m. m." och erhöll Professorns uppmuntrande svar framdeles biträde. Nu började V. för allvar studera ematiken. Under sitt vistande på landet gjorde han sig himmelsglob af trä, ett urverk till prim- och secundter, först af elgshorn, sedan af trä, en quadrant af sammateria m. m., "observerandes när andra sofvo, stjernoroch planeternas upp- och nedgång samt culminationer." 4 gjorde han sig en barometer, och "ovisst är om Rosn förut egt ett sådant instrument, som den tiden var synt i sjelfva Upsala." Sedan blef det nog allmänt, "då euse män både i Roslagen, Upland, Södermanland och ra orter förskaffade sig af honom desse väderspåmän." senii torftighet hade af barometerhandeln ej litet underl, och Elvius fägnade sig deröfver ogement. I Nov. 1716 nnade V. till philosophiska faculteten uträkningar på några förmörkelser, att vinna del af Stip. Reg., men lyckades

ej att vinna stipendiet förrän året derpå, sedan han, som en exercitie-disputation *de Planeta Venere* hade sig känd för sådan insigt i Astronomien, "som ingen i den tidens studerande innehade." Flitig åhörare af de blika föreläsningarne i de matematiska vetenskaperna, han sjelf sådana privatim för studerande af flera lands och genom Akad. Bibliothekarien E. Benzelii bemedling han äfven att gå "åtskilliga herrar af adeln tillhanda" undervisning i arithmetik och geometri. B. lemnade hi jemväl sin af lärda skrifvelser från de största mathem och physikens idkare uppfyllda brefbok att begagna, som den lilla astronomiska tuben, som då fanns på bi theket, att eftersöka Bernoullli comet, "hvilken för väntades i Maj 1719." — År 1721 o. följ. voro fön herrars söner från Vestergöthland af Bonde- och Lilli miljerna under V:ii handledning. Redan år 1722 tillföl nom den hedern att bli Led. af Vet.-Societeten i Up Han ingaf der, utom annat, sina barometriska observati för 1721 och 1722, och följde Benzelii råd att förs sig "ett par sköna tubglas" från England, med hvilk "så många vid Akademien studerande sökte förnöja och 1726 uti Physica coelesti cet." Erhöll 1722 stip. det han åtnjöt i fyra år. Hans privata collegier växte lertid år för år "in till nog afund", och "sjelfve Pro rerne förundrade sig öfver sådant tillopp, och en del a satte äfven sina söner hos honom privatim uti physici mathematicis." Vid slutet af s. å. hugnades han med A Cancellerens Exc. Cronhjelms löfte om befordran vid demien, "men en långsam väntan tycktes ge hoppet förlo Alltså lemnade V. Akademien 1726, och reste till sina föräldrar vid Venersborg.

Då Benzelius på sin resa att mottaga Götheborgs upphunnit Skara, anmodades V. genom bref att vara h till mötes i Romeled eller Götheborg. Afsigten var V. hit vid Gymnasium i stället för den gamle Math. Le Ramzius, "som var orkeslös men ville ha halfva lönen. fann sig nöjd dermed, och skötte lectionen med sådan gång, "under Benzelianska recommendationer hos hvar att orten tycktes på en gång liksom blifva mathema General M. Ribbings, Biskopens och andre förnäme söner, studenter och flere inställde sig hos V. att pri informeras. "Gymnasii ledamöterne likaledes." På stora C hålleberget lät han uppställa sin 20-fotiga tub, "att de på klara aftonstunder visa himmelens fägring"; men

der något oroades, blef stationen den mesta tiden på .Otterhällan. Vårtiderna tjente honom att uppå fälten staden öfva sina discentes i landtmäteriet, "på det tillmande hushållare på landet måtte vänjas att afmäta sina på egen hand." Han var föröfrigt mycket flitig att ungdomen ej blott i mathematik, physik, gnomonik och Globorum, utan ock i latinska språket. V. var ej ej heller Consistorialis, men examinerade prester ex o. Åren 1731 och 1738 var han Rector Gymnasii. "Efter Benzelii bortflyttning hade han skälmar och trolösa om sig, af hvilka han ingen satisfaction fick, och måste gripa sig an till att bibehålla sig vid sin auctorité."

Mer än en gång hade V. anbud från Skara att der an-vacante lectioner. Desslikes har han af höga gynnare it uppmanad att söka lediga professorater vid universit, men föregifvit vid de förra anbuden sin belåtenhet hvad han hade, och vid de sednare uppmaningarne sin -dighet.

Alltifrån 1714 hade V. blifvit ledd in på hypothesen vattenminskningen "af den anledning då fann i Roslavid Östhammar och Sanddika. Han gaf sin förtrogne sedermera Astron. Prof. A. Celsius sina tankar och obationer häröfver 1721 tillkänna. De båda beflitade sig r den tiden, hvar på sin ort, att samla egna och andras tagelser (jfr. Sv. Vet. Akad. Handl. 1743), och lärer V. it den förste bland våra mathematici, som sökt utröna erns stigande och fallande. V. upptäckte sina tankar vattuminskningen för E. Benzelius först i Upsala 1722, då utan bifall, och åter i Götheborg 1728 och följ. a, då andragna observationer, gjorda vid Vesterhafvet, tes gynna bemälta hypo..es, dock ännu icke till fullkomnöje. Han brefvexlade sedan härom med åtskilliga lärde och försäkrade sig alldeles om hypothesens riktighet. — kunde på sin ålderdom ej nog förundra sig öfver dem, ej kunde se, huru af vattnet flera slags täta kroppar gen tillkomma, "hvilka antingen så förblifva eller omr till jord förvandlas", som äfven af vattnet fått sin föruppriunelse "likmätigt Skriftens vittnesbörd." Han "hyock många andra stycken uti rebus naturalibus, hvilka syntes orimliga, men i framtiden torde bekräftas." V. ock "den förste i Sverige, som utan annan anledning än tt lust för Astronomien uträknade Veneris gång under m 1761, 26 Maj g. st. och samma märkvärdighet framuti sin disputation de Plan. Venere 44 år förr än den

infoll och förrän Hellejus läx var bekant hos [illegible] matiens." — Rörande V:s allmänneliga vet [illegible] het, att, särdeles af de sednaste, vid 8000 ex. [illegible] till Norge.

V. säges hafva varit aldrig mycket glad [illegible] han anställde förmörkelse-observationer; ej heller [illegible] utan alltid munter och jemn till sinnes. En [illegible] är likväl, att han var "en melancholicus och hyp[illegible] Han var "nog flitig att läsa för sig sjelf, dock ej [illegible] hänga sittan öfver böker, utan gick af och an på [illegible] mare eller om sommaren ut på fältet i nejden af [illegible] den, der han hade utvalt sig två ställen till att [illegible] roa sig med stenkastning till någon viss gräns, och [illegible] der han på sådant sätt med den eller dem, som [illegible] med sig ut; ty alltid skulle han ha någon med [illegible] rande hans umgängeslif heter det: "han umgicks ej [illegible] dra än sådane, som hade mycken pieté, alltså med få." Sedan han blifvit gift, "kom han i mera, och mycket inskränkt umgänge." Han var "snygg och [illegible] att bry sig om modet", som han föraktade: "Liten ten, gick något stupa, men red nästan stupinut." [illegible] år, alltifrån sin bästa ålder, var han nästan dag[illegible] gripen af svindel, och "ofta visade sig 2 eller fler af åtskilliga färgor för ögonen." En noggrann diet [illegible] honom dock en hög ålder.

Vassenius var tvenne gånger gift: 1) 1734 me[illegible] *lotta Borg*, dotter af Öfver-Inspect. vid Sjötullen [illegible] ping Vedich Borg och Anna B. Lindeflycht. Hade m[illegible] fyra barn. 2) 1745 med *Ebba Regina Spaak*, dott[illegible] Postmästare och Tullnär i Uddevalla.

WEIDMAN, THURE.

Ur en handskrifven biographi af P. G. A. må följande [illegible]

Weidman hörde till den bekanta skolan af ante[illegible] ska linguister, hvilka i sin höga uppskattning af [illegible] tungomålet, såsom hela menniskligheteus urspråk, lad[illegible] nerlig vigt vid sjelfva bokstafstecknen deruti. Den hade i W:s ungdom vid Lunds Akademi ifriga be[illegible] (Proff. Laurell, Sommelius, Bisk. Engeström m. fl.); först genom Mathias Norbergs uddiga sarkasmer [illegible] och från detta lärosäte förafskedad. W. öfvade sin[illegible] het på detta fält icke blott uti sin exercitie-disputat[illegible] *pondere argumentorum quorundam contra hypothesi[illegible] litterarum Hebræarum interni)*; utan ock i flera and[illegible]

han från öfra cathedern försvarade. I sin *Dissertatio moralis de divisione legum divinarum* indelar han dessa *leges* uti *naturales et positivæ*, hvilka sednare åter sönderfalla uti *paradisiacæ*, *antediluvianæ*, *Noachidicæ* etc. — I ett omdöme öfver Theol. Prof. Dr. Weidmans dissertationer är något svårt att gifva minnestalaren full rätt. Visserligen är W. renlärig, men hjertlig är han icke; bestämda äro väl hans theologiska definitioner, men icke är det någon vetenskaplig systematik i hans demonstrationssätt. Sophist är han visst icke; men icke heller är han någon dialecticus. Väl är det möjligt att han i själ och hjerta var tolerant mot mysticismen, men icke framlyser särdeles fördragsamhet i hans disputationer. Tvärtom illustrerar han sina theologiska vedersakare med epitheter sådana som *infernalis*, *diabolicus*, *asinius*, *robiosus*, *vesanus*.

WINGÅRD, JOHAN.

När Domprostembetet uti Götheborg i ledigheten efter Dr. Ekebom skulle 1785 tillsättas, anmälde sig eller anmäldes ett temligen stort antal sökande, bland dem en och annan utmärkt man. Biskop Wingård sällade sig till dem först sedan en kunglig skrifvelse hunnit införväntas, som försäkrade vederbörande om K. Maj:ts bifall eller rättare önskan till förslaget att Biskops- och Domprost-embetena denna gång förenades i en person. Denna skrifvelse, från E. Schröderheim, till Commercerådet och Polisborgmästaren i Götheborg Petersson (Justitiæborgmäst. hette Brusewitz), är af så märkvärdig art, att derur ord för ord må följande anföras. Deri "förmäler Hr Statssekreteraren, hurusom H. K. Maj:t blifvit underrättad, att vid nuvarande ledighet af Domprosteriet i Götheborg en stor del af stadens invånare torde af kärlek och tillgifvenhet för stiftets Biskop H. H. Wingård vilja kalla honom till Domprost och jemte Biskopsembetet såmedelst anförtro honom Domprostbeställningen, men att några deribland torde hysa den farhågan att på detta sättet dessa begge embeten skulle för alltid bli förenade och stadens privilegier vid Domprostembetet försvinna. Men som allt intrång i privilegier är vida skiljdt från H. Maj:ts nådiga afsigt och en sådan impression kunde betaga församlingen en fullkomlig frihet vid detta tillfälle att visa förtroende för en man, hvilken K. Maj:t med nåd och ynnest alltid omfattat och hvars förmån alltid är K. Maj:t behagelig, så har Hr Statssekreteraren undfått nådig befallning att

om K. Maj:ts tänkesätt både underrätta Hr Borgmästaren och jemväl uppdraga honom att derom förständiga församlingens invånare, lärande K. Maj:t, om händelsen inträffar, sjelf gifva församlingen den försäkran, som för framtiden betager all fruktan och ovisshet i detta ämne." I kraft af denna kostliga skrifvelse tog Wingård sitt hittills hindrade men "länge påtankta" steg, och, heter det, "som Hr Biskopen tror genom de från höjden undfångna krafter sig äfven kunna detta embete förestå, han alltså såsom sökande sig anmäler"; åstundande att få Långfredag till profdag, hvilket naturligtvis beviljades. Kom så den märkvärdiga valdagen den 22 April. Visst ha vid prestval hänliga gyckelspel ofta förekommit, men sällan har väl ett fullständigare blifvit uppfördt. Ordföranden, merbemälte Borgmästare, ansåg "underdånigste pligtskyldighet fordra", att Schröderheims skrifvelse upplästes före valet, ehuru den förut på allt möjligt sätt blifvit kungjord och känd. Derpå tager han munnen full af förmaningar till den församlade menigheten, att låta valet försiggå "med inbördes vänlig, stilla och broderlig förening." Sedan han pathetiskt till och med yttrat: "Herren förtrampe satan under våra fötter", afstyrker han på det högsta val genom omröstning, hvilket skulle medföra den söndring, som skulle "förtörna Gud, misshaga vår nådige Konung och sätta en fläck på denna församling, som alltid tillförene så ställt sina val, att de vunnit en nådig öfverhets höga behag och stadfästelse." Ändtligen efter så mycken födslovånda skall fostret fram. "Som jag är öfvertygad, att flere med mig hysa samma tänkesätt o. s. v. så vill jag på Magistratens vägnar föreslå någon person, hvilkens enhälliga utnämnande kunde komma under öfverläggning och vid hvilken öfverläggning jag hoppas, att den enfaldigare låter sig af dem, som mera insigt ega, vänligen underrättas och upplysas. Samma person, som jag sålunda föreslå vill, blifver — H. H. Biskopen m. m. J. Wingård." Sedan Biskopens förtjenster blifvit vederbörligen, fast i korthet, upprepade, tillägges, att församlingen har allt skäl att gifva Biskopen sin enhälliga röst, och dymedelst, om jag så får tala, uppfylla en nådig Konungs vilja." Vidare är så tillställdt, att Landshöfdingen Du Rietz, som var närvarande, framlemnar på uppmaning att först afgifva sin röst, ett långt skriftligt anförande, hvari andrages, att K. Maj:t icke allenast en gång skrifvit till honom såsom embetsman, utan äfven sedermera i ett handbref uttryckt detsamma som brefvet till Borgmästaren innehöll. "Låten nu se, hette det, att inga olofliga

egna afsigter styrt detta val." Om de fördenskull röstade på W. så "förvärfvade de sig Guds välsignelse, Konungens nåd, sina samvetens frid, sina sinnens lugn" m. m. Man ser af dessa ändlösa och osmakliga præludier, att fruktan var stor att icke så lätt vinna det höga spelet. Emellertid voro i choret ett antal med nämnde herrar liktänkande uppställda, som skulle åvägabringa den äskade acclamationen. Protokollet upptager, att på frågan, om församlingen ville ha Wingård till Domprost, "svarades med ett högt ja", och och på samma fråga förnyad, om valet var "enhälligt", svarades åter ja, och "hördes tillika utrop af: Gud välsigne Konungen!" Deremot nämner protokollet icke ett ord om huru hela den öfriga församlingen ropade öfverljudt nej. Urmakaren Lor. Simson med flera aktningsvärda församlingsmedlemmar framträdde med förklarandet, att valet var olagligt, och yrkade, att det måtte gå om igen och ske genom omröstning. Detta vägrades envist. Oron blef stor och allmän, och det gäste i sinnena. Protokollet slutar med dessa ord, att Magistraten "fördenskull med flere af församlingen, hastigt åtskildes." Det i protokollet, såsom det synes, först vid justeringen tillagda ordet "hastigt" är mycket betecknande. Förhållandet har verkligen varit sådant, att en del af den uppbragta menigheten visade hotande åtbörder och började med armstyrka söka upprättelse för våldet, begånget af "rättvisans tjenare." Desse funno då för godt att så skyndsamt som möjligt aflägsna sig, och en af dem, som var ärligare än de andre och synes ej ha samtyckt till deras råd, nemligen Rådmannen Butsch, då han qvarstannade med sitt bättre medvetande, fick till en del umgälla hvad kamraterna förskyllat. Till intrigspelets fulländning hörde, att ett ombud stod färdigt att med den hugneliga underrättelsen om "Wingårds enhälliga kallelse" genast begifva sig af till Stockholm. Den så snöpligt besvikna pluraliteten, som på förhand visste tillställningen, ehuru ej anande att skamlösheten skulle draga af med så stor seger, sände sedan sina deputerade. När desse fingo företräde för den "nådige Konungen", mottogos de af honom hastigt med det vänliga beskedet: "Jag vet, hvad J viljen, J kommen, för att tacka mig för det jag utnämnt Biskop Wingård till eder Domprost." Hvad hjelpte det då, att de hemmavarande inlade sina protester mot Magistratens beteende? Redan dagen efter valet inkom en förklaring med en massa underskrifter, protesterande mot valets olaglighet. Dagen derpå likaledes med ett ännu större antal röstegandes underskrifter, bland dessa de

för sin redbarhet allmänt aktade Handelsmännen, G. B. Santesson, Jonas Kjellberg, T. B. Plank m. fl. Uti Kjellbergs särskildt inregistrerade memorial heter det, att "icke allenast hans eget bästa ... utan tillika den myckna jämmer och klagolåt, som hördes, och de tusentals heta tårar som fälltes vid det tillfället", att Wingård blifvit förklarad mot all lag och rätt, bevekte honom att inlägga den protest. Ännu några veckor derefter inkom en tredje förklaring, jemväl af många underskrifven. Alla dessa klagande hade begärt besvärshänvisning, och de sistnämnda yrkade, att Magistraten måtte dröja med ärendets expedition, så länge valet var omtvistadt. Den sednare begäran vägrades af lätt begripliga skäl, medan den förra bifölls, ehuru Magistraten väl visste hur pass mycket en besvärshänvisning i detta fall kunde uträtta. Så hängde det tillsammans med detta kyrkliga uppträde, som för den historiska märkvärdighet, hvilken icke gerna kan frånkännas densamma, kräfde utförlighet i framställningen, och hvarvid vi låtit bestyrkta facta tala. Vi nyttja härvid Hr J. af Wingårds ord i dess Minnen (VIII. 37): "Jag bör således hoppas, att sanningens språk icke skall såra någon, fastän det måhända icke smakar eller roar alla." — Hade icke våld gått för rätt, så hade otvifvelaktigt den utmärkte predikanten Dr. Kullberg blifvit den sannskyldige Domprosten (jfr. dennes biogr. i detta Lex.). Att Biskop W. kunde akta för rof att mottaga en så ... skaffad befordran, dertill hade han nog sina skäl, och ... dem, enligt ena minnestalarens uppgift, biskopslönens otillräcklighet. Men den vunna segren blef genom sina följder dyrköpt nog. Den närmaste var den, som ock ännu fortfar, att en ganska stor del af Domkyrkoförsamlingens medlemmar gingo öfver till Christinæ församling. Biskopen och Domprosten Wingård försökte väl hvad i hans förmåga stod att förekomma det öfverlöpningen blefve alltför stor. Men det hjelpte blott föga. Sinnesstämningen var för mycket retad och uppbragt. En af dem, hos hvilka beslutsamheten var störst, en guldsmed Faust, vågade säga Biskopen-domprosten öppet i ansigtet ord, som voro en osminkad tillämpning af Joh. 10: 1 och svaret, han erhöll, sedan goda ord icke velat hjelpa, att "det vore bättre att bli af med ett skabbigt får än att hela hjorden skulle smittas", bevittnade endast den harmfulla förlägenheten. Med brödrafolket i staden kom W. snarare till rätta, i det han lofvade att bereda dem åtskilliga friheter, som de icke kunde vänta sig af hvilken Domprost som helst. Redan inom ett halft år

—ar valet hade Wingård åt dem utverkat ett kungabref, —som hvilket de vunno en betydlig förmån och derjemte —. sjelf fick sin Konungs pris för "ett upplyst nit."

Bland personer, som hörde till W:s omgifning, göra —, tvenne, uti hans lefnadsteckning särskildt påminte, nem— Consistorii-Notarien Lector Kullman och Domkyrko—ministers-adj. Linderot. Hvem vet icke, att Biskop och —ssist.-Notarie stå i det inbördes förhållande, att det nå—gång blir svårt att afgöra, hvilkendera är mest beroende —den andra? Någongång har man hört den eljest under—dnade tjenstemannen, som en Consist.-Notarie är, tillegna —g äran af att "draga omsorg om alla församlingar." Kull—an synes alltför litet gittat dela denna omsorg med Biskop —., och gjorde honom i det stället åtskillig sorg och för—st dels genom sin försummelse i de consistoriella expedi—nerna och såsom oduglig gymnasiilärare, dels genom sin —tande qvickhet, som icke sällan hade Biskopen till före—ål. Ett annat var förhållandet till Linderot, och det talar —eket till W:s fördel, att han hörde den utmärkte straff—edikanten "i mång stycken gerna." En del af L:s åhörare —in stiftets gränsorter åt Vestgötha-sidan hade tagit sig före —t besöka likartade vänner inom Skara stift och med dem —iga enskild gudstjensts-gemenskap, trots conventikel-pla—tets hotelser. Detta fick W. kunskap om och framställde —. sin farhåga, att man fördenskull torde från Skara —. —torium få sig en process på halsen. "Var icke rädd", —arade L., "dertill äro de i Skara alltför lata och låta det —gå som det vill." Bars der någongång till Biskopen en —klagelse, att L. hade haft för djerfva utlåtelser i sin pre—kan, så förfor han med den tillkallade mildt och öfver—ylande. L. var ock den, som kunde försvara sig. Vid —t af de nyssnämnda tillfällena, då Biskopen sporde L., om —t var möjligt att han haft ett sådant talesätt på predik—olen, som det hvarför han enskildt blifvit anklagad, sva—de L. att så varit. När nu Biskopen frågade, huru han —t vågat, svarade L. helt enkelt: derföre att det igenfinnes —tryckligen i Bibeln, hvarpå han måste framleta stället. —n aktning, W. fortfor att hysa för L. härflöt till en del —in eftergift för Biskopinnans önskningar. Hon var af ett —märkt fromt sinne och en af L:s flitigaste åhörare. Skämt—, brukade W. någongång beklaga sig för sina vänner, att —n för sin hustru ej fick någon ro söndagsmorgnarne, utan —snart det ringde kl. 5 till Ottesången, då L. skulle pre—ka, måste han upp för att göra sällskap till kyrkan.

Biskop W. höll icke mer än tvenne prestmöten, nemligen i början af sin embetstid (1785 och 1795), och åt i en tid, då ännu lagen om dylika möten ej hunnit för[illegible] så mycket som sedermera.

(Källor: Handlingar hörande till Götheborgs Consistorii Archiv. — Götheborgs Magistrats polisprotokoller för 1785. — Enskildt samlade underrätt.) C. V. S.

Sin hofmans-talang bör det erkännas att Wingård väl anvande, der han trädde förmedlande fram under de nästan intill skandal gående stridigheterna mellan den regeringslystna Lovisa Ulrika och den regerande Kon. Gustaf. 1780 började W. mycket anlitas af Kon. Gustaf III att förena Enkedrottningen och Konungen. Lördagen d. 25 Mars kom Konungen tankfull till staden, der W. mötte och var fem timmar inne hos H. Maj:t. Bland Enkedrottningens anmärkningar var en, att hon ej egde någon trygghet å sin sida, så länge hennes fiender hade tillfälle göra henne otjenster. Konungen frågade om hon nämnt hvilka fienderne voro, sjelf frågande om hon mente Scheffrarne, Munck, Taube eller andra. W. svarade att Hennes Maj:t, förutseende denna fråga, tillsagt honom att blott yttra: E. Maj:t känner dem bättre än Enkedrottningen; hon torde mena alla och torde mena ingen af dem alla. Konungen frågade slutligen, om i reconciliationen Kronprinsen ock inginge. Högst märkvärdigt är, att W. ej dristade svara härpå förrän han rest åter till Fredrikshof, som väl bäst bevisar, att han kände Enkedrottningens orubbade opinion. Återkommen svarade han att Enkedrottningen ej begrep, huru hon kunde sluta fred med Konungen, men bibehålla krig mot ett tvåårigt barn — en ganska rimlig fråga, der Konungens ovisshet också antyder en annan visshet. Emellertid hade Enkedrottningen bedt W. försäkra, att Hans Maj:t borde kunna begå H. H. Nattvard, äfven såsom sakerna nu stodo. Se vidare Schröderheims biographi. Enkedrottningen vittnade ock för Gr. Gyllenstolpe, att hennes Confesseur Wingård ofta i detta ämne med henne converserat och både på religionens och hennes gloires och interesses vägnar sökt öfvertela henne till några demarquer till lugnets återvinnande, om hvilka hon icke med honom varit ense, samt att ... Dr. W. gjort henne de vackraste förmaningar. De la Gard. Arch. 18 D. s. 134. — N.

Rättelser.

ADERTONDE BANDET.

S. 7 Tybeck 1:a stycket r. 9 *quam* läs *quem*.
— 8 r. 13 nfr. läs: egenheter,
— 18 näst sista raden i texten Chet läs: Chet (Keit).
— 39 r. 14 läs: pluralit*etens*.
— 41 r. 4 nfr. läs: Tandemström.
— 308 r. 8 nfr. *utom* tillägg: *honom*.
— 421 r. 11 *som*, läs: *som icke*.
— 327 r. 9 nfr. *han* läs: *den*.
— 329 r. 24 läs: af *en* presterlig..
— 337 r. 3 T. afkastade, läs: *Tartuffe* afkastade.

NITTONDE BANDET.

— 12, 2:a stycket, r. 2 läs: slägt*er*.
— 29 r. 13 *hon* läs *han*.
— 33 r. 11 nfr. fart läs: *fast*.
— 37 r. 30 *spioner* läs: *spiran*.
— 39 r. 9 *stjert-* läs: *hjert-*
— 40 1:a stycket näst sista raden *Bere* läs: *Bese*
— — — sista raden Plee läs: Pijk.
— 42 *Källor*: ... läs: *Lindbladska*.
— 44 r. 4 läs: *Buckwalds*.
— 49 r. 1 läs: Senators-*anor*.
— — 2:a stycket r. 3 läs: possessors - -
— — — — r. 10 läs: Råbelöf — Scheinge.
— 50, 2:a stycket r. 4 *lefva* läs: *lefde*.
— — noten läs: *Barnekows* -- *Possessors* - Lindenower - *Ackelejer*.
— 51 r. 3, 4 öktes — bearbetades läs: *ökte* — *bearbetade*.
— — r. 12 *Kiler* läs: *Eiler*.
— 53 r. 8 läs: förklar*ande*..
— 55 in medio: 1613 läs: 1643.
— 56 r. 12 *Wiad* läs: *Wind*.
— — r. 21 *ervälde* läs: *envälde*.
— — r. 8 nfr. *råd* läs: *nåd*.
— 57 r. 6 läs: Lessö.
— — noten r. 1 *Dina* utgår.
— 62 r. 18 Joh. läs: Joach..
— 65 r. 3 läs: Wibeke.
— 67 r. 14 nfr. *Om Ebbe U.* utgår.
— 69 r. 3 nfr. *Akad.-Adj.* läs: *Skoladj.*
— 78 r. 8 läs: *Känna*; r. 14: 1703 läs: 1785: r. 15 Fagelin.
— 87 r. 13 tillägg näst XVII D. *samt Geijers Frihetstid*.
— 88 r. 7 nfr. *sin* läs: *den*.
— 95 r. 9 nfr. läs: *hist*... r. 4 nfr. läs: benämningen.
— 103 sista raden: bevarade läs: *bevärade*.
— 107 r. 13 nfr. för läs: *före*.
— 112 r. 8 *svaret* läs: *svarat*.
— 146, 1:a stycket sista raden *eröfrad* läs: *oeröfrad*.
— — 2:a stycket r. 4 befattning läs: *befolkning*.

Sid. 250 r. 15 nfr. *förordnande* läs: *förordande*.
— 258 r. 19, 20. Uppgiften om förf. till företalet till 1789 riksdag är enligt Wallqvist i Gustav. Saml. Jfr. Heml. Handl. till Gustaf III:s regering. 2. s. 55.
— — r. 3 nfr. *Pontén* läs: *Pontin*.
— 259 r. 8 *den*. läs: *den*,
— 265 r. 13 nfr. *Jonæ för* läs: *Jonæ blef för*.
— 270 r. 11 *Erkebisk*.. läs: *Enkebisk*..
— 271 r. 16 *brorsonsson* läs: *sonsonsson*.
— — r. 22 bekant Som läs: Som bekant.
— 218 r. 13 *Dahlgren* läs: *Dillner*.
— — r. 16 *ett annat* läs: *ett och annat*. På samma sida angående... (ej).. ej... *tviflet*.
— 325 nästf. r. i texten läs: betrakta.
— 339 läs: *adeligen* .. Paulinus.

TJUGONDE BANDET.

— 3 r. 10 Kamphs läs: Kemphs..
— — r. 13 1795 läs; 1785.
— 5 r. 11 nfr. läs: *vore*.
— 11 r. 19. Obs. Biskop Heurlin lemnade Vexiö Gymn först 1804, således efter Wallqvists död.
— 12 r. 19 pulcelle läs: Pucelle.
— — r. 23 *uppläm*. läs: *läsningen*.
— 13 r. 8 nfr. läs: Bergencreutz.
— 14 r. 9 nfr. *Herrarne* läs: *Herar* (provincialism).
— 15 r. 12 *samt* läs: *snart*.
— — r. 3 nfr. Hesslin läs: Hessléø.
— 17 r. 7 Hvitl. läs: Hvetlanda.
— 21 r. 5 läs: Molden*hawer*.
— 23 r. 5 läs: Varelse. Sid. 24 r. 11 läs: *låga*.
— 32 r. 12 jemte Hjerne läs: och Hiærne.
— 35 r. 6 nfr. läs: *politiske*; r. 7 läs: *efterträdd*.
— 42 r. 23 item läs: idem.
— 43 r. 26 ock läs: en.
— 60 r. 15 sedan det kunde, läs: sedan det ej kunde.
— — r. 4 nfr. läs: *Nils Ketillsson till Björnö var son a herre, som hette Ketill Carlsson*...
— 62 r. 1 *att träffa* läs: *att der träffas*.
— — r. 18, 19 står: *skölden* läs: *sköldmärket*.
— — r. 22 läs: Peringskjölds i Riks-Archivet.
— 64 r. 12 Magnus läs: Magnas.
— — r. 12 nfr. läs: Månssons.
— 65 r. 10 nfr. läs: Storm*vasar*.
— 66 r. 7 Sturetibellen läs: Sturetabellen.
— 67 r. 13 står: Ulofsson läs: *Ulfsson*.
— — r. 7 läs: *Agneholms*.
— 69 r. 16 står: egnade läs: *egande*.
— — r. 14 nfr. omnändt läs: *användt*.
— 75 r. 11 nfr. Erik läs: *Eriks*.
— — r. 8 nfr. fråga läs: *fånga*.
— 76 r. 4 nfr. *Af dessa har* läs: *Af dessa herr Eriks n anlag har*
— 77 r. 20 3 + 5 läs: 3 × 5.

Sid. 77 r. 2 nfr. *slat* läs: *stut* (ett skolstraff).
— 80 r. 5 nfr. *k.* läs: *kung Erik.*
— 84 r. 4 nfr. läs: informator.
— 89 r. 13 nfr. läs: *betydliga.*
— — r. 14 — läs: motiverade.
— 94 r. 4 — står: *hafva* läs: *hade.*
— 127 r 15 — *sedan* utgår.
— 167 in med. står: *Mars* läs: *Maro.*
— 169 r. 7 nfr. står: *berätta* läs: *beräkna.*
— — r. 4 nfr. läs: Rugman.
— 170 stycket 2 r. 1 läs: *talentfull.*
— — ——— r. 3 står: *än de* läs: än *bland* de.
— — ——— r. 2 står: än vår läs: än *i* vår.
— 171 r. 16 står: *så att* läs: *ja.*
— 176 r. 31 åter utgifven af A. Goeding. Rost. läs: utgifven af A. Goeding. Åter Rostock ...
— — i slutet: Sundelins tal - - - 1830). Bör stå på sid. 177 r. 9 i slutet af *Källorna.*
— 177 r. 3 nfr. *der* kan läs: *eller* han.
— 183 r. 6 I. R. läs: s(å) k(allade).
— 189 r. 13 nfr. Förlöf läs: Färlöf.
— 194 r. 20 står: 1693 läs: 1593.
— — r. 23 farbroderns läs: brorsonens.
— 216 r. 13 och 14 nfr. N. N. etc. läs: Sophia Charlotta gift med f. d. v. Landshöfd. i Jemtland Hampus Mörner (se XX B. 2 h. s. 224. rad. 18 och 19 nerifrån).
— 260 r. 3 följ. Att samma citation möter här, som sid. 158, kommer sig deraf, att art. Wiesel uppsändes 1850 (då C. F. Cavallius blott varit i 36 år i Wieslanda, se sid. 159, noten), och den sednare art. först skrefs på Red:s requisition 1852, då den förra citationen förgätits.
— — r. 24 *Jönsson* läs: Jonsson.
— — r. 33 *Hörne* läs: *Höne* - -
— 261 r. 22 *sam-* läs: *hem-*
— 262 r. 6 står: 1810 läs: 1811.
— 263 G. Alander läs: S. J. Alander.
— 265 r. 6 nfr. *tappupp-* läs: *tapput-*
— — r. 2 nfr. i noten *E. C. E.* läs: *C. A. Eurenius.*
— 266 r. 10 *märkte* läs: *ej märkte.*
— 268 r. 5 namn tillägg: "Läsare."
— — r. 8 Den läs: Dem.
— 269 r. 11 läs: Kronfogden.
— — r. 17 *som* kan läs: *du* han.
— — r. 2 nfr. slut läs: stut ...
— 270 r. 11 *Ruths* läs: *Rush's.*
— 271 r. 11 läs: *fiender.*
— — r. 30 läs: behöfdes.
— — r. 35 med: läs: 1820 med . .
— 253 r. 6 *C. F.* läs: *C. H.*
— 275 r. 14 denna läs: denna Cancellerns.
— — r. 16 läs: *Adjunctur lön.*
— — r. 7 nfr. E. och V. läs: E. O. V. (Extraord. Vice).
— 276 r. 3 som gåfvor andra läs: gåfvor af andra.
— 279 r. 7 *hvarför* läs: *samt huru.*

Sid. 279 r. 9 läs: församling*ar*.
— — r. 17 läs: Kelse*r*.
— 281 r. 16 nfr. läs: mot anmärk-
— 282 r. 21 nfr. 1840, 47 läs: 1840—47.
— 283 r. 3 läs: Marsh.

Stanford University Libraries
3 6105 024 579 232